

BIBLIOTHECA
SCRIPTORUM MEDII AEVI
TEUBNERIANA.

TROILUS
ALBERTI STAIDENSIS
PRIMUM
EX UNICO GUELFERBYTANO CODICE
EDITUS

DR. TH. MERZDORF
SUMMO BIBLIOTHECAE STADENSIS EDITOR ET PRAEFACTOR

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI,
MDCCCLXXXV.

Mit diesem Bande soll eine Sammlung griechischer und lateinischer Schriften des Mittelalters beginnen, deren Veröffentlichung im Interesse der Wissenschaft wünschenswerth ist. In Format und Ausstattung schliesst sich die Sammlung der *Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana* an.

TROILUS ALBERTI STADENSIS

PRIMUM

EX UNICO GUELFERBYTANO CODICE

EDITUS

[eodor]
DR. TH. MERZDORF

SUMMO BIBLIOTHECAE OLDENBURGENSIS PUBLICAE PRAEFECTO.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCLXXV.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

PIIS MANIBUS

FAUTORUM AMICORUM

J. A. EBERTI

C. P. C. SCHOENEMANNI

L. BETHMANNI

QUONDAM BIBLIOTHECAE GUELFERBYTANAЕ PRAEFECTORUM.

PRAEFATIO.

Magister Albertus monachus ordinis sancti Benedicti e genere plebejo oriundus exente saeculo post Christ. nat. XII in Germania septentrionali videtur natus esse. Quo tamen loco litteris incubuerit, ubi magisterio ornatus sit, non constat. E sagaci clari viri Lappenbergii, nunc defuncti, sententia noster Albertus magister ille Albertus de Ramslo videtur fuisse, qui inter Bremenses canonicos in charta anni 1224 d. Junii 23 data „praepositus Ramsloensis“ nominatur et inde ab anno 1206 magistri titulo non adjecto commemoratur. Monasterii sanctae Mariae Stadensis prior factus in Christophori abbatis a. d. 4. Kal. Aug. anno 1232 defuncti locum successit et a Balduino Livoniae legato ordinatus est. Anno 1234 curiam Romanam adiisse atque fratrum minorum ordinem intravisse ipse in annalibus ad ann. 1240 narrat, de itinere illo tamen, quod nonnulli eum anno 1238 cum Adolpho Holsatiæ comite fecisse non verisimiliter tradunt, nihil commemorat. Munus abbatis ann. 1242 depositus et totum se litteris et studiis dedit. De morte eius nihil certi constat, attamen circa annos 1264. 1265 decessisse affirmare licet.

Inter annalistas mediæ aëvi quanquam Albertus noster non insimum locum obtinet, ejus, quamvis magnam in annalibus cognitionem veterum poetarum præse ferentis, facultas poetica longum per tempus ignota latuit. Nunc denum eum duorum carminum auctorem esse scimus, nam praeter Troilum, de quo mox plura, in antiquo catalogo bibliothecæ Bordeholmiensis, quem 1850 nostro libro: „Bibliothekarische Unterhaltungen.“

Neue Sammlung“ inseruimus, enumeratur sub signo F. 15. (lib. cit. p. 37) „Auriga Alberti abbatis Staden-sis“. Nomen tantum innotuit, codex ipse periiit. Lappenberg (Pertz monument, German. T. XVI. 272 sqq.) in praefatione editionis annualium Albertinorum suspicatus est, nomen Aurigae in Quadrigae mutandum et ad hoc Alberti carmen referenda esse, quae in chro-nico monasterii Rosenveldensis (cfr. Vogt monument. rer. German. 1740 T. I p. 136.) de monachi cuiusdam Rosenveldensis metrico libro, qui dicitur „Quadriga“ narrantur, addito loco ex hoc Quadriga desumpto. Quadrigae nomen liber inde trahit, quod de quatuor evangeliis agit. Locus ille describit monasterium Ro-senvelde sequentibus Albertinis simillimis versibus:

„Est locus a Roseo qui traxit nomine nomen,
In spatio speciosus et in specie spatosus,
Quem situs ipse loci, quem rerum copia monstrat,
Quem Comitum praelarga manus, quem culmen honorat,
Quem pietas Procerum, quem vestit gloria Regum,
Est locus ipsa rosa, rosa, campi gloria, nescit
Haec rosa spinetum, neque pungit spina rosetum.
Est locus ipsa rosa, non haec rosa mane Cydippe
Vespere lucis erit, modo florens, protinus arens,
Nunc rubra, mox pallens, modo invida, livida statim
Nunc oriens simul et moriens: arescere nunquam
Haec solet aeterni foecunda propagine veris,
Non aestas, non audet hiems, non Aeolus istam
Derosulare rosam. Mos est pallere rosarum,
Solis ad intuitum, trahit haec a sole ruborem,
Quicquid habet natura boni, locus iste locorum
Continet, omne mali fermentum longius arcet
Regina solis ubi sublimibus alta columnis.“

Lappenberg sine dubio recte suspicatus est et scriptor catalogi Bordesholmiensis d. a. 1488 titulis antecedentium librorum: „Auroga (sic) Petri de Riga, Aurora Petri de Riga“ deceptus per errorem pro Qua-driga scripsit Auriga.

Sed mittamus hunc librum cuius nomen tantum

et ἀποσπασμάτιον novimus et transeamus ad „Troilum“ quem ab Alberto scriptum, cum ex inscriptionibus in fronte totius operis atque ante prooemium adjectis:

„Accessus in Troilum magistri Alberti“

„Incipit prooemium in Troilum magistri Alberti abba-
tis Sanctae Mariae in Stadio, qui postea factus
est frater minor“

tum ex loco carminis (lib. VI v. 670 sqq.) apparet:

„Virginis a partu duc annos mille ducentos

Et quadragenos hic sociando novem,

Prodiit in lucem, tunc editus ille libellus,

Quam miser est mundus insinuare volens.

Forsan adest aliquis dicetque, quis edidit illum?

Ista requirenti reddere verba potes.

Ecclesiam scis in Stadio, quam protegit alis,

Nam caput est ejus, virgo beata suis.

Qui scribens: in principio verbum caro factum

Intonet, illius ad latus ille volat.

Prodiit ex rutilo roseus locus ille roseto,

Ingenua matre in nobilitate sequens.

Sic florendo vigent, ut odore, colore, sapore.

Nunquam degenerent, hic tribus ambo placent.

Splendescit virtute color, doctrinaque pascens

Est sapor et famae balsama spargit odor.

Abbatem nosti Tirricum, cui dedit olim

Ecclesiae dictae virgo patrocinium.

Cui virtus animam decorat, facundia linguam;

Dapsilitate nitet, utilitate viret.

Ille suos quondam non ultimus inter amicos

Ante virum tales, qui tulit ejus onus,

Edidit hunc sexto finitum mense libellum,

Cui tamen hoc tempus syncopa multa tulit.

Correxit pigritans. Labor hic, quam scribere major

At corrector ait: sint tua siqua valent.“

His versibus, more illius aetatis, nomen auctor
abscondidit, quod tamen duce catalogo abbatum Sta-
densium faciliter erui potuit, nam Theodoricus (Tirri-
cus) successit nostro Alberto abbatii 1242. Nomen Al-

berti prodit etiam catalogus antiquus bibliothecae Bor-
desholmiensis (lib. cit. p. 39) codicem nunc Guelserby-
tanum sub litt. G. nr. 18. commemorans: „Philippice
Tullii. Troylus Alberti abbatis stadensis“: inscriptio-
nibus: „liber sanctae Mariae in Novomonasterio“, or-
natum. Codex igitur jam ante annum 1332, quo anno
praepositus Hinricus Swineborg conventum Novimona-
sterii Bordesholmum transposuit sub hoc titulo et hac
inscriptione inter libros Sanctae Mariae in Holsatiae
Novo Monasterio adservabatur.

Carminis, quod se anno 1249 confecisse in supra
memoratis versibus auctor ipse ait, imposuit nomen
Troili et propter bellum Trojanum et quod Troilus
filius fuerat Priami:

„Troilus est Troilus Trojano principe natus,

Et liber est Troilus ob Troica bella vocatus“,
qui versus in fine prooemii et libri totius inveniuntur.
Totum carmen, exceptis prooemii et argumentorum ver-
sibus metro heroico compositis, elegiaco metro scriptum
Trojanum et Graecorum proelia, Trojaeque excidium
continet libris sex, versibus 5320 ut poeta ipse ait
(lib. VI v. 735 sqq.):

„Tot positis numeris etiam fortasse requiris,

Currere versiculis quot liber iste velit;

Bis denis adde tercentum millia quinque,

Hoc numero textus texitur historiae“.

Qua causa, hoc ut carmen faciat, permotus sit,
ipse etiam narrat (lib. VI v. 365 sqq.):

„Et fortasse legens sic dicet, cur tulit auctor

In cameram studii Troica bella sibi?

Non propter Trojam Trojanum scribere bellum

Aut coepit Phrygum sollicitare stylum,

Sed ductus meliore via compescere pravos

Et servare dei vult in amore bonos.

Grata medulla latet omni sub cortice rerum,

Et nucleus celat arida testa bonum.

Nos docet Herodes, sicut Baptista Johannes,

Erudit iste bonos, territat iste malos;

Et bene, si memini, fas est ab hoste doceri.
 Virtutumque Sathan fabricat arma tibi.
 Nos ad serpentes, formicas bestiolasque
 Et sacra pennatas pagina mittit oves,
 Et mihi Job loquitur, quia me jumenta docebunt,
 Et nihil est quod non prosit et obsit idem.
 Hic sonat invidia, livor, truculentia, fastus,
 Ambitio, rancor, ira, libido, dolus.
 Postremum vero Trojae miseranda ruina
 Informativa singula voce sonat:
 Ut malus obsistat, justusque resistat, habeto,
 Sed quia clauerunt haec mala sine malo.
 Quod brevis est risus, quod longaque lacrima mundi
 Quondam Troja potens incinerata docet.
 Jam firmum nihil est, cui non metus esse ruinae.
 Possit et hoc subito; persequor ergo cito;
 Cur elegiaco quam heroico metro maluerit carmen condere, auctor hisce prodit prooemii versibus 18 sqq.:
 Res gestae regumque ducumque ferocia facta.
 Quo scribi possent numero monstravit Homerus.
 Scilicet heroico dicetur forsitan, isti
 Currere versiculi quia deberent pede tali,
 Quodque per exiguos magnorum magna virorum
 Proelia non deceat elegos scripsisse probabant.
 Sane concedo, sed gesta miserrima scribo.
 Et strages miseris miserorum, qui misereri
 Noluerant sibi nec aliis, sed morte metebant
 Se misera misere, misero stimulante furore.
 Per miseros igitur elegos hoc ducere carmen
 Decrevi miseram sortem miseratus eorum,
 De quibus hic legitur, miseri qui castra sequuntur.
 Hac nostra ratione stylus non debuit istas
 Scribere nec debuit heroum carmine mortes,
 Sed numeris sub disparibus lex metrica sajitat,
 Tanquam de misericordia haec est narratio, dicat".

Daret enim, qui magno in honore apud omnes medii
 aevi scriptores fuit, anxie et iisdem paene verbis utens
 secutus est, ut ipse testatur lib. III. v. 239 sqq.:

„Sed Phrygii tenet historiam liber iste Daretis,
 Qui praeter verum scriptitat inde nihil.
 Hunc sequor etc.“
 et lib. VI. v. 697 sqq.

„Nulla poetarum posuit figmenta, Daretis
 Historiam soliti scribere, vera tenens.
 Et Phrygius fuit ille Dares, et tempore belli
 Ipse quidem miles proelia visa refert“.

Sed narrationes et allocutiones more poetarum
 intercalavit, quae a veritate non discrepare et cum
 Daretis (cfr. lib. III. v. 241 sqq.) congruere videbantur:
 „Hunc (Daretem) sequor adhibitis interdum verba
 virorum

Quaeve loquebantur vel potuere loqui.
 Ponatur quod et hi non sint ea forte locuti,

Causae praesentis sunt tamen apta rei“.

Virgilium et Homerum vehementer ob fictiones,
 ut etiam Dictys et Guido de Columna fecerant, vituperat,
 id quod locus lib. III v. 217. 227 sqq. de Dolone et Rhesi equis satis docet, ubi dicit:

„Trojanos, quos prodiderit, mentitur Homerus“.
 „Hos rapuisse simul, quos nulla perire sagitta

Posset nubigenos hic memoravit equos.

Crediderim sic dicenti? quis nube creatos

A primo mundi tempore vidi equos?

Non miror! majora movet mendacia bello,

Isti quum duos narret adesse deos.

Pro Pelide Thetis, pro Graecis Juno fatetur

Et quod pro Paride moverit arma Venus.

Praeterea recto non cecinit ordine bellum

Aut a militibus, qui cecidere, quibus.

Hanc quoque materiam figmenta poetica nebant

Sicut Virgilius arma virumque canens“.

Narrationes, quas Albertus intercalat Daretis, hae
 sunt: Argonautarum migratio, Jasonis facta heroica,
 dialogus inter Paridem et Helenam, redditus Graecorum
 (secundum Dictym) et alia quae tamen parvi momenti
 sunt. Libro quinto, ubi Penthesilea Trojam venit, pro-

fusius et prolixius de Amazonibus secundum Orosium loquitur:

„Non meus hic sermo, testatur Orosius ista,
Cujus habent plenam singula verba fidem“.

De Penthesilae sornatu, forma et figura, majore ut videtur gaudio et studio, quam clericu[m] par est, et de festivitatibus in honorem reginae loquitur, aulaea describit et in illis universum illius temporis scientiarum ambitum interspersis fabulis et historiis ad illustrationem idoneis. Albertum igitur nullum alium Daretē secutum esse, quam quem nunc habemus et pauca tantum interspersas narrationes ex aliis scriptoribus ut Orosio, Ovidio depromtas esse concludendum est. Körtling (Dictys und Dares 1874) Benedictum de Sancto Mauro (Benoit de St. Maure), poetam Gallicum nostro Alberto paene aequalem alio quodam Daretē magis extenso in carmine suo de bello Trojano usum esse existimat. Nimis credimus perspicaciter; nam etiam noster supplevit, quae deesse videbantur, quapropter, cum simili modo Benedictus egisse videatur, ea conjectura non opus est, ut et novissimus Benedicti editor, Joly eam reputat. Duo exstant codices manuscripti Graeci de bello Trojano, qui cum Daretē cohaerere videntur sed falso, nam Cod. Paris. olim 3352 nunc 7878 in 4 continent versionem Graecam libri gallici de excidio Trojæ (Roman de la destruction de Troye. cfr. Hist. litt. de France T. XIII p. 423 sqq.) et Codex Vindobonn. (Lambecc. CCXCVII. Nessel CCXLIV) fol. 260—324 carmen Graecum η Τρωαδα ut docet Wagner in praefatione carminum Graecorum medii aevi. Neuter innotuit Alberto nostro, cuius etiam notitiam fugit heroico metro compositus Dares, qui asservatus in codice Parisin. (lat. 8430 fol. 9—fol. 16) 930 versus continent. Joly p. 156 initium:

Historiam Troje segmenta poetica turbant.

Unde, licet magnis fortuna sit invida ceptis,

Dignaque tam longis non sit mea buccina bellis,

Mens tamen incaluit, vestigia fida sequendo,
Daretis frigii Trojanum scribere bellum.

et finem:

Et precor ille (sic) mei sit consummatio cepti.
hujus carminis praebet. Sed mittamus haec.

Liber primus nostri poetæ continet Daretis capita I—XI, secundus capita XI—XXI, tertius capita XXI—XXVIII, quartus capita XXVIII—XXXVI, quintus capita XXXVII, XXXVIII, sextus capita XXXIX—XLIV.

Sermo non differt à scriptoribus hujus aetatis,
gaudet tamen auctor logodaedalia ut inscriptio:

„Troilus est Troilus Trojano principe natus,
Et liber est Troilus ob Troica bella vocatus“;

et fragmentum Quadrigae docent:

„Nunc oriens simul et moriens“.

Quanquam enim etiam alii hujus saeculi scriptores
huic ludo operam dabant, noster eos superat omnes;
cujus lusus hic nonnulla tantum praestantiora præbe-
mus exempla:

I, 499. Bellum Cassandra nitens cassare futurum.

III, 3. A specula speculum speculans inamabile bellum.

III, 57. Aeneus Aeneas, cuius caput aenea cassis.

V, 31. Ecce tuus luxus est, Troilus impie, luctus.

V, 303. 4. Et miser in miseras dejectus es ipse
cavernas,

Quas misere miseris pro meretrice
dabas.

V, 419. 420. Passive non lascive; non sicut amantes
Se, sed ut amentes composuere truces.

V, 499. 500. De timidis tumidi fiunt hortamine Pyrrhi,
De pavidis avida pectora dantur ita:

V, 541—545. Et vi virtutis erit illa vir et quasi vi vir,
Vir quoque non vilis immo virilis erit.

Femina sive vir es? hic si vir es, exere
vires,

Haec erit in vi res; robore nonne vires?
Non tu femineas imbellies, immo rebelles.

V, 630. Sed frigere vides spe fluitante Phryges.

V, 708. 9. Re si non, opere volo vos operaque juvare
Et si non per opem vel per opus, per
opes.

V, 1007. Degener es, si degeneres a more parentum.
VI, 284. Feceris, infelix et cibus ignis eris.

Plura hujusmodi exempla afferre non est difficile,
sed haec sufficient.

Heusingerus, et qui eum seculi sunt Wernsdorfius,
Ebertus, Schoenemannus, Lappenbergius carminis facun-
diam et elegantiam laudaverunt. Fefellit eos permagnus
versuum e Romanis poetis depromtorum numerus, quem
noster Albertus non sine suavitate quadam carmini suo
intexit. Virgilius, Ovidius, Statius, Claudianus, Lu-
canus, Avianus, Maximianus (Pseudo-Gallus) Pamphilus,
Anonymous Neveleti, Pindarus Thebanus (a nobis Epito-
mator signatus) immo Benignus Floriacensis, Alanus
(Anticlaudianus), Hildebertus (de excidio Troiae) aequo
ac Gualteri ab Insulis Alexandreis (quae paulo ante
edita erat) pro sua quisque parte effecerunt, ut carmen
elegantius et ob sententias interspersas nervosius pro-
cederet. Non centonem quidem scripsit Albertus e va-
riis et diversis carminibus et carminum fragmentis con-
sutum, sed permultos versus, qui ei praesto erant, car-
mini inseruit. Quanquam Ausonius ad amicum Paulum
de isto carminis perficiendi modo judicat: „nam duos
junctim locare versus, ineptum est: et tres una serie,
merae nugae“, in admirationem tamen rapimur ob in-
credibilem nostri multa in lectione versati auctoris
memoriam, qui quicquid sibi opus erat, ex diversis poetis
praesto videtur habuisse. Plurimos versus eruimus,
adposuimusque locos, quibus desunti sunt, alii nos
fortassis effugerunt; alii, quos hic enumeramus, etiam
— forte non iisdem verbis et non integri — in anti-
quis poetis latere suspicamur.

Ejusmodi sunt:

Lib. I. vv. 223. 301. 312. 313. 323. 324. 357. 358.
411—16. 419—28. 459. 60. 465. 466. 471. 472. 475.
476. 504. 507. 508. 511. 512. 609. 675. 680. 682—85.

Lib. II. vv. 117. 120. 212—16. 219. 220. 230. 231.
 239—42. 279. 280. 340. 357. 358. 420. 421. 428.
 429. 471. 473—75. 477. 566. 567. 607. 660. 671.
 684—89. 692—704. 707. 708. 838.

Lib. III. vv. 101—103. 111. 129. 130. 179. 180.
 193. 194. 253. 254. 261—264. 273. 274. 284. 287.
 288. 374. 477—480. 547. 548. 599. 602—8. 611.
 612. 625—32. 639. 640. 663. 664. 678. 719. 720. 858.

Lib. IV. vv. 25. 26. 81—84. 91. 92. 121. 122.
 137. 138. 171. 172. 235. 236. 238—40. 273. 274.
 315—18. 322. 341. 342. 376. 377. 407. 408. 424.
 461. 462. 483. 484. 534. 615—18. 718. 719.

Lib. V. vv. 266. 337—339. 341. 469—482. 485.
 486. 507. 508. 593. 594. 683. 684. 715. 716. 719.
 720. 722. 727—32. 753. 754. 789. 790. 804. 809.
 810. 818. 865. 867—71. 885—90. 897. 898. 900.
 904. 921. 922. 938—41. 947. 948. 950. 952. 1012.
 1017.

Lib. VI. vv. 11—14. 17—26. 55—58. 66. 99. 101.
 102. 106. 109—18. 120. 131. 132. 231—234. 238.
 297. 298. 329. 330. 371. 373—79. 528. 529. 545.
 554. 555. 562. 564. 567. 572. 621. 665. 754—57.

Quamvis magnus inter antiquorum et Alberti versus discrimen extet, poetis tamen caeteris istius aetatis ut Iscano, Gualtero etc. non cedit, et quod illi elegantiiores versus condere videntur, fastosis et sesquipedalibus verbis maxime tribendum est, a quibus Albertus abhorret, qui plano — interdum nimis plano — sermone utitur. In proeliorum descriptione ruditas quedam sermonis cum loquacitate et verbositate conjuncta, animus legentis ut relanguescat, efficit; quod Albertus ipse sensit:

„Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem,

Quamvis sit doctus et citharista bonus.

Vocibus instare non semper oportet eisdem:

Sternuntur, sternunt, millia multa cadunt.“

In arte metrica indulget genio saeculi sui saepis-

sime breves syllabas in arsi producenti, saepe quantitatem vi accentuum mutanti, ut

- I, 721. Non reor afflictum pētērrūsse virum.
- II, 115. Dicere cum volui, quam pērlināx ēset, oriri.
- IV, 625. Surgit Irōnā risumque colorat amarum.
- V, 160. Luna ministeriis hýmnidicātis adest.

Nonnullis locis „mi“ corripitur et VI, 122 invenimus
O, tē! redargutus ergo recede procul
elisionem ultimae litterae I, 110:

Fratribus occisis unus superstes erat.

Dativus et Ablativus Gerundii saepius corripiuntur,
saepe etiam o finalis vocabulorum et Dativi et Ablativi
secundae declinationis, quem correptionis usum noster
excedere videtur I, 28.

Argus erat. Fabricet, rex ait, Argō vocet.

Nonnulla praebemus exempla:

- II, 655. Sanguine pŕimō Phrýgum qui rubefecit humum.
- III, 41. Ne tua fata suae credas de cētērō dextrae.
- III, 161. Sic quinto, sic et sexto, sic sēptimō, sicque
- III, 167. Ad paugas a strage manus tunc pŕimō vocatur
- III, 188. An rōgō urentur tempore quo, vēl ubi
- III, 793. Pelides populo de cētērō bella molestat.

Quantitate syllabarum in universum recte usus est, invenimus tamen falsas correptiones ut

- II, 139. Runcina lambit aquas et ferri provocat iras
 - II, 464. Consiliī coepere libra trutinare, velintne
 - IV, 815. Plinius unus erat dēcōrus Scolpecius alter
 - V, 428. Basia dant dōlābris, jurgia dando labris
 - VI, 821. In sua victōria conversus viscera ferro,
- falsas productiones ut

- III, 138. Cūm cane custodit servus et āva domus.
- V, 86. Pacifica līra per graviora gravant.

Loci III, 232. IV, 89. 137.

Isti quum dūos narret adesse deos.

Sed neque nox didicit nullam pārare quietem.

Pugnandi genus egregium pārare scienter

fortasse legendi sunt:

Isti quum divos narret adesse duos
 Sed neque nox didicit nullam patrare quietem
 Pugnandi genus egregium patrare scienter
 quanquam codex manifeste istas falsas productiones praebet; locum I, 582

Paean oppidulo māre lux stabat Apollo
 sanare difficilis est, quod codex haec verba, quae vix
 intelligi possunt, prodit; emendationem igitur textus
 non ausi sumus, conjecturam tamen hic

Paean oppidulo manē lucebat Apollo
 nostro Alberto duce in arsi brevem syllabam producente
 praebemus fortasse non accipiendam, quia „stabat“ se-
 quenti versu iteratum profundiorum sensum prodere
 videtur.

Homoeoteleuto jam usi sunt Romani et noster ut
 ceteri neoterici eo non abstinuit. Res quum nota sit,
 eam mittimus et exempla exscribere nolumus. Insigne
 hujus usus exemplum invenitur in carmine elegiaco „de
 excidiō Troiae“ quod Leyser (histor. poet. med. aevi
 p. 398) Hildeberto, Turonensi episcopo, qui 1132 vel
 1136 obiit, tribuit; quodque propter formam et mate-
 riā lectū non indignum calcī hujus libri adjunximus.
 De universa re metrica neotericorum Lucianus Müllerus,
 qui egregie de illa egit, consulendus est.

Carmen praebemus ad hunc usque diem ineditum,
 cuius tantum duo fragmenta J. F. Heusingerus in libro
 Fl. Mallii Theodori de metris (Lugd. Batav. 1766) p. 114
 —117 publici juris fecerat, quae fragmenta ex Heusin-
 gerō a Staverenio (in editione Cornelii Nepotis II,
 p. 385 sqq.), Wernsdorffo (poet. minor. Lat. T. IV,
 p. 596), Eberto (Ueberlieferungen Bd. I, p. 188),
 Schoenemannō (Merkwürdigkeiten I, p. 15 nr. 171), Lap-
 penbergio (in praefatione annalium Alberti [Pertz mo-
 num. Germ. XVI, p. 272 sq.]), Dederichio (in Daretis
 editione Bonn 1835 praefat. p. V), Joly (in praefatione
 ad Benedictum) promulgata sunt. Reliqua praeter Heu-

singerum, Ebertum, Schoenemannum, Lappenbergium et Dungerum (die Sage vom trojanischen Kriege in den Bearbeitungen des Mittelalters und ihre antiken Quellen. Dresden 1869) qui codicem ipsum inspexerunt, omnibus incognita erant. Cholevius (Geschichte der deutschen Poesie I, p. 146) nomine Troili deductus fabulam Troili et Chryseidos enarratam esse male putat, itemque amicus noster Graessius errat, quod (Litteraturgeschichte II, 3 p. 116) citans Wernsdorf. poet. min. T. III, 2. p. 596 Troilum esse editum contendit, quum illo loco nihil de Alberti Troilo inveniatur, et locum Wernsdorffii IV, p. 596, ubi de scriptoribus belli Trojani agitur, non recte interpretatus sit.

Unico tantum codice carmen servatum est, qui codex quondam usque ad annum 1332 inter libros Sanctae Mariae in Holsatiae Novo Monasterio, ut docent inscriptiones primae et ultimae paginae: „liber sete marie in novomonasterio; liber sete marie virginis in novomonasterio.“ fuerat, deinde in monasterio Bordesholmiensi sub signo G. nr. 18 (cfr. catalog. biblioth. Bordeholm. in nostro libro: bibliothekar. Unterhaltungen. N. Samml. p. 39) quod idem fuit quam Novomonasteriense. E bibliotheca Bordesholmiensi codex cum aliis (fortassis in bibliotheca Gottorpensi asservatis) libris in Marquardi Gudii, qui 1671—1678 praefectus bibliothecae Gottorpensis erat, manus venit (cfr. Bibliotheca Gudiana Hamb. 1706. p. 559 nr. 196) et bibliothecae academiae Iuliae Helmstadiensis inter manuscripta Gudiana comparatus, atque hinc in Guelferbytanam, ubi nunc sub signo: „278 Gud.“ adseratur, translatus est.

Codex noster membranis octuplicatis scriptus antiquo tegumine gaudens continet 162 recentiori tempore numerata folia, in quibus tria diversa scripta:

1) fol. 1^a fragmentum Cornelii Nepotis (cfr. edition. Bardili II, 384 sq. et Heusinger. I. l. p. 125 sqq.).

2) fol. 1^b—80^b Ciceronis orationes Philippicae I—XIII, cap. 9, quae saeculo undecimo exaratae sunt.

3) fol. 81^a—160^a noster Troilus. Haec folia exente saeculo decimo tertio vel ineunte quarto decimo a manibus duabus fere aequalibus exarata sunt.

Fol. 160^b tantum inscriptionem: lib' sc̄te marie virginis in novo monasterio praebet, fol. 161^a a tertia manu scriptam glosam ad lib. VI, v. 889; fol. 161^b vacuum fol. 162 folium tegumini adjectum membraneum.

Textus Troili integer, codex ipse non plane perfectus est. Quum enim in priore parte librorum inscriptiones, capita atque litterae initiales minio adiectae, singulorum versuum litterae initiales rubro colore a summa usque ad imam paginam insignitae sunt, in parte altera, nondum desinente manu priore, miniaturae desunt, quare difficilis capita et libri inter se discernuntur. Inscriptiones et distinctiones supplevimus, pro oemium grammatici ignoti additum est ut et glossa ultimi versus in fine libri. Margini codicis ab utraque manu diuersis in locis notulae adscriptae sunt, quas exhibendas nec negligendas esse putavimus. Hic illic in margine praesertim prioris partis leguntur Or. O. Al. Cl. Hom. Stat. Luc. Av. Vgl. Es. Alex. quae signa denotant Horatium, Ovidium, Alani Anticlaudianum, Claudianum, Homerum (i. e. Epitomatorem), Statium, Lucanum, Avianum, Virgilium, Aesopum (i. e. Anonymum Neveleti), Gualteri Alexandreidem. Si non expositione grammatici cuiusdam ignoti ad initium carminis et duae manus extarent, fortasse putare liceret emendationes in margine et has notas ab ipso poeta scriptas esse, qui quibus scriptoribus depromserat versus, indicare voluerit. Emendationes auctori ipsi tribuendae videntur secundum versus lib. VI, 693 sq.

„Edidit hunc sexto finitum mense libellum,

Cui tamen hoc tempus syncopa multa tulit.

Correxit pigritans. Labor hic, quam scribere major

At corrector ait: sint tua si qua valent.“

Interdum hic vel ille scriptor in margine adscriptis notis falso citatur et sub Ovidii nomine saepe Maximianus (Pseudo-Gallus) Pamphilus et Benignus Floria-

censis latent, saepe locus apice insignitus nusquam inventari poterat, contra multi alii loci sine apicibus et punctis aliuscujusdam scriptoris erant. Quantum poteramus, suum cuique tribuere tentavimus. In Maximiani, Epitomatoris aliorumque carminibus usi sumus Wernsdorfii poetis minoribus, Alanum secundum editionem Antwerpianam ([Alani] Cyclopaediae Anticlaudiani s. de officio viri boni librī IX. Antwerp. 1611), Pamphilum et Benignum Floriacensem secundum „Ovidii erotica et amatoria opuscula Francos. 1610“, Anonymum Neveleti ex: „Mythologia Aesopica. op: J. N. Neveleti Francos. 1610“, Gualterum secundum editionem Ingolstadiensem anni 1541, comparata Muldeneri editione excitavimus.

Textum codicis, exceptis paucis necessarie mutandis locis, integrum dedimus.

Haec fere sunt, quae de scriptore, codice, editione dicenda erant.

Oldenburgi, Mense Decembri MDCCCLXXIV.

Merzdorf.

TROIUS
MAGISTRI ALBERTI
ABBATIS SANCTAE MARIAE IN STADIO.

ACCESSUS IN TROILUM MAGISTRI ALBERTI.

In hoc opere sicut in qualibet re quaeruntur tria scilicet: quid, quale, quare, h. e. materia forma et causa. Materia diffinit quid sit res, forma qualis sit, et re posita et ejus qualitate expressa causam positionis statim exspectat animus auditoris. Materia hujus operis est Trojanum bellum, quae res ipsa mirandum efficit et famosum. Diffamat enim illud vel infamat fortium strenuitas, vel ut verius dicam fatuitas, pugnae crudelitas, occisorum numerositas, temporis diuturnitas, incendii immanitas, quae singula tanguntur in opere. Primum tangitur in II° libro, pugna III° libro:

Non erat haec pugna pavidorum, nam simul acres,
Fortes, audaces hic periisse vides;
pugnae crudelitas in V^o libro:

Hic rabies, rancor, fremitus, violentia, livor,
Lis, odium, fervor, impetus, ira, furor.
Occisorum numerositas in fine libri tangitur, quo-
rum numerus ab audientibus abhorretur, habes nempe
Millesies mille permixtim quinque trecenta:

Et decies octo milia caesa puta.
Temporis diuturnitas in ultimo libro tangitur fere circa
principium in allegatione Aeneae:

Jam bis quinta revolvitur aestas,
Quod patriam tota commoluere mala,
Et glacialis hiems aquilonibus asperat undas
Jam decies pugnae nec numerabo vices.
Incendii immanitas circa finem libri tangitur:
Gens victrix tandem Vulcano fulminat urbem,
Nemo tam latum vidi in orbe focum;

Flamma vorax ad celsa volans óbnubilat astra
Longe reposita percutiendo loca.

Forma hujus belli et ejusdem belli veritas; quia auctor, postpositis omnibus segmentis, quae permultum depravant hanc historiam, Daretum sequitur qui Phrygius erat et ejusdem belli princeps, qui etiam idem descripsit proelium tenens omnino veritatem, unde habes circa finem libri:

Et Phrygius fuit iste Dares et tempore belli

Ipse quidem miles proelia visa referit.

Sunt autem narrationes impositae modo principum, modo militum, modo nunciorum vel etiam traditorum; quae res a veritate non discrepat, quia secundum causam recitationes easdem aut esse tales aut omnino similes oportebat. Tanguntur ea in tertio libro post pugnam septimam, quae duravit LXXX diebus continuissic:

Hanc quoque materiam segmenta poetica nebant,

Sicut Virgilius arma virumque canens;

Sed Phrygii tenet historiam liber iste Daretis,

Qui praeter verum scriptitat inde nihil:

Hunc sequor adjiciens interdum verba virorum,

Qui vel loquebantur vel potuere loqui.

Ponatur, quod et hi non sint ea verba locuti,

Causae praesentis sunt tamen apta rei.

Habes materiam operis et formam. Causa est: prave strenuos a sua stultitia compescere, et fortes suam fortitudinem non in pomposa jactantia, sicut hi miseri, sed in virtuosa constantia potius exercere; ut lector, habita consideratione, contra malum istius belli principium et pejus medium et pessimum ejus exitum vel discere studeat et docere, ut hoc praemunitus exemplo nemo se dissimulet ab hujus vanitatibus tentare. Non desiderio notificandi hoc bellum tale auctor studium assumxit, sed magis in rem contra suam, super tutela talium, quae ratione belli contigerant, stabilivit; ait enim ipse: „fas est et ab hoste doceri“ et hoc circa finem libri tangitur, ubi dicit:

Non propter Trojam Trojanum scribere bellum
 Aut Phrygium coepi sollicitare stylum,
 Sed ductus meliore via compescere pravos
 Et servare dei vult in amore pios.
 Grata medulla latet omni sub cortice rerum
 Et nucleus celat arida testa bonum.
 Nos docet Herodes sicut baptista Joannes
 Erudit ille bonos, territat ille malos.

Teste etiam Aristotele malum non potest vitari nisi cognitum: malo siquidem cognito felix est qui declinat a malo et facit bonum et qui aliorum casum sibi constituit firmamentum. Horatius¹⁾

Felix, quem faciunt aliena pericula cautum
 et Virgilius [Georg. II, 490 sqq.]
 Felix qui potuit rerum cognoscere causas;
 Atque metus omnes et inexorabile fatum
 Subjecit pedibus;

Unde et liber iste ethice sumitur, quia vitia reprehendens et ab his auditores absterrens ipsos ad virtutem exercitia cohortatur. Reprehendit enim in Pelia invidiam, in Paride et Heleña petulantiam, in pugnantibus truculentiam, in Palamede ambitionem, in Hecuba dolositatem, in Aenea et sociis suis perfidiam et traditionem, in utroque exercitu iram, odium et furorem. Et ex hoc ethicae merito sumitur quod ratione praedicta morum est et bonorum operum instructius, et quod voce philosophi jucundum nihil est, nisi quod reficit varietas. Auctor idem opus sex distinctionibus variavit, tum pro eo ut auditorem brevitas instrueret facilius, cum pro eo ut idem itas, quae rara est satietas legendi taedium non inferret. *mater*

In fronte cujuslibet distinctionis generale posuit illius et illius proverbium teniore modo, quod eadem continet distinctio nobiliter impregnatum. Etiam in capite libri quoddam proverbium Ovidii, quod specia-

1) Haec non apud Horatium, fortasse nostri sunt et imitatio Plautini dicti: Feliciter sapit, qui alieno periculo sapit.

liter ad omnes scriptores pertinet, quasi quandam auream vittam constituit, quo et mens auctoris et efficacia totius operis elucessit; scribentem nempe ipse labor delectat et idem labor laborando minuitur, dum per crementum operis his, qui in alicujus rei studio labrant, magis ac magis ad fervorem studii provocatur. Siquidem Ovidius [Fast. I, 216]

Quo plus sunt potae plus sitiuntur aquae.

Et de accessu haec dicta sufficiant.

Titulus talis est: Incipit Troilus. Illic liber est dictus Troilus propter quandam similitudinem nominis, modo competentem, ut Troilus quod Troicus, cum et ipse Troicus fuerit et Trojani regis seu Priami filius et fortia facta in eodem bello gesserit, vel ideo quod idem Troilus fratrum suorum minimus erat et ultimus, strenuus tamen, et hic liber quia de eadem materia est extremus, utilis tamen tali est nomine non incongrue appellatus teste Horatio [Ars poet. 58]

licuit semperque licebit

Signatum praesente nota producere nomen¹⁾.

Et ut facilius lector quaeque quaerit inveniat totum opus ante distinctiones per capitula declarat.

DE PROOEMIO.

Impetus ille sacer et cetera. Hoc prooemium praemittit auctor principali proposito excusans se super eo quod hexametro et pentametro processit metro, cum gesta fortium et bella scribi debeantur metro heroico ut docet Horatius in poetica (v. 73)

Res gestae regumque ducumque et fortia bella²⁾

Quo scribi etc.

et hujus libri materia sit pugna virorum nobilium, fortium et magnatorum et tamen tali carmine non sit prolata; proposito siquidem quod invitus banc materiam

1) Apud Horatium: producere nummum. 2) Apud Horat. tristia b.

assumserit et subjungit: „certaque etc.“ haerebam tempore longo pendulus et dubius quo potius numero et metro res ea seu materia transiret, maxime cum quae libet nova res propter invidos transeat difficulter et etiam propter alios auditores, unde Horatius [A. P. v. 274]

Legitimumque sonum digitis callemus et aure¹⁾
et paulo ante [v. 104. 105]

mala si mandata loqueris

Aut dormitabo, aut ridebo.

Et hoc quoque tangit auctor in proemio cum dicit: „et semper nova res tangit et invidos qui cuncta quae audiunt aut subsannant, aut suppressimunt aut depravant; dicit nempe; livor iners etc. Deinde excusat se de metro sive pentametro dicens, quod tali pede merito scribi debeant tales miserias ita concludens:

gesta miserrima scribo

Et strages miserias etc.

1) noster: aures.

INCIPIT PROOEMIUM IN TROIUM MAGISTRI
ALBERTI ABBATIS SANCTAE MARIAE IN
STADIO, QUI POSTEA FACTUS EST FRATER
MINOR [ibidem*].

Impetus ille sacer, qui vatum pectora nutrit,
Diversos studiis diversis occupat, et me
Materiam, quamvis invitus traxit ad istam;
Certaque cum dederat animo sententia finem,
Hac ut ad incudem cum massa malleus iret,
Quo potius numero, cum tristia bella sonaret,
Res ea transiret, haerebam tempore longo
Pendulus et dubius; cum scriptor debeat omnis
Reddere personae sibi convenientia cuique,
Et semper nova res, theatrum quae primitus intrat, 10
Passu difficulti callentes transeat aures.
Praetereo quod livor iners, laudabile quicquid
Aut videt aut audit, spumosis dentibus angit:
Cui, quo res melior, est iracundia major,
Et bona, quae reficit alios, hunc inficit esca. 15
Cedat, ad intuitum cuius corruptitur aer,
Meque sinat Troilumque meum transire parumper.
Res gestae regumque ducumque ferocia facta
Quo scribi possent numero monstravit Homerus.
Scilicet heroico, dicetur forsitan; isti 20
Currere versiculi quia deberent pede tali,
Quodque per exiguos magnorum magna virorum
Proelia non deceat elegos scripsisse, probabunt.
Sane concedo, sed gesta miserrima scribo
Et strages miseras miserorum, qui misereri 25
Noluerant sibi nec aliis sed morte metebant

*^o) manus recentior. 7. e margine pro habebam. 18. Horatii sunt A. poet. v. 73. 21. Heus. quod.

Se misera, misere, misero stimulante furore.
 Per miseros igitur elegos hoc ducere carmen
 Decrevi miserum, sortem miseratus eorum
 De quibus hic legitur, miseri qui castra sequuntur. 30
 Hac noster ratione stilus non debuit istas
 Scribere nec debuit herorum carmine mortes,
 Sed numeris sub disparibus lex metrica saltat,
 Tamquam, de miseris haec est narratio, dicat.
 [Troilus est Troilus Troiano principe natus 35
 Et liber est Troilus ob Troica bella vocatus.]

QUID CONTINEAT PRIMUS LIBER.

Primus liber continet. Peliae contra Jasonem invidiam, Jasonis pro vellere navigationem, Laomedontis necem, Hesionae deductionem et eiusdem ab Antenore repetitionem, Troiae munitionem, Alexandri in Graeciam profectionem, Helenae in Phrygiam adductionem, vindicem a Graecis machinationem, Agamemnonis in regem elevationem.

LIBER PRIMUS.

CAPITULA LIBRI PRIMI.

Primus ob invidiam Peliae cum nave venusta
 Cholcon inaurato pro vellere Jasone portat,
 Laomedon, nayem qui Jasonis ante sugarat,
 Herculis ense cadit, Troiae munitio surgit,

30. Pertz. misera. 35. 26. Hos duos uncis inclusos versus Heusing. non putat ab Alberto profectos esse: „Ut ita censem, dicit, non eo solum adducor quod Alberti vena, quamvis et ipsa lutulenta fluat, tamen ea sunt indigni, sed etiam quod iidem versus in fine codicis repetuntur, et a grammatico, qui in accessu ad Troilum libri titulum explicavit, nulla eorum ratio est habita. E quibus omnibus primum est suspicari, versiculos istos ab alio quodam confectos Albertoque esse suppositos.“ Alberto tribuimus hos versus, qui saepe et libenter gaudet logodaedalia, ut in praefatione doctuius. 2. Msc. Chonchon. 3. Msc. fugurat.

Hesionem Telamon deduxerat, hanc repetendo. 5
Nil agit Antenor; ultorem se Paris offert,
Dissuadent aliqui, sed navigat ille, repartam:
Deducens Helenam, Troes laetantur, Atrides
Fratrem solatur, vindictam Graecia dictat,
Rex Agamemnon erit, ratibusque studetur et armis. 10

DE PROCESSU AUCTORIS.

Praemisso prooemio et descriptis primi libri capitulis auctor, praenotato competente proverbio, more scriptorum proponit et invocat ut rationabilius ad ordinem narrationis accedat; proponit cum posito secundum auctoritatem Ovidii quod delectamentum magis ac magis illiciat studiosum; statim subjicit quod tractare velit cum dicit: Taliter i. e. tali modo stilos meus idem studium meum ruit in arma vel bellum Troianae historiae. Ecce expressio mea quaerit recitationi demere falsa et promere i. e. scribere vera. Ecce expressio formae. Invocat cum subjungit: „Automedon*) verus et qui videt omnia Phoebus.“ Invocat Automedontem vel aurigam illum qui est currus Israel et auriga ejus, ideo adjungit verus; et illum Phoebum, cuius sunt oculi ut flamma ignis et penetrant usque ad divisionem speciei et animae et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus**). Propositione et invocatione facta statim secundum doctrinam Horatii ad eventum festinat et in medias res et narrationem inchoat dicens: „Crethei proles.“ Cretheus filius erat Aeoli, quem fabulantur deum ventorum, et Pélias iste Crethei erat filius et frater Aesonis et Pelopensibus imperabat, quam civitatem Pelops filius Tantali dicitur struxisse et ab ejus nomine sit vocata.

8. e margine, textus rasura illegibilis. *) Msc. Automedon ut semper. **) Ep. ad Hebr. IV, 13.

AUCTOR PROPONIT.

Scribentem iuvat ipse labor minuitque laborem,
 Cumque suo crescentis pectore servet opus:
 Taliter historiae Troianae demere falsa,
 Promere vera meus ivit in arma stilus.
 Automedon verus, et qui videt omnia Phoebus
 Ut bene currat opus, sit, rogo, temo meus.

5

NARRATIO AUCTORIS.

Crethei proles Pelias Pelopensibus olim
 Imperat, illius Aeolus extat avus.
 Frater erat Peliae vel non ignobilis Aeson,
 Jasonis iste pater, Graecia terra fuit.
 Jason amabatur a cunctis, semper amorem
 Strennuitas socia dapsilitate dedit.
 Vidit et invidit patrius tituloque pavescit,
 Hoc sceptrum regni crescere forsan ei,
 Intendit iuvenem vita privare, nec illud
 Audet inire palam, fabricat erga dolum.
 Colchos inaurata vervecis pelle resulget,
 Vellera, qui rapiet, dignus honore foret.
 Pensat eo rex Aesonidem hac mittere mente,
 Forte petens laudem proferet ille necem.
 „Si quis“, ait, „milihi retulerit cum pelle triumphum,
 Quae vult poscat et haec, me tribuente, ferat.“
 Hoc calet edicto mens Jasonis, aemula laudis,
 Jam facit in variis fortia facta locis,
 Veraque non parvas animo dat gloria vires,

10

15

20

25

1. 2. Ovidii sunt Pont. III, 9, 21. 22, ubi tamen Scribentem iuvat ipse favor, minuitque etc. 5. Margo: Invo-
 cat. 7. Margo: Aeolus deus ventorum
Cretheus suus filius

Pelias et Aeson fratres

Jason filius.

18. e margine pro pellere. 19. Aesonid superscriptum:
 Jasonem.

Et foecunda facit pectora laudis amor.
Ibo, refert, dentur socii navisque paretur,
Argus erat. Fabricet, rex ait, Argo vocet.

JASON NAVIGAT PRO VELLERE AUREO.

Rumores hinc inde volant de Jasone; Jason,
Ut vellus rapiat, Colchon adire parat.

30

Exsurgit navis pulcherrima, velleque totum
Militis, ut fieret valde venusta, fuit.

Graecia laeta favet, applaudit turba, juventus
Ciliciae dicit gaudia, spondet opem.

Jason adhortatur socios, ut quando vocari
Illos contingat, quisque paratus eat.

35

Navis perficitur, annus finitur et ecce
Illi laetanter aggrediuntur iter.

Imprimit his Pelias constantes esse, virili
Pectore propositum continuare suum,

40

„Pendet in hoc opere nostri fiducia, fama
Vestri, Grajugenae gloria gentis“, ait.

JASON DEPELLITUR CUM SUIS.

Attingunt Phrygiam, Simois flavit obvius illis,
Mens fuit, ut portus eligerentur ibi.

Ancora projicitur, saliunt in litora laeti,
Miratur se rem terra videre novam.

45

Laomedontreas ascendit rumor in aures,
Mirandam Phrygibus applicuisse ratem,

Addicitur, populis quod plena sit et quia fortis
Sint simul et juvenes, quosque stupere vides.

50

Rex: „Phrygibus cedet in magna pericula, si mos
Hic increbuerit, qui modo coepit“, ait,

„Scilicet ut iuvenes, qui nutrit Graecia, discant
Talibus in nostrum navibus ire solum“.

Iratus mittit ad portum dicere Graecis:
„Vos jubet ex regno rex properare suo.

55

Cedunt, Colchon eunt, nec adepta pelle quiescunt,
Navem condescendunt, propria tecta petunt.

TANGIT QUANDAM FÄBULAM.

Vipereos dentes in humum pro semine iactos,

Et subito natos arma tulisse viros:

Terrigenas populos, civili Marte peremptos,

Ense qui strictas conseruere manus,

Medeae studio, credat Iudeus Apella;

~~Hanc~~ Non ego facta quidem, non ea facta scio.

Sed si Medeae rapuit tutamine pellem

Vel propriis tantum viribus, ipse sciat.

Hanc rapuit sed, ea quoquaque sub omni raptam,

Cum praeda redit protinus ille sua.

LAOMEDON CUM MULTIS OCCIDITUR.

A criter Herculeam succedit laesio mentem

Pridie cum socio Jasone facta viro,

Quando suis hos Laomedon effudit ab oris

Pellens advectam non sine pace ratem.

Heros incendit, ut rem declareret amicis,

Quos putat obprobriis condoluisse suis.

Agreditur properanter eos ubique morantur

Exponens animi fervida vota sui.

Spartam pervenit, Pollux et Castor eidem

Se praebent et opus auxiliare vovent.

Ad Phthias convertit iter, Peleumque requirit,

Qui miles validam spondet et ipse manum,

Fecit, et hinc navi venit etiam in Salaminam

Hoc ad propositum sollicitare virum.

Inde Pylum tendit pro Nestore, Nestor in illo

Magnae commendat strenuitatis opus,

Auxilium totis promittit viribus; ille

Ad sua tecta redit propositumque premit,

Praeparat atque rates ter quinas, praeparat arma.

59—61. Ovid. Heroid. IV, 33—5. 62. Ovid. Her. XII,

100. Inter se strictas conseruere manus. 71. Msc. horis.

72. Margo: quia pacifici venerant tamen pro pelle ituri.

79. Msc. Phthias. Margo. patrem Achillis. 80. Msc. Cui.

81. Margo: ubi manebat Telamon.

- Praeparat armarios et genus omne cibi.
 Illico militia se colligit ista, juventus
 Florida diverso robore, mente pari. 90
 In naves electa cohors se prompta receptat,
 In Phrygiam properat, applicuisse iuvat.
 Cum Peleo Telamon saluit in litora, sicque
 Alcmenae soboles; surgit ad astra canor.
 Sed Castor Polluxque manent cum Nestore, nolunt 95
 Incustoditas deseruisse naves.
 Fert iterum [rumor] hic Laomedontis in aulam:
 Est in Sigaeo classis Achiva solo.
 Ad mare rex exit, quem copia cingit equestris,
 Argolicos regni pellere sine sui. 100
 Sed medio iuvenes impugnant tempore Trojam,
 Rex, ubi scit pugna quae sit suborta, reddit.
 Occurrunt Graeci, rex Herculis ense peremptus
 Occidit, et Telamon Pergama primo subit,
 Cui mox in pretium virtutis strenuus heros 105
 Hesyonem [natam] Laomedonte dedit.
 Nec solus rex interiit, cum rege profecti
 Regales pueri comperimuntur ibi.
 In Phrygiam Priamus fuerat cum milite missus,
 Fratribus occisis unus superstes erat. 110
 Amphitrione satus et Graeca iuventa ferentes
 Non modicam praedam repariare student,
 Hesyonem Telamon secum deduxit, et omnes
 Victrices referunt in sua castra manus.
 Res raptas, patris interitum, captamque sororem 115
 Ut Priamus discit, corda dolore quatit;
 Ilion ingreditur, et conjux Hecuba, nati
 Et natae moesto pectore, mente gravi.
 Hector Alexander primi sunt, Deiphobusque,
 Tertius est Helenus, quartus et hic Troilus 120
 Filius; Andromache, Cassandra, Polyxena natae,
 Has laudat facies strenuitasque mares.

94. Margo. Hercules. 97. [Rumor] e margine. 119.
 Deiphobus ut plurimum.

Perspicit et Troiam rex munit, moenia lapsa
 Erigit et muros amplificando trahit;
 Constructis portis imponit nomina, supplet
 Amnem neglectum, firmat ubique locum,
 Ex muro turre et propugnacula surgunt,
 Firma virtute Pergama stare vides.
 Non sunt munita, sunt munitissima, possent
 Inter praeclara nomen habere loca.
 Regia surgit ibi sublimibus alta columnis,
 Hic sibi culturam vindicat ara Jovis.
 Versus Paeoniam fortes adscire Quirites
 Ad patris imperium dirigit Hector iter.

125

130

DIVERSI LUDI MILITIAE EXERCENTUR.

Urbe reformata nunc rex et tota reformat,
 Regni praesidia, litus arasse putat.
 Pergama militiae non solum flore coronat
 Immo replet Priamus, milite tota viget.
 Regalis vario laetatur curia ludo,
 In quavis audis carmina laeta domo.
 Ne tamen ignavum consumant otia corpus
 Militiam recolunt, fortia multa gerunt;
 Segnities causam dederat quia, proditionem
 Hesyonae decoris, Laomedontis opus.
 Tota recognovit hic moenia, desidiosi
 Quae pridem tanti causa fuere malii.
 Desidis aurigae non audit verbera currus,
 Displacet ergo duci desidiosa sequi;
 Nec manus agnoscit, quem non exercuit, arcum,
 Tyro frequenter ob hoc mittit ad arma manum.

135

140

145

150

ANTENOR MITTITUR PRO HESYONE.

Rex videt ut regni stabilita negotia, mentem
 Colligit et proprii cordis in arva reddit;

147. Claudian. de consul. Mallii Theodori v. 187.
 149. e Claudian. de cons. Mall. Theod. v. 188.

In speculo mentis captam videt ille sororem.

Et fratum pariter interitumque patris.

Colligit introrsus res raptas, moenia fracta, 155

Seque dolorosa sustinuisse probra.

Opportuna tamen rex nactus tempora; „pensa,

Oh, ait, Antenor; quae tibi verba loquor:

Optime vir, nosti, quae, quanta calumnia nobis

Lata sit a Graecis. Intumiere minis,

Non sufficit eis, nostros attingere fines, 160

Magna cum populis applicuisse rate.

Dixi; cum populis deberem dicere pompis,

Magna debueram dicere magnanima.

Denique magnanimo calcarunt, immo superbo

Mox ut venere, litora nostra pede;

Insuper insultum fecere minaciter urbi;

Inconsuetus erat talia probra pati.

Et ne concepta quod ab impietate decesset,

Ferrum strinxerunt in patris ora mei.

Mortuus est, et tunc in moenia nostra ruentes

Innumeram praedam non sine caede patrant.

Captivando meam secum duxere sororem,

Tum quum se patriae restituere suae.

Irasci merito deberem talibus, immo

Debeo, conticuit nostra querela diu.

Ulciscar vero, sed dissimulare valebo

Cetera, si sola conditione fruar:

Reddatur captiva soror, sint altera pacis;

Si minus, hostiles protinus adde minas.

Antenor! tua dicit idoneitas, quod ad istas

Suscipias operas, ergo paratus eas.“

Antenor parendo parat descendere navem,

Velificans Graecum contigit ille solum.

Pergit Magnesiam, Peleumque salutat, ibi tres

Hortatu Pelei continuando dies.

Inchoat Antenor causam recitare laboris

Et quod ob Hesyonem ceperit ipsa viam.

168. Margo: incons. nempe pater.

- Addidit et vultum verbis, iterumque rogavit,
Iret ut ad patrios raptā puella deos. 190
Auscultans Peleus levipendit verba loquentis,
Et sermone brevi coepit et ipse loqui.
Quid super Hesyonae nunc redditione solutae,
Haec est in nostro pectore cura minor.
In patriam petere, nostrasque relinquere sedes, 195
Dicere, quod cessit ista querela, potes.
Est tellus et dicta Boetia, quae Salaminam
Continet; Antenor hanc et adire studet.
Hic Telamonis erat habitatio, quaerit eundem;
Invenit; invento sic querulosus ait: 200
O Telamon! reor esse nefas, quod filia regis
Hac quasi captiva detineatur humo.
O Telamon! regi spoliatam redde sororem,
Dedecus hoc spolium dissimulare ducem.
O Telamon! iuste reddendam redde puellam, 205
Non est iniusta praeda tenenda tibi.
Extemplo miles respondit ad istud et istis:
Esset ad hoc, o vir! obticuisse pudor.
Antenor! quia filia regis habetur apud nos,
Ut pote victores, non reor esse nefas. 210
Antenor! si dissimulet rex, necne puellam
Pro virtute mea reddere nolo datam.
Antenor! iuste praedatam praedo tenebit;
Tam bona constanter praeda tenenda fuit.
Ergo redi; rediens de finibus exue nostris; 215
Non habet effectum, quod geris; ergo redi.
Quaerit Pollucem cum Castore: deinde precatur
Hesyonem reddi proficiendo nihil.
Ut rapta taceamus, ait, de virginē; nostra
Oppida fregistis, diripiustis opes, 220
Causam non habuit injuria tanta, puellam
Reddite, rex reliqua, sint quasi nulla, silet.
I procul, i dicunt; non est tibi tibia tanti,

217. Msc. perperam Nestore, quum Antenor v. 233 sqq.
Nestorem aggreditur. Dares recte habet Castor.

- Debeat ut tali virgo decora dari;
Facta quidem vobis non est iniuria, primum 225
Prodiit a vestro Laomedonte scelus.
Venimus in pace, repulit nos dedecorosa
Nostros intendens exagitare fuga.
Siste gradum; non est, quod fers in pectore, gratum;
Propositi, rediens, contrahe vela tui. 230
Nil credens actum, tum quid superesset agendum,
Antenor differt velificare domum.
Nestoris aggreditur habitacula; nuncius, inquit,
Ad vestros veni velificando lares.
Supplicat Hesyonem rex reddi, damna tacendo 235
Vult reprimi, pudor est ulteriora loqui.
Hac vice de praeda, de regis morte tacemus,
Est grave quod dolet commemorare diu.
Omnia, rex dicit, quae sunt illata probrose
Si fuerit virgo reddit, pacis erunt. 240
Ha! nimis est, quod, amice, petis! moderatius opta;
Sit domus Hesyonae Grecia, Nestor ait.
Dic tamen interea, quum te fiducia nostris
Appulerit laribus, pacifici ne sumus?
Ulteriora loqui pudor est tibi, dic age, magno 245
Absque rubore loqui nunc mala nostra quoer.
Nescis, quae fuerit illata calumnia Graecis
Iam tum pacifícis in Simoentis aquis?
Numquid es oblitus quod Graecam rex tuus olim
Ex Phrygia jussit ocios ire ratem? 250
Excudit ex animo tibi, quomodo tam subito nos
Cedendo quandam sustinuisse fugam?
Cedas, ne nostram tua mordeat ancora terram
Ferrea, res Phrygias Graeca refutat humus.
Rex tuus est Priamus, gaudet quoque Graecia rege, 255
An nescis longas regibus esse manus?

226. Msc. nostro. 241. Ov. e. Pont. I, 8, 71.

Ah nimium est, quad, amice, petis! moderatius opta:
254. Msc. repetit anchora, sine sensu, pro qua scripsimus:
ferrea. 256. Ovidii est Heroid. XVII, 166.

ANTENOR REDIT AD TROIAM.

- Antenor sine fruge videns se semina ferre,
Ocius ad Phrygios vela reflexit agros;
Enarrat Priamo, quid dixerit ille, quid ille,
Quodque dedit variis irrita vela nothis. 260
O rex, adiecit, galeatis pungere verbis
Non timuere tuos et terebrare minis.
Quid recitare velim, quod in omni fine loquendi
A criter a soribus me repulere suis.
Ulcisci certe probra talia consulerem, si 265
Essem consilii pars aliquanta tui.
Litora pompose teligerunt nostra, potenti
Protinus in terram prosiluere pede.
Irrumpere fores violenter in urbis, ibique
Et res et nostras diripuere domos; 270
Occidere patrem crudeliter atque sororem,
Turpiter huc usque detinuere tuam.
Ludunt, subsannant imbelles et sine ferro
Esse ferunt omnes improverando Phryges.
Graecia ni fuerit Phrygios experta lacertos 275
Plus, quam senserimus, experiemur eos.
Haec ego; si quis habet aliud sub pectore clausum,
Proferat; ut digna res ea forte cadat.

DUCES CONVOCANTUR AUDIRE ANTENOREM.

- Continuo Priamus vocat in commune Quirites
Ut super his verbum possit habere ratum. 280
Hector adest fratresque sui vel qui generati
Ex illegitima sorte fuere duci.
Anchises, Anchisiades aliique barones
Adveniunt, quibus est mens, valitudo, fides.
Scitis, ait Priamus, quibus istam Graecia probris 285
Affecit patriam, nos tribulando palam.
Dum memini, meminisse pudet paterna rapina,
Est pater occisus, capta tenella soror.

265. Msc. certa. 269. e margine pro vilenter. 283. Msc.
Anchidiades.

- Iverat Antenor, ut nostras ipse querelas
 Ederet et pacem redditā virgo daret. 290
 Profecit minime, nihil impetravit eorum,
 Pro quibus ad Graeca litora missus erat;
 Amplior accessit iniuria, dedecorose,
 Antenor! domibus te repulere suis.
 Una doloris adhuc non est obducta cicatrix, 295
 Cordis adhuc laesi vulnēa cruda manent.
 Dicatis proceres, quidnam super his sit agendum;
 Dico, merebuntur si mea dicta fidem,
 Obstandum citius, sero medicina paratur,
 Cum mala per longas invaluerē moras. 300
 Mutaremus opus, ad nulla valet bona tardus;
 Qui non est hodie, cras minus aptus erit.
 Consultit Antenor, ierat qui nuncius illo
 Ulisci facinus strenuitate manus.
 Et, vos indecores nisi vivere forte velitis, 305
 Consilium super his vos quoque tale datis.
 Nonne mori melius, quam vitam ducere mortis
 Et sensus membris insepelire suis.
 Pone necesse mori; mors ultima linea rerum
 Non metuenda viris, mors mihi tempus iners. 310
 Multos consumsīt ignavia, semper incertes
 Damni participes dedecorisque manent.
 Ergo, viri fortes! strictum producite ferrum,
 Ferro nunc Phrygiam magnifice manum.
 Hic labor ut merita tangat vindicta Pelasgos, 315
 Discant insolitum nostra per arma iugum.
 Hector! tu maior es natu, sume laborem
 Hujus propositi, laetus in arma veni.

299. 300. Ovidii Remed. 91, 92 qui tamen: „principiis
 obsta“, et „convaluere“ habet. 302. Ovid. Remed. 94.
 307. 8. Maximian I, 265 sq.

Morte mori melius, quam vitam etc.

Et sensus membris insepelire suis.

309. Horat. epist. I, 16, 79. 310. Ov. c. Pont. I, 5, 44
 — mors nobis tempus habetur iners. 313. c. margine
 pro proucite.

Laetus in arma veni nec latus, semper in istis, 322
 Si bene te novi, mens erat apta tibi. 320
 Quod tua te virtus iuvet et sapientia, credo
 Turpe nec est tali credulitate capi.
 Saepius expertum facit experientia certum,
 Ad causas notas est dubitare nefas.
 Laetus, ait, veniam; nec me labor ille gravabit, 325
 Maior ab occiso mens mihi crescit avo.
 Provocat Hesrone, praedae violentia, strages,
 Multaque quae nostri sustinuere Phryges.
 Si placet, ibo; licet mihi nec prudentia mentis
 Nec mihi sit virtus corporis, ibo tamen. 330
 Quae potero faciam, sed praemeditatio rerum
 Saepe bono causam claudere sine solet.
 Principium finemque rei prudentia spectat
 Qui nimis est tutus retia jure subit.
 Non est ignota res: est sapientia Graecis, 335
 Consiliis inhiant, ense manuque valent
 Protinus ut nostrum movet illis dextera bellum,
 Non puto quin plures auxilientur eis;
 Vicinos aliosque duces populosque ciebunt
 Occurrunt nobis hi velut unda maris.
 Adde, quod inbellis pro dissuetudine belli
 Extat adhuc Asia, desidiosa quasi;
 Non sic Europa; semper sudavit in armis;
 Bellica nimirum brachia bella sciunt.
 Hinc Graecis valida sunt arma, probatio, multa, 345
 Classis eis, nobis inclita nullā ratis.
 At licet eximias pretendat Graecia vires,
 Ibo, quo si tu me pater ire jubes.

322. Ovidii est ex Pont. I, 1, 44. 325. ultima versus pars est Virgil. Aen. II, 708. 331. 32. Alanus. Anticlaud.

Lib. II (p. 24) lin. 8 ab infra: finisque beati Gratia principiis semper respondet honestis. 333. Pamphil. XVII, 7

Principium; finemque simul providentia spectat.

334. Anonym. Nevel. p. 501. lin. 2. 339. manus antiqua in margine per „citabunt“ explicat.

PARIS DICIT SE ITURUM IN GRAECIAM.

Surgit Alexander; opus hoc laetanter adire
 Pro patris et patriae, diicit, amore volo.
 Idaeos lepores quondam venabar in Ida,
 Deposui somno meinbra volente thoro.
 Somnio mirificum dare, quae speciosior esset,
 Iudicium, mihi tres exhibuisse deas;
 Una fuit Pallas, Venus altera, tertia Iuno;
 Ambiguus, cui laus ista daretur, eram.
 In specie mulier plus gaudet quam probitate,
 Mentum non mentem femina pulchra colit.
 Delectant etiam castas praeconia formae,
 Pessima sit, nulli non sua forma placet.
 Hinc Venus haec ad me: quae sim speciosior ede,
 Efficiamque tibi dulcia dona dari.
 Graecia formosis est deliciosa puellis;
 Elige, cui dicas, tu mihi sola places.
 Hac ego te faciam, Paris, ad tua vota potiri,
 Si detur species plus speciosa mihi.
 quis tantae promissa deae contempnere posset?
 Prona venit cupidis in sua vota fides.
 Est Pallas speciosa, loquor, speciosaque Iuno,
 Plus tamen ambabus est speciosa Venus.
 Hoc impromisso confisus alacriter ibo.
 Forte mei voti post modo compos ero.
 Grata superveniet quae non sperabitur hora;
 Quo minimum credis gurgite, piscis erit.
 Dedecus ulti*r* dabitur mihi forte triumphus,
 Tantum maturet bellica classis opus.

358. e margine pro metum. 359. Ovidii est Ars Amat. I, 623. 360. e margine, pro „nec“. 368. Ovid. Ars Am. III, 674. 373. est Horatii Epid. I, 4, 14. 374. est Ovidii Ars Amat. III, 426, qui tamen „minime“ legit. 375. Sensus: dedecus quod infero Graecis, mihi ulti*r* raptae Heysonae tanquam triumphus erit.

QUIDAM SUADENT, QUIDAM NON ITER PARIDIS.

Deiphobus pridem commendans inquit: ad ista
 Effectum Paridi consulo vota dari.
 Ipsè sit in causa vexillifer, ipse magister
 Causae, dent operam, quos vocat, hanc et opem. 380
 Non placet haec Heleno sententia: res ea secum
 Si peragatur, ait, maxima damna trahit.
 Si Paris ex Graecis uxorem duxerit oris,
 Excidium Troiae ducet et omne malum.
 Graeca manus tota ruet in Phrygiam, nisi tritis 385
 Omnibus ad terras irrediturā suas.
 At Troilus natu minimus; non viribus impar,
 Mente nec inferior Hectore fatur ita:
 Detur Alexandro laus, detur Deiphobo, qui
 Laudes ingenio promeruere suo. 390
 Unus ad hoc bellum se praebet, et approbat alter,
 Non caret effectu quod voluere duo:
 Non debet res in Heleni subsistere verbo,
 Deterret, saepe terror honore caret.
 Degeneres trepidant animi pejoraque versant, 395
 Dat mare saepe metus, nulla pericla tamen.
 Desperare nocet, dubium dimitte timorem:
 Saepe facit metui non metuenda metus.
 Ut verbo stent multa brevi, timor ipse malorum
 Saepe supervacuos cogit habere metus. 400
 Aggrediamur opus, nihil impenetrabile fortis;
 Audentes legimus quod iuvat ipse deus.
 Classibus ut factis pulsetur Graecia, manda

380. dant. 384. e margine pro „trone“. 392. Ovid. Amor. II, 3, 16. 395. Lucan. Phars. IV, 90 est, ex quo posuimus: „trep. anim“ pro an. trep. 396. Pamphilus. XLI, v. 6. 397. Ex margine, cod. veprare cfr. Pamphl. XXXV, 3.

desperare nocet, votum labor improbus implet. 398. Anon. Nevel. p. 506. lin. 7 ab infra. 399. 400. Ovidii sunt ex Pont. II, 7, 5. 6. 401. Alan. Anticland. Lib. II, p. 25. lin. 21.

Aggrediamur opus: melior fortuna sequetur.
 402. Virg. Aen. X, 284.

Rex! decet ut vires experiare tuas.
Ilico rex pro militibus non segniter ire
Paeoniam Paridem Deiphobumque jubet. 405

DUCIBUS RECITANTUR GESTA ANTEGORIS.

Ut sieret rerum collatio digna, citati
In coetum veniunt rege iubente duces.
Subjectos natu majoribus esse minores
Mandat; honestatis fert; ait, illa liber 410
Importuna minor non sentiat —, ambo superbos
Solentes studeant exiliare modos:
Iungat amicitia socios, consumat honestus
Et bene dulcis amor in paritate pares.
Qui positus fuerit capitaneus omnibus, una 415
In commune bonus sit socialis herus.
Primus iussa ferat; tunc observantior aequi
Fit populus, populo grata parata manus.
Dapsilitas etiam regi praecleara monebat
Sunt Nomina, si sua dat xenia mente cito;
Denigrat meritum dantis mora, factaque raptim 420
Omnia plus laudis plusque favoris habent.
Exhibeat, quicunque regit, documenta favoris;
Nil valet hic terror, plus optatus amor.
Qui terret, plus ipse timet; sors ista tyrannis
Convenit, in sociis absit ut ista, sonent. 425
Agnus in hospitiis et sit leo miles in armis;
Nunquam virtutes intonet ipse suas.
O proceres scitis quod sit sine vindice longo
A Graecis trita patria nostra probro. 430
Antenor quaequivit ab his transmissus et a me,
Vellent emenda si variare probra.
Hic, velut a nobis acceperat, arguit Argos
Expositis spoliis interituque patris;

417. Claudio est ad IV cons. Honor. 296. 97. 419.
ex margine, cod. manebat. 420. ex margine; pro „ximia
mente“. 430. e margine pro codicis t'ra. 432. emenda.
satisfactio, differt a mulcta, quae judicii, emend. parti laesae
datur.

- Moenia non tacuit irrumpta virosque peremtos; 435
 Et reddatur, ait, rapta puella mihi.
 Obrivat precibus aures, retinentque sororem obturat ^{obturat} Christie
 Cetera cum facerent hac redeunte locum. ^{q. vetera I. 91. — 67}
 Immo remiserunt inhonoruin, propter honoris
 Qui fuit et pacis nuncia missus eis. 440
 Turpia quae tulerit convicia dicere nolo,
 Et quod de foribus hunc repulere suis.
 Dicas, Antenor! tua sine negotia quali
 Clauseris, ut constet omnibus iste stilus.
 Incipit Antenor quaedam recitare, per illa
 Iam dudum fuerant quae sibi facta loca. 445
 Indicit Hesynem quod nollent reddere, demum
 In medium veniunt probra, repulsa, minae.
 Subjicit hortando, ut se robusta iuventas
 Vindicet et Graecos Troja mucrone domus 450

PANTHUS DISSUADET RAPTUM HELENE.

- Panthus cui genitor Euphorbius agmine facto
 In medio coepit agminis ista loqui:
 Sic memini dixisse patrem, nam plurima novit,
 Denique praedixit saepe futura mihi.
 Utile consilium non aestimo, si mulierem 455
 Graecorum ducat e regione Paris.
 Si res effectu claudetur, Troja peribit,
 Quam modo terra tenet, pascua bubus erit.
 Otia sectari pulchrum magis aestimo liber,
 Quam se servitio mota per arma darer. 460
 Tutius est iacuisse thoro, tenuisse choream
 Treiciam digitis increpuisse lyram,
 Quam manibus clipeos et acutae cupidis hastam
 Et galeam pressa sustinuisse coma.

437. obrivat ex margine pro codicis: obbrat. 438.
 Marg. hac redeunte locum non bellum. pro hac redeunde loc.
 441. e margine pro conjuria. 449. Msc. Hortando subjicit.
 451. Euphorbus, quem noster Euphorbius nominat non pater
 sed filius Panthi fuit. 460. e margine pro si. 461—64.
 Ovidii herod. III, 117—120 deprompti.

Hic mera libertas, hic vera pericula; quare,
Quam fieri servus, otia malo sequi.
Libertas per dulce bonum bona cetera condit,
Qua, qui dives erit, ditior esse nequit.

465

PRIAMUS PANTHUM REPREHENDIT.

At Priamus bello gaudet constanter et urget

Propositum mentis enucleatque suum.

470

Non, ait, in mente constanti tela timoris

Fabricat, in fragili bubo propheta mali.

Nos istum vatem, nos vanum spernimus omne,

Solius est proprium scire futura dei.

Saepe fatigamur in multis, saepe molesta

475

Sustinet a Graecis Troja remissa minis.

Exacut vindicta manus, constanter in illa

Perstemsus, quam iam coepimus ire viam.

Turpe referre pedem, nec passu stare tenaci,

Turpe semel tactum postposuisse locum.

480

Aut nunquam tentes aut perfice. Nonne loquentur,

Troica Graecorum transeat hasta jecur.

Audit et hoc audet ausumque sonoribus auget,

Et ducis edicto Troja parata favet.

Tolle moras, aiunt, nocuit differre paratis;

485

Dimidium facti qui bene coepit, habet.

Decreti trahe vela tui, peribimus omnes,

Offert se voto patria tota tuo?

Grates rex peragit et coetum concio solvit.

Insistunt operi, sit mora nulla fabri.

490

Procumbunt piceae, sonat icta securibus ilex,

Corni sternuntur fraxineaeque trabes.

465. e margine pro misera. 467. Anon. Nevel. p. 525.
v. 9. 468. Anon. Nevel. p. 525 v. 12. 474. Pamphil.
XXXV, 2. 479. Ovidii est ex Pont. II, 6, 21. 480. Imitatio
Ovid. ibid. v. 22 Turpe laborantem deseruisse ratem.
481. Similis Ovid. Ars Am. I, 389.

Aut non tentaris, aut perfice.

485. Lucan. I, 281. 486. Hor. Ep. I, 2, 40. dimid. qui coe-
pit habet. 491. 92. Virgilii imitatio Aen. VI. 180. 181.

Violines aus Alarcos Parabell. 576 f. 1084

Naves aedificant crebrisque bipennibus instant,
Horis ut brevibus acceleretur opus:

HECTOR MITTITUR A TROJANIS PRO JUVAMINE.

Mittitur interea robustus, colligat, Hector, 495

Ut circumposita de regione viros,
Indicit tempus, quivis ut ad arma paratus

Tempore sit tali bellica signa sequi.

Bellum Cassandra nitens cassare futurum

Inde sed incassum promit et ipsa malum. 500

Si Phrygias, ait illa, rates bellando Pelasgos

Senserit, haec nobis ultio casus erit.

Convenit ad vestros modus et prudentia sensus,

Nam prævisa minus tela nocere solent.

Quid rogo laudis eius; mulier formosa superne 505

Sed male formato claudicat illa pede.

Non omnes capiunt qui captant, saepe videmus

Ex inopinato plaustra perire rotis.

Quid contra Danaos suades committere bellum?

Consilium sequitur Troja, ruina, malum. 510

Saepe mari missus, ut pisces afferat, hamus

Perditur et salvis piscibus esca datur.

Alex. 7.2.68

NAVES INTEREA PERFICIUNTUR.

In tanto rerum strepitu mundique fragore

Tempora praetereunt more fluentis aquae.

Perficitur classis, redita rate lassa bipennis 515

Est utensilibus quaque repleta ratis.

Sentinæ onerant collata cibaria, jamque

Aequoris insuetas ancora lambit aquas.

493. Virgilii est Aen. II, 627. 500. in marg. quia non
audierunt eam. 503. Pamphil. LXIII, 5.

Convenit ad vestros modus et moderantia sensus.

505. vid. Hor. A. P. 4. 506. Ov. Am. II, 16, 20.

Turpiter obliquo claudicet illa pede.

510. Anon. Nevel. p. 505, 18, habet

Consilium sequitur certa ruina malum.

514. Ov. Ars Am., III, 62. — eunt anni more fluentis aquae.

Augebat numerum dulcis mixtura virorum,
 Qui de Paeonicis introiere locis, 520
 Et per Alexandrum sunt Deiphobumque vocati
 Consilii prompti, strenuitate probi.
 Totus ad arma volat exercitus, arma vetusta
 Fursurat, ut niteant; in dumisque probat.
 Omnibus una quies, operum labor omnibus unus, 525
 Dedecus ulcisci, vincere sive mori.
 Rex Paridem praefecit eis dixitque sororem,
 Litus ut attigeris, primo require meam.
 Tolle requisitam, si redditum, adjice facta.
 In nos obprobria, si variare velint. 530
 Si variare volunt et restaurare puellam
 Caetera sustineo, pacis amator ero.
 Si minus, hoc nostrae referat cito nuntius auri,
 Mittam cum ratibus arma virosque tibi.
 Dat Paridi Priamus Aeneam Pygmalionem 535
 Consortes coepiae Deiphobumque viae.
 Grata fit aura freto, subducitur ancora fundo,
 Nat navis in pelago vela vehente notho.
 Nauta gubernat iter Antenoris, ille marinas
 Noverat ex usu velificare vias. 540

HIC PARIS VENIT AD PORTUM.

Nondum contigerant Cytheram, sic insula dicta
 Est, et nomen aby/o, o Cytherea, tenet.
 Occurrit Paridi Menelaus, spectat cuntem,
 Miratur, cui sit deliciosa, ratem. 545
 Oblique se respiciunt nec neuter eorum
 Est alii nisus mutua verba loqui.

519. Maximian I, 29

Angebat meritum dulcis mixtura bonorum.

525. Maxim. VI, 5

Omnibus est eadem leti via; non tamen unus.

Est vita cunctis exiliisque modis.

538. cod. vola. 542. Cod: nomen ab o chiarea tenes. Marg.: o chitarea Venus. 544. cuntem ex margine pro codicis „eun-

dem“ recte enim margo „euntem et non subsistentem“.

Ire Pylum voluit Menelaus ibique potiri
 Nestoris alloquo, forsitan amabat eum.
 Pollux et Castor ierant simul ad Clytemnestram, 550
 Complacet, ut neptis concomitetur eis
 Scilicet Hermione. Festiva dies erat Argis;
Debeat tali tempore Juno coli.
 Contingit Cytheram sed et hic ~~punc~~-~~rore~~-sacrorum ratone
 Iam dederant celebrem festa suborta diem.
 Fana colebantur haec, hic sua dona Diana
 Solvebat populus, cui sociata Venus.
 Vota suos habuere deos, devenit ibidem
 Tunc Paris optata sorte trahente ratem.

FAMA VOLAT QUOD PARIS VENIT.

Fama volat, quid enim fama velocius extat,
Prolibus ornata regia classis adest.
 Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae
 De domibus dominae, concrepue lyrae.
 Splendeat ut Liber, lateque resulseat aurum
 Ornat se vestis ambitione Paris, 565
 Surgit et ad templum graditur quasi pavo, Diana
 Votum persolvit dignaque dona gerit.
 Quaeritur interea, quis sit? cur venerit? unde
 Venerit et quorsum forsitan abire velit?
 Filius est Priami regis, mandataque patris
 Venit in his, aiunt, ferre, referre locis.
 Pollux et Castor hi sunt, si quaeritis, advos
 Pauca loqui quibus hic vult et abire domum.
 Rumores tangunt Hellenam, silet illa parumper;
 Hic erat, huc festus traxerat usus eam.
 Audierat quam pulcher erat; speciemque videre
 Non impune tamen nititur illa viri.

550. margine Clyt. sororem suam. 552. marg. filia Heleneae.
 554. margo. Chiteram in insulam sic dictum. 560. Allusio
 Virg. Aen. IV, 174. Fama, malum quo non aliud velocius ullum.
 562. Ovid. Ars Am. I, 99. 564. cod. spendeat. 572. advos, antiquior pro advors, adversus, hostis, hospes. 575. festa.

Revera vir pulcher erat, iam prima tenellis
 Lanugo cepit infruticare pilis
 Signabat roseas facies, nivis aemula, malas; 580
 Haec etiam castas sollicitare solent.

HELENA PROPTER PARIDEM FINGIT ADIRE FANUM.

Paean oppidulo mare lux stabat Apollo,
 Stabat fatidico iuncta Diana deo.
 Huc Ledaea, quasi tendens ad Apollinis aram
 Se movet, aequorea littora iamque tenet. 585
 Causa sed est alia, iuvenem spectare volebat,
 Huius ad intuitum pendula tota fuit.
 Fanum, pro casu quasi quaesitura futuro,
 Intrat, procumbit votaque sancta facit.
 Gaudet Alexander gaudet quoque pulchra Lacaena; 590
 Iam foret in foribus, exsuperare ratus.
 Exilit e nave, conscendit: eamque videre
 Appetit, inque locum, quo fuit illa, petit. un.
 Spem multam concedit ei fiducia formae,
 Vultus eius quasi sint lilia nupta rosis. 595
 Ambulat et claro sese diffundit amictu
 Et, quacunque potest arte placere, placet.
 Haec laudat juvenem claudens sub pectore laudem
 Ore gerens clavem, ne reseretur idem.

578. Gualteri Alexandr. I, 27. 28

Nondum prodierat natura plana tenellis
 Infruticans lanugo pilis.

580. Gualteri Alexandr. V. 191. 582. Sic! Sensus? Apud
 oppidulum erat mare, lux Paean Apollo? 584. cod. hunc.
 585. cod. manet. 586. cod. venerem. 591. margini ad-
 scripta sunt: iam foret in voluntate ad effectum perducere.
 594. Ov. Met. XIV, 31. 32

Et si spem dederis — — — tuae fiducia formae.

595. Ov. amor. II, 5, 37
 Quale rosae fulgent inter sua lilia mixtae.
 Alan. Anticlaud. Lib. I, p. 10. lin. 3 ab infra
 Sidereum vultus castigavere ruborem
 Lilia nupta rosis.
 597. Ov. Ars I, 596 Et, quacunque potes dote placere, place.
 599. Marg. ore gerit clavem quod secundum tempus scit lo-
 qui et reticere.

Approbat haec Paridem, Paridi placet illa; fovetur 600
 Ardens interius hac titione rogus.
 Alter in alterius iactantes lumina vultus
 Non leve senserunt intus amoris onus.
 Verberat haec illum, sed et ille reverberat illam,
 Visivis gladiis pulchra duella parant. 605
 Nutibus alliciunt, oculo non ore loquuntur;
 Exterius ludunt, interiora tegunt;
 Quoque magis tegitur tanto magis aestuat ignis,
 Igneus ille furor nescit habere modum.
 Adspicies oculos tremulo fulgore micantes, 610
 Ut sol a liquida saepe refulget aqua.
 Interea tacita serpunt in viscera flammæ,
 Et mala radices altius arbor agit.
 O quam difficile mentem non prodere vultu!
 Saepe tacens vocem verbaque vultus habet. 615
 Vultus enim nostri liber est et littera cordis,
 Est facies hominis lingua secunda sui.
 Condere cum volumus arcanum pectoris intus
 Conscia purpureus inficit ora rubor.
 Contigit hoc istis. Mentem legisse duorum 620
 In facie poteras; sic potes omne nefas:
 Non poterant tamen alloquiis et prodere flammam
 Et, quod uterque velit, abstinuisse diu.

602. Pamph. LI, 13 Alter in alterius fert tantum lumina vultus.

608. Ov. Metam. IV, 64

Quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.

610. 611. Ov. Ars II, 721. 22. Adspicies etc.; qua propter nosti: adspiceres mutabimus in adspicies. 612. 13. Ov. Remed.

105. 106. 614. Gualt. Alex. I, 63.

O quam difficile est studium non prodere vultu!

imitatio Ovidii Met. II, 447

Difficile est, crimen non prodere vultu.

615. Ovidii Ars Am. I, 574. 616. littera ex margine
pro codicis litora. — Alan. Anticlaud. lib. III, p. 46, lin. 8
ab infra. Nam vultus noster liber est, et littera cordis

Nuntius, interpres verax, animique figura.

619. Ov. Am. II, 5, 34. Con. purp. venit in ora pudor. 621.
omne ex margine pro codicis atque. 623. Dialogum aequæ
Ovidio depromptum praebet Konrad troj. Krieg. v. 20176—22406.

Conceptos ignes, captato teinpoore, produnt
Ambo revelantes, quam sit uterque libens. 625
Si Paridem studuisse putem, nec credo quod errem,
Aut Helenam scriptis; hora vacabat eis.
Eloquor, hic loquitur, non est locus, indice flammae
Et plus, quam vellem, iam meus extat amor;
Sed male dissimulo, quis enim celaverit ignem 630
Lumine qui semper proditur ipse suo.
Te peto, quam pepigit lecto Venus inclita nostro,
Te prius optavi, quam mihi nota fores.
Da mihi te, quae sit Paridis constantia, noscere,
Flamma rogi flammas finiet una mei. 635
Innumeratas urbes atque aurea tecta videbis,
Quaeque suos dicas templa decere deos.
Nunc mihi nil superest, nisi te, formosa, precari;
Amplexique tuos, si patiare, pedes.
Aut ego Sigaeos repetam, te conjugae, portus: 640
Aut ego Taenaria contegar exul humo.
Ausus es, illa refert, temeratis advena sacris
Legitimam nuptiae sollicitare fidem?
Hoc rogo, dissimules nisi tu desistere velis,
Sed cur desistas? dissimulare potes. 645
Quam multos credis juvenes optare, quod optas,
Qui videant, oculos an Pari solus habes?
Ad possessa venis praeruptaque gaudia serus,
Spes tua lenta fuit: quod petis, alter habet.

628. 29. Ov. Heroid. XVI, 3. 4

Eloquar? an flammae non est opus indice notae

Et plus etc.

630. 31. Ov. Her. XVI, 7. 8. 632. 33. Ov. Her. XVI, 35.
36. lecto pepigit V. aurea. 634. 35. Ovid. Heroid. XVI,
161. 62. 636. Cod. ac., nos atque secund. Ovid. Heroid.
XVI, 177. 636. 37. ibid. XVI, 177. 178. 638. 39. Ovid.
Heroid. XVI, 269. 270. 640. 41. Ibid. 273. 274. Margo ex-
plicat Sig. per Trojanos, Taenaria per Graecia. 642. 43.
Ovid. Heroid. XVII, 3. 4. 644. 45. Ov. Her. XVII, 151. 52,
praeter quod 151. At tu dissimula: nisi si desistere mavis.
646. 47. Ex Ovid. Her. XVII, 99. 100 credas. sapient. Paris
unus. 648. 49. Ov. Her. XVII, 107. 108.

- Aut ego perpetuam famam sine labe tenebo, 650.
 Aut ego te potius quam tua dona sequar.
 Desine molle, precor, verbis convellere pectus:
 Nec spolium nostri turpe pudoris habe.
 Quod petis hoc faciam posito fortasse pudore
 Et dabo coniunctas tempore victa manus; 655
 Sed vatum monitus timeo quos igne Pelasgo
 Ilion arsurum praemonuisse ferunt.
 Nec dubitō, quin te, si prosequar, arma sequantur;
 Ibit per gladios (hei mihi) noster amor.
 Si de te totus, ait hic, contendenter orbis, 660
 Nomen ab aeterna posteritate feres.
 Finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum;
 Et mihi sunt vires et mea tela nocent.
 Nec minor est Asiae, quam vestrae copia terrae;
 Illa viris dives, dives abundat equis. 665
 Nec plus Atrides animi Menelaus habebit,
 Quām Paris; aut armis anteferendus eis.
 Opportuna suis statuuntur tempora votis
 Hi duo. Quam longas sol trahit ille dies!
 Mandat Alexander naucleros esse paratos 670
 Taliter, ut possent solvere nocte rates.
 Militibus jubet ut Helenam violenter abactam
 De fano rapiant, in Phrygiamque vehant.
 Audacem faciebat amor, temeraria virtus
 Saepe sub ancipiti gaudia sorte tulit. 675
 Incauti ne sitis, ait, nos omnia nostra
 Tamquam mansuros disposuisse velim:
 Si latet ars, prodest, assert deprena pudorem,

650. 51. Ovid. Her. XVII, 69. 70. 652. 53. Ov. Her. XVII, 111; 114. 654. 55. Ovid. Her. XVII, 259. 260. 656. 57. Ov. Her. XVII, 239. 240. 658. 59. Ov. Her. XVII, 245. 246. 659. Cod. glacios. 660. 61. Ov. Her. XVI, 373. 74. Cod. tutus, tamen superscriptum est totus. 662—67. Ovid. Her. XVI, 351—356. 669. in margine scholion: desideranti ipsa celeritas mora est. 674. Ov. Met. IV, 96. audacem faciebat amor. ibid. VIII, 407 temeraria virtus. 678. Ovid. Ars am. II, 313.

Quae nimis apparent retia, vitat avis.
 Ora sacrum teneant ne sit strepitus neque clamor, 680
 Quis minor est unquam, quam tacuisse, labor?

HIC RAPTA EST HELENA.

Qui prohibere studet, pelagus ne fluctuet, ignis
 Ne caleat, studio fallitur ille suo.
 Nec later absque luto nec serpens absque veneno 685
 Esse potest, nec erit femina casta diu.
 Passo modo Paridem, Paridem modo, Thesea pridem
 Iam Ledea thori vult violare fidem.
 Pugnabat primo fortassis; et, improbe! dicet,
 Pugnando vinci se volet illa tamen.
 Dicimus hanc Helenam magis ex ratione leaenam, 690
 Vel potius lenam consiteamur eam.
 Rupta pudicitia, quia foeda leaena patravit
 Crimen adulterii, sit quasi lena, probat.
 Invadunt fanum somno fortasse sepultum,
 Adspiciunt Phoebum nec reverentur eum, 695
 Tyndaridem rapiunt; non est invita secuta,
 Fitque negando patens et retrahendo sequens.
 Priamides impellit eam cogitque volentem,
 Quod juvat, invitae saepe dedisse volunt;
 E foribus castri memorati pellere ni vi 700
 Pro spolio tali prosiluere citi.
 Obstant Troiani, fugiunt hi strage coacti,
 Cetera turba ruunt, vel capiuntur ibi.
 Fano praedato, cum nil superesse videtur,
 Nauta solo cedit, sit fuga, praedo reddit. 705

679. Ovidii Rem. Am. 516. 681. Ov. Amor. II, 2, 28.

Quis minor est autem, quam tacuisse, labor.

687. Cod. vul. 688. 89. Ov. Ars I, 665. 6, ubi:

Pugnando vinci sed tamen illa volet,

692. pro cod. patratum. 694. Cod. fatum, Virg. Aen. II, 265.

Invadunt urbem somno vinoque sepultam.

699. Ov. Ars I, 674.

HIC PARIS DEDUCIT HELENAM.

Solverat Oebalio classem de littore victor, Deveniunt Tenedon, inde quiete fovent. Ex siccis oculis traxit Medea madorem; Nullis flet lacrimis oblita veste nivis. Non aliter manifesta potest abscondere mentis Gaudia quam lacrimis femina trita satis. Blanda voce Páris demulcens cor mulieris Cras erimus plures inquit; at illa bilit. Insinuat patri quid fecerit et quod coeptam Clauiserit optata prosperitate viam. Statim desertur Menelao, quod foret uxor In Phrygiam Phrygia per mare vecta rati. Quae qualisve viro fuerit mens, nemo requirat, Frigidius glacie pectus amantis erat. In tantis dicenda malis quaecunque fuerunt Non reor afflictum perterruisse virum. Ille Pylum linquens tendit cum Nestore Spartam Nescio quid scribat, quid stupefactus agat. Mittit pro fratre, qui consiliator et esset Et consolator; hic Agamemnon erat.	710
	720

HIC PARIS VENIT AD TROIAM CUM HELENA.

Nunc Troiam praedo repetit cum divite praeda;
Sic et sic feci, nuntiat ille patri.

706. Statius Achill. I, 20

Solverat Oebalio classem de littore pastor.

708. cod. tragit. 708—11. alludit Lucanum Phars. IX, 1038

— — — Jacrimas non sponte cadentes

Effudit; gemitusque expressit pectore laeto,

Non aliter manifesta p

709. pro cod. Lollea posuimus obliterata = induita. Hor. Ep. II,

1. 204 Divitiaeque peregrinae, quibus oblitus actor
Cum stetit in scena, concurrit dextera laevae.
712 Ged. blandia 713 bib se sura. On Her IX. 154

712. Cod. blandula. 713. bib. sc. aure. Ov. Her. IX, 104
Crasque erimus plures, inquit, et ipsa bibit.
714. Cod. clauserat. 715. Cod. per mare vecta mare.

715. Cod. clauserat. 717. Cod. per mare vecta mare.
719. Ov. Her. I, 22. 722. Cod. lingquens.

Ecce vides Helenam. Fortuna secunda secundum
Mentis propositum fecit ubique locum.

Rex ait exultans; et ego, quod debeat ista 730
Praeda, vaticinor, nostra redire soror.

Inquiret nos Graecus homo, non absque restauro,
Ac erit e nostro Graecia victa foro.

Tergit et hic oculos inulier castissima siccus
Et, cum laeta foret, sit quasi moesta sedet. 735

Consolatur eam Priamus, Paridique resignat;
Taedas instituunt, festa serena colunt.

Tu credis castam quae venerit huc, ego vero
Necquidquam credo, pactaque nulla dabo.

Hanc Cassandra videns: venit destructio Troiae 740
Et casus patriae! vaticinando canit.

Includit pater eius eam, milioliminus ipsa
Clamat: in Troja Troica flamma sedet.

AGAMEMNON VADIT CONSOLARI MENELAUM IN SPARTAM.

In Spartam properat Agamemnon de Menelai
Pectore puncturas pellere moesticiae. 745

Consoleris; ait, per Troica sit, licet, arma
Tindaris ablata, jam repetemus eam.

Haec tibi reddetur, non irrepedita manebit,
Non erit a Phrygibus abdita Graeca manus.

Graecia perdiderat Helenam; sic et duo frates
Quid super his faciant, consiliando sedent. 750

Finis consilii: patriae notescere factum.

Notescit nulla proveniente mora.

Conveniunt. Plures poteras vidisse Quirites
Mentibus illustres militaque leves. 755

Impiger, iracundus, inexorabilis, acer
Assilit Aeacides, tuque Patrocle comes.

734. in margine: ironia. 738. Cod. casta. 745. ex
margine, pro codicis consuleris. 746. in margine: ista con-
solutionis verba frater replicat ut moestitiam cordis eius li-
niat. 756. Cod. inexorabilis. est Hor. A. P. 121.

Advolat Euryalus, cum Tlepolemo Diomedes,
Quini, quos poterat Troia timere, viri.
Ili Spartam veniunt, injuria facta recedit,
In caput ipsorum, qui meruere, ferunt.
Per Graecas urbes non paucus nuntius ibit,
Est opus, ut factum Graecia tota sciat.
Arma movebuntur per totam Dorica terram,
Sustineat meritam Troia superba vicem. 760
Expedit interea fabricari mille carinas;
Lenti non erimus per maris ire vias,
Conducendus erit exercitus, arma paranda,
Diverso classis est oneranda cibo.
Est exercitui caput unum praeficiendum,
Ad nutum cuius omne regatur onus.
Nos quoque debemus totis incumbere remis,
Ut sigat Phrygium lancea nostra solum.
Scilicet adversis probitas exercita rebus
Tristi materiam tempore laudis habet. 775

AGAMEMNON REGNO PRAEFICITUR.

Regno praeficitur Agamemnon, tota jubetur
Protinus imperio Graecia stare suo.
Praecipit ut Danaos percurrat plurima fines,
Littera, describens hic et ubique rates:
Et ratibus factis portus teneatur Athenis, 780
Ut se vis populi colligat omnis ibi.
Ibimus, inquit, abhinc Trojam; quaë, strenua nobis
Si manus est et mens, indita probra luet.
Turpiter amisit Helenam provincia nostra,
Effecit praedam praedo dolosus eam. 785
Incautam Paris arripuit, pro conjuge duxit
Praebens innocuo facta nociva thoro.
Omnis in arma ruat, gladiis se Graecia cingat,

758. Cod. Auriolus. Tlepolemo, mutavimus e Darete.

759. Cod. qui ni. margo quinque et quini. 764. Dorica

superscriptum: Graeca. 774. 75. Ovidii sunt Trist. V. 5.

49.50., ex quo loco posuimus Tristi mater: per nostri mater.

trist. 779. Cod. litora.

- Non labor excuset ista vel ullus honor.
Exsiliant quibus arma sudes et Daca bipennis, 790
Praecipiſes veniant, arma cibosque ferant.
Nostra quiescit in hoc intentio, fiat ut inde
Praedo dolorosus, unde dolosus erat.
Mandato facilis Graecus iam militat omnis,
Inproperant, cunctis sit quia cifra pigris. 795
Stiva relicta rubis queritur cessare ligones,
Radicosus agri deserit arma cicer.
Conſlatur gladius ex vomere, lancea falsae
Deservit galeae furca tenella strepe.
Quid moror! In bellum currit cum milite vulgus, 800
Vix remanet serere qui leve possit olus.

LIBER SECUNDUS.

INCIPIUNT CAPITULA SECUNDI LIBRI.

- Scriptat iste duces et naves mittit Athenas,
De casu Trojae Graecis respondet Apollo.
A Calchante rates retinentur in Aulide. Fit rex
In Mysia Telephus, Helenamque reposcit Ulixes.
Velificant Danai, defendunt littora Teucri. 5.
Protesilae cadis! Surgunt tentoria mane.
Altera pugna furit; Patroclum tertia sternit.
Fiunt cognati pugnantes Hector et Ajax.
Pax annis binis. Sceptrum vir Nauplius ambit.
Saucius a Paride Menelaus castra subinrat. 10

790. Gualt. Alex. I, 256

Instaurat quibus arma sudes et Daca bipennis.

792. e margine pro unde. 796. 97. Gualt. Alex. III, 417. 18

— — — queritur cessare ligones

Radicosus ager et sentibus obsita tellus.

798. e margine pro cod. stupe. 797—801. Imitatio Ovid.
Fast. I, 697. ssq.

— — — erat aptior ensis

Vomere: cedebat taurus arator equo.

Sarcula cessabant: versique in pila ligones

Factaque de rastri pondere cassis erat.

EXPLICIUNT CAPITULA. INCIPIT SECUNDUS LIBER.

Non semper feriet quodcumque minabitur arcus,
Incoepum casus saepe retardat opus.

Jam pridem rapta Castor Polluxque sorore
Aspera vindicem mittere tela student.

Praedonem subito galeata nave sequuntur
At Boreas illis obstat et unda maris;

Nam postquam solvere ratem de littore Lesbi,
Maxima tempestas per mare jecit eos;

Sic ut eorundem vestigia non reperiret,
Hos perquisierit Lesbica turba licet.

Per pelagum donec ad Pergama nauta marinus
Ambos quaesivit nec reperisse tulit.

Fabula stultorum locat inter sidera fratres,
In geminis, aiunt, hos radiare vides.

Qui prius exoritur, hic ultimus occidit; et qui
Ultimus exoritur, occidit ille prior.

Immo Dares Phrygius qui Troica proelia scripsit
Illorum nulla de nece scripta dedit.

Hos erat in Troiae memor obsidione stetisse,
Sunt ab eo visi tempore pacis ibi.

Saepe loquebantur Trojanis: vidimus illos;
Et satis amborum disseruere statum.

Praeclari facie deductum corpus habebant
Caesarie flavi, corpore paene pari.

Magnis stellabant oculis, laudabile vultus
Hujus et membrorum dico fuisse decus.

4. Cod. Moesia ut et Dares. tamen Mys. legendum obversum uti etiam infra. 6. Prothetelae. 9. Cod. Nauplius ut ambit. In margine scholion: Palamedes filius Nauplius. 1. Horat.: est A. P. v. 350. Nec semper etc. 2. Ov. Amor. III, 12, 18

Phoebus et incoepum destituisset opus.
6. Cod. optat. 7. Cod. Lesbo. 20. Error Alberti; Dares c. 12 dicit, postquam de Castore et Polluce egit, „hos se vidisse, quum induciae essent, partim proelio interfuisse“ sed intelligend: Graecorum Trojanorumque duces, quia prius c. 11 interiisse Castorem et Pollicem ante bellum narraverat.

Blanditiis erat insignis soror, ore pusillo
 Pulchra, serena, decens, simplicitate vigens.
 Laeta supercilia notula mediante notata;
 Mens lasciva fuit, membra decora tuit. 30

DUCES DESCRIBUNTUR.

Rex ibat Priamus aquilino corpore magnus,
 Vultu pulcher erat, suaviter ora movens;
 Hector erat crispus, membris pernicibus, albus,
 Stabat magnanimus, Martis et arte probus;
 Blaesus, barbatus, vultu venerabilis, aptus, 35
 In populo clemens, dignus honore, decens.
 Docti, clementes sunt Helenus Deiphobusque,
 Saepe solet similis filius esse patri.
 Sic et erant isti, fuerant quoque corpore magni,
 Formosi, soliti suavia verba loqui. 40
 Magnus erat Troilus, fortis, pulcherrimus, acer,
 Virtutis cupidus et sine faece bonus.

Longus Alexander et candidus, ore venusto,
 Aptus, facundus, ambitione calens,
 Pulchris stellatus oculis, mollique capillo 45
 Flavescens, suavi voce loquenda loquens.
 Andromache sapiens formosaque, longa, modesta
 Et rutilans oculis, candida, blanda satis.
 Facturae mediocris erat Cassandra, rotundo
 Ore, micans oculis, rufa; benigna, scia; 50
 Praescia quam fuerat venturi non iterabo,
 Quod semel audistis, est recitasse satis.
 Candida, formosa formaque Polixena longa,
 Hos rectos oculos rectaque crura probo.
 Simplex, larga, decens, flavos quoque laudo capillos 55
 Et teretes digitos exiguumque pedem.
 Heccuba quae fuerat aquilino corpore pulchra
 Mente virum, pugnans, callida, casta, pia.

27. margo: Helena. 28. margo: quantum ad exterio-
 rem habitum. 47. Cod. modesto. 54. Cod. hec. 56. Ov.
 Ars I. 622. 58. secund. Daret enim pro: casta scias.

Magnus, facundus, prudens Agamemnon et albus,

60

Nobilis et dives pervalidusque fuit:

Statura mediae Menelaus amabilis, aptus,

Rufus, formosus et bene gratus erat.

Improba, mobilior folio, Ledaea! caduco.

Non poteras tanto fida manere viro.

Aeneas rufus, assabilis, ore venustus,

65

Fortis, facundus, consilique sciis,

Nigris laudatur oculis, sed alacriter illis.

Utitur ut ridens, vir pius, imo decens.

Antenor longus, gracilis, versulus, acutus

70

Est, agilis, velox, providus atque dicax.

Ore venustus erat et pectore magnus Achilles

Strenuus et hilaris, dapsilitate libens.

Myrteus in crine, clemens, acerrimus armis,

Crispus, amorosus, grandia ferre levis.

Dapsilis et prudens Patroclus, corpore pulcher.

75

Corde pio pacem gessit et ore fidem.

Ipse smaragdineis oculis magnisque decorus,

Os sine mente loquax creditur esse nefas.

Clarus voce, valens, formosus Oileus Ajax,

80

Corpus deductum, membra quadrata sibi.

Vocalis, validus Aiax Telamonius atrox,

Simplex, caesaries tam nigra, crispa coma.

Non formosus erat sed erat facundus Ulixes

Ore quidem laeto non tamen absque dolo.

Facturae mediae fuit et sapientia multa.

85

Cordis ei; cur hoc praeteriisse velim?

Quid de formosa dicam Briseide? simplex,

Blanda, verecunda, candida, compta fuit.

Juncta supercilia, molles flavosque capillos.

Corpus et aequale, lumina clara probo.

90

Debuferam posuisse, quod haec assabilis esset

70. Cod. volex. 73. Dares, capillo myrteo. Istan. IV,
111. coma myrthea. Fortasse erat color nigricans ut ap.
Philost. Her. II. §. 20 p. 690 not. 6. 13. (ed. Olearius)
παντριθενη κομη. 78. creditur pro codicis ceditur.

Et pia, si longa vult tacuisse mora.
 Audax in bellis acerrimus est Diomedes,
 Strenuus et fortis vultus honestus ei.
 Austerus clamosus erat calidoque cerebro,
 Corpore quadratus impatiensque satis. 95
 Triptolemum noscis; magnus fuit atque virilis
 Optima forma sibi sed stomachosa quidem;
 Blaesus, aduncus erat velox oculisque rotundis,
 Cui facies hilaris, larga superciliis. 100
 Candidus et magnus, naso quoque Nestor obuncus
 Dapsilis et sapiens, consiliando sagax.
 Mittitur Iliacas audax orator ad arces,
 Nestora laudare cum Cicerone potes.
 Candidus et temerarius es, tibi vultus honestus, 105
 Fidens in celeres Protesiae pedes!
 Magnanimum gracilem sapientem dic Palamedem,
 Blandus, facundus, ambitiosus erat.
 At crassus Polydorus erat Neocleucus audax
 Tristis, pervalidus, mente timente tacens. 110
 Magnum prudentem dicuntque Machaona fortem,
 Illic simul et patiens compatiensque fuit.
 Merionem rufum ponas sed et impatientem
 Et, quia sit medius, corpore, mente tenax.
 Dicere cum volui quam pertinax esset, oriri 115
 Me contra coepit protinus ira metri.
 Me duce qui toties, inquit, mea signa tulisti,
 Quis modo persuasit illa negare tibi.
 Exitus acta probat; finis, non pugna coronat,
 Laudamus tandem sole cadente diem. 120
 Nostra probabiliter huc usque secutus es arma,
 Nunc quasi desciens ilia ducis iners.

97. pro Triptolemo, Dares praebet Neoptolemum. Cod.
 Triptolomum. 99. ex margine aduncus quod etiam apud
 Daretem, pro adulces. 101. nāso pro nasum cod. 105. Al-
 luditur Ciceron, lib. de sen. cap. 10. 109. Polydorus,
 Dares habet: Podalirium crassum, valentem, superbū,
 tristem. 119. Ov. Her. II, 85. Ex. act. prob.

Sudavit nostris pro te Raimundus! in armis;

Scit tibi bis binis ire quadriga rotis.

Occupat extreum scabies, quia ducis in aulam

125

Proscriptos nostram rem recitando ream.

Est tibi grammaticae nimis artus fertilis, hortus,

Qui quibus et quibus omne ministrat olus.

An non pro verbo didicisti sumere verbum

Ut teneant proprium singula quaeque locum?

130

Territus his jaculis, cessavi ponere: perti—

Nax ponens eius nomine mente tenax.

Crudelem si dico virum, si dico virilem

Vel si virosum, sustinet illa metrum.

NAVES REPARANTUR.

Pes scitus et querulus Danaos convulserat omnes

135

Belli participes aedificare rates,

Currit ad incudem quaevis reparanda bipennis,

Malleus affligi se dolet arte fabri.

Ruincina lambit aquas et ferri provocat iras,

Ut ligni manibus pugnet in omne nemus.

140

Nunquam conserret tot silva manubria ferro,

Si sua sciret eo maxima damna data,

Itur in antiquam silvam; conjurat in ipsam

Plurimus et pariter absque tempore faber.

Insolitum patitur pinus secata securi,

145

Immensamque ruens occupat ornus humum.

Fit fragor in silvis, taxi torquentur in arcus,

Currere cogit opus multiplicata manus.

In classem cadit omne nemus, volat in mare quercus

Portant insuetas taxus et alnus aquas:

150

123. quis sit hic Raymundus, nescimus. 125. prima pars est Horatii A. P. 417. 127. in margine; quia pertinax in metrum ponи non potest. 142. data pro dato. 143. it. in ant. sylv. e Virgil. Aen. VI, 179. 144. Cod. Prurimus. 145. Cod. insolitam. 147. Ov. Met. I, 268. Fit fragor. Virg. Geor. II, 448 tax. torq. in arc. 149. Gualter. Alexandr. X, 188: In classem cadit omne nemus, stupet aera tellus.

In galeas falces redeunt, in pila ligones
Loricam textam vomere ridet ager.

NUMERUS NAVIUM.

Ipse Misenaeus magnorum dux Achivum
Centum praecipias praecipit ire rates. 165
Se movet e Sparta Menelaus, currere naves
Sexaginta jubet damna probrosa gemens.
Peneleus princeps, quem promptu Boelia mittit,
Quinquaginta rates, ut fabricentur, agit;
Tertius, atque Dimas Prothenor et Arcesilaus
Expansi socii suntque laboris ei. 160
Ex Orchomeno properat trigintaque naves
Jalmenus adducit, cui comes Ascalaphus.
Aschebius fortis et Epistrophus ex Polixeno
Fecerunt decies quatuor ire rates.
Ajax interea Telamonius ex Salamina 165
Cum Teuero fratre navigat et Dorio.
Theseus, Amphimachus sociusque Polyxenus illi,
Quadraginta rates hic numerare potest.
Non credemus in hoc venisse juvamine Ulixem
Immio quater naves vexerat ille decem. 170
Deque Pylo Nestor trahit octoginta carinas,
Dat semel Aetholicus et quater octo Thoas
In mare ter denas laetanter Oileus Ajax
Praecipitat puppes, cum quibus octo loces.

151. 52. Ovid. Fast. I, 697/99.

— — — erat aptior ensis
Vomere; cedebat taurus arator equo.
Sarcula cessabant: versique in pila ligones
Factaque de rastri pondero cassis erat.
153. Virgil. Aen. XI, 266. 157. Pen. non apud Daretum;
sed apud. Virgil. Aen. II, 425. 160. Cod. expause. 161. Cod.
Corcomeno. 162. Achalaphus, nos e Daretu Asc., qui etiam
pro Thelamus nostri habet Jalmenus quapropter mutavimus:
Adducit Thelamus in Jalmenus adducit. 163. Dares no-
minat: Epistrophum et Schedium ex Phocide. 165. Cod.
potes.

Dat tres Venereus et quinquaginta carinas.	175
Omnes sunt plenae fortibus absque sene.	
At triginta Thoas vehit ex Chalcedone puppes	
Iluic comes Aulippus huicque Phidippus erat,	
Octoginta vehit ex Creta Meriones	
Par erat Idomeneus fortis ei socius.	180
Ex Pataro decies bis binas, Protesilae!	
Ducis et ex Pyrgis, o Eumele! decem.	
Dat triginta rates Podalirius atque Machaon,	
Intras, Triptoleme! navibus octo mare.	
Quinquaginta rates Patroclus agunt et Achilles	185
Ex Scythia properant Myrmidoresque vocant.	
Alphineus veniens ex Elide per mare dicit	
Quinquaginta rates Amphimachusque comes.	
Non deest Argolicis praeclarus Marte Leontes	
Dando quaterdenas cum Polypoete rates.	190
Guneus ex Cypho non militat impare voto,	
Sei dicas, decies advehit octo rates.	
Arma Philoctetes non subtrahit, immo carinas	
Quadraginta vehit, Magnesiamque trahit.	
Arcadiæ princeps penultimus est Agapenor	195
Sex decies ratibus occupat ille solum.	
Mnestheus occurrit ab Athenis, puppis autem	
In quinquagenis arma cibosque vehit.	
Has igitur reliquaque rates cum rebus earum	
Quadraginta novem dic fabricasse duces.	200
Omnis illustres et Martis in artibus acres,	
Mens quibus est nolle cedere, malle mori.	

175. Quis sit, nescimus, quum de Venereo quodam undique altum silentium. 177. Cod. Calcedine. 178. Phidippus e Darete pro Philippus. 179. et pro: si. 182. Cod. o Cimelee. 183. Cod. Polidarius. 187. A Darete nominatur Antiphus. Elide pro Ilide. 189. Leontes. Dar. Leonteus. 190. Cod. Polibete. 191. sic ex Dar. pro Cypro. 192. margo pro ille praebet octo, sed et sic numerus navium, decies octo: discreparet a Darete, qui XXI, et ab Homero et Dict. qui XXII numerant. 193. Phil. pro Policteres codicis posuimus; Dares alio loco posuit Philoctetum, hic Prothoum.

Est etiam sociis mens irrevocabilis una
 Contra Trojanos arma movere manu.
 De numero ratum si queris; mille carinas
 Centum bis denas dinumerare potes. 205

NAVES PROCEDUNT.

Solvuntur naves o littore, versus Athenas
 In pelago pulchre vela volare vides.
 Littus Atheniacum postquam tetigere, citatis
 In coetum ducibus, rex Agamemnon ait: 210
 Eloquar an sileam? loquor et reticere coartor:
 Dedeceus est propria prodere saepe probra.
 Dejectum neminisse pudet, quis crederet unquam
 Sic variare suas tempora laeta vices.
 Saepe mihi dubiam traxit sollertia mentem: 215
 Otia vellemus vel magis arma sequi?
 Quaerere vindictam vel dissimulare querelam?
 Hostibus instare vel mage ~~treuga~~ dare? terg.
 Odia dissolvunt animos, suadendo quietem
 Sensus enervant desidiamque sovent. 220
 Quid sequitur tolerans injuria nulla repulsa?
 Scandala, jacturae, damna, pericla, minae.
 Quod loquor, ex casu praesenti scire potestis,
 Otia materias his tribuere malis.
 Sed dolus intererat et dignus vindice nodus 225
 Assuit incautis insidiosus homo.
 Ledaeam rapuit facturus vota Diana
 Fanum cum sociis ingrediendo Paris.
 Devexit praedam non Marte sed arte levatam,
 Fraudis non laudis huc tulit arma Paris. 230
 Arma fugant hostes, reddunt amissa, repellunt
 Segnitiem, reparant damna, tuentur opes.
 O proceres! vestro supplex inclino favori,
 Vos video nostris condoluisse probris;

211. ex margine pro: eloquor. recitare. 224. pro cod.
 thure e margine. 225. pro cod. dolor, e margine. 226.
 margo praebet scholion: Paris. 233. ex margine pro fabori.

- Adventus vestri probat hic alata voluntas 235
 Et quas vexistis huc veniendo rates.
 Immo labor tolerandus adhuc, cum simus inire
 In Phrygiam, fortes ense domare Phryges,
 Vos, qui proposito nolite recedere vestro,
 Constantes sequitur gloria magna viros. 240
 Otia deponat, armis se Graeca juventus
 Induat, iam minax ad latus ensis eat,
 Vindicet opprobria, hunc hostem, dama requirat.
 Nec nisi subjectis hostibus arma locet;
 Sed tamen interea Delphos mittatur, Apollo 245
 Est ibi, pro voto dona feramus ei;
 Eventum belli responsum scire per eius
 Possumus; in finem sed quis iturus erit?

FANA DANT RESPONSA.

- Quaerit cum socio Patroclo missus Achilles
 De re proposita; fataque suntur ita: 250
 Graeci Trojanos vincent decimoque sub anno
 A Graecis debet Troja subacta capi.
 Calchas divinus et Nestore natus eodem
 Est pro Trojanis tempore missus eo.
 De regno rebusque suis hic consulit, audit 255
 Quod sibi cum Graecis Troja petenda fuit.
 Conveniunt Calchas et Achilles, seque salutant
 Et simul in fano mutua verba sernnt.
 Alterutrum quaerunt: tibi quid respondit Apollo?
 Hoc mihi dixit et hoc, unus et alter ait. 260
 Graeci victores sient, hoc inquit; hic autem:
 Cum Graecis ibo, Troicus hostis ero.
 Concordant, in amicitiam sociantur, Athenas
 Ad Danaos veniunt et recitata ferunt.

235. margo: allata, sed perperam, nam alata significatio
 ne „cita“ utitur noster. 244. Cod. sibi. 246. e marg.
 voto pro cod. vota. 253. Quis Trojanorum est Nestore
 natus? 263. ex margine pro: condordant.

Gaudent Argivi Calchasque receptus honeste
Inter eos degit nec sua tecta petit.

265

TROIANI TELIS ET ARMIS MUNIUNT SE.

Non poterant ista Trojanos facta latere,
Obscurant etiam pectora, tela parant.

Rumor ut hic primum Priami per tecta volavit,
Bella mibi, video, bella parantur, ait.

Armat et ipse Phryges in proelia, moenia munit
Auxiliis, armis, viribus atque viris;

Alex. I. 1 Thesaurus aperit, dat donativa maniplis.

146 Ocius in bellum congregat omne solum.
Flevit et hic Helena specialis causa malorum,

Attamen his modicam fletibus addo fidem;
Ponatur: lacrimas, quas fuderit haec, mulieres

Ut flerent, oculos erudiere suos.

Quales ergo cibi, talis domus atque supellex

Qualis erat mulier, tale coquebat olus.

270

275

280

TEMPESTAS GRAECORUM NAVES TRAHEBAT.

Ancora, quae Graecam tenet inter littora classem,
Solvitur, incipiunt aequor amare rates.

Aeolus insanit et tempestate coacta
Cogitur ad littus Graeca redire phalanx.

Respondit Calchas: redeamus, in Aulide stemus,
Placabit tandem lenior aura ratem.

Persolvit rediens Agamemnon vota Diana, 285
Ancorat hic plures nautica turba dies.

HIC ITERUM AURA FAVET GRAECIS.

Gratum post aliquae producit tempora ventum
Exhilarans oculos aura serena suos.

Vela petunt arcem, solvunt retinacula classem,

290

269. Ov. Fast. VI. 527:

Rumor (ut est velox) agitatis pervolat alis.

274. Gualth. Alex. II, 17.

Ocius edicto ruit omnis in arma juventus.

278. Ex Ovid. remed. 690.

- Invehitur medio puppis honesta salo.
 Nauta Philoctetes sit de potioribus unus,
 Cui fuit in reliquis plus via nota maris.
 Argonautarum socius fuit hic homo, quocum
 Phryxeam petiit Pelias arbor ovem.
 Undique vela volant, longa statione videre
 Per pelagi solitas sol prohibetur aquas.
 Velant vela mare, mare totum cerne volare,
 Dividit undosas spumea prora vias.
 Pontius ponte caret mihi dicunt, hic ego pontum
 Verius a multo dicere ponte queo.
 Pontus enim, textus quia pontibus est, ubi classes
 Pontificas pontus pontis ad instar habet.
 Imperium tangunt Priami, munitio quaedam
 Est ibi, quam rara dextera iactat humi.
 Hic versus Tenedon procedunt, quicquid ibidem
 Vivi reperiunt, mortis ad arva trahunt.
 Praedam partitur Agamemnon habetque, vocato
 Agmine, de belli provida verba statu.
 Vultis ut ad Priamum mittatur nuncius, inquit,
 Quaerens, quid fecit, si variare velit.
 Reddere vult Helenam, sit bellum pace sepultum;
 Si minus, in gladiis aggrediamur eum.
 Forsan tum medio posuit deus omnia campo,
 Sentiet iratos Troica praeda deos.
 Ad Priamum missi Diomedes sunt et Ulixes
 Ambo facundi, ferre ferenda probi.
- ACHILLES ET TELEPHUS MITTUNTUR IN MYSIAM.*)
- In Mysiam Telephum direxit rex et Achillem
 Urere, praedari, subdere cuncta neci.

293. Philoctetes e Darete pro cod. Philocteres. 294.
 nautarum ex margine pro cod. nautatum. 295. Ovidii est
 Heroid. XII, 8. 298. ex margine pro sasitas: 296. rara
 ex margine pro rata, quod significatione „firma“ aptum sed
 metro (räta) inconveniens esset. 313. cod. Reddere si vult
 Helenam etc. 315. Lucani est Phars. VII, 348. 319. Moesiam.
 *) Mysiam, non, quod codex et Dares habent Moesiam,
 Troilus.

Rex Teuthras occurrit eis, accurrit Achilles,
 Indit et illustri vulnera dira duci.
 Sed Telephus clypeo nisi protexisset eundem,
 Huic reor extreum fata dedisse diem;
 Cumque rei talis causam scrutasset Achilles
 A Telepho doctus ore sit inde brevi.
 Contulit hospitium mihi Teuthras, cum puer esset,
 Me pater ad regna miserat illa meus;
 Insuper a rege quondam Diomede subactus
 Sic erat, ut regni perderet arva sui.
 At meus occiso pater illum liberat hoste
 Omnia restituens perdita, pace data;
 Res ea me regem clypeo servare coegit,
 Accepi memores nos decet esse boni.
 Saucius ad mortem Teuthras ubi comperit istud
 Accito Telepho debilis exit in hoc:
 In regno regnare meo fortissimus olim
 Me tuus et tulum fecit ab hoste pater.
 Gratia pro rebus merito debetur in euntis
 Et nihil ingrato pejus habere potest.
 Nondum promerui, sed nunc per posse merebor,
 Haeredem regni te reputabo mei.
 Accipe, pone tuo capiti, quam porto, coronam;
 Statque sub imperio patria tota tuo.
 Dicit et inimites filum rupere sorores
 Et subiit Telephus imperiale decus.
 Rex novus exanime condivit aromate corpus
 Et regum more funeris egit opus.
 Huic ait Aeacides: o rex fortuna beavit
 Te merito donis, praemia digna geris.
 Nec fortunatus es solus, Dorica tecum
 Hac poterunt castra prosperitate frui.

nam Teuthras fuit rex Mysiae non Moesiae. De hac forma:
 Moesia cfr. Dederich ad Diet. II. 1 obss.

321. Cod. Teucras. 327. Cod. Teucrus. 334. Anon.
 Nevel. p. 514. lin. 5 ab infra. 336. e margine: exit: pro:
 „dixit“ 339. Ovidii est Am. I, 10, 43. 347, in margine
 scholion: Telephus. 349. huic pro hiis.

- Possunt Argolicis hinc ire cibaria castis,
His poteris nobis utilis esse modis. 355
Hac vice Troianam non ibis ad obsidionem,
Quicquid agant alii, sit labor iste tuus.
Puppes mittemus, tu tantum providus ésto
Nobis mittendis has onerare cibis.
Hic manet, ille redit; Agamemnonis auribus indit, 360
Quod factum fuerat, ille patrata probat.

VERBA ULIXIS ET DIOMEDIS AD PRIAMUM.

- Ceperat interea jam pridem missus Ulixes
In facie Priami cum Diomede loqui:
Rex! missi sumus ab Agamemnonе, si placet, audi
Haec, quae deserimus eius ab ore tibi. 365
Graecorum regi non est victoria tanti,
Ut per bella suos malit obire viros;
Sed tamen illius regnum ne deprimat hostis
Materiam damnī dedecorisque gerens,
Si quis enim damnum vel dedecus inferat illi, 370
Malumus ante mori quam duo dicta pati.
Rex Heleñam redde; pacatae ramus olivae
Sic inter Graecum stet Phrygiumque locum.
De Paridis praeda non est mihi mentio tanta,
Cum tamen haec merito restituenda foret. 375
Dedecus omnino taceo, quid amarius omni
Est damno? tantum foedera pacis amo.
Si facis, haec volumus extrema pellere cella,
Quae fuit ulterius Dorica passa domus:
Si minus; est animus vobis effundere vitam. 380
Aut nos ex vita tradere propter eam.
Ut modicum tacuit Priamus, subduxit: Ulixes!
Promta seris verba, tune vocaris ita?
Promta quidem, sed comta minus tu proposuisti

357. ex margine pro simplici „quid“. 367. ex margine pro altero suos, viros. 372. pacatae ex margine pro placatae. Ov. ex Pont. I, 1, 31. pacatae ramus olivae. 380. nobis pro codic. vobis. Imitatio Virgil. Aen. I, 103 tuaque animam hanc effundere dextra.

Dedecus et damnum non toleranda tibi: 385
 Cur tam dedecori, quam damno, quae Graecia nobis
 Promserat, illudis? Haec duo Troia tulit.
 Nonne patrem nostrum Graeco scis esse peremptum?
 Hesyonae raptum servitique jugum? 390
 Qui spoliaverunt hanc urbem, nonne Pelasgi?
 Qui confregerunt moenia, nonne tui?
 Hoc ne praeteream, potuitne victor abire
 Pluribus amissis rex tuus, immo capi?
 Saepius Hesyonem frustra repetivimus; at tu 395
 Illico vis Helenam te repetisse tuam.
 De vestra canis hic mihi praeda, succine nostram
 Quando, quibus vel ubi restituistis eam?
 Antenor missus a nobis pro repetenda
 Quid tulit Hesyon? Scandala. Scisne bene? 400
 Retulit ille nihil, praeterquam tela minarum;
 Praeterquam probra retulit ille nihil.
 Nunc Helenam repetis et vis ut ad omnia nullam
 Offerat emendam Graecia, Troja gravem.
 Reddidimus simile, vos Hesyonem rapuistis,
 Nos Helenam; proprium pertulit auctor opus. 405
 Lege tua pateris, nec enim lex aequior ulla;
 Quam necis artifices arte perire sua.
 Si te conficeret simplex injuria, nullo
 Praecedente malo, quo paterere modo?
 Addis ab inde minas, et stulte! dic, age: collum, 410
 Si volo, non valeo cingere reste tuum?
 Verborum depone favos, haec littora linque,
 Spernunt Argolicos limina nostra pedes.
 Si pacem feceris, hic invenietis et ipsam;
 Si gladios, gladios reperietis item. 415

387. Cod. illusit. 402. pro cod. nulla. 403. cod.
 granem. 406. 7. Ovid. Ars am. I, 655. 56

Justus uterque fuit, neque enim lex aequior ulla

Quam necis artifices arte perire sua.

407. ex Ovidio et margine pro artificis. 409. Ov. Heroid.
 XVIII, 44. quo pat. mod. 410. Cod. addit. 415. Cod.
 gladios, glodios.

DIOMEDES ET ULIXES REDEUNT TENEDON.

Legati redeunt Tenedon, regique revolvunt
 Omnia, quae Priamus dixerat atque resert.
 Nil aliud restare liquet nisi fortia bella,
 Fortiter in fortis arma movere manu.
 Unde repente gradus est praecipitandus in hostes, 420
 Nam sibi, qui parcit hostibus, hostis erit.
 Huc de consilio maturo venimus omnes,
 Credo verecundum vertere retro gradum.
 Non reddunt Helenam, repetamus viribus illam
 Optima vindictae proxima quaeque dies. 425
 Nam mora dat vires, plures mora colligit hostes,
 Sicque fit ut populi copia crescat eis.
 Sit subitum quidcunque paras; ~~nunc~~ dicitur: ergo
 Festinet gladius ad juvenile latus.

PRIAMUS CONDUCIT QUOSQUES FORTES.

Nec Priamus pausat, proceres cum fortibus omni 430
 Ipse satellitibus e regione vocat.
 Inde manus aperit irrorans pectora donis
 Et tam pollicitis quam trahit ille datis.
 Eius in auxilium properat non pauca juventus
 Militiae celebris fortibus aucta viris. 435
 Advenere duces infortes, mentibus acres
 Non dubii prono pectore bella sequi.
 Sarpedon, Glaucus, Adrastus, Pandarus, Amphon,
 Peleus, Amphimachus, Ceramis, Yphitides
 Cum Pitano Caropes, cum Residamante Corebus 440
 Ephicus, Eripheus, Calcamus atque Caros.

*) Inscriptionem cod. male habet: Diomedes et Priamus
 redeunt ad Ulixem.

425. e margine pro opima. Ov. Rem. 96. 426. Ov.
 Rem. 83: Nam mora dat vires, teneras mora percoquit uvas.
 427. cod. copia populi. 428. Ampon Dares nominat Am-
 phionem. 440. Margo: Iste Corebus ducturus erat Cassan-
 dram filiam regis Priami et ob hanc versus in bellum.—
 Corebus et Dimas Virgilii sunt II, 310.

Ennomus et Phorcys et Epistrophus et Polynestis
 Yphicus et Pelias, cumque Thoante Dimas,
 Riphieus Achipanis et Alastrenus Ausius, audax
 Aschrander, Cormus, Memnon et Archilochus. 445
 Deberem procerum si nomina cuncta referre
 Hora foret spatium non habitura breve.
 Isti diversa se de regione levantes
 Intrant ad Priamum bella juvare Phrygum.
 Trojani sunt ex istis plerique Quirites 450
 Cedere treuga leves dedere treuga graves.

PALAMEDES ADEST CUM NAVIBUS.

Consilium tractat adhuc Agamemnon et inter
 Regni magnates bellica facta libratur.
 Interea veniens Palamedes Nauplica proles.
 Ter denis ratibus arma cibosque vehit. 455
 Non valui venisse prius, conabar Athenas
 Tendere, non poteram, febre vetabam, ait.
 Nunc quamvis lentus, laetus tamen advehor, omnem
 Quam mihi dixeritis, exhibitus opem.
 Hinc grates, Agamemnon ait, nostroque sub infra 460
 Sis de consilio: paruit ille viro.

PALAMEDES DISSUADET ADITUM TROIAE NOCTE.

Nox erat et toto fulgebant sidera coelo
 Sibilat optatus puppis in arce sonus.
 Consilii coepere libra trutinare, velintne
 Nocte solum Troiae tangere, sive die. 465
 Diversis diversa placent, sed opinor honestas

442. Ennomus et Phorcys e Dareto pro Ephiomus et Phorcys. Nomina procerum mire mutilata sunt, nonnulla, quae neque apud Darctem neque apud Dictyn sub hac forma inveniuntur, Pindari Thebani sunt, sicut Asius, quem noster Ausius appellat. (Epit. 777—781). 451. Cod. gnaves. 456. Cod. nam. Athenis. 462. Epitom. Iliad. Hom., v. 110. 466. Maximian. eleg. I, 103.

Diversos diversa juvant: non omnibus annis
 Omnia convenient: res prius apta, nocet.

- Consilii causas a Palamede datas.
 Illic latronis, ait, mos et sollertia furum,
 Nocte latrociniis, nocte vacare dolis,
 Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones 470
 Turpibus atra lues creditur esse dies.
 Publica non audent inter monumenta venire
 Clara non fuerint quae celebrata die,
 Facta decent manifesta viros aperire profecto,
 Hi debent operas non operire suas. 475
 Noctem peccatis et fraudibus obice nubem,
 Dicunt patrantes clam sine teste nefas:
 Nos claram Trojam claro sub sole petamus,
 Noctis militibus nolumus esse pares.
 Utile consilium Palamedis cum sit honestum, 480
 Incunctanter habet concio tota ratum.

GRAECI VENIUNT AD LITTUS TROIANORUM.

- Proclamant proceres Agamemnona denuo regem,
 Vivat rex, vivat: curia tota sonat.
 Imperat accitis paeconibus, ut simul omnes
 Incipient signo vela levare dato. 485
 Imperio laeti parent, ac jussa facessunt
 Quaeque levanda levant, quaeque paranda parant.
 In bellum latura cibos Telephia regna
 Intrat honesta viris rege volente ratis.
 Annus abit placitaque movent spiralia yentum 490
 Ad mare maturat Graeca juventa gradum,
 Et signo facto reddit ancora, carbasa surgunt,
 Antemnas adhibent, vela repanda patent.
 Jam mare velivolis late contextur alis

468. Gualter. Alexandr. IV, 353

Hic latronis ait mos, haec sollertia furum.

469. latrociniis e margine pro latrocisiis. Gualt. Alex. IV, 355.

Summa nocere dolis et fallere fraude latenti.

470. Horatii est Epistol. I, 2, 32. 472. Ovidii est E. Pont. I, 1, 5. 476. Horatii est Epist. I, 16, 62. 484. paeconibus pro „pocōribus“. 486. Virgilii est Aen. IV, 295.

Infestat liquidas libera classis aquas. 495
 Spumeus et servens et ab obice saevior ibat
 Objectis proris impetus ille maris.
 Accipiunt ventos a tergo mille carinae
 Jam poterant puppes paene videre Phryges.
 Et Danai Trojam, quam fama locabat in astris, 500
 Jamjam prospiciunt; prospiciendo canunt.
 Nauticus exoritur vario discrimin'e clamor,
 Ridet, quem fata iam lacrimosa manent.
 Providus aeria cernens speculator ab arce
 Nuntiat, Argolicas appropriare rates. 505
 Adversus Trojam diversa classe potenter
 Littus ad Iliacum nauta gubernat iter.
 Nec mora; Dardaniam tacturi iam prope terram,
 Clamores geminant; bellica signa levant.
 Ancora de prora jacit, stat littore puppis 510
 Vertit arenosum lamina panda lutum.

TROIANI DEFENDUNT LITTUS ET PROTESILAUS
 CADIT.

Vix bene desierat speculator, buccina clangit,
 In cumulum populus omnis in urbe ruit,
 Evolat e portis bipalentibus ipsa juventus
 Argolicos stadii pellere sine sui. 515
 Jam rector datur Hector eis, ad littora currunt,
 Ripam defendunt, undique tela ruunt.
 Ejicit in littus se Protesilaus et ipsis
 Inmergit Phrygibus, nec vacat atra manus.
 Non hic uxoris servavit verba monentis; 520
 Bella gerant alii, Protesilaus amet.

495. Ovid. Amor. II, 11, 18:

Quas Scylla infestet, quasque Charybdis aquas.

496. Ovidii est Metam. III, 571. 501. ranunt. canunt ex
 margine. 502. Virgilii est Aen. III, 128. 504. Gualteri
 est Alexandr. II, 395. 510. littore ex marg. pro littora.
 Virgilii est Aen. III, 277. 521. Ovid. Her. XIII, 84.

Hectora, quisquis hic est, si sum tibi cara caveto.

Signatum memori pectore nomen habe,
Inter mille rates tua sit millesima puppis,

Dii faciant, ne tu strenuus esse velis. 525

Cum tamen ex foribus hic iret in arma paternis
Pes suus offenso limine signa dedit.

Vidit et ingemuit uxor tremebundaque dixit:
Signa reversuri sint, precor, ista viri.

Optio nil valuit, proprio vir strenuus idem 530
Oppositam primus sanguine pinxit humum.

Maxima fit strages ab utraque cohorte, cohortem
Hectoris affirmant praevaluisse tamen.

Hector per validum prosternit Protesilaum,
Vicimus, exclamant agmina tota Phrygum; 535

Graecis infausto turbatis omne gaudent
Trojani, Graecum prima ruisse virum.

Vertitur buc Hector, buc vero revertitur, Argos
Hic fugat, hic caedit, vulnera multa facit.

Hector ubi pugnat, illic victoria regnat, 540
Jam Grajas acies succubuisse putet.

Protinus exiliens ad fulminis instar Achilles
Dat rigido miseras hostibus ense neces.

Fugit et expavit exercitus omnis Achillem
Ad Troiam vertunt accelerando pedem. 545

Nox pugnam dirimit, consurgunt astra petuntque
Hi fugiendo lares, hi redeundo rates.

GRAECI PROSILIUNT IN LITTUS TROIANUM.

Vix bene purgato noctis caligine coelo

Insiliunt volucri littora Teucra pede,

522. 23. ibid. XIII, 65. 66. 524. ibid. XIII, 97.

525. ibid. XIII, 96. 526. 27. Ovid. Her. XIII, 87. 88

Cum foribus velles ad Trojam exire paternis.

Pes tuus off. lim. sign. dedit.

529. Ov. Her. XIII, 90. 531. Ov. Her. XIII, 94.

Qui primus Danaum Troada tangat humum.

532. Marginis scholion: pugna prima. Protesilaus occiditur ab Hectore. 541. Cod. Gragias. 548. Gualteri Alexandr. VI, 162.

Absque mora tendunt tentoria, castra siguntur 550:
 Et facta cingunt obsidione Phryges.
 Hector et illustres Trojani prosilientes
 Graecos invadunt, fit fragor, arma sonant.
 Jam clypeo clypeus, umbone retunditur. umbo,
 Arcus telorum contegit imbre polum. 555
 Se mordent enses, percavit lancea dentes,
 Contudit obtectum clava trinoda caput.
 Mucro per ventrem, per colla, per ilia currit,
 Amplis vulneribus sanguine manat humus.
 Altera pars turrit in aliam feriendo, nec atrox 560
 Pugna suum finem, quum jacet hostis, habet.
 Persoditur donec animam cum sanguine fundat.
 Tempore, qui moreris, quo moriare, cares.
 Et modo Trojanis, virtus modo crescit Achivis;
 Qui modo sperabant spe fugiente timent. 565
 Hic volat, hic revolat geminans victoria vires,
 Nunc veniendo fugit, nunc fugiendo venit.
 Deiphobus necat Ascalaphum, tamen Idomenei
 Trojum non minimus Ausius ense cadit.
 Concurrit Trojana manus, fit maxima caedes, 570
 Terra cadaveribus, arva cruento manant.
 Advolat interea Danaum timor unicus Hector,
 Cuius in Argolicos praevalet ampla manus.
 Sternuntur Danai, currunt ad littora Teucri,
 In pelago stantes igne cremare rates. 575

550. Scholion marginis: Pugna secunda. Ascalaphus occiditur a Deiphobo. 554. Similis Gualter. Alex. I, 141

Hic clypeo clypeus, hic obruta casside cassis et Statius Theb. VIII, 398: 99

Jam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo
 Ense minax ensis, pede pes et cuspidi cuspis.

557. Cod. conturit. 564. Cod. cressit. 565. Epitom. 810. 11.
 Qui modo turbabant Danaos animoque fremebant
 Nunc trepidi fugiunt.

568. Cod. vocat. 573. Scholion marginis: propter victorie latitudinem.

Obsistit Telamone satus raptimque rotatam
 A prima puppi sustinet ipse pyram.
 Sustinet et solus defendit mille carinas,
 Dejectis pridem cor revocatur item.
 Rejiciunt ignem Danai, bachantur in hostem,
 580 Sudoris rivos dat nova pugna novos.
 Iuino novus per membra crux fluxisset utriusque,
 Nox nisi terribilem pelleret atra diem.

PATROCLUS AB HECTORE OCCIDITUR.

Lux exorta viros in pristina bella remittit,
 Flant lituis, validus percult astra sonus. 685
 Dardanai Danaique duces janijamque propinquant,
 A prima fronte tela videre vide.
 Concurrunt cunei, celebrant convivia mortis,
 Pocula Plutoni sanguinolenta litant,
 En! iterum ferus Hector adest, per devia campi 590
 Exagitat Danaos ense secando cutes.
 Caede Menotiades nimia succumbere Graios
 Intuitus medios fertur in hostis agros.
 Caedit, nec cedit, caedendo cadavera dedit,
 Cervices jugulat ossaque fracta creat. 595
 Et quia vir fortis armis est usus Achillis,
 Una superficies corpora multa sugat.
 Creditur a cunctis, nec mirum, quod sit Achilles,
 Quis non crediderit, hic vir ut arma tulit.
 Hector, in induviis dependit ut hic alienis, 600
 Subsannativo clamitat ista modo:
 Nemo suas vices debet transcendere, nemo

576—78. Epitomator. v. 802—4

— — —

Huic validis obsistit viribus Ajax
 Stans prima in puppi, clypeo que incendia saeva
 Sustinet, et solus defendit mille carinas.

584. Epitomator Iliad. v. 744. 585. in margine: pugna ter-
 tia, in qua Patroclus ab Hectore occiditur. 587. pro: videre.
 592. Scholion: Patroclus. 596. Cod. Achilles. 601. ex
 margine pro: subsannato.

Laudes alterius appropriare sibi.
 Quod non es, non esse velis, quod es, esse fatere;
 Dispicet imprudens unde placere putat. 605
 Cum sis Patroclus, cur te mentiris Achillem?
 Scis, quod fert longam fictio nulla moram.
 Scire, quid in bellis valeat fortissimus Ilector,
 Te volo mox; properat, hunc necat ista manus.
 Hectoreas cognosce manus; nec plura locutus 610
 Descendit juvenem despoliare ratus.
 Merion ex acie corpus trahit, Hector eundem
 Ad terram solitis viribus usus agit.
 Hunc etiam spoliare parat; sed Mnesteus illi
 Obvius Hectoreum sauciat ense femur. 615
 Milia mulctarum prosternit sauciis et iam
 Grajos in turpem verterat ipse fugam.
 Non erat haec pugna pavidorum, nam simul acres
 Fortes, audaces lic periisse vides.

DUELLUM HECTORIS ET AIACIS.

Adveniens Telamone satus, saevissimus Ajax 620
 Ocius objectas ampliat ense vias,
 Insignem gladio petit Hectora, quaque patebat
 Nuda viri cervix, dirigit ille manum.
 Ictum Priamides umbone repellere nitens
 Tergum submittit, casside colla legit. 625
 Sed penitus non evadit, quia mucro parumper

603. alludit Aviani fab. V. 1. 2.

Metiri se quemque decet propriisque juvari
 Laudibus, alterius nec bona ferre sibi.

604. Anon. Nevelet. p. 517. lin. 15. 605. Anon. Nevel.
 p. 499. lin. 5. 608. Epitomator 823:
 Et quantum bello valeat fortissimus Héctor.

622. 23. epitomator 605. 6.

Insignem bello petit Hectora, quaque patebat

Nuda viri cervix, fulgentem dirigit ensem.

624—633. Imitatio Epitomatoris verss. 607—617:

Ille ictum celeri praevidit callidus astu

Tergaque submisit, ferrumque umbone recepit;

Sed levis extremas clypei perlabitur oras

- De clypeo labens in cute vulnus agit.
 Hector in Ajacem collecto robore grandem
 Transmittit lapidem sternere mole ducem.
 At ferus excipiens clypeo septemplice saxum
 Hectoris in corpus grande remittit onus.
 Accurrunt iterum; videas insigne duellum;
 Densant alterutras percutiendo vices.
 Cooperat igniferum Titan immergere cursum
 Fluctibus aequoreis, noxque subire polum;
 Qui dirimant a caede viros mittuntur utrinque,
 Non tamen hi gladios segnius ire sinunt.
 Dic tu quae patria, vir strenue, quique parentes
 Quae tua nobilitas, quae domus? Hector ait.
 Est praeclara domus, inquit Telamonius heros,
 Inclita nobilitas, stirps generosa mihi.
 Filius Hesyonae sum, quae de germine venit.
 Laomedonteo, filia cuius erat.
 Assistamus, ait, sanguis communis utriusque,
 Mox consanguineo parcit eterque suo;
 Muneribusque datis nodo nectuntur amoris
 Et vetat urendas Hector ab igne rates.

Ensis, et exiguo cerviceni vulnero libat.
 Acrius adversum rursus consurgit in hostem
 Priamides, nec jam ferro Telamone creatum
 Sed magno saxi jactu petit; at ferus Ajax
 Ingentem clypeo septemplice depulit ictum,
 Et juvenem saxo percussum sternit eodem.
 Quem levat exceptum Grajis inimicus Apollo
 Integratque animum, jam rursus ad arma coibant,
 Stringebantque iterum gladios, etc.

634—36. Toto loco imitatus est Albertus Epitomen sed hos
 versus paene verbotenus desumxit:

Cooperat igniferos Titan immergere currus,
 Norque subire polum: juxta mittuntur, utrosque
 Qui dirimant a caede viros, nec segnius illi
 Deponunt animos etc. Sunt ibi 618. 19. 20. 21.

641. Cod. strips. 643. Cod. Laomedonteo. 644. deprom-
 tus ex epitom. 629.

PAX DUORUM ANNORUM.

Postera lux aderat; Graecis suspendere bellum
 Et sepelire suos mens erat, idque rogant,
 Adjiciuntque, duos ut sit pax firma per annos. 650
 Pax datur, intrahitur mucro cruento satur.
 Plangens subterrati Patroclum moestus Achilles,
 Planctum subsequitur exequialis honor.
 Magnifice sepelit Agamemnon Protesilaum
 Sanguine primo Phrygum qui rubefecit humum; 655
 Caetera, quae cecidit, sub cespite turba locatur.
 Altera pars liquidis vulnera siccata aquis.
 Corpora vix quaedam ferrato sanantur acuto,
 Auxilium multis succus et herba fuit.
 Vulnera saeva nimis subsanant saepe magistrum 660
 Interdum docta plus valet arte malum.
 Una salus aliis nullam sperare salutem,
 Nil praeter mortis operiendo pedem.
 Pars magnas fecere pyras, et in aere nudo,
 Tot, siquidem fuerant busta perusta, lotant. 665

HELENAM TROIANI GRAECIS EXHIBENT.

Hector stultitiam reputans tot milia mortui,
 Tot proceres una pro muliere dari,
 In coetum vocat ille Phryges. Venere vocati.
 Computat hesternae funera caedis ibi.
 Nos Helenam reddamus, ait, cur sponte perimus, 670
 Maximus in pace vivere nolle furor.
 Omnibus haec placuit sententia, mittitur ergo
 Idaeus Graecis exhibitus eam.
 Non placet edictum Menelao, cogitat autem
 In jugulum Paridis ille movere manus. 675

648. Margo praebet: pax prima duorum annorum.
 655. Cod. rubebecit. 661. Ovid. ex Pont. I, 3, 18. 662. Virg.
 Aen. II, 354: una salus victis nullam sperare salutem. 669.
 Epitom. 639: memorans hesternae funera caedis. 673. missio
 Idaei non Alberti sed Epitomatoris v. 638 sqq. est.

VERBA PALAMEDIS AMBITIOSI.

- Coeptus ab agricolis superos devenit ad omnes
 Ambitiosus honor, corda superba movens.
 Moverat ambitio Palamedem, nempe tenendi
 Imperii sceptrum causa momordit eum.
 Verbis et dictis omnes audire volentes 680
 Sic ad propositum provocat ipse suum.
 Non bene res agitur, inquit, sunt omnia digno
 Tot propter proceres jure regenda statu.
 Reges, quive solent regalia sceptra tenere,
 Dignis ornatos moribus esse decet: 685
 Non sunt laudandi nisi strenuitate, valore,
 Robore, consilio, dapsilitate, duces.
 Sit rex flexibilis, pius, exorabilis isque
 Subjectis agnus, hostibus ursus erit.
 Nunquam conspicitur meliore potentia causa, 690
 Quam quoties vanas non sinit esse preces.
 Sit circumspectus rex, circumspectio regis;
 Famam laude replet, res in honore tenet.
 Num quid ego nostro loquor hic pro principe verbum?
 Non dat ad officia singula posse suum. 700
 Sed minus est docto quid prodest, quod gerit extra
 Grande supercilium, qui nihil intus habet.
 Regnum dilapidat, qui regnum rudibili dat,
 Est vestire sudem sceptra tenere rudem.
 Adde quod ex multis proceres regionibus adsunt, 705
 Cumque suo venit patria quaeque duce.
 Ingenium, cor, consilium, virtutis acumen
 Quaelibet a proprio natio quaerit hero.
 Consentire magis hi delectantur in unum
 A cunctis dandum, quam reperire datum.
 His verbis allexit eos, studuitque frequenter 710

676. Marginis schol. Iste Palamedes filius erat Nauplii filii Neptuni. 684 sq. conferatur Gualteri Alexandri, ubi libro primo Aristoteles officia regis Alexandro exponit. 686. laudanti. 690. e margine pro potentiae. 690. 91. Ovid. e Pont. II, 9, 15, 16. 708. e marg. pro cod. homo.

Plurima de belli proprietate loqui.
 In castris est grandis ei munitio curae,
 Torpentes vigiles circueundo monet.
 Huic erat in signo mens sollertissima dando,
 Instaurans acies bella movere docet.
 Pondera cuncta velut observantissimus aequi
 Taxat, et, ut cedat, falsa moneta rogat;
 Et breviter cuncta voluit neglecta putari,
 Si non sollicitas adderet ipse vices.
 Saepe repreäsentat validum se robore, sicut
 Se plerumque solet effigiare pugil.
 Ingenium mala saepe monet, mulcedine tali
 Argolicos movit ingeniosus homo.

715

720

725

730

735

740

HECTOR TRES OCCIDIT DUCES.

Jam duo transierant elapsa pace decembres
 Acriter in Martem congregiuntur item.
 In Martem dixi, tum possem dicere mortem,
 Dum Martem repetunt, funera mortis agunt.
 Aeacides acies, Diomedes, major Atrides
 Et minor educunt, hostica signa levant.
 Occurrunt Graecis, Graecorum malleus Hector,
 Aeneas, Troilus; hic fit et inde sonus.
 Concurrunt cunei, rubescunt sanguine campi,
 Illic pes, hic humerus hic jacuere manus.
 Hic latus, hic oculos, hic coxas, ille lacertos
 Illic crus, hic clunes perdidit, ille pedes.
 Illius, istius caput a cervice revulsum
 Currere mole pilae rubra per arva vide;
 Sanguineum rivum moribunda per ora fluentein
 Illic bilit et semen sanguinis ille vomit.
 Vix recipit largus prostrata cadavera campus,
 Vivis praeccludunt mortua meinbra locum.
 Languescunt arma, non armi, sola voluntas

738. Margo: pugna quarta in qua Hector tres duces
 Graecorum occidit Prothenorem, Antilochum et Boetem.
 735. e margine pro: oculus. 739. o margine pro: pro ore.

Brachia inuincione desiciente movet,
Lentescunt arcus, tenduntur fortiter artus, 745
Et quamvis jaciant jacula corda volant.
Hic fortes quasi grando ruunt, furor arma ministrat,
Mors fluit in plebe more fluentis aquæ.
Impiger Antilochus, Prothenor itemque Boetes
Tres a solius Hectoris ense cadunt. 750
Certe pro timidis intercessere tenebrae.
Rex jubet in proprium quemque redire locum.

CONIURANT GRAECI OMNES IN HECTORIS MORTEM.

Nocte vocat proceres Agamemnon et inter eosdem
Coepit de belli volvere verba statu.
Ecce videtis, ait, quod nostræ gloria gentis 755
Jam cadit ob validos, qui cecidere, duces.
Quotidie ruimus: ruit illico Prothesilaus.
Est ubi Patroclus? mortuus Antilochus.
Et quid de valido Prothenore, cuius in armis
Mens animosa fuit, quidve Boete loquor? 760
Non mihi, si linguae centum sint, oraque centum,
Amissos proceres enumerare queam.
Et quod de plebe perierunt milia plura,
De numero vulgi mentio nulla mihi.
Venimus ad Phrygios ulcisci probra colonos, 765
Tractamus per aquas proficiendo nihil
Dum loquor; ecce trahunt rigidas suspiria fibras
Et bibit interior omnia verba dolor.
A solo patimur hoc dedecus Hectore, Graecas
Solus, proh facinus! vir secat iste genas. 770
Consilium praebete, duces, audite, quid isto
Jam super articulo sim meditatus ego.
Hectoris in jugulum serventis tota iuventus
Dorica conspiret. Dixerat, idque placet.

748. more fluent. aq. Ov. Ars III, 62. 752. e margine
loc. pro: suum.

HECTOR ARGUIT PARIDEM.

- Titoni croceum linquens Aurora cubile 775
 Luce smaragdinea laetisicavit humum.
 Hector et Aenca procedunt, ala Quiritum
 Subsequitur, sequitur tota juventa Phrygum.
 Pulcher Alexander etiam capitaneus astat
 Hujus imago mali certa ruina boni; 780
 Cujus tot procerum transfixit colla libido.
 Tot mala, tot mortes fecit iniquus amor.
 O! utinam, tunc cum Lacedaemonia classe petebat,
 Obrutus insanis ille fuisse aquis.
 Esset adulterio p̄aeclara nociva libido 785
 Mansissetque viro foemina sida suo,
 Nec successissent homicidia tanta, nec orbis
 His foret afflictus Martis amore mali;
 Sed nec in historia Trojana tot vitiasset
 Nullo subjecto fabula fulta libros, 790
 Urbs populosa tamen hodie fortasse maneret,
 Praecepto, Priame! si foret usa tuo.
 Occurrunt Danai, Menelaus in agmine primus
 Instaurans acies bella movenda monet.
 Fortis et acer erat, variare labantia corda 795
 Noverat, haud fugiens hostica terga fugat.
 Rivalem patiēter habet, prope denique stabat;
 Non livet, mordet, lumina torva tenet.
 Ad socios vibrando caput se vertit acerbe,
 Tamquam de rapta conjugē verba daret. 800
 Conscius ipse sibi de se putat omnia dici
 Et pede retrogrado singit abire quasi.

775. est Virg. Aen. IV, 585. IX, 460. Georg. I. 447.

776. Margo: Fugna quinta. In qua Menelaus et Alexander, qui dictus est Paris, congrediviuntur et Menelaus vulneratur. 783. 84. Ovidii Heroid. I, 5, 6: ubi tamen: esset adulter aquis. 786. viro. viro., nos viro suo. 788. amare.

792. Margo: Praeceptum Priami fuit ut tradidores urbis occiderentur. 794. cod. monenda. 801. Caton. Distich. I, 17.

- Confusum videt Hector eum; proh dedecus, inquit
 Aeternum patriae! cur ita terga refers? 805
 Magnae virtutis victoria quae mulierem
 Ad nos imbellem multa per arma tulit!
 Tu jaceas in amore tuo, nos bella sequamur,
 Sintque tibi vigiles artus, et arma tibi.
 Tu ne puellarum sectaberis oscula, sicut
 Fortis equus validae semper adhinnit equae. 810
 In bellis imbellis eris? nos fortibus armis.
 Fornicis, ut pauses, stabimus ante fores.
 Hic animos ostende tuos, Mars non speciosis
 Immo robustis dat sua signa viris.
 Aequius in gladio tecum turnabit Atrides, 815
 Cujus ad officium praeparat ille suum:
 Quid nimis indignis, ait hic, me vocibus urges,
 O frater, patriae gloria sola tuae?
 Non vires temptare viri non arma recuso.
 Dum modo qui vincat, praemia pacta levet. 820

803. Epimator 256 sqq.

Confusum terrore videt, Proh! dedecus, inquit
 Aeternum patriac, generisque infamia nostri
 Terga refers?

807. jacias. Epitomator 264

Dum jaceas in amore tuo, nos bella geremus

810. Ov. Remed. 634.

Fortis equus visae semper adhinnit equae.

812. Margo: fornic, domus prostibulum inde fornicor. aris.

813. 14. Epitomator. 262. 63.

Hic animos ostende tuos, nil adjuvat arma

Nobilitas formac, duro Mars milite gaudet

815. Epitom. 266.

Aequius adversis tecum concurrat in armis

Impiger Atrides.

816. illa. 817. 18. margo. respondet Paris Hectori fratri

suo. Epitomat. 272. 73.

Quid nimis indignis, inquit, me vocibus urges

O patriae, germane, decus?

819. 20. Epitomator 275. 76.

Nec vires dextramque viri tentare recuso

Dummodo victorem conjux cum pace sequatur.

HIC*) PARIS TRAHITUR PER CRINES CIRCA
CAMPUM.

- Strages interea sit maxima, nulla profecto
Otia dat bello, saevit ubique mucro.
Alter Homerus ero vel eodem major Homero
Si tibi subnumero corpora strata ferro.
Advolat in Paridem Menelaus, at ille resumptis 825
Viribus obsistit, acer uterque fuit.
Concurrunt, stridetque mucro mucrone corusco
Virque viri vires inferiendo probat.
Cumque Paris totum se colligit in Menelaum
Per femur effecto vulnere sigit eum. 830
Acrius instabat memor impietatis Atrides
Et stricto gravius inpetit ense virum.
Ictibus innumeris tandem compulsus adulter
Inchoat incestum retro referre pedem;
Quem sequitur rigido Menelaus in agmine ferro, 835
Illi enisus ense secare caput.
At sua non semper sequitur primordia finis;
Orba sit ense manus caedis avara nimis.
Non ideo juveueni, quamvis mucro lapsus abisset,
Desinit, arreptum crine per arva trahit. 840
Huic erat adjutrix Ajacis dextera Locri,
Aurea caesaries pulverulenta jacet.
Clausisset Paridis oculos lux ultima, si non
Hector ei celerem continuasset opem.
Aeneas clypeo tegit illum, deinde levatum 845
Ilion inducit, hoc duce tutus abit.
Cernentes reliqui, quod sol traheretur ad undas,
Acrius arma movent, ne pigritando vacent.
Nox nigra caecat humum, opescens funere bellum
Non repetunt solitos corpora strata focos. 850

*) Proclium hoc nostri simillimum. Epitomatoris est.
280 sqq. 823. Exid. Trojan. 235.
827. ex margine pro: studet. Epitomat. 296
Conjungit, stridet mucro mucrone corusco.
837. Similis Ovid. locus Met. VII, 518.
Fleibile principium melior fortuna secuta est.

LIBER TERTIUS.

INCIPIUNT CAPITULA TERTII LIBRI.

Tertius, a specula speculatur sextaque pugna.
 Surgit eamque sequens decies manet octo diebus.
 Pax tribus est annis. Pugnant. Pax mense secuta est.
 Nona dies pugna iteratur per duodenos.
 Pax per tredenos. Hic somnia strenuus Hector. 5
 Despicit uxoris, quem saucius occidit Achilles.
 Pugna. Duos menses est pax. Fit rex Palamedes.
 Triptolemum sternit Sarpedon. Pax datur anno.
 Aufert Pelidae pugnare Polixena. Pugnant.
 Deiphobum perimit Palamedes et Paris ipsum. 10

EXPLICIUNT CAPITULA.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

HELENA E MURO SPECULATUR.

Quam timor obnubit, non est sincera voluptas;
 Res est solliciti plena timoris amor.
 A specula speculum speculans inamabile belli
 Turba puellaris stat gemebunda satis.
 Operiebantur eventum Martis et ad quem. 5
 Bellonae victrix ala volare velit.
 Hic pro dilecto gemit anxia quaeque marito,
 Corpore vir pugnain, corde puella parat.
 Stabat et hic Helena speculando duosque maritos
 Ictus horrisinos alterutrare videt. 10
 Plus in adulterio tanquam lasciva favorēt
 Quām sibi concesso serverat illa thoro.
 Nitimur in vetitum semper cūpimusque negata,

6. superscriptum verbo: loccat. . 7. Pugna. Super-scriptum „fit“.

1. Anonym. Nevellet. p. 495. lin. 9. 10:

Quam timor obnubit non est sincera voluptas
 Non est sollicito dulcis in ore cibus.

2. margo: ideo hoc dico quod res. Ovidii est. Heroid. I, 12.
 12. firmat. 13. Ov. Amor. III, 4, 17.

Foemina praecipue, quae prohibentur, avet.
 Non es Alexander, Priami pulcherrima proles,
 Territus his una pro muliere malis;
 Una nec unius est, cui non sufficit unus,
 Pluribus in vita non caret una nota.
 Aror amore tui, sic et Menelaon amavi,
 Theseus huic pater oscula quarta dedit.
 Sic facie quamvis insignis, adultera certe est,
 Laesa pudicitia, deperit illa semel.
 Insanit totus propter te, lubrice, mundus;
 Causa pudenda tua est, justa vir arma movet.
 Sis voti compos, per te moriatur Atrides,
 Graecia vel redeat, vel superata cadat;
 Sub domina meretrice sedes vesanus et excors
 Foedi tabe canis vel mage sorde suis.
 Foemina, quae fallit, exemplo discat in isto,
 Foemineae fidei non adhibere fidem.

15

20

25

30

HELENA PARIDEM ALLOQUITUR.

Pro reditu laetatur adulter, adultera vero
 Est pro suscepto sospite laeta viro.
 Hoc modo: o juvenis! o delectissime miles!
 Quomodo tam poteras immemor esse mei?
 Vidi, pertimui quod, erat tam tempore longo.
 Conjugis antiqui dextra magistra tui.

35

14. marginis scholion, av. cupit. 18. e margine pro:
 in nita non caret ima. 19. amavi pro amavit. Versus Ov.
 Her. V. 105. Ardet amore tui, sic et Menelaon amavit.
 21. Ovid. Her. V. 125. 22. Ex Ovid. Her. V. 104: laesa
 pudicitia est, d. i. semel posuimus pro nostri semet. 24. Ov.
 Her. V. 98. 30. alluditur Aviani I, 16:-
 Foemineam quisquis credidit esse fidem.
 Alanus parabol. 16. „non est in muliere fides“ et apud Petron:
 Namque est foeminea tutior unda fidei.
 31. conferendus Epitomator v. 320 sqq. qui iisdem fere voca-
 bulis usus est. 34. Ov. Her. XV, 106 ut nolles immemor
 esse mei. 36. conjugis antiqui Virg. Aen. IV, 458. Epitom.
 321.

Per femur illius vidi transire sagittam,
 Debueras ejus tunc terebrasse gulam.
 Cumque tuos vidi foedatos pulvere crines,
 Fugit corde calor, fugit ab ore color. 40
 Ne tua fata suae credas de cetero dextrae,
 Sin potes extremos anticipare dies.
 An nondum vaga fama tuas pervenit ad aures
 De virtute viri, quam leve robur ejus?
 Apta magis Veneri sunt, quam tua, brachia, Marti. 45
 Bella gerant alii, tu sociare mihi.
 Non sum victus, ait; hic me victoria duxit;
 Saucius ille redit, nulla trophya gerit.
 Dixerat; et nitidis circumdat colla lacertis
 Oscula dant cupidi. Cetera nolo loqui. 50

HIC ORITUR SEXTA PUGNA INTER GRAECOS ET
 TROIANOS.

Mane rubescet stellis Aurora fugatis,
 Vanescit rubeo Marte fugata quies;
 Aiacides Danaum vexillifer et Diomedes
 Illius est acies sollicitare comes.
 Inperterritus his et inexpugnabilis Hector
 Obviat, Hectorea brachia voce parat. 55

33. Epit. 323: Iliacoque tuos foedaret pulvere crines.
 40. Ov. Her. XI, 27. fugerat ore color. Epitom. 326

Fugerat ore color, sanguisque reliquerat artus.

41. Epitom. 329. 30. ne rursus iniquas
 Illius tua fata velis committere dextrae
 434. Epitomatoris v. 328. 29. est. 45. 46. Ovid. Her. XVII,
 253 254. B. g. fortes: tu Pari semper ama. et Ovid. Her.
 XIII, 81. Bella gerant alii, Protesilaus amet.

49. 50. extensis epitomator 336 sqq.
 Posthaec amplexu per mutua corpora iuncto
 Incubuit membris Cygneidos; illa soluto
 Acceptit flamas gremio Trojaeque snasque.
 51. Virg. Aen. III, 521. — Margo: Pugna VII. in qua Hector
 VII duces Graecorum occidit, et Achilles quattuor Trojano-
 rum et Aeneas Merum*) et Amphimachum et Diomedes Xan-
 tippum.
 *) Dares nominat Nireum.

Aeneus Aeneas, cuius caput aënea cassis
 Protegit, in Phrygibus firma columna fuit.
 Hi duo Trojanos educunt, illico portis
 Erumpunt, Gracis obvia signa gerunt. 60
 Concurrunt pariter, sonat ictibus arduus aether,
 Umbrificant nitidum spicula missa polum.
 Mille modis mortis miseros mors una trucidat,
 Una morte mori sit quasi turpe sibi.
 Per gladios, per halistas, per tela, per cuses
 Invitant mortem, dat quoque clava necem. 65
 Casside tecta licet, secat ora, facitque potenter
 Per medium ventris ferrea cuspis iter.
 Illic jugulant, hic exoculant, hic dorsa cruentant,
 Hic facies lacerant, unguibus ora rigant. 70
 Maxima sit caedes hominum, nec dicere possum,
 Perfundat nimium quomodo sanguis humum.
 Fulminat ense suo vel in armis utilis Hector
 Euse secat Danaos, ense rubricat agros.
 Dum sic insanit, insani viribus obstant. 75
 Elpenor, Palamon, Schedius et Dorius.
 Auxiliantur Epistrophus atque Polyxenus illis,
 Sexque fuere duces, septimus Orcomenus.
 Hectoris hi vires attemptavere, sed Hector
 Fata suprema suos his dedit ante pedes. 80
 Euphemus et Pyleus bona confidentia Troium
 Hippicus, Astoreus, his quasi murus erant,
 Sternebant Danaos. At fulgor Martis Achilles
 Ignea Plutonis ad vada mittit eos.
 Aeneae ferro confessus, arundine Merus 85

57. Aeneus Aen. pro codicis Aeneas Aeneas. 76. No-
 mina ducum nominat Dares: Orcomenum, Jalmenum, Epi-
 strophum, Schedium, Elephenorem, Diorem, Polyxenum. 81.
 Hos nominat Dares: Euphemum, Hippothoum, Pylnenum,
 Asteropaem. Noster Euphenus et Phileus. 84. vada pro
 codicata. 85. ferro e margine pro peri in quo „veru“
 videtur latere sed prima huius verbi syllaba brevis est ut
 Virg. Aen. VI, 665 Et tereti pugnans mucrone veruque Sabello
 docet, quapropter „ferro“ e margine recepimus.

Ejusdem manibus occidit Amphimachus.
 Xantippus Mnestorque duces hinc inde volantes
 Graecos debilitant ensibus, immo necant.
 Ocius occurrit Diomedes qui in que maritat ^{et} ~~et~~ ^{Chrysanthemum}
 Ocrea loricæ, perforat ense duos. ^{Act. I. II. f. 90}

GRAECI AD CASTRA REVERTUNTUR PROPTER
 ONUS BELLI.

Tot doluit cecidisse duces et pondera belli
 Acrius Atrides incubuisse sibi:
 Bellum retraxit revocans in castra Pelasgos;
 Trojani Trojam fausta canendo petunt.
 O! proceres, Agamemnon ait; cecidisse super nos
 Belli totius grande ydetus onus. ⁹⁵
 Unda labilior fortuna, fugacior aura
 Forte cito nostram dicit ad alta rotam.
 Nulla dies adeo est pluvialibus obsita nimbis,
 Non intermissis quod fluat imber aquis. ¹⁰⁰
 Non Aurora diem sed laudat vespera, frustra
 Principium celebras, omnia sine legas.
 Causa jubet melior superos sperare secundos;
 Non habet eventus sordida praeda bonos.
 Troja modum teneas nondum tibi desinit hostis, ¹⁰⁵
 Crastina sit, nescis, quid paritura dies.
 Omnia sunt hominum tenui pendentia filo,

87. Dictys nominat Mesthlem. 97. 98. Eleg. de for-
 tunâ (Wernsdorf, p. min. vol. III) v. 81. 82.

Tuta nec in solido rerum Fortuna favore est,
 Cum minime credas, impulit illa rotam.

99. 100. Ovid. e Pont. IV, 4, 1. 2.

Nulla dies adeo est australibus humida nimis
 Non intermissis ut fluat imber aquis.

104. Ov. Amor. I, 10, 48. 106. Luc. Phars. III, 594. nec
 lux est notior ulli, crastina. — Hor. Od. IV, 7, 17.

Quis scit, an adiciant hodiernae crastina summae
 Tempora di superi?

107. 8. Ovid. Pont. IV, 3, 35. 36.

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo:
 Et subito casu, quae valuere, ruunt.

Multa levata diu cerno ruisse cito.
 Tu, quoque fac timeas; et quae modo tuta videntur,
 Dum loqueris, fieri tristia posse puta. 110
 Victorem victo succumbere saepe videmus;
 Saepe creat molles aspera spina rosas.
 Ergo viri fortis animum resumite, pulchro
 Possimus initium vincere sine malum.
 Strenuitas hostis haec gaudia contulit hosti,
 Ille furendo ferit et feriendo furit. 115
 Cernitur in manibus imanibus arma tenere
 Et nobis instat hac ratione dare.
 Laetius est, magno quotiens sibi constat, honestum;
 Virtus si non est ardua, laude caret 120
 Par labor atque metus pretio majore petuntur;
 Ardua per praeceps gloria vadit iter.
 Blanditiis indignus erit mollique potiri
 Fortuna, si quis nescit amara pati.
 Corde leonino fortis curramus in hostem; 125
 Si leo tu fueris, mox erit ille lepus.
 Nec prius extenta retrahamus brachia, donec
 Sentiat optatum nostra querela diem.
 Constantes animi superant incommoda belli,
 Eventum validi, non proba facta probi. 130
 Est tamen, ut recitem, exercitus et numerosus,
 Quem mittet Telephus inveniendo novus.

108. Margo: ideo speramus deos nobis propitios quia causa nostra iustior, quia non juste deportavit Paris Helenam, et scio quod sordida praeda non habet bonos eventus. 109.
 10. Ov. Pont. IV, 3, 57. 58.

Tu quoque fac timeas; et, quae tibi laeta videntur,
 Dum loqueris, fieri tristia posse puta.

109. Tu, superscriptum „Troja“. 112. Ov. e. Pont. II, 2, 34.

114. e margine pro: malo. — Margo pro interitum praebet initium quod quanquam metro non apte conveniat tamen recipimus quia poetae mediae latinitatis primam hujus verbi syllabam imprimis in arsi producebant. 119. Luc. Phars. IX, 404. 120. Lucan. Phars. IV, 576: quam sit non ardua virtus.

121. Lucan. Phars. I, 282. 122. Ovid. Trist. IV, 3, 74.

123. Gualt. Alex. I, 495. 96. Blanditiis . . . potiri
 Fortuna, qui dura pati vel amara recusat.

Postera lux tacitas ut primum depulit umbras,
 Depellunt omnem bellica signa moram.
 Tota super castra clangit rex Graecus: „in arma“! 135
 Ensibus Argolicum cingitur omne genus.
 Erumpunt omnes, ut cant in proelia, Troes;
 Cum cane custodit servus et ava lares.
 Respicias hostes quasi torvos stare leones
 Et quasi distorto lumine ferre minas. 140
 Clangebant lituis, tellus irata reclangit,
 Ungula suppositum vertit equina soluni.
 Agmina concurrunt, clamor condescendit ad astra
 Aere concusso, strage, fragore, sono.
 Telorum volitant cunctis e partibus imbris, 145
 Contis et gladiis non datur illa quies.
 Quot mala, quot caedes, fracturas, vulnera, mortes
 Mars ibi conficiat, quis numerare queat?
 Festum festucae facio, si nulle ruisse
 Dixero, si multa millia verba fero. 150
 Quicquid in orbe legis belli vertigine factum,
 Hujus ad intuitum crede suisce parum.
 Corpora strata jacent in sanguine, sanguis abundat,
 Sanguinis in rivo membra resecta natant.
 Sanguinis in fluvio merguntur corpora multa, 155
 Mortua quae non sunt, sed moritura, cadunt,
 Nox pugnam dirimit, sed eam lux orta reducit,
 Nox iterum dirimit, luce patente reddit;
 Tertia nox dirimit, sed item lux orta reddit,
 Quarta nox dirimit luce patente reddit. 160
 Sic quinto, sic et sexto, sic septimo, sicque
 Octavo, nono sic etiam decimo.
 Immo bis decimo quater inter multiplicato
 Primum cessavit effera pugna die.
 Octoginta quidem duravit continuatim 165
 Non intercesso tempore pugna dies.

133. Epitomat. v. 156. 139. respiciens. 141. Margo:
 pugna viij Lxxx dier. 149. Margo: paryula dico, i. e. parva,
 festuca est res levissima. 151. natat. 159. tertio.

Ad pausas a strage manus tunc primo vocatur,
Vaginas veteres induit ensis hebes.
Trojani Trojam subeunt sudore migrati,
Sanguine conspersi, debilitate pigri. 170
Castra petunt Graeci Phrygibus, si singula penses,
Sanguine, sudore, debilitate pares.

VERBA REGIS GRAECORUM.

Rex Danaum loquitur: Trabeatis esse cruentum
In bellis vitae continuare statum. 173
Interea queritur, quis tantae pondera molis
Semper vel valeat vel tolerare velit.
Millia multa, resert, e nostris strata videtis
Intumulata jacent, quis sepelire potest?
Lunam consiliis, solem consumimus armis,
Et nunquam proceres absque labore sumus. 180
At qui vis coelo tegitur, qui non habet urnam,
Sarcophago solis, plus valet urna soli.
Mortua defosso clauduntur membra sepulchro,
Ne laedat vivos tabe soluta caro:
Unde decet, nostros ut subterremus amicos, 185
Cum quibus et quando? quomodo? tempus abest;
Nilque referre scio, tabes ne cadavera solvat,
An rogo urentur tempore quo vel ubi?
Vulneribus fieri deberet docta medela,
Docta sed et subita damna trahente mora. 190
Vidi, quod fuerat primo curabile, vulnus
Dilatumque morae damna tulisse suae.
Si minus edocitus tractaverit illa chirurgus,
Sors mala vel peior pessima forsitan erit.

173. Margo: trabeatis i. e. nobilibus vel principibus quia
trabea est vestis principum. 181. Luc. Phars. VII, 819:
coelo tegitur, qui non habet urnam. 191. 92. Ov. Remed.
101. 2. Vidi ego, quod primo fuerat sauvable, vulnus
Dilatum longue damna tulisse morae.
192. Dilatum ex Ovidio pro nostri Vilatum posuimus.

Curaudo fieri quaedam majora videmus 195
Vulnera, quae melius non tetigisse fuit.
Sunt etiam naves reparandae. Nonne videtis,
Semper eas vastis quod quatit Eurus aquis?
Et cito deficiunt alimenta, cibaria; multi
Temporis assiduus debet habere labor. 200
Est etiam modicus exercitus, et quia bellum
Forte diu stabit, major habendus erit.
Non poterunt ista fieri nisi mente serena
Et bene secura, nec nisi pace data.
Ergo requiramus pacem, pacemque triennem; 205
Tempus ut obtineant, promemorata ratum.
Dixit et ad Priamum confestim mittit Ulixem
Cum Diomede loqui verba priora sibi.

NUNTII AGAMEMNONIS VENIUNT IN TROIAM

Nox erat et Trojam latitanter nuntia vadunt,
At sua, forte quis his obviat, arma ferunt. 210
Immo Dolon occurrit eis e Troibus unus;
Quaerit, quo medio tempore noctis eant;
Et sic armati; nocturna negotia, dicit,
Armaque jure notam suspicionis habent.
Vadimus ad Priamum, respondent, pauca referre, 215
Quae per nos loquitur rex Agamemnon ei.
Trojanos quod prodiderit, mentitur Homerus,
Quod sit istorum perditus ense Dolon;
Dicit, dum fuerat scrutari missus Achiyos
Donec transierit, delituisse duos. 220
Captus ab his Troüm recitat secreta duobus
Insinuans per quod ingredenterur iter.
Maxima Troja mihi currum promisit Achillis,
Intulit, Argolicae si caperentur opes.

195. 6. Ov. Pont. II, 7, 25. 26. 205. Marg. triennem. Msc. trienteim. 214. Marg. notam. Msc. nonam. 217. mentibus. Homerus. Noster Epitomatorem hoc nomine significat, apud quem haec v. 704 sqq. narrantur. 223. Epitom. 720. 21.
Maxima Troja mihi currum promisit Achillis
Si restras cepisset opes.

Hos etiam subiisse refert tentoria Rhesi, 225
 Quem perimunt, praeda nec rediisse levi;
 Hos rapuisse simul, quos nulla perire sagitta
 Posset, nubigenos hic memoravit equos.
 Crediderim sic dicenti? quis nube creatos
 A primo mundi tempore vidi equos? 230
 Non miror! majora movet mendacia bello,
 Isti quum duo's narret adesse deos;
 Pro Pelide Thetis pro Graecis Iuno fatetur
 Et quod pro Paride moverit arma Venus.
 Praeterea recto non cecinit ordine bellum, 235
 Aut a militibus, qui cecidere, quibus.
 Hanc quoque materiam figmenta poetica nebant,
 Sicut Virgilius arma virumque canens.
 Sed Phrygii tenet historiam liber iste Daretis
 Qui praeter verum scriptitat inde nihil. 240
 Hunc sequor, adjiciens interdum verba virorum,
 Quaeve loquebantur vel potuere loqui.
 Ponatur quod et hi non sint ea forte locuti,
 Causae praesentis sunt tamen apta rei.

VERBA ULYXIS ET SUI SOCII AD PRIAMUM.

Intrant ad Priamum socii duo, servat Ulyxes 245
 Stemata verborum, verba notata movens.
 O princeps Trojane! tuas nos mittit ad aures
 Graecorum ductor, ejus ab ore loquor.
 Rex bone! si sapiens es, sicut fama fatetur,
 Non est bellandi maxima cura tibi! 250
 Sufficit in magna: medium tenuere beati,
 Praecipites ducum saepe tulere diem.

225. subiisse. Narratio de Rheso ejusque equis inventur apud Epitomator. v. 730 sqq. 232. melius fortasse Illi quum divos narret adesse duos
 249. es marginis pro codicis ejus. 251. med. ten. beati. Haec sententia, qua noster primum usus fuisse videtur, transformatio Ovid. Metam. II, 137. medio tutissimus ibis est; invenitur in: aphorismi et axiomata selecta. Altdorf 1745. 49.
 252. Senec. Agam. 71 Praecipites regum casus
 Fortuna volat.

Denique non semper congressus habendus in hostem
 Danda quidem membris est aliquando quies.
 Grata fit unda siti, requies est apta labori,
255
 Vomere continuo lassa senescit humus;
 Quae caret alterna requie non durat et arcus,
 Si nunquam ccesses tendere, latus erit.
 Est modus in rebus, medio tutissimus ibis,
 Serpit humili tutus interitumque vetat.
260
 In feritate feras docuit natura manere,
 Ut dictat ratio, vivere debet homo.
 Nobilis in rege clementia, quae facit, ejus
 Ut mens ducatur ad pietatis opus.
 Dicimus hoc quoniam magnorum magna virorum
265
 Sunt in despecto membra locata loco.
 Immo suo corrupta jacent in sanguine; nonne
 Haec mala pro patriae sustinuere sive?
 Nunc inhumata jacent; erit his haec ultima merces,
 Quod rabido rodent corpora dente canes?
270
 Est ea pro nostris tantum querimonia? Vestri
 Quibunt ut nostri tabe perire pari.
 Debent funeribus sepeliri jure decoris,
 Pro dominis vitam qui posuere suam.
 Ergo para nocuis frenum, rex! indere bellis,
275
 Ultimus ut solvat mortua membra cinis;
 Et qui iam multis bellum tenuere diebus
 Pausent et laeti dona quietis agant.
 Si spatium rex scire velis, stet pax tribus annis,
 Decurrent illi tempore valde brevi.
280

255. et pro es. Ov. Met. VII, 812 requies erat illa labori. 256. Ov. Amor. III, 82. continua messe senescit ager.

257. Ov. Her. IV, 89.

Quod car. alt. req., durabile non est.

258. Ov. Heroid. IV, 92. s. n. c. t. mollis e. 259. compositus ex Horat. Serm. I, 1, 106 et Ovid. Metam. II, 137.

260. Hor. A. P. 28. S. h. t. nimium timidusque procellae. — vetat pro cod. volat. 272. „pari“ marginis, pro codicis „pati“. 275. para pro cod. paro. „nocuis“ e. marg. pro cod. „nocius“.

VERBA HECTORIS AD ULYXEM.

Tempora longa tenet Hector suspecta, revolvens
 Cur peterent annis ponere bella tribus.
 Verba gerundiva pacis praetenditis, inquit,
 Exteriora patent, interiora latent. 285
 Nos scimus, quantum bonus es recitator Ulyxes.
 Os aperis, intus pectora clausa geris.
 Si tibi vis credi, prius exue suspicionem,
 Nam solet excludi suspicione fides.
 Iure mihi suspectus eris, treugas tribus annis
 Quod pro defunctis intumulando petis. 290
 Laomedontiades Trojanis ista vocatis
 Intimat, inquirens quomodo vel quid agat.
 Communis consensus erat in pace trienni;
 Qui tulerant verbum, mox redire domum.

PACEM TRIENNEM REFERUNT LEGATI GRAECIS.

Legati responsa ferunt: Agamemnon in unum 295.
 Accitis Graecis, singula narrat eis.
 Ite, resert, campisque viros sepelite jacentes,
 Mors est facta quibus indubitate tides.
 Primo sole solum seriente seruntur in altas
 Occisi fossas, plebs rigat ungue genas. 300.
 Subterrant etiam Phrygii sua funera, tellus
 Parvula quos refugit, maximus ignis edit.
 Moenia Trojanus, Argivus vela resarcit,
 Trojanus muros Argolicusque rates.
 Praecipit annonam medio rex tempore ferri,
 Ut procuretur copia multa cibi. 305
 Undique colligitur exercitus, arma novantur,
 Bellicus, advehitur omne, quod usus avet.

282. e margine: peterent pro codicis „ponerent“. 291.
 pro codic. Laomedontiades. Margo Laom. Priamus. 293.
 Margo: Pax secunda trium annorum. 299. marg. altas.
 profundas fossas. 300. Cod. ples. ugue. 302. margo:
 quia terra non sufficit eis ad sepeliendum. 307. margo:
 desiderat.

Páce resultantes tres partivere Decembres,
Erumpunt iterum bella minando Phryges. 310
Trojanas acies Troilus producit et Hector
Memnon et Aeneas quatuor unus apex.
Rex Agamemnon eis occurrit cum Menelao,
His erat Aeacides cum Diomede comes.
Buccina inugitum dat in aere, terra remugit,
Horrisonas voces clamor et horror agit. 315
Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum,
Fortiter appropiant, spicula mille volant.
Dentea cristatum confringit clava galorum,
Transit per medias laucea longa gulas. 320
In belli capite volat invictissimus Hector
Grajugenū fortis interimendo duces;
Merionem prosternit humi perimitque Philippum
Ejus et Antippus inclitus ense cādit.
Fulgurat in Phrygios Graecorum murus Achilles, 325
Euphorbum procerem sternit ad usque necem.
Ecce Lycaon adest Troūm non insimus heros,
Quem subito prensum casside jecit humi,
Jecit et in ventre capulotenus abdidit ensem.
Nec dedit horrorem Troilus inde leuem. 330
Parte cadunt ab utraque viri, de plebe ruisse
Millia non pauca dinumerabitis ibi.
Acriter utrumque pugnatur et ipsa trecentos
Narratur pugna continuasse dies.
Tum vero Priamus tot totque cadavera Troūm 335
Viribus Argivūm strata facere videt,
Suspendi petit ab Agamemnone pondera belli
Artus exanimis depositurus humi.

309. margo: anni pars pro toto: Hor. (Ep. I, 20, 27)

Me quater undenos sciat implevisse Decembri.

312. Margo: Graecorum pugna VII, in qua Hector occidit
tres duces Merionem Philippum et Antippum; et Achilles oc-
cidit duos duces Trojanorum videlicet Euphorbum et Lycao-
nem. 317. notus Virgil. Aen. VIII, 596. locus, Gualter.
Alexandr. libro quinto imitationem habet:

Cornipedum pedibus patrem terit ungula glebas.

324. Margo: pugna XVIII dierum.

Pax per sex menses stabilitur et omne peremptum
Talparum recipit in regione thoros. 340

DE PUGNA DUODECIM DIERUM.

Septima surgebant orientis cornua Lunae,
Surgere continuo bellica signa vide.
Pugnatur. Durat duodenis pugna diebus
Sanguine caesorum lata rubescit humus.
Quid juvat assidue clavas, quid tela, quid enses, 345
Quid mortes, mortis quid numerare modos?
Aut seriem scindet stilos aut fastidia gignet,
Si necis omne genus enumerare volet.
Ad Priamum mittit Agamemnon eumque precatur
Ut per terdenos obseret arma dies. 350
Concedit Priamus, clauduntur busta sepulcris,
Turba salutiferam saucia quaerit opem.
Non est in medio semper, relevetur ut aeger;
In cura quadam vulnera morte ligant.

DE SOMNIO ANDROMACHAE UXORIS HECTORIS.

Luna semel latuit, toto semel orbe recrevit, 355
Pax abit et populus rursus in arma ruit.
Pugnandum de mane suit, cum nocte sub ipsa
Hectoris Andromache somnia dura videt.
Me, moerens ait illa viro, jam tempore pausae
Terruit in somnis visio valde gravis. 360
Ad fera bella precor hodie descendere noli,
Sit tibi cura mei, sit tibi cura tui.

339. Margo: Pax tertia sex mensium. 342. Margo:
Pugna IX, XII diebus. 347. Cod. stilus scindet. 360:
Margo: Pax quarta triginta dierum. 353. Margo: quaro
dum adhibetur eis cura per medicinam non evad. mortem.
Ov. e. Pont. I, 3, 17: 18

Non est in medio semper, relevetur ut aeger.

Interdum docta plus valet arte malum.

355. Ovid. Her. II, 5

Luna quater latuit; toto quater orbe recrevit.

- Somnia ne credes, ait Hector, fallere norunt,
Re super hac nemo debet habere fidem.
Omnia quae sensu volvuntur vota diurno, 365
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defessa thoro cum membra reponit,
Mens tamen ad silvas, ad sua lustra redit.
Quod timet aut sperat aut quod meditatio format,
Quod pausando jacet, saepe videre solet. 370
Femina, quando suus vir in anxietatibus haeret,
Hoc videt in somnis, quod vigilando timet.
Frivola vidisti, muliebrem pone timorem,
Flectere non debet cor muliebre virum.
Ad Priamum mittit; fac rex, petit illa, maritus 375
Hac vice ne Martis experiatur opus.
Rex Paridem jubet et Helenum Troilumque vocari;
Memnon et Aeneas concomitantur eos.
Vos acies aptate, resert, ne exeat Hector,
Effectum cipient ut mea verba, precor. 380

ANDROMACHE DISSUADET BELLUM HECTORI.

- Hector ad Andromachen ira mediante cucurrit,
Arma poposcit et haec obstupefacta stetit.
Astyanacta rapit, reputans quod filius illo
Posset ab dicto cor revocare patris.
Detegit hunc ajens: tua forma, tenerrime fili! 385
Patrem compescat, ne modo bella gerat.
Se pater ad puerum submisit, amore paterno
Parvo conatus oscula parva dare.

363. Cato. Dist. II, 71.

Somnia ne cures; nam mens humana quod optans
Dum vigilat, sperat, per somnum cernit id ipsum.
365—368. depromti Claudianni carmine XX v. 1—4. 369.
70. imitatio Claudianni XX, 7—9

Furto gaudet amans, permutat navita merces
Et vigil elapsas quaerit avarus opes.
Blandaque largitur frusta silentibus aegris
Irriguus gelido pocula fonte sopor.
373. muliebrem pro cod. muliebreme. 374. muliebre pro
cod. muliere. 383. Margo. Astionas filius Hectoris.

Infans vero caput ad matris pectora flectit,
 Effugit insolitas cor puerile manus. 390
 Cumque tenella pater parvo daret oscula; patris,
 Quando vir fueris, sis imitator, ait.
 Propositum tenet ille tamen, licet esset inermis,
 In medios hostes jam ruiturus erat.
 Ejulat Andromache, laceratis ungue capillis
 Plancta foemineo concitat illa domum. 395
 Ad Priamum properat; rex invictissime! clamat,
 Regia sollicitum forte tenebat herum.
 Sunt mea suspecta mihi somnia, somnia suadent,
 Hector ut hic maneat, nec modo bella petat. 400
 Non illum mea verba movent, non filius infans
 Pro me prostratus jam patris ante pedes:
 Hac vice ne pugnet hodie, rex optime, manda!
 Accito Priamus Hectore satur ita:
 In bellum Troja committitur, exeat; Hector!
 In tantum maneas, nolo quod arma feras.
 Iam fragor armorum, jam clamor sidera pulsat,
 Cornua concrepitant, concava saxa sonant.
 Flant lituis, clangore gravi contunditur aer,
 Pulsibus innumeris terra coacta tremit. 410
 A clypeo clypeus confringitur, ensis ab ense,
 Conti compugnant, ligna fragore crepant.
 Iam nihil audiri poterat nisi clangor et horror
 Cum strepitu clamor, cumque furore fragor.
 Respondere nequit tot vocibus echo sonoris, 415
 Quot sonat in rebus bellica lingua modis.
 Instaurat cuneos Graecorum turris Achilles,
 Ajax Locrus ei cum Diomede comes;
 Provocat egregios Atrides ipse Pelasgos
 Fortes se sternunt, vulnera larga fluunt. 420

389. matris pro cod. membris. flectit pro flecti. 407.
 margo: Pugna X in qua Achilles occidit Hectorem. Similis
 locus Gualteri Alex. III, 1 sqq.

Iam fragor armorum, jam strages bellica vincit
 Clangorem lituum, subtexunt astra sagittae
 Missiliumque frequens obnubilat aera nimbus.

Hectora cernentes minime prodire Pelasgi

Insistunt Phrygibus asperiore siti.

Aeacides, Danai protendite brachia! clamat,

Velaque dat quamvis remige navis eat;

Nec vacat in bello sua dextera, fortiter ipse

425

Fortibus occurrit, hostica colla metit.

In vultus cadit ille suos, calidumque cruentem

Ore vomit, rivum sanguinis ille bibit.

Hic obit, hic obiit, hic palpitat, ille quiescit,

Crudescit campus, sanguine manat humus.

430

Succumbit Trojana manus, sparsique fugati

A Danais Teucri caede ruere gravi.

Incipiunt ululare Phryges infesta boantes,

Iam sibi debuerant spem posuisse sugam.

Alex. 1139

HIC HECTOR VENIT AD PUGNAM.

Hector ut accepit occasum bella minari

435

Troibus, accingit gnawiter ense latus.

Evolat accinctus, veniensque leonis ad instar

In belli medio fulminat ense fero;

Percutit et mactat et sanguine vulnera laxat;

440

Potio, quam miscet, pocula mortis habet.

Principis adventu redierunt corda virorum,

Est in rem pugnae spes variata fugae.

Proslit illustrem ferus Hector in Idomeneum,

Dejicit, obtruncat et pede calcat eum.

Iphidus Hectoreo sit saucius ense; Leonte!

445

Nescis, quod scapulas dissuit ille tibi?

Sed Stheneli, cuius voluit transfigere ventrem,

Dilabente manu perforat ense semur.

429. palpitat e margine pro: palmitat. 431. e margine
pro: sucubuit. 432. pro codic. Treuci. 445. Dares no-
men Iphinoi habet. 446. Cod. ipse. 447. St. pro cod.
Steleni.

HIC POPPES*) DUX OCCIDITUR AB HECTORE.

Hectoris ingentem fortunam, robur avitum
Aspicit Aeacides, prospiciendo dolet. 450

Desperat Danais contingere posse triumphum
Hectore Cocti ni subeunte lacum.

Cogitat, innumeros ope roboris ejus Achivos,
Immo fere cunctos, occubuisse duces;

Et quod, eo solo super arva superstite, tota 455
Graecorum penitus sit peritura manus.

Sanguinis illius igitur silit ille fluentum
Intendens ejus mergere morte caput.

Pugnant et dubiis volitat victoria pennis,
Nunc moriens spumat, qui modo victor erat, 460

Nunc flet qui risit, ridet modo qui cito flebit,
Hic modo qui perimit hic perimendo perit.

Millia multa cadunt, belli constantia largos
Purpurat et nimio sanguine pingit agros.

Horridus ille leo, Danaum timor unicus, Hector, 465
Militiae speculum, strenuitatis honor

Hic volat, hic revolat, dubiis hic corda ministrat,

Hic pavidos animat, agmina Graeca secat.

Major ei crescit audacia Poppite strato,
Inter magnatos non erat ille minor. 470

Illiis hic clypeo simul arreptoque galero
Inparido scindit obvia cuncta modo.

Miramur, totis dum fundit corpora campis,
Si tam glorisico robore gaudet homo.

Qua victor gaudes, haec te victoria perdet: 475

Invictus totiens illico victus eris.

Mors mordet meliora prius, pejora supremo,

*) Poppes. Dares Polyboetum nominat, ut et marginis scholio ad v. 469 observat. 452. cod. cucichi. 459. imitatio Ovid. Met. VIII, 13. inter utrumque volat dub. Vict. pen. 469. Scholion marginis. Poppes dux ab Hectore occiditur, hic alio nomine in Dictye est Polybetes, qui cum socio suo Leontio adduxerat XL naves. — Hector accepit clypeum et galeam Polybetis. Crescit pro cod. „cressit“.

Vilia contemnit et preciosa subit.
Vicisti multos et jam vinceris ab uno
Sic versant dubiam frivola fata rotam.

480

HIC HECTOR OCCIDITUR AB ACHILLE.

Priamidem dolet Aeacides, tot sternere Grajum
Agmina, totque ducum perdere pensat eum.
Appropians igitur hastam contorsit in hostem,
Occursu clypei miles abegit eam.
Non impune tamen descendit lancea Graeca;

485

Trojana mox est illa remissa manu.

Hectoris in galeam mucronem mittit Achilles,

Illa sonando crepat, non levis ictus erat.

Casside mox Hector in summa tangit Achillem,

Respuit haec ictum, sed dedit icta sonum.

490

Elevat Aeacides lunatum denuo ferrum,

Hectoris ut nitidam dividat ense gulam.

Excipit umbone juvenis Priameius ictum,

Mucronem vibrat et referire parat.

Dum referit, Graeci collum discendere querit,

495

Sed Graecus cedit, aera mucro ferit.

Graecus item gladium magnum virtute levatum

Dirigit in Troem, scindat ut ense pedem.

Detrahit ille pedem, tamen ense reverberatensem,

Reddit per simile pro vice quisque vicem.

500

Sese collidunt nitidi perniciter enses,

Hic ferit, hic referit, utraque massa fremit.

Serpens serpentem mordet, sic mucro mucronem;

Dens a dente riget, ensis ab ense nitet.

Longe spectantes oculis referire valebant

505

Fulgura, quae gladii solis in igne dabant.

Argolicus chalybem stringit percurrere Troem,

Objectus item protegit umbo ducem.

Ictum Trojanus acceptum reddere nisus

In femur Argolicum vulnerat ense virum.

510

480. rotam e.margine pro cod. „famat“ 490. icta e
margine pro cod. illa. 491. margo. Aeac. Achilles.

A muro sonus increpitat, Trojana juventus
 Hostibus insultat, ut superarit, ovat.
 Argolici trepidant, non autem bella resignant,
 Laetatur sine spes mala saepe bono;
 Spes bona saepe malo laetatur sine; recepto
 Vulnere vincendum vulnere credit herum.
 Heros iratus, etenim dolor excitat iram,
 Hectora vibrato fortius ense petit.
 Hoc siquidem clavo tenet anchora mentis Achillem:
 Vel modo Priamides vel cadit Aeacides.
 Ictus ergo jacet, insultat et ictibus ictus
 Et non est ullus in feriendo modus.
 Deficit a manibus soboles Priameia, Graecis
 Ossibus officium vis regitiva negat.
 Descendit clypeus, lentescunt brachia, muero
 Desipit et virtus spe titubante fugit.
 Taedet eum pugnae, vellet yitasse duellum,
 Mallet ad uxoris delituisse preces.
 Iam Graecum fugere, jamjam retrocedere quaerit,
 Scindi, si fugiat; occiput ense timet.
 Impedit hunc toto collecto robore tiro,
 Quem nisu valido dejicit ille solo.
 At miser intuitus instare pericula mortis,
 Committit nulli fata sinistra spei.
 Denique victori: precor, invidissime miles
 Extinctum patri redde cadaver, ait.

515.

520

525

530

535

515. Spes mala saepe bono l. f. — Ov. Her. XIII, 124.
 Spes bona sollicito victa timore cadit.

517. Ov. Her. VI, 140.
 Quamlibet iratis ipse dat arma dolor.

Gauth. Alex. III, 113
 Excitat interdum vires dolor.

524. Marginis scholion. Nec mirum quod tota die pugnaverat
 et hostes occiderat, nec quod caro eius aenea aut fortitudo
 ejus minor quam fortitudo illius. Ovid. Trist. IV, 6, 31

Fortior in fulva novus est luctator arena,
 Quam cui sunt tarda brachia fessa mora.

534. cod. sinistra.

Patri? Non, tua projicietur in arva sub istis
Corvis et canibus dilacerando caro.
Nec mora, regale percussus cuspide guttur,
Haec de Patrocli funere, dixit, habe; 540
Et de funeribus aliis, quae misit ad amnes
E nostris populis haec tua dextra Stygis.
Palpitat hic animamque vomens in sanguine
Ad Phlegetontea cogitur ire vada.
Infelix! quanta glossae virtute parasti!
Quas tibi delicias fratris amica dedit!
Quis status est mundi, meretrix quae digna cremari
Tot fecit proceres totque perire duces;
Et non invitox? Video quod sponte subibant
Bellica supicia pro muliere mala. 550
Exultant Danae, deplorant Hectora Troes.
Plangendo celeri consuluere fugae.
Graeca phalanx sequitur, ad portam Memnon eisdem
Obviat et Phrygi, pugna sit acris ibi.
Mixtim caeduntur, tandem nox sidera spargit
Bellum compescit, in sua quisque reddit. 555

ACHILLES OCCISO HECTORE REDIT IN CASTRA.

Saucius et fessus in castra reversus Achilles,
Corruerat quoniam maximus hostis, ovat.
Dicit Homerus eum traxisse per arva misellum
Busti majorum circuendo locum, 560
Praecipue vero Patrocli, cuius Achillem
Mors nimis exussit; lenior inde fuit,
Quumque malum propter mala multa receperit imum
Illi probrosis impejero notis.

537 sq. Epitomat. 997. 98

Te vero tristesque ferae cunctaeque volucres

Deripient, avidique canes tua viscera pascent.

542. stygis pro cod. stygos. 545. Glosa. Glossis femina
clara fuit. — Helena uxor fratris Paridis. 556. Epitom. 1007

Laetuntur Danae, plangunt sua funera Troes

555. Ov. Met. nox coelum sparserat astris. 559. Homerus
i. c. Epitom. v. 1010 sqq. haec narrat. 560. excessit mar-
ginis scholion per: „conturbavit“ explicatur.

Addidit in sine miseranda pro prece patris 565.
 Aeacidem funus restituisse patri.
 Sole trahente diem, depulsis undique stellis,
 Memnon bella Phryges ad rediviva trahit,
 Sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor:
 Et revocat cupiditas ad sua damna manus. 570
 Pax placet Atridae, mittit pro pace petenda;
 Pax datur et menses duret ut illa duos.
 Interea studio, fieri quo debuit, omnes
 Officium stratis exequiale dabant.
 Quaedam vero cremant, et quaedam corpora tumbant, 575
 Planando campos ad nova bella parant.

HIC HECTOR TUMULATUR.

Hectore dejecto lamentum Troica pubes
 Et planctum, Troja sit quia fracta, levat:
 Ante fores Troiae magno fit honore sepulchrum,
 Hic nimium lacerans Teucria corpus humat. 580
 Mores suo tumbam circumdant funebre ludo.
 Est ubi, quem timuit maximus orbis homo?

HIC PALAMEDES FIT REX.

Non cessat medio Palamedes tempore, causam
 Praeteritam renovat, ambitiosus erat.
 Convocat hic populum super imperio, recitatque 585
 Imperii cupidus omnia dicta prius.
 Inter ventosa plebis suffragia cornu
 Ambitus etiam flavit in ora ducum.

565. melius ob metrum pro Adicit. Haec narrat Epitomator. v. 1031 sqq. 567. Margo: Pugna xj. Ov. II, 164
 — aut medium sole tenente diem.

569. 70. Ov. Ars Am. I, 451. 52
 Sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor:
 Et revocat cupiditas alea blanda manus.
 572. Margo: Pax v^a duorum annorum. sed perperam, nam
 mensium legendum est. 575. Cod. pupes. 587. marginis
 scholion. verba ambitionis.

- Iam proceres aliquos attraxerat ad sua vota,
Iam coepit scindi seditione cohors. 590
Nil reprobum fuit in Agamemnone, bellicus, audax,
Fortis erat, bene se militiamque regens;
Maluit ergo prius faculas extinguere litis,
Et freno pacis perdere sceptra magis.
Mane duces populunque vocat; status, inquit, honesti,
Lis inter socios ne moveatur, habet. 596
Non leve sollicitae mentis discurrit acumen
In duce, qui captat, ut bene regna regat.
Roditur assidua regalis gloria cura,
Dejicit excelsum multa querela ducem. 600
Rodere malo fabam, quam cura praepete rodi,
Sunt mihi pauca satis, sunt mihi multa nimis.
Insidias modo regna timent, modo traditionem,
Nunc jugulum, nunc cor ambitione vagum.
Est honor assidue suspecta pericula ferre? 605
Est honor incertos semper habere dies?
Non honor est, sed onus, species laesura-ferentem;
Est bona, quae generat esca comesta necem?
Parva solent magnis causam praestare ruinæ;
Qui jacet inferius, non habet, unde cadat. 610
Qui cadit in plano vix hic, tunc evenit ipsi,
Sic cadit ut tacta surgere possit humo.
Nec mala quæ posui, vel possem ponere; quamvis
Integra pax vigeat, sunt metuenda mihi.
Quid de praesenti dicemus tempore, quando 615
Otia rex noster ducere nulla potest.

591. pro cod. reprobum. 597. Claudiani est, rapt. Proserp. 201. 600. Ov. Her. XIII, 110 venit multa querela
601. Aesopus seu. Anonym. Nevel. p. 495 lin. 11. 606.
Margo: quasi dicat, non. 608. Margo: quasi dicat, non.
609. Gualt. Alex. lib. VII, 512.

Parva solet magnis causam praestare ruinis.

610. Alan. parab. II, 18
Qui jacet in terra, non habet, unde cadat.

611. 12. hanc sententiam latius explicant.

Cinthius in bello, decrescit Cinthia curis
 Continua semper anxietate novis.
 Esto quod in pace vivat rex et queat omni-
 Intus et exterius prosperitate frui. 620
 Secure vivat, epuletur, gaudia ducat,
 Omnis in exilium causa timoris eat.
 Si ventri bene, si lateri bene, si pedibus, nil
 Regalis poterit addere mensa magis.
 Non est tironum rex servus, quando ministrat
 Singula, quae vitae sollicitudo rogat. 625
 Mus sequitur panem, mel musca, lupusque cadaver,
 Non regem populus quaeritat, immo lucrum.
 Non erit ergo mihi collata potentia tanti,
 Ut siam litis auctor amore sui. 630
 Frustra jura legis contempto codice legis,
 Nomen habens regis, qui male regna regis.
 Feci sic forsan; si feci, nescio; feci
 Quae potui; super his parcite, quaeso, mihi.
 Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas, 635
 Illoc facit ut placeat non minus agna bove.
 Si ducibus placet et aliis, ut sit Palamedes
 Rex, hilaris surgat et diadema ferat.
 Quid resert, quis regna regat nunc temporis, hostes
 Dum modo succumbant et probra lata luant. 640
 De regno non sollicitor, pro rege Mycene
 Me speciosa polis et spatiosa tenet.
 Dicatis proceres, placet ut sit rex Palamedes,
 Regnet de Danaum deque favore ducum.
 Dumque sit a populo, placet haec prolatio, clamor; 645
 Naupliadem decorat imperialis honor.

617. margo: Sol et Luna. confer. III, 179.

Lunam consiliis, solem consumimus armis.

623. Hor. Epist. I, 12, 5 sq.

Si ventri bene, si lateri est, pedibusque tuis, nil
 Divitiae poterunt regales addere majus.

635. Ov. ex Pont. III, 4, 79. 636. ibid. 82.

Et placeat caeso non minus agna bove.

646. Margo. Palamedes fit rex.

Induitur trabea, sed nulla potentia longa
 Persolvit grates imperitando sedem.
 Non placet Aeacidae regni mutatio; saepe
 Res cum personis se variare solent.

650

ITERUM REDEUNT AD PROELIUM.

Interea binis emissis mensibus et pax
 Est simul emissa, si sonus absque mora.
 Educit Graecos Palamedes, bellica signa
 Instaurat, cuneos ordinat, arma levat.
 Contra Deiphobus Phrygios in proelia dicit,
 Concurrunt, pugnant, fortiter arna sonant. 655
 De Lycia Sarpedon adest et in agmine miscet
 Vulnera funeribus, funera vulneribus.
 Tali Triptolemus jactura motus atroci
 Impedit hunc animo, quem premit absque mora. 660
 Temperat ille modum reprimendo, nec moderari
 Obsistendo modo pervalet ille modum.
 Non ridet fortuna diu, nimis immoderatum
 Vulneris injectu mors moderatur hierum.
 In bellum Perses succedit cumque repente 665
 Sarpedon sternit, mortuus ille cadit.
 Mixtim se populus obtruncat, mutuo mactant,
 Sternuntur, sternunt, millia multa cadunt.
 Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem,
 Quamvis sit doctus et citharista bonus. 670
 Vocibus instare nos semper oportat eisdem:
 Sternuntur, sternunt, millia multa cadunt.
 Certe saepe docet nos cordani tangere, per quam
 Debita praecipitur saepius ire nota.
 Pugna quidem magna, major jactantia, strages 675
 Maxima desaevit, plebs quasi grando ruit.

650. Cod. protheare: margo; mutare. 651. Margo: Pugna XII, in qua Sarpedon rex Lyciae occidit Triptolemum.

669. 70. 71. Margo. hic excusat se auctor super eo, quod cogitur saepe eadem repetere. Hor. Ars poet. 355. 56.

Quamvis est monitus, venia caret; at citharoedus
 Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

E bello tandem Sarpedon saucius exit,
In tali talis flumine piscis erit.

Pugna dies manet in aliquos, pars utraque perdit,
A Priami plures parte perisse putes.

680

PAX DATUR PER ANNUM UNUM.

Pacem Troja petit, datur anno, corpora quaerunt
Sana larem, laticem saucia, caesa scrobem.

Firma fides utrimque manet, per castra vagatur
Graecus Dardania, Dardanus Argolica.

Troes cum Danais, Danai cum Troibus ibant,
Argivi subeunt moenia, castra Phryges.

Mutua permixti celebrant convivia, ludis,
Visibus, alloquiis deliciisque vacant.

Assumptis sociis iussu Palamedis Atrides
In Mysiam transit, ducat ut inde cibos.

690

De Palamedis ibi fit seditione querela,
Atrides primo verba levarat ea.

Se socii doluisse ferunt; mutatio regni,
Quam voluit, populo commoda pauca tulit.

Te potius regem vellemus quam Palamedem,
Pro se suadere neverat ille bene.

Non, inquit sociis Agamemnon ad ista, molestor;
Non mihi surrepsit ullus ab inde dolor;

Sed nostrum peragamus opus, reddamus onustas
Annona naves, et repetamus iter.

695

Interea Phrygios observat cautio muros,
Praecipitur firmus firmior esse locus.

Et vigil Argolicas servat custodia fossas,
Difficiles habeat hostis ut inde vias.

700

681. Margo: Pax VII, unius anni. 682. scrobem scho-
lion marginis interpretatur: fossam. 690. Mysiam pro
Moesiam. 699. a margine pro onestas.

HIC AGITUR ANNIVERSARIUM HECTORIS.

Pax erat, et retulit anni revolutio tristem, 705
 Hector Avernigera quo tulit arma, diem.
 Hecuba cum Priamo tumulumque Polyxena visunt
 Ut celebrent carmen funebre more suo;
 Et Trojanorum potiores in comitatu
 Sunt etiam talis funera flere viri. 710
 Graecorum juvenes accurrunt, his et Achilles
 Intendens oculis vana videre vagis.
 Corporis est oculus talis, quod mentis ocellum,
 Ni bene se claudat, exoculare solet.
 Sic cor corporeus Pelidae caecat ocellus, 715
 Ut visum perdat mens oculata prius.
 Cujus tiresiat sic visa Polyxena pectus,
 Transeat ut caeca tempora mente tria.
 Qui totiens socios, totiens perterrit hostes,
 Iactat sub teneros unica virgo pedes. 720
 Vir faculas Veneris portans in pixide cordis,
 Non cerebrum somno, nec sovet ora cibo.
 Incedit multa meditando, pauca loquendo,
 Sic tener ausuros grandia frangit amor.
 Luctatus secum, ratione fugare furorem 725
 Et valet et non vult, vult minimeque valet.
 Vult animum tegere, non prodest, vult aperire.
 Sed cui? non aperit, sed magis ipse tegit.
 In se fervore solet acrius abditus ignis,

706. Marginis scholion: Avernigera arma, quia cum duxerunt in Avernum, quod derivatur ab a quod sine et ver, delectatio, quasi sine delectatione. 710. t. pro cod. tali. 713. 14. cfr. Alan. Anticl. lib. VI (p. 95) lin. 9. 10.

Sed quamvis oculus mentis resplendeat intra,
 Languescit tamen exterior. —

718. Marginis scholion: tria tempora, nempe praesens, praeteritum et futurum, praeteritum oblivioni tradidit, praesens non curavit, futurum non prospexit. 727. Cod. regere.

729. Ov. Met. IV, 64

Quoque magis tegitur, tanto magis aestuat ignis.

Pamphil. I, 21 — — — nam conditus ignis
 Acrior, effusus parcior esse solet.

Eminet indicio prodita flamma suo. 730
 Pallida furtivum facies manifestat amorem,
 Quid deceat, quid non, non videt ullus amor.
 Otia sectari coepit, nec turpe putavit
 Palliolum nitidis imposuisse comis.
 Pallorem traxit, hic est color aptus amanti,
 Palleat omnis amans, civis amoris ait.
 Pallet, quisquis amat, verum cum palleat, usum
 Palloris minime palliat, immo palat.

ACHILLES MITTIT NUNTIUM AD HECUBAM PRO
 CONIUGIO POLYXENAE.

Nox erat una viro curarum maxima nutrix,
 Quo rem divertat, cogitat et quid agat. 740
 Hinc cuidam puerō, meus ad loca, quae tibi dico,
 Nuntius esto, resert. Phryx erat ille puer:
 Ilion ingrediere, dic, Hecuba! moestus Achilles
 Se fundit genibus, o generosa! tuis.
 Illius mentem formosa Polyxena torquet, 745
 Hanc sibi conjugio supplicat ille dari.
 Quae si contigitur, praesentia proelia ponet,
 Cumque suo populo propria tecta petet.
 Exemplo tali reliqui discedere discent:
 Finem sic omnis obsidionis agent. 750
 Servus ut ediderat commissa; revertere, dicit
 Hecuba, cum Priamo vota librabo sua.
 Si Priami consensus adest, consentio; quicquid
 Dixerit ille mihi, significato tibi.
 Servus anhelanti responsa reportat Achilli, 755
 Incusat tantam pendulus ille moram.

730. Ovid. Her. XII, 38. 731. Est Pamphil. XLII, 7.
 732. Ovid. Her. IV, 154. quid deceat, non videt ullus amans.
 733. 34. Ovid. ars am. I, 734. 35. 735. 36. Ov. ars am. I.
 729. 736. civis pro cod. ciphis. 739. Ov. Metam. VIII,
 81. 82 — — — curarum maxima nutrix
 Nox intervenit.

De Mysia rediit Agamemnon cum comitatu
Militiae grandis, frugibus atque cibis.

VERBA PRIAMI REGIS AD HECUBAM REGINAM.

Regi regina votum declarat Achillis:
In venas venit huic, ait illa, Venus; 760
Si societur ei tua nata Polixena, spondet.
Cessuros patria seque' suosque tua.
Illo cedente, cum de potioribus unus
Sit, reliqui cedent, totaque bella cadent.
Cui rex: assensum non praebeo, non quia tali 765
Non bene conveniat filia nostra viro;
Sed quae promittit, effectu claudere nescit;
Promissis dives quilibet esse potest.
Hic cedat, cedantque' sui; cedentibus illis
Graeci non cedent, ipsaque' bella manent. 770
Adde quod est vitiosum, hosti tradere natam.
Num gener aptus erit cras, inimicus heri?
Reddat perpetuae belli duo cornua paci,
Virgine sic poterit ad sua vota frui.

REFERT NUNTIUS ACHILLI VERBA PRIAMI.

Si nox longa quibus mentitur amica, prosector 775
Longior est nulli, quem levat illa modo.
Noctes insomnes infelix dicit Achilles,
Pervigil incusat sidera tarda nimis,
Et nunc cantando longos seducere soles,
Nunc auscultando, nunc recitando studet. 780
Stabat fixa dies, mediique cacumine coeli
Sol tenet aeternum perpetuando diem.
Accelerat famulum transmittere denuo miles
De verbo Priami certior esse volens.
Cujus responsum patefecit ut Hecuba servo, 785
Ille resert domino singula verba suo.

757. cod. Moesia. 768. Ovid. Ars am. I, 444

Pollicitis dives quilibet esse potest.

776. nullo levat. schol. consolatur.

Rex tibi dissentit, sed virgine dignus es, inquit,

Tu cedes, alii belligerando manent.

Hosti rex reputat vitiosum tradere natam,

Qui nunc est hostis, cras erit ille gener?

Si facis; ut Danai discedant, proelia solvant,

Pacem perpetuent, rem tua vota ferent.

790

ACHILLES DISSUADET POPULO BELLUM.

Pelides populo de cetero bella molestat;

Nostrum tempus, ait, absque quiete meat.

Interdum vulgus rectum videt, ecce videtis

Hostibus assidue lassa quod ora datis.

Europae vis et Asiae glomerantur in unum.

Alterutrum diras experiendo manus;

Immo suas vires totas expendere totus

Intendit mundus, nemo scit unde loco.

Sed mulier sola lasciva pudore relicto

Quae jacet, est tanti noxia causa mali.

Inguinis et capitis, quae sunt discrimina, nescit,

Attamen orbis eam, sit quasi sancta, colit.

Non colit orbis eam, quae spreta morte vicissim

Illiis in laudem certat inire necem?

Cujus in adulterio famulantia quanta dederunt?

Se saevae morti millia quanta dabant?

Venimus huc ideo, inisere moriamur ut omnes,

Vix tellus ampla funera strata capit.

810

Pauper ut hic Phrygias implevit natio fossas,

Vix Priamus tanti totaque Troja fuit.

Exilione premit nos Dardana gleba protero?

Intravit nostros barbara turba lares?

Et mirum quod tam vilissima traxit honestos

815

Ad tam mortifera proelia causa viros.

Si, sicut cepit belli furor, irrevocato

Cursu saeviterit, nemo superstes erit.

Hoc socii volumus mactari tempore quanto?

Vulnera saeva pati, tradere colla neci?

820

Me belli piget istius, desidero pacem,

Cum velut ob nigram sint ea bella fabam.

Nos ergo studeamus ad hoc ut bella residant,
Pugnantes redeant, domata' gratā petant:
Quidquid delirant reges; plectuntur Achivi,
Plebs instat belli sarcina tota tibi!

ACHILLES DUCTUS AMORE NON PUGNAT.

Concessus paci completur circulus anni,
Ad centrum belli mox properatur ibi.
Graecos educit Palamedes et monet omnes
Caede necare necem, morte fugare fugam,
Deiphobus Phrygios instaurat, cui Palamedes
Obviat et valide dejiciendo necat.
In bellum non prodierat turbatus Achilles
Pectoris in camera vulnus amoris habens.
Pugna tamen surgit acerrima, spicula, contumelias
Enses se densant, vulnera mille creant.
Credetis multa, si millia dico ruisse,
Millia tot totiens quis cecidisse putet?
Vix bene credetis, sed credite; tot perierte
Quot numero non est intitulare leve.
Mactat Naupliades et dedicat arva cruento;
Substiterat nullus illius ante manus.
Nam prima volat in acie, primusque sodales
Sic animat pronos, ad mage prona vocat.
Cor creat in timidis, laudes audacibus aptat,
Exhortativis vocibus arma parat.
Profuit interdum dominis pugnare jubendo:
Non nocet admisso subdere calcar equo.
Irruit in Danaos validus Sarpedon, et illos
Vulnerat, hos agitat, hos ferit hosque necat.
Rex novus illa videns, antiquis viribus usus
Advolat et fortem perforat euse ducem.
Exultat vitor, titillat gloria mentem,
Quum breve laetitia Teucrea cämen habet.

823. Hor. Epist. I, 2, 14. 826. Margo: Pugna XIII.
848. calcar pro cod. carcar. — subd. c. e. Ovid. Ars am. II,
732. Remed. 788. ex Pont. II, 6, 38.

Transvolat illius per colla sagitta trabalis
 Missa manu Paridis. Exitus iste ducis!
 Quid penetrare juvat sublimi celsa volatu?
 Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.
 Corruit hic misere, plaudit Trojana juventus,
 Hostica terga premit, Graeca caterva fugit.
 Troes impingunt in castra, ferire Pelasgos,
 Solvere captivos, igne cremare rates.
 Occurrit Telamone satus, defendit Achivos,
 Pugna fit grandis in statione maris.
 Attamen in castra reprimuntur turpiter Argi,
 Sufficit introrsum delituisse sibi.

855

860

865

GRAECI FLENT DE OBITU PALAMEDIS.

Conticet ad tales eventus Aeaca proles,
 Cujus inaestuerat intima cordis amor.
 Nox lucem claudit, vix claudunt sidera bellum,
 Belli res poterit claudere nulla sitim.
 Deslent belligerum Phrygii Sarpedona, deslent
 Deiphobum, plangor non habet ille modum.
 Sic et Achiva domus flet ob obitum Palamedis,
 Turbida pro subita perditione ducis.
 Lamentantur ita; vir servantissimus aequi
 Vir, quem condigne plangere nemo potest,
 Audax, discretus, nulli pietate secundus
 Occidit, occisum Graecia plangit herum.

870

875

LIBER QUARTUS.

INCIPIUNT CAPITULA QUARTI LIBRI.*)

Hic iterum regnat Agamemnon. Castra fugantur.
 Bisseno stat pugna die, pax mense duplato.

863. margo: Ajax. 865. Argi pro armi codicis e margine. 867. pro cod. continet, adventus. — In margine nota: Aeacus genuit Peleum, Peleus Achilem.

*) Codex tantum habet in margine: capitula quarti libri „et post argumentum: quartus liber“. Instruximus ut invenimus apud priores libros. Negligentia rubricator o primo versu

Pelides remanet Troilusque cruentat Atrides
 Cum Diomede duos; pax mensibus integra senis.
 Non prodit quamvis a rege rogatus Achilles.
 Pugna diu, pax mense viget; sex pugna diebus.
 Septima mors Troili, sit pax triginta dierum.
 Occidit Aeacides. Pro Pyrrho mittit Atrides.
 Occisor Paridis in castris interit Ajax.
 Trojam circumdant et Penthesilea propinquat. 10

EXPLICIUNT CAPITULA.

INCIPIT LIBER QUARTUS.

NESTOR LOQUITUR GRAECIS.

Addidit invalidae robur facundia causae,
 Saepius et moestis commoda multa tulit.
 Lucidus in causis Nestor, sed muscidus annis,
 Nomine consilii poscit adesse duces.
 Me melius nostis ea quae loquor; est manifestum 5
 Quod sumus acephali, rege caremus, ait.
 Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
 Et sine fronde frutex et sine crine caput;
 Et vere turpis exercitus est sine rege,
 Praecipue belli cum status instat ei. 10
 Bellum non instat, immo veraciter extat,
 Intrabunt hostes, vix erit orta dies,
 Praeceptor quis noster erit? res bellica duci
 Non valet absque duce, non sine rege regi.
 Errantes erimus, si praceptore caremus, 15
 Nos et quae tulimus, hostibus arma damus.
 Rex Agamennon erat, hic cessit, cui Palamedes
 Illico successit, illico cito ruit.

indicis inscriptionem quasi primi capituli fecit: Agamemnon iterum regnat.

1. Lucani est Phars. VII, 67. 3. e margine pro mucidus. 7. 8. Ov. Ars III, 249. 50. 9. 10. Gualth. Alex. IV, 467. 8. Nec munire latus armis sino voce jubentis, Ire nec in turmas audet sine principe miles.
12. Ovid. Fast. II, 330 — — cum foret orta dies.

Quid facit, an facta fuerint sua strenua? quaeret;
 Ostendi solem postulat ille sibi. 20
 Non erat illius virtus aliquando sepulta,
 Omnibus eximium reddidit ille jubar.
 Regem persicite proceres, qui proelia ducat
 Hostibus occurrat, imperet atque regat.
 Quo prius est melius. Non est mora libera nobis; 25
 Nonne vides hostes jam reserare fores?
 Nondum finierat Nestor, concurrit in ipsum
 Concio consilium. Verba fuere ducum:
 Sit rex, sit princeps Agamemnon, tempore cuius
 Graeca fruebatur prosperitate domus. 30
 Ille rex erigitur, diadema levatur,
 Qui laudabiliter rex erat ante, datur.

TROILUS FUGAT GRAECOS IN CASTRA.

Aurea pingit agros Aurora, feruntur ad arma
 Dardanus et Danaus; fit nova causa necis.
 Instaurant alacres belli discrimina Troes, 35
 Graecis insultant, hos sine rege putant.
 Troibus audacter occurrit rex Agamemnon,
 Argolicos animat, fortia corda creat.
 Quid moror? accurrunt, concurrunt, vulnera sindunt,
 Funera dejiciunt, se glomerando premunt. 40
 Se, velut intorti sint circumcunque capilli,
 Efficiunt unum perterebrando globum.
 Majori pro parte dies consumitur hac re,
 Diffugunt tandem strage parante fugam,
 Evehitur Troilus, reparatur pugna, forantur 45
 Vulnera, sternuntur corpora caede nova.
 Fortiter a parte pugnatur ultraque, sed Argos
 Inpellens Troilus in sua castra fugat,

19. 20. Ov. Trist. V, 4, 7. 8

Tristitiae causam si quis cognoscere quaerit
 Ostendi solem postulat ille sibi.

35. margo: pugna XIVa.

PUGNA DUODECIM DIERUM.

Lux redit et redeunt in bellum, pugna fit acris,
Educit Graecos rex Troilusque suos. 50
Nec mora! se densant enses et spicula laxant,
Omnia, quae penetrant, sanguinis imbre rigant.
Culminat e bello Troilus, contaminatensem
Sanguine nunc plebes nunc feriendo duces.
Magno se fodunt iratum velle studentes, 55
Hac furia bis sex continuare dies.
His bene completis pro pace precatur Atrides
Ut sua suscipiat funera mater humus.
Per menses datur illa duos et rex Palamedem
Magnifice sepelit, lugubre carmen agit. 60
Quisque studet sepelire suos, his vero sepultis
Membra brevis requies ad mala longa fovet.

ACHILLES RECUSAT PUGNARE.

Tempora pacis erant; Diomedes, Nestor, Ulixes
Acaciden adeunt, bella levare petunt.
Hoc Agamemnon eis praeceperat; ille rebellem
Obiiciens vultum, bella levare negat. 65
Hecuba, ne pugnam, dicit, cum rege rogavit.
Vovi; mentiri talibus ausus ero?
Nec mihi mens belli, potius desidero pacem,
Longa creniare mala scit furor, ira brevis. 70
Lis odium generat, concordia nutrit amorem,
Pax portat vitam, proelia vero necem.
Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis,
Et timidum solitos in pecus ire lupos.
Reginæ Troiae, ne ducam proelia, vovi; 75

53. e margine, pro cod. ocaminat. 56. e margine pro
cod. feria. 59. Margo. Pax VII per duos menses. 71—
74. Ov. Ars II, 145—48.

Dextera praecipue capit indulgentia mentes:
Asperitas odium, saevaque verba movent.
Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis,
Et pavidum solitos in pecus ire lupos.
74. e margine pro iepetus.

Debet promissam fallere tyro fidem?
 Adversis non deesse decet sed laeta securis,
 Vos mihi dicetis forsitan; ad quod ego.
 Pro patria pugnare decet regnumque tueri,
 Hostes a regni pellere sine sui. 80
 Fas est, ut revocet quisvis opprobria, damna
 Vindictet et bellum sors violenta petat.
 Sed, sic vindictam mala ne majora sequantur,
 Ferre minora volo, ne graviora feram.
 Nos neque pro patria pugnamus, nulla tuemur 85
 Regna, nec arcemus hostica signa procul.
 Hic sumus, inque vicem nos commactando ferimus
 Insanis similes, nulla quieta dies.
 Sed neque nox didicit ullam parare quietem.
 Mane necandus ero, nocte quietus ero? 90
 Non rationales homines sic, immo furentes
 Se consueverunt dilaniare canes.
 Sic lupus, et turpes instant morientibus ursi;
 Et quaecunque minor nobilitate fera.
 Iam nostri periere duces, periere Quirites, 95
 Quis numeret validos, qui decidere, duces?
 Causam quaerenti nescirem dicere, quare
 Est furor in cursu, qui ratione caret.
 Et quid perficimus? sine fructu Graecia pugnat,
 Non pro futuris littora bubus arat. 100
 Forsitan in medium Ledeaon ponere vultis,
 Turpiter ex Graeca sit quia rapta domo.
 Quid miscere juvat iras, Helenamque tenere
 In medio, nostro sit quia tracta loco.
 Illa nec est tracta, nec raptata, sed hanc ubi vidit 105
 Miles et allexit, sponte secuta fuit.
 Ponatur raptata quod sit, non sponte secuta;

76. margo: quibus dicit, nolo. 79. Gualt. Alexandr. II,
358. 59. Pro patria stare et patriae titulis, et honore

Invigilare decet

89. melius patrare. 93. 94. Ov. Trist. III, 6, 35, 36

At lupus, et turpes instant morientibus ursi

Et quaecunque minor nobilitate fera est.

- Iam sequitur Paridem mallet obisse virum.
Pro tali stupro sudavit Graecia tota?
Pro tali stupro corruet omnis homo? 110
En miseras plebes, ut transiliam trabeatos,
Succidit gladius ut resecatur folus.
Esto, quod et doleat et raptam sit et violatam
Se deploret adhuc sustinuisse manu:
Libram judicii si recte dirigis, aequus 115
Raptoris titulus, noster iniquus erit.
An non Hesyonem prius in nece regis eorum
Adjunctis spoliis abstuleramus eis?
Prodit a nobis injuria prima, queruntur.
Iuste. Causarum causa perire solet. 120
Saepe sagittantem didicit referire sagitta,
Sunt haec a nobis spicula missa prius.
Leniter ex merito, quicquid patiare, ferendum est,
Quae venit immerita poena dolenda venit.
Nunc nos innumera collecta classe furendo 125
Venimus huc casta pro muliere mori?
Hanc reddi petimus, et quando reduximus illam,
Quae subiit Graecum non bene capta solum?
Quando redempta fuit mors Laomedontis? ubi
Reddidimus Trojae damna patrata male? 130
Proh pudor, hic Asia servens Europeaque totum
Sub belli librant pondere posse suum.
Ad generum Cereris cum multo sanguine multa
Miserunt hominum millia morte mala.
Haec Asiae mens est, ut adultera sint et adulter 135
Foedere securo sicut amore suo.
Pugnandi genus egregium, parare scienter

123. Ov. Am. II, 7, 12

Aequo animo poenam, qui meruere, ferant.

124. Ov. Pont. I, 1, 62.

Estque pati poenas, quam meruisse, minus.

125. in margine: ironia. 127. illam. margo. Hesyonem.

136. sicut e margine pro codic. sic in. 137. melius fortasse
patrare.

Vapparum sociis lubricitatis iter!
 Europae mens est, ut semina turpis honesti
 In thalamum redeat, sit quasi virgo, viri.
 Non bene convenient, nec in una sede morantur
 Vir vitae speculum, semina vile lutum.
 Et nos egregie pugnamus, qui repetenda
 Nos ipsos tali pro muliere damus.
 Haec si militia sit honesta videte, videte,
 Si decus est, causis talibus arma dare.
 Militiam sic nolo sequi, vos ergo redite
 Et regi mentis vota referte meae.
 Tres verso rediere gradu, regique responsum
 Militis apportant, quodque venire negat.

140

145

150

155

160

CONSILIIUM PRINCIPUM GRAECORUM.
 Accitis ducibus rex, re super hac quid agatur,
 Obsecrat interna pendere quemque libra.
 Ne paveamus, ait Menelaus, propter Achillem;
 Prospera succendent praeter Achillis opem.
 Attemptabo virum, si forte reflectere possim;
 Si non, praestabunt proelia nostra modo.
 Hectore Troja caret, non est ibi fortis ut Hector,
 Aeacides nobis desit ut Hector eis.
 Non probat edictum Diomedes hoc: Troilusque
 Non habet inferius Hectore robur, ait.
 Bella puto sepelire, bonam conquirere pacem;
 Et Laertiades testificatur idem.
 Non lusisse pudet, sed non incidere ludum;
 Cum fuerit ludus optimus, abde pilam.

138. marginis scholion. vappa. gluto vel gario bibulus
 vel nebulo. 141. Ov. Ars III, 436

— et in nulla sede moratur amor

151. Gualt. Alex. IV, 109. 10

— citatis

In coetum ducibus, quidnam super his sit agendum.

162. Marginis scholion: Ulixes filius Laertis. 163. Hor.

Epist. I, 14, 36 Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.

164. Apud Gartnerum: Proverbialia 1574 p. 116 invenitur eadem
 sententia: Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Thestorides, vincimus, ait, perstare Pelasgi!

Longa licet teneat nos mora, Troja cadet.

Nemo frangatur, si Trojani potiore

Et Graeci pugnent inferiore manu.

Ne vereamur eos numero majore potiri,

A cane non magno saepe tenetur aper.

Ultima Graecorum victoria. Nemo timere

Principium debet; pondera finis habet.

165

170

MENELAUS VULNERATUR A TROILO.

Enses arripiunt, horrendaque bella reducunt,

Protinus ut menses partivere duo.

Primo mane potens Atrides et Menelaus,

175

Tyrides et agit agmina Graeca Locrus.

Non tardat Trojana cohors, erumpit et ecce

Stulti concurrunt, millia multa cadunt.

Sauciat hic Troilus Menelaum; nox suribundum

Vix cogit populum; vertat ut ora domum.

180

BELLUM QUO PERACTO PAX DATUR MENSIBUS SEX.

Ira truces inimicitias et funera bellum

Concitat ut primum deserit umbra solum.

Trojanos Troilus instaurat, cui comitatum

Praebet Alexander, his tuba clangit iter.

Contra Grajugenae. Troilus volat in Diomedem,

185

Strenuus infortem vulnerat ense ducem.

Sauciat et regem, per campum fundit Achivos,

Et stant non una bella cruenta die.

In pugna mixtim se millia multa trucidant,

Larga cadaveribus arva deesse vides.

190

Sic loca funeribus desunt, ut bella gerentes

Videris ad standum non habuisse locum.

Graecorum ruerint quum plures cernit Atrides

Coepitque cancerino serpere vota pede,

165. Marginis scholion: Calchas. 170. est Ovid. Rem. 423. 173. Margo: Pugna XVIIa. Menelaus vulneratur a Troilo. 181. funera pro cod. funere. 183. Margo. pugna XVIIa.

- Anxius ad Primum mittit pro pace petenda, 195
 Ut pacem senis mensibus esse velit.
 Trojani pacem dedicunt tempore tanto,
 Nolumus, exclamat, proelia pace regi.
 Ibimus in castra Danaorum plectere cunctos,
 Ibimus ad pelagus incinerare rates. 200
 Attamen a reliquis cum rex pro pace requirit;
 Pacem, cunctorum vox erat una, dari.
 Suscipiunt medicam, coeant ut vulnera, pacis
 Tempore Tydides et Menelaus openi.
 Troes et Danai potius tumulare videntur 205
 Ob nimios cumulos quam cumulare suos.
 In tumulos jactant cumulos, tumulos cumulando
 Et cumulant tumulos intumulando viros.

VERBA AD ACHILLEM UT RESUMAT BELLA.

- In bellum revocare studens Agamemnon Achillem
 Assumto subiit Nestore castra ducis. 210
 Inclite miles, ait, vir strenue, sive sodalis!
 Procumbit genibus Graecia tota tuis.
 Immo coronatus rex, et non rex, sed amicus
 Te rogar intentas continuando preces;
 Prodeat in bellum tua dextera, prodeat illa 215
 Arinipotens galea; nostraque bella juva.
 Suppliciter petit hic tua patria, Graecia tota,
 Tota parentela; bellica signa leva.
 Atrides etiam tibi si tuus est alicujus
 Momenti, noli vota negare mihi. 220
 Si mihi, si patriae, si civibus arma negares,
 Dux dishonestatis, hostis amoris eris.
 Cum rosa sis patriae, non debet spinea rosam
 Hoc vitio macula derosulare rosam.
 Et quaecunque potest, rex allectoria verba 225
 Profert in medium mollificare virum.
 Projicit ampullas et sesquipedalia verba

Alex. 2.
360

201. Margo: iterum pax vijj sex mensium. 227. Hor.
 Ars poet. v. 97.

- Intexens humili singula verba stilo.
 Acacides flexus alloquitur: o Agamemnon!
 Miror, ait, nostram te subisse casam.
 Ad te me potius invitat regula recti,
 Cum rex dicaris; sim quoque miles ego.
 Sub labaro prodire tuum rex poscis Achillem,
 Rex pie, moestitiae compatiare meae.
 Incolumis leviter ergo solatia praebet,
 Nec minus infirmus sentit ad omne malum.
 Vulneror et clausum porto sub pectore telum,
 Non habet in laeso corpore pugna locum.
 Dira dolens animus non est in bella trahendus,
 Debent magnanimo proelia corde geri.
 Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit
 Nec non tractari tutius esse puto.
 Myrmidones tibi milto meos; mihi, postulō, parcas;
 Non potero, princeps! hac vice bella sequi.
 Nec voluit rex, nec potuit rex angere moestum,
 Grates persolvit, in sua castra redit.

ACHILLES IN HOC BELLO MANET IN CASTRIS.

- Iam vaga sex vicibus per campos luna volarat,
 Iam pax transierat, jam vir in arma volat,
 Iam luctam fert pugna novam, cava cornua fortis
 Invitant pugiles, surgere signa vides.
 Sic acies ruit in acies, sic ensis in ensim,
 Sicut aper validum dente bisulcat aprum.
 Postquam Myrmidones ferus informarat Achilles,
 Ad bellum celeres dirigit, ipse manet.
 Pugna fit et pugna talis, quasi tu furibundos
 Se comimordentes intuerere canes.

233. e margine pro possis. 237. Pamphil. I, 1.

Vulneror et clausumque fero sub pectore telum,

241. 42. Ov. Pont. II, 2, 59. 60

Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit,

Non contrectari tutius esse putem.

251. Margo: Pugna XVIII.

In prima Troilus acie versatur, Achivos
 Acrius obtruncat Myrmidoresque fugat.
 Palantes in castra premit, obstare volentes
 Praevalide penetrat, vulnera dira secat.
 Et licet obstiterit Telamonius, in sua Teucri
 Victores redeunt, carmina laeta canunt.

260

ITERUM REDITUR AD BELLUM.

Vix exspectatur lux crastina, prodit Atrides
 Cum Danais, prodit Myrmidonea phalanx.
 In bellum Troes animoque manuque feroce
 Exagitat Troilus, parque valore Paris.
 Se innectunt acies, ensis scintillat ab ense
 Ut tactus chalybe fulgurat igne silex.
 Nunc primum pugnant, quasi pridie litus ararint,
 Et fuerint penitus bella priora jocus.
 Se caedunt, foedunt, prosterunt, viscera fundunt,
 Partibus ambabus millia multa cadunt.
 Fert intellectum stultis vexatio nullum,
 Non auri stratum sus amat, immo lutum.
 Semper ad eventum festinat et in medias res
 Hic populus mortis anticipando dies.
 Vix vacat, ut soveat sudantia membra quiete;
 Quod sine strage volat tempus, inane putat.
 Unde nec una dies ad pugnam sufficit illis
 Plures continuant, ne sine morte fluant.
 Plectit eos Troilus sicut persaepe rotundum
 Suevit corrigia pellere stricta trochum;
 Ut veler super arva feras, sic vir ferus ipsos
 Myrmidores agitat, sic agitando fugat.

265

270

275

280

PAX DATUR PER MENSEM.

Atrides belli discrimen ut aspicit acris
 In sua conversum castra tenore gravi;

259. Scholion marginis: fugientes. 263. Superscriptum
 pro codic. Achilles. 267. e margine pro: sintillat. 275.
 Hor. A. P. 148. 285. Margo: pax IX unius mensis.

Bellum proponit uno suspendere mense,
Imperat et quivis corpora strata locat.

PUGNA VICESIMA SEX DIERUM.

Zodiaco semel explicito redit humida Phoebe,

Bis decima redeunt horrida bella vice.

Evocat Argolicos Agamemnon servidus, omnes

Concurrunt Teueri, pugna sit acris ibi.

Mixti plebe duces pereunt utrimque, fluitque

Ceu cadat in pelagus sanguinis unda, lacus.

Rumpere fila manu non sufficit una sororum

Sed sibi poscit opem tertia ferre duas.

Transit in caede celebri pars prima diei

Et prodit Troilus mente manuque ferus;

Qui cum multis filio persunderet arva cruento,

Argolici subita delituere fuga.

Myrmidones etiam torve speculator Achilles,

Graecorum plagam Myrmidonumque fugam.

Pridem militiam superaverat ardor amoris,

Militiae stimulo nunc superatur amor.

Non valet alterius tot dissimulare suorum

Vulnera, damna, neces, se levat et sit eques.

Proslit, in Troilum se vertit, at ille potentem

Excipiens ictum, sauciat ense virum,

Saucius ergo redit, durat sex pugna diebus

Continuis et mors mordet utrosque gravis.

ACHILLES HORTATUR SUOS IN NECEM TROILI.

Septima lux oritur; saeve pugnatur, Achilles

Nondum prodierat, vulnere latus erat,

287. proponit: margo postponit. 290. Marginis scho-
lion: pugna xx sex diebus. 293. Gauth. Alex. V, 145.

295. 96. Gauth. Alex. V, 142—144

Rumpere fila manu non sufficit una sororum,

Abjectaque colo Clotho Lachesisque virorum

Fata metunt, unamque duae juvere sorores.

297. pars diei e margine pro pras dieri. 311. Margo:
Pugna XXI. in qua Achilles occidit Troilum et ipse vulne-
ratus a rege Persarum Memnone, eundem obruncabat.

Verum Myrmidores instaurat: nulla rapina
 Vos, ait, alliciat dum mucro terga secat. 315
 Nunquam res hostis, victo non hoste, levatis
 Saepe sefellit opus praeda levata prius.
 Corde leonino vos objiciatis in hostem,
 Mens leporis bello vix valet ova duo.
 Quot Troilus vobis numeravit funera, nostis;
 Novimus innumera, quae numerare velit. 320
 In Troilum solum vires expendite totas,
 Discat in auctorem poena redire suum.
 Transierat pro parte dies, Troilusque timendum
 Trojae praesidium ferreus intrat agrum.
 Vectabatur equo tamquam leo fertur in Argos, 325
 Hos fugat, ut credas quod juvet ala pedes.
 Myrmidores docti Troilo simul et semel instant
 Et Danaos revocant; denuo bella sonant.
 At Troilus murus patriae, protectio Troiae
 Et rosa militiae pugnat et absque pare. 330
 Haud aliter robustus aper se forte prementes
 Consuevit nitido scindere dente canes,
 Utitur hic armis quasi fulminibus, populusque.
 Corruit innumerus illius ante manus.
 Cum sic cornipede versans in Marte coruscat, 335
 Corruit anterius cuspide fixus equus.
 Vir ruit et celeri veniens pede saevus Achilles
 — Surgere conantis dissuit ense caput.
 Palpitat et moriens tellurem calce sigillat,
 Et faciem magno sanguinis imbre rigat. 340
 Sic tiro juvenis rapitur florentibus annis,
 Flos mundi rutilat tempore valde brevi.
 Ad Danaos trahere corpus conatus Achilles,
 Memnone Persarum rege vetante nequit.
 Occisi corpus hic eripit, Aeacideisque

332. Cod. nidido. 335. Gualth. Alex. II, 434

Cornipedem versans in dextro Marte coruscat.
Muldener legit vexans. 337. Margo: Troilus occiditur ab Achille.

Vulnerat, Aeacides saucius inde meat.
 Insequitur Memnon cum Troib⁹; iste resistit,
 Et pugnam, quamvis saucius esset, init;
 Sed custodierat prius ille ligamine vulnus,
 Ne pareret lapsum sanguinis unda pedum. ^{Alex. 5} 315
 Non tulit Aeacides insultum Memnonis acrem.
 Impetum et multa caedo rubere facit.
 Nec tenuit gladium Pelides, donec ad amnes
 Illum deferret vulnere plaga Stygos..
 Non regem miles impune perimerat, ipsum. 355
 Contigit a bello vulnera ferre duo.
 Occiso rege Persarum brachia torpēt
 Trouw, procedunt seignius arva ducum.
 Jam titubant, jam terga dabant palantia Teucri,
 Memnonis et Troili mors venit ungue truci. 360
 Pergama praecipites subeunt, et moenia claudunt,
 Pugna facit finem nocte fugante diem.

[PAX DECIMA TRIGINTA DIERUM.]*

Rex Trojanorum spatiū triginta dierum
 Postulat a Graeco pacis habere statum.
 Annuit et Troilum cum Memnone Troia venustos 365
 Collocat in tumulos, flendo secuta viros.
 Hecuba pro Troilo deducit et Hectore planetum,
 Irrigat ingenuas lacrima moesta genas.
 Pulmonis rigidas agitant suspiria cellas. ^{Alex. 5} 334
 Afficit interior arida corda dolor. 370
 Frendit in Aeacidem calcata saevius hydra
 Diri rancoris mente venena gerens.
 Et quia vi superare virum diffidere visa
 Est, cacabo cordis decoquit illa dolum.

346. Margo: Achilles a Memnone vulneratur. 353.
 Margo: Memnon occiditur ab Achille. 363. Margo: Pax
 X. triginta dierum et haec erat pax, ultima et ita interpolata
 inter eos fuerat pax VII. annis et decem mensibus.
 *) Inscriptiones capitulorum suppletæ usque ad finem
 libri.

- Fraudis ad incudem desertur malleus irac 375
 Vindice fabricans igne doloris acum.
 Femineam fraudem nemo cognovit ad unguem
 Scit magis instabilem pendere nullus avem.
 Evocat haec Paridem: nosti patris, inquit, Achillem
 Hectoris et Troili membra dedit neci; 380
 Quo damnum patriae dedit insuperabile nostrae.
 Nam Trojae clypeus murus et arcus erant.
 Laudes eximias his indita semper honestas,
 Inclita militia, perdita vita dedit.
 Scis etiam quod erat fortissimus unus et alter, 385
 In stadio mundi non habuere pares.
 Fatur et in fando singultus ipsa loquentis
 Verbula delacerant, vixque sonare sinunt.
 Articulata perit vox, prodit iarticulata
 Et singultatis subjicit illa sonis. 390
 Nunc primum flore renitebant ambo juventae,
 Vae! toti patriae quum cecidere male!
 Dedecus hoc reprehende tuis, si miles es, armis,
 Si vivis, tanti criminis ultior eris.
 Quoque modo possis, aures adverte, docebo, 395
 Nitere doctrina providus esse mea.
 Et si non poteris hoc viribus, arte fruaris,
 Arte cadunt turres, arte levatur onus.
 Si quis avem velit et aliam rem prendere, rebus
 Prendendi caris occupet ille locum; 400
 Abscondat laqueos, laqueus si forte videtur,
 Res prendenda fugit, spesque relicta perit.
 Cautus enim foveam metuit lupus accipiterque,
 Suspectos laqueos tu quoque milve fugis.
 Providus est, sapiens est, fortis, cautus Achilles: 405
 Ars cautum caute fallere cauta solet.

394. Marg. Si vividus es. 395. est Gualteri Alexandr. I, v. 83. 398. Pamphil. III, 14. Totus hic locus 397—403 periphrasis est Pamphilii III, 12 sqq. 403. 4. Imitatio Horat. Ep. I, 16, 50. 51.

Cautus enim metuit foveam lupus accipiterque
 Suspectos laqueos et opertum milvus hamum.

Ut vulpes vulpe capiatur, raro videtur;
 Assa tamen vivam decoriare potest.
 Aeacidae mentem quum nostra Polyxena tangat;
 Ipsum, quod capiat, rete piella neat. 410
 Mitte virum, qui dicat ei, quam diligas, optat.
 Foedere conjugii rex sociare tibi.
 Pes tuus in sanum concendat Apollinis, ad nos
 Illico compleri si tua vota velis,
 Et veniens venias sine multo milite solus. 415
 Turbari turba turbine forte potest.
 Sint ea verba mea, non sint tua; nuntius autem
 Sit tuus; est verbis credulus ille meis;
 Insidias habeas illo veniente paratas.
 Tunc quasi vir surge, brachia laxa move, 420
 Et moveant socii, nec cessent dextera, donec
 Multorum mortes mortuus ipse luat.
 Sis bene sollicitus peragens haec omnia caute,
 Solus secreti conscius esto tui.
 Cum semel emissum, volet irrevocabile, verbum: 425
 Admoneo; veniat ne quis ad ista loquax.
 Hujus Alexander veluti temerarius ausum
 Propositi spondet, sponsio canta latet.

[NUNTIUS MITTITUR AD ACHILLEM.]

Nuntius interea vadit dicturus Achilli:
 Hecuba me misit dicere pauca tibi; 430
 Filia nostra tibi dilecta Polyxena, dico,
 Te, velut optabas, impatienter amat.
 Si te delectat Veneris decerpere flores,
 Ejus in amplexu sit mora nulla, veni.
 Et ne propositi frangatur fabula nostri, 435
 Consilio comitis ~~inconitalus~~ ades. *filius*

In fano Prianus exspectat Apollinis, intres.
 De sponsalitiis illico certus eris.

410. Margo, spinne. 425. Horatii est epist. I, 18, 71.

433. Ov. Rem. 103

Sed; quia delectat Veneris decerpere flores.

Succedent taedae, regali stemmate, sponsa
 His tua deliciis est potiunda tibi; 440
 Nec tepido desiderio pulcherrima virgo
 Pendet ad adventum laeta libensque tuum.
 Tu quoque nulla feres deinceps incommoda Trojae,
 Ut repetat patrios Graecia lassa lares.
 Illusit blandis, quorum sibi copia, verbis 445
 Hecuba tironem, sic fabricando necem:
 Exhilarescit homo, quem foemina melle nocivo
 Fraudis inescarat, falsaque vera putat.
 Vixque moram patitur, vix jam sua gaudia differt,
 Jam cupit amplecti, jam bona pacta dari. 450
 Retrabitur tamen ille metu, metuitque venire;
 Sed si non veniat, vota perire putat.
 Saeppe metu spes victa cadit, veniat maneatne,
 In mentis secum disputat ipse schola.
 Denique fidus amor, quidquid properantibus obstat, 455
 Fingit, et ad causas ingeniosus erit.
 Interutrunque tenet, spem scilicet atque timorem,
 Speque timor dubia, spesque timore cadit.
 Ire tamen restat, quia calcar amoris acutis
 Incitat hunc stimulis; credulus ergo stetit. 460
 Credula res amor est, leviter ducuntur amantes
 Dantque pedes reti credulitate levi.

449. Ovidii est Metam. IV, 350. 453. Similes sunt
 Ovidii loci Trist. IV, 3, 12
 Cur labat ambiguo spes mihi mixta metu?
 et Her. XIII, 124,
 Spes bona sollicito victa timore cadit.
 455. Ov. Her. II, 21. 22
 Denique fidus amor, quidquid properantibus obstat.
 Finxit, et ad causas ingeniosa fui.
 457. Ov. Met. II, 140. inter utrumque tene. 458. Ov. Her.
 IX, 42. 461. Ovidii est Metam. VII, 826 credula res
 amor est.

[CAEDEM ACHILLIS PRAEPARAT PARIS.]

Tempus erat, quo cuncta silent, cum fortibus armis
 Fortes in fani collocat aede Paris.
 Protinus ut vobis, ait, ostentavero signum, 465
 Aeacidae vester in caput ensis eat,
 Spicula densa gulam percurrent, lauea ventrem,
 Deprope stans ambas abscidat ense pedes.
 Nec prius insani déponant arma lacerti
 Quam ferus Aeacides vivere ponat ibi. 470

[OBITUS ACHILLIS.]

Altera lux lucet, coelo sol aureus exit,
 Fanum Pelides Antilochusque petunt.
 Credulus ad vocem mulieris provenit, ampos,
 Concitus ante fores, irrita vota gerens.
 Pro superi! quantum mortalia pectora caecae 475
 Noctis habent; intrant, nulla nociva timent.
 Insidiae surgunt; capiti se mucro maritat
 Telaque pro telis hic volitare vides;
 Lancea per corpus sponsalia saeva propinat,
 Cerberus hic festa non Hymenaeus amat. 480
 Sperarat, melius quod pulchra Polyxena taedis
 Illum debuerit exhilarasse suis.
 Vir pro virginis fera sentit bella lacertis,
 Pro molli vero vulnera dura toro.
 Quid faciet tiro? caret inclita dextera conto, 485
 Non fuit aurata casside pressa coma;
 Non pectus lorica tegit, non crura tuentur
 Ocrea, non ferri lamina densa latus;
 Nec elipeus vasti caelatus imagine mundi
 A collo pendet, nudus uterque patet. 490
 Pro parma replicat chlamydem, manus arripit ensein,

463. imitatio Virgilii Aen. II, 268:

Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
 Incipit.475. Ovidii est Metam. VI, 472. 73. 481. melius pro codic.
 molius.

Diffidit oppositos, vindicat ense dolos.
 Quae potuit, fecit; ne nil ageretur, aravit
 Vomere quo poterat; totus inermis erat.
 At mortis genere se consolatur honeste; 495
 Falsos quos reputat, non sine morte secat.
 Antilochus juvat Aeacidem, contorquet et ipse
 Pro scuto chlamydem, distulit inde necem.
 Non poterant durare duo tam dispare bello,
 Tactibus assiduis interit icta chlamys. 500
 Non erat armatis aequum concurrere nudos,
 Aut contra tantos ferre duella duos.
 Ambo ceciderunt, ceciderunt ambo; quis unquam
 Ferre diu posset talia bella gigas?
 Sic cadit Antilochus, sic, sic, formosus Achilles, 505.
 Sic Paris infanda morte trucidat eos.
 Projiciantur, ait, haec foeda cadavera corvis,
 Sint canibus saevis, sint alimenta lupis.
 Immo, resert Helenus, potius reddantur amicis,
 Non debes hominum pascere carne canes. 510
 Reddatur Danais collectum corpus Achillis,
 Important castris alteriusque ducis.
 Egregium Priamo rex concedente sepulchrum
 Erit, hoc strati militis ossa tegit.
 Graccia more suo decus exequiale frequentat, 515
 Fortem deplorat, unguibus ora secat.

[ORATIO AGAMEMNONIS AD GRAECOS DE PERGENDO
BELLO.]

Convocat in coelum rex Graecos: perdimur omnes
 Paulatim proceres, et quid agemus, ait.
 Corruit Aeacides nostri fiducia belli,
 Nolumus aut volumus ulteriora sequi? 520
 Illic sumus et studio transimus tempus inani;
 Nec quae praeterit hora redire potest.
 Non discedemus proceres; quid consultis? si
 Forte recesserimus, plebs vitiosa sumus.

- Quid perfecerimus? quibus ostentare valemus, 525
 Si verbis opus est edere, turpe loqui.
 Quidve dominum ferimus decimo nisi dedecus anno?
 Occisi cives, interiere ducēs.
 Troja stat et nostros subsannat laeta labores,
 Vivit adhuc, Helena non redeunte, Paris. 530
 Et si nos illa nondum redeunte redimus,
 Claudimus aeterno pīoelīa longa probro.
 Unde decere reor, ut adhuc sudemus in armis,
^{61, 18, 2.} Cras poterunt fieri vota precantis heri. *CfD p.*
 Forsitan ad Danaos faciet fortuna volatum; 535
 Fortunae series est variare vices;
 Fortunae non stare status, deludere; ludus
 In risu plorat, alta petendo labat.
 Hoc firmum servat quod nunquam firma, fidele
 Hoc solum retinet, quod caret illa fide; 540
 Hoc solo verax quod semper falsa probatur,
 Hoc solo stabilius quod manet absque statu.
 Illa suam volvendo rotam, fortassis Achivam
 Introitu grato vult penetrare domum.
 Si fortuna volet, in campum Troja redibit, 545
 Cujus nubigerum nunc caput astra premit.
 At divina juvat oracula quaerere, quisnam
 Ancipitis belli terminus esse velit.
 Respondetur eis, quod progeniem per Achillis
 Debeat ad finem bellicus ire status. 550

537. Auson. Epigr. 143, 1.

Fortunam nunquam sistit in eodem statu.
 Semper movetur: variat et mutat vices,
 Et summa in imum vertit aō versa erigit.

540 sqq. Similis locus Ov. Trist. V, 8, 15 sqq.

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat
 Et manet in nullo certa tenaxque loco:
 Sed modo laeta manet, vultus modo sumit acerbos,
 Et tantum constans in levitate sua est.

543. Amm. Marcellio. XXXI, 1. Fortunae volucris rota, ad-
 versa prosperis semper alternans.

[NEOPTOLEMUS ACHILLIS FILIUS FIT DUX
MYRMIDONUM.]

Filius Aeacidae Pyrrhus fuit, hic Lycomedis
Tunc erat in tectis, nam fuit ejus avus.
Ille Neoptolemus quoque dicebatur, eratque
Strenuus et fortis, totus imago patris.
Quis potius levat arma patris quam filius ipse, 555
Rex ait; huc veniat Myrmidoresque regat.
Pro Pyrrho Menelaus abit, sed nec Lycomedes
Invitus juvenem mittit et ille venit.
Virtutum pedibus patris in vestigia Pyrrhus
Calcat nobiliter, fortis ut ipse pater. 560

[AIAZ TELAMONIUS OCCIDIT PARIDEM, SED IPSE
VULNERATUS OBIIT.]

Pax brevis exspirat, aspirant proelia, bellans
Vix respirarat, denuo bella parat;
Hic et ibi clamatur: ad arma; valenter; ad arma!
Effrenis populus currit ad armá citus.
Cum Danais Agamemnon adest, Trojanaque virtus 565
Portis erumpit; ut maris unda fluit.
Horrisoni litui vexant ululatibus auras,
Et tanquam tonitrus ingruat, hinnit equus.
Jam se commiscent acies, jam tela propinquant,
Jam rutilant enses, compluit arva cruar. 570
In primo dominus clypei septemplicis Ajax
Agmine praeradians grama caede replet;
In infinita cadunt ab utraque cadavera parte,
Ut jam funeribus ampla deesset humus.
Non potuit solus deducere Cerberus umbras 575
E bello missas in Phlegetontis aquas;
Nec ferruginea subvectat corpora scimba

556 margo: ad veniendum se parat, 561. Margo.
Pugna xxij, in qua Ajax Telamonius occidit Paridem, prius
tamen idem Ajax vulneratus ab eodem Paride in castris
obiit.

- Solus terribili squalidus ore Charon.
 Ajax nudus erat; quae te mens optime miles
 Illoriciatum saeva sub arma tulit? 580
 Te meminisse velim; telum mortale cucurrit
 Colla per incauti quod Palamedis heri.
 Felix quem faciunt aliena pericula cautum
 Et cui dat nitidum littera nigra librum.
 Nos aliena docent, felix quicunque dolore
 Alterius didicit posse cavere suum. 585
 Ajax horrendis versatur inermis in armis;
 Et fodit illius lata sagita latus,
 Scilicet a Paride, qui tenso gnaviter arcu
 In Graecas animas spicula plura dabat. 590
 Ajax iratus, Calcaria dat dolor ire,
 Qui sectans Paridem caedit ad usque necem.
 Caede fatigatur miles, cum castra petisset,
 Et telum lateri detraheretur, obit.
 Corpus Alexandri portant in moenia Teucri, 595
 Ejulat urbs tota funere moesta viri.
 Mox ruit in Phrygios Diomedes, quos fugitivo
 Se facilit in portam praecipitare pede.
 Protinus insequitur Agamemnon et obsidet urbem
 Ponendo vigiles et variando vices. 600
 Per totam noctem circumdant Ilion Argi,
 Muri non unus clamat ab arce vigil.

578. e margine pro spualidus. — Margo char. nauta
 mortuorum. 583. Plaut. Merc. IV, 4, 40. Feliciter sapit,
 qui alieno periculo sapit. Ter. Heaut. I, 2, 35: hoc scitum
 est, periculum ex aliis facere tibi quod ex usu siet.

Noster lex his locis fortasse sententiam depromxit, quae
 proverbii loco in ore nunc est.

585. 6. Tibull. III, 6, 43. 44
 — — quicunque dolore
 Alterius disces posse carere tuo.

In hoc Tibulli loco nonnulli codd. etiam, ut noster Albertus,
 cavere legunt. 591. Cod. carcaria: 598. Cod. S. f. praecipitare pede in portam.

[LUCTUS TEUCRORUM DE PARIDE.]

Postera depulerat stellas Aurora micantes,
Exquirunt luteas corpora strata domos.
Subterrāt Paridem regali curia cultu,
Vivum debuerant quem sepelisse diu, 605
Vivus enim multos occiderat ipse, sicutque
Innumeris populis publica causa necis.
Ledaēam pariter Paridis mors laesit, eamque
Esse dolorosam lacrima multa docet.
Prodit enim luctus inconsolabilis ipsam 610
Vere tristitiam non habuisse levem.
Rex cum regina considerat; est manifestum,
Rex ait, hauc vera nos adamasse fide.
Illa fides infida nimis, bonitasque maligna 615
Insamis fama, laus que plena fuit,
Quae proprium populum contemnens, immo maritum
Moecha fuit, moechum prava secuta malum.

[GRAECI TROIANOS AD BELLUM VOCANT.]

Postera lux radiis latum patefecit ut orbem,
Miles in urbe manet, limine porta studet. 620
Provocat ad portam Trojanos hostis Atrides;
Qui foris insultant, probra minasque boant.
Alterutrum mittunt vitiosas ore sagittas
In pharetram cordis vilis ab igne datas.
Surgit ironia risumque colorat amarum, 625
Lingua jacit jaculum mellea felle litum.
Ingeminant blaesos naso crispante cachinnos,
Probra canunt, turpe surgit utrimque melos.
Inter tot vilia simul et convilia Troes
Crebrius in pugnam buccina Graeca vocat. 630

603. Ov. Metam. VII, 100. 619. ut orb. ex Ovidio et
e marg. pro cod. in orb. Ov. Met. IX, 794
Postera lux radiis latum patefecerat orbem.
626. lirum.

[PENTHESILEAE ADVENTUS ET DESCRIPTIO.]

At Priamus murum munivit, bella silere
 Maluit, in causa Penthesilea fuit.
 Haec in Amazonibus regnabat divite regno
 Illustris, fortis, bellica trita satis.
 Haec siquidem miles erat optima, nec sine laude 635
 Rexit cornipedem, reddidit ense vicem.
 Hasta nobiliter occurrere noverat hastae
 Tergore cornipeditis praecepitare virum;
 In campo currentis equi fuit illa magistra,
 Nec modicam laudem tibia mota dedit. 640
 Pulchre calcat equum, propulsat pulchrius illum
 Per pulchre girat, singula pulchra parat.
 Militiae calcar in plata, calcar honoris
 In fama, bene fert illud et istud ea.
 Aurea ferrato calcat calcaria calce, 645
 Auro frena citus splendida mordet equus.
 Inclita miles erat, erat alaque tota Quiritum,
 Quae tanta lactae principe semper erant.
 Praeterea formosa fuit; naturaque multis
 Laudum muneribus nobilitarat eam. 650
 Orbem dat capiti naturae circinus orbum,
 Orbis uti statuat forma globosa trochum.
 Fulgurat in crine nitor auri, lilia fronte;
 Quem simul ut speculum tu speculare locum.
 Sub specula frontis vaccinia nigra leguntur 655
 Quum superciliis est color ille datus.
 Si species melius, geminos intersecat arcus
 Non obscuratae lactea forma viae.
 Excubiae frontis spectant laetanter ocelli,
 Luce smaragdinea sideris instar habent; 660
 Nec stat nec transit plus recto regula nasi,
 Hic aquila, bello, simia, cede loco.

637. hasta e·marg: pro cod. hastae. 638. Cod. cornipede.
 643. calcar secundum e margine pro cod. carcar. 655.
 vac. nigr. leg. Virg. eclog. II, 18. 661. Margo: nec adun-
 cum nec torvum. 662. bello pro cod. pello.

Pirula directo partitur tramite nares,
Non tumet, aut aliqua deviat illa via,
Nolumus hanc torvo vel adunco scribere naso 665
Inque cava nullus est ibi nare pilus,
Non est vel modica maculae reprehensio mali
Nec laedit nares virque paterque gregis;
Est et aromaticus non rusticus halitus oris,
Nescio quis melior iuris et oris odor. 670
Aurorae facies quasi filia, dum rubor illi
Et candor, neuter est et uterque color.
Os cycli quasi dimidi' ridendo resultat,
Vult laudem spatio promeruisse brevi.
Quodam se praebent pugnantia labra tumore, 675
Sed modico rutilant non tamen absque modo.
Statura similes dentes compaginat ordo.
Estque nitescantis aenius ordo nivis.
Respicias mentum, mentum tam nobile mientem
Amentem reddit, si quis amare velit. 680
Et colli Pario quasi marmore secta columna
Scit speculam capitilis more levare gruis.
Visum cernenti, cor suraretur amanti,
Quae crystallino gutture forma micat.
Voce vocat laudem, quia vox imitatur olorem 685
Est tam grus collo, quam philomela sono.
Et quales humeri! neque decidunt neque surgunt,
Ut jaceant vel stent, gratius ambo sedent.
Quam veniunt simul ab humeris tam stemmate longo
Bracchia, quam gracili deliciatur ibi. 690
Non carnosa manus sed carnea, gaudet ab intus
Ossibus et nervis, carne nitente foris;

664. tumet e margine pro timet. 665. Ov. Ars I, 520.

668. e margine pro graecis. Ov. Ars I, 522

Nec laedant nares virque paterque gregis.

673. e marg. cycli pro sicli, resultat pro resultat. 680. e
marg. amare pro amore. 686. pro filomena. 687. 8. Alanus Anticil. lib. I. p. 11, lin. 4. 5.

Non male colla sedent, humeris non insidet alta.

Cervix, at spatio surgit distincta modesto.

Sic tamen interius ut sit substantia mollis
 Exterius macies carnea pulchra nimis.
 Exornat digitos, digitis si forsitan inhaeres,
 Linea directa, lactea, longa, teres. 695
 Huic digitis digitos reflectere, sive reducto
 Pollice brachiolum tangere moris erat;
 Nec minuit laudes quod sunt sine sordibus unguis,
 Quos nequeo longos vel reputare breves. 700
 Poma mamillarum modico suspensa tumore
 Producens prodit pectus, imago nivis.
 Nulla mollitie dependent fracta, sed ipsa
 Duritie casti signa pudoris habent; 705
 Virgineas stare videas, utrinque papillas
 Et veluti gemmas irruutilare duas.
 Quum dederit natura duas, ars demiserat unam,
 Iret ut ad gladium libera dextra manus.
 Non patet immo latet niveum latus, ille pugilli
 Circumscripibilis est brevitate locus. 710
 Non se distendit, nec enim se contrahit alvus,
 Mollitie tumida sed bene fusa sedet.
 Ad tergum vertamus iter, quasi pinea malus
 Stat, bene membra sibi continuata tenens.
 Partes occultas non est laudare necesse; 715
 Penna nativam nec reserare seram.
 Caetera quae laudem pariunt, reticendo loquuntur,
 Et recitando tacent haec quia laude vigent.
 Aptius haec anima poterit quam lingua fateri,
 Non decet interdum singula verba loqui. 720
 Candida se gracilem protendit tibia, raris
 A latitante genu carnibus ossa tegens;

699. Ov. Ars I, 519 — et sint sine sordibus unguis

701. Alanus Anticlaud. lib. I. p. 11. lin. 6. 702. 3. Alan.

ibid. lin. 8. 9. ubi tamen ultimus versus

Duritie proprii describunt signa pudoris.

716. reserare pro cod. referare. 717. Alan. I. c. p. 11.

lin. 13. 14.

Cetera quis nescit meliora latere sub istis

Quorum sola gerunt placidi praeludia vultus.

- Sed non invideo suras ibi carne decoras,
Sic tamen attingat ne pudor ille pedes.
Insima demonstrat tales tibi tibia talos,
Ut bene congeries ossea nodet eos.
Exornant nitida simili compagine crura,
Et quasi sint crurum confugiumque pedum.
Pes brevis et niveus, cayus intra, sed teres extra
Exiguo calce calcat et osse solum.
In pedibus pedicae neque rectae sint neque tortae
Non hoc non istud inter utrumque sitae.
Pollex directe protenditur, altera primo
Altior ut series a pede deinde minor.
Nec pedicam pedica quasi spectat plantave plantam,
Sed pes directe cum pede servat iter.
Pes brevis in nivea pulchre celatur aluta,
Nec vagus in laxa pes ibi pelle natat.
Reginae corpus si talis imago venustat,
Nescio quis specie nobiliore cluat.
Culiu forma nitet, hac semina dote superbit, *Geta 245*
Quis dubitat, cultus qui sit optimus ei?
Candescit byssو toga carni proxima, blandam
Ne forsitan laudant fila proterva cutem.
Stringitur, ut mammiae constringat fascia fascem
Accedit Veneris surgere visa facem.
Turbida mens geritur, ubi turgida mamma videtur,
Res ea fit cordi nuncia saepe mali.
Purpura dat tunicae quo convenienter euntis
Longo per plateas syrmate lambit humum.
Disputat hic lana cum lana murice tinteta
Utrum sit melior ille vel ille color.
Nec tantum renitet fulgenti murice vestis,
Auro formatis fulget et ipsa rosis.
Armellus, castor, martur, bever atque saberus

737. Ovid. A. Am. III, 271:

Pes malus in nivea semper celetur aluta.

738. Ovid. A. Am. IV, 516. 748. Cod. tunicam. 750. e
margin'e pro' surmate. margo praeterea praebet syrm. quod
tentonice dicitur suansz.

- Dat varium pannis convenienter opus.
 Zona premit latera de byssو texta retorta,
 Gemma stelliparo fulgure dante jubar.
 Alternis vicibus argenti sidus et auri
 Hic nitet, ansa tamen aurea tota rubet. 760
 Brachia luxuriant armillis, lamina necit
 Argenti manicas, ut bene stringat eas.
 Ars et materia certant in veste serena,
 Quam dicunt chlamydem vix habet illa parem;
 Materiam vincat opus an vincatur ab illa, 765
 Iudicio poterat nemo probare levi.
 Nobilitas digitos rutilantis circinat auri,
 Multiplici jubare gemmā superbit ibi.
 Indice contentus ignita luce pyropus
 Auri de medio solis ad instar ovat. 770
 Saphiri species digitis aptissima regum
 Ornat amazonicam luce micante manum.
 Fulgidus obrizo carbunculus ardet in auro,
 Claraque solifero provocat astra rogo. Alex. 57 575
 Jaspis in argento viret, undam sanguinis arcens, 775
 Hic latet in viridi zona cōlōrē rubēns:
 Omne perit viride viridi fulgore smaragdus,
 Hic viret et viridi lumina luce sovet,
 Ille adamas chalybe glaucus de sanguine solum
 Solvitur hircino, sit homo prosper eo. 780
 Pendebant nitido diffusa monilia collo,
 Gemmas inspicio, nec numerare quo.
 Pectus enim gemmis quasi celum fulgurat astris,
 Hac radicante sed hac praeradiante magis.
 Clarius argento, fulvo conspectior auro
 Fulmine gemmali fibula lata micat.
 Quaeris utrum rutilans sit forte topazius hicce
 Tangens calce polum, vertice vero solum.

773. Gualter. Alex. I, 236

Lucidus obrizo cinalis circulus auro.

779. cod. clancus. 780. margo. sc. adamante. 781. Virg.
Aen. VII, 278

Aurea pectoribus demissa monilia pendent.

Quām dīat gemma, decorat sculptura, tacere
De fulvo mustum vase gerente volo. 790
Hoc quoque transilio, quod bella monilibus ipsis
Aequiparativa pro paritate parat.
Taedia ne pariam, p̄aeclaram transeō vittam,
Quae premit egregiam ceu diadema coīam.
Aurea caesaries sub vitta colla pererrat, 795
Litigium crinis sulva refrenat acus.
Est et in incessu pars non contemta decoris,
Observat medium progrediendo gradum.
Cum ridet, ridet autem pro tempore, ridet
Ut summos dentes ima labella tegant, 800
Sic sedet, sic culta fuit, sic stamina nevit
Candida cum sociis Penthesilea suis.
Militiam forma sic ornat florida, formam
Inclita militia, compoliuntur ita.
Haec, quia multa sibi fuit experientia belli, 805
Trojanum bellum rege petente petit.

[DE AMAZONIBUS.]

Est in Amazonibus haec consuetudo: reguntur
Per se nullius sub ditione viri,
Et poteris sermone brevi, quam dicimus ortam,
Si mea verba notes, enucleare rei. 810
Ante quadringtonos et quadraginta bis annos,
Quum caput imperii condita Roma fuit,
Indolis egregiae juvenes duo forte Seylharum
Ipsis temporibus incoluere solum;
Plinius unus erat, decorus Scolopecius alter, 815
Strenuus et validus unus et alter erat,
Qui multa quia pollebant virtute, fugati
Invidia terris sunt stimulante suis.
Haec fax invidiae magnatum prodiit igne,
Robur eorundem quos timuisse liquet. 820

797. cod. pras. 800. Ov. Ars III, 284.

Et summos dentes ima labella tegant. 815. Nomina
juvenum sonant: mox Ylinus et Scopitus, mox Plinus et
Scholopythus, mox Plynius et Solapesius.

Cedunt et juvenum non pauca frequentia secum,
 Mentibus et membris qui viguere satis.
 Cappadocum gentes adeunt et moenia Ponti,
 Insidiis cincti sed perimuntur ibi.
 Venit ad uxores illorum de nece rumor, 825
 Et succreavit eis cum feritate furor.
 Vindictam propriis intendunt tendere dextris
 Et non ignavis mentibus arma carent.
 Ilujus propositi sit ut omnibus una voluntas,
 Interimunt omnes, quos habuere, viros. 830
 Exiliunt, et ab his Asiam fit pugna per omnem,
 Incipiunt belli prosperitate frui.
 Et comitabatur victoria semper easdem
 Oppositos terrens, prompta trophyea ferens.
 Quaelibet illarum jam pace per arma reversa 835
 Disponit, fuerint quae facienda domi.
 Si quam delectat, immo delectat habenda
 Gaudeat ut prole, mater et esse velit,
 Illustrem vocat illa virum; vir amatur ut hospes,
 Quae quum se gravidam senserit, ille redit. 840
 Filia diligitur, nutritur ad arma, docetur;
 Filius in stygias praecipitatur aquas.
 Cremento careat ut dextra mamilla, crematur,
 At caret, ut bellis prompta sit illa manus.
 Nomen Amazon habes, quasi dicas absque mamilla, 845
 A sine praesentat, mammaque mazon erit.
 Regnum reginae quondam rexere duales;
 Et regno fuerat inditus iste status:
 Una domi patriae custos fuit, altera vero
 Pro regni spatiis extulit arma foras. 850
 Una quidem tenuit Marsepia, Lampeto nomen
 Altera; regnabat haec foris, illa domi.
 Has inter virtutis opes Marsepia mortem
 Hostili gladio fraude subacta tulit;
 Filia cui Sinope successit dignaque laude 855

847. Cod. reginis duabus.
 nomen Marpesia sonat.

851. 53. Apud Orosium.

Perpetua studuit virginitate frui.
 Europam simul et Asiam domuere potenter,
 Maximus hinc orbī crevit utrique timor;
 Unde solebat eās e bello copia praedae,
 Captivus populus, gloria magna sequi, 860
 Formidant regna, premit admiratio mundum:
 Totum foeminea membra domare solum.
 Aedificant Ephesum memorandaque moenia; solae,
 De quibus insignis fama volabat, erant.
 Istaque duravit annis victoria centum, 865
 Durat adhuc quod habet nulla virile jugum.
 Amphytrionides licet invictissimus esset,
 Viribus impetrere non erat ausus eas.
 Calliditate magis est usus, robore plenis
 Dicitur his ratibus applicuisse novem, 870
 Narrant Antiopen tunc Orithyamique fuisse
 Supra sicut habes, in ditione pares.
 Ex inopinato petit has Alcmenica proles,
 Caedit, prosternit nec sine strage capit.
 Hoc bello capiunt Menalippen, Hypolitenque 875
 Orithyaeque fuit utraque virgo soror;
 At Menalippe redit violenter ab Hercule capta,
 Huic tamen arma, quibus haec erat usa, manent.
 Theseus Hypoliten sibi copulat, Hypolitumque
 Procreat, huic jugulum saeva noverca parat, 880
 Non meus haec sermo testatur, Orosius; ista
 Cujus habent plenam singula verba fidem.
 Post hanc Orithyam, de qua modo mentio surgit,
 Intrat regalem Penthesilea thronum.

858. in margine ubique. 862. Cod. femineam.
 871. Cod. Orichiam. 875. Menalippen ex Orosio posuimus
 pro cod. Menelippen. 877. Cod. Menalappe, ob paritatem
 v. 874 posuimus Menalippe. 881. Orosius histor. I, 15
 eadem de Amazonibus quae noster præbet, paene iisdem
 verbis narrat.

[LIBER QUINTUS.]

[INCIPIUNT CAPITULA QUINTI LIBRI.]

Gaudet in adventu Priamus rex Penthesileae.
 Pulchre suscipitur. Ad bellum tota parantur.
 Obterit Argolicos aliquantis pugna diebus.
 Exspectatus adest Pyrrhus, patris arma profundis
 Tollit lamentis, connectit pugna cohortes
 Velnam terribiles. Danais jam terga daturis
 Cor revocat Pyrrhus idemque superba locutam
 Armis non levibus obruncat Penthesileam.
 Trojani fugiunt, persuadet Teucria pacem,
 Sed placet Amphimacho vinci vel vincere bello. 10

[GAUDIUM PRIAMI OB ADVENTUM PENTHESILEAE
ET DESCRIPTIO AEDIUM.]

Multa fidem promissa levant laudandaque virtus
 Crescit et immensum gloria calcar habet.
 Princeps Trojanus occurrit Penthesileae,
 Hanc laudat, laudum cimbala virgo probat.
 Buccina laetitiae clangit praeconia, pangit
 Grex domicellaris seria picta jocis.
 Herba smaragdat hunum, florum pictura colore
 Verberat intuitum, mulcet odore locum.
 Floribus et ramis vestita platea diescit,
 Intermixta tubis fistula dulce canit:
 Inclita per largas dilatait olla fenestras,
 Circundant niveas Indica fulchia domos.
 Regia reginam recipit, reginaque totam
 Nobilitans aulam pulchrius ornat eam.
 Adventu dominae domus exultare iubetur,
 Atria vestit ebur, purpura lata toros.
 Aridet thalamus obrizo fulgidus auro,
 Assurgunt omnes Laomedontis opes.
 Aulaeis aula varie velata resultat,

1. Horat. Epist. II, 2, 10. mult. fid. prom. lev. 19. in
 margine scholion: cortinis.

Illic Mars dubius militat, hicque Venus. 20
 Pingitur in solio Ninus rex Assyriorum
 Intendens totum Marte domare solum;
 Romam pugna petit hic annos mille trecentos,
 Quae spatum posuit urbis et orbis idem.
 Vicit, quem tenuit Zoroastrem Bactria regem, 25
 Qui magica primus doctor in arte fuit.
 Hic rubeum videoas mare rubrum, littora cuius
 Expugnans Ninus pugnat ad usque Scythas:
 Gentes innumeratas superatas, hunc superantem,
 Destructas urbes, diruta castra vides.
 Et tandem praesentat eum cortina sagitta 30
 Trajectum, moriens sanguine pingit humum.
 Semiramis succedit ei, reginaque celsum
 Hic subit aurivomo picta colore thronum.
 Cujus ut haec regnum sic sumsit et effera bellum 35
 Immo manus armis extulit illa magis,
 Indos invasit, domuit, servire coegit;
 Res ea diverso picta colore fuit.
 Praeteream quod praeter eam non indidit Indis
 In toto mundo bella nec unus homo. 40
 Magnus Alexander totius malleus orbis
 Solus et haec mulier hunc domuere locum.
 Bella patent, sed scorta latent, pars maxima rerum
 Offendet, si non interiora tegas.
 Sed Treverim pictura levat, quam Trebata fundat 45

23 sq. Narratio invenitur apud Oros. histor. I, 2, quem noster non plane intellexit, certo obscuriori dictione gavisus est, ubi Oros. simpliciter: ante annos Urbis conditae mille trecentos Ninus rex Assyr. etc. Orosius I, 4 et II, 3 sqq. has historias narrat, quas hic pictas enumerat. 25. Scholion. Zoroastes regnavit in Bactria, qui magicæ artis inventor fuerat. 28. Cod. judeas nos videoas. 39. Orosius l. c. „Indis quoque bellum intulit, quo praeter illam et Alexandrum Magnum nullus intravit.“ 43 sq. Orosius l. c. „privatum ignominiam publico scelere obtexit.“ 45. Narratio de filio Nini Trebata invenitur Gesta Treviror. ed. Wyttensbach vol. I. p. 4, ubi ea, quae hic antea leguntur, etiam ex Orosio exhibentur. Apud Gualtherum, in quarto Alexandre

Hoc quoque de proprio nomine nomen arat.
Tunc, quasi septennis Abraham patriarcha fuisse.
Dicitur, a Nino Trebata natus erat.
Regno Semiramis hunc expulit, ille novercam
Renuit horrendo quam violare thoro:
Turris celsa Babel, coelum contingere nisa,
Pingitur in capite, nec caput illa capit.
Obstat linguarum confusio, non tamen omnem
Amputat effectum; grande cacumen habet.
Per passus quinque dabis illi millia centum
Et decies septem millia bisque duo.
Ponitur a latere Babilonia, prima corona
Totius imperii, Trojaque surgit ibi.
Ilus, Laomedon, Priamus, Priamique propago
Et Tros praecipue Laomedontis avus,
Thermodontiaca sequitur victoria, totas
Pessum dans Asiae non sine caede plagas.
Picturae Priamus dat Penthesileaque finem;
Pascitur intuitu virgo tuendo diu.

[DESCRIPTIO AULAEORUM.]

Sunt etiam yariis contexta tapetia fornisi,
Prima tenet medium philosophia locum.
Terra pedes, aqua venter, haec pars pectoris aer,
Ignis frons capitidis, his bene texta locis.
Ter tria ter, dextra bis, bina bis altera palma
Continet et tenui veste decora nitet.
His numeris elementa ligat, videasque locantem
Bis sex in medio, tramite bisque novem.
Quattuor hi numeri sibi qua vi sint sociati.
Bis duo respondent hac elementa sibi.
Frigida ne pugnant calidis, humentia siccis
Sed sint ponderibus ipsa librata suis;

idos libro, historiae veteris testamenti simili modo picturis
repraesentantur. 61. scholion marginis Termod. Amazonica.
Termodon fluvius Amazonum. 76. Ovid. Met. I, 19.

Frigida pugnabant calidis, humentia siccis.
76. Ov. Met. I, 13 Ponderibus librata suis.

His numeris se dissociant sociantque vicissim,

Sunt in amicitia, sunt inimica tamen.

Et quamvis spatio distent, tamen omnia fiunt,

Quattuor ex istis, rursus in ipsa cadunt.

Sic licet ignis aquam semper contrarius humor

Omnis sensibiles res creat atque calor.

Altum flamma petit, propior locus aera cepit.

Sederunt medio terra fretumque loco.

Se graviora levant levioribus et leviora

Pacifica lyra per graviora gravant.

Tellus rarescit in aquis, aqua fit levis aer,

Aer purus erat, purior ignis erit.

Ordine converso redit ignis in aera densum:

Hic in aquas, rursum terra creature aqua.

Ex aliis alias reparat natura figuras

Cuncta novas, species nec sua cuique manet,

Nec perit in toto quidquam, mihi credite, mundo;

Sed faciem variat et novat esse suum.

Quum sit res aliud, quam quod sicut ante, vocatur

Nasci, sed quando desinit esse, mori.

Totus hic a numeri ratione retexitur ordo,

Hic veluti pulchre pulchra tapeta docent.

[DESCRIPTIO AULAEORUM.]

Libera se studia monstrant septemplice cura,

Intrat Donatus subsequiturque Plato,

Rhetor, arithmeticus, geometri, musicus, Atlas,

Quo manet allactus, quemque moratur opus.

Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum,

Ponere consueta tempus in arte juvat.

His subdividitur physicus, speciesque salubres

Hic truncat, morbos sorte vel arte fugat.

83. 84. Imitatio Ovid. Met. I, 26 sqq. 86. Cod. lire.
101: Cod. arithmeticus. Atlas pro astronomico positus. 103. 4.
Ov. Pont. I, 5, 35. 36.

Scilicet est cupidus studiorum quisque suorum.
Tempus et adsueta ponere in arte juvat.

- Moribus humores, mores humoribus apti
 Indicio physici discutiuntur ibi:
 Pulsus et irina. Primum ergo dociva requirit,
 Quid natura mali cogitet, illa duo. 110
 Ad fines transire duos sapientia fertur
 Ut sit homo sanus corpore, mente scius.
 Hinc est quod physica de septeim non erit una,
 Sed subdividitur hinc vigor, inde valor.
 Se rotat in medio fortunae luna, recrescit, 115
 Decrescit varias orbiculando vices.
 Regnat Alexander, Darius regnavit, in imo
 Balthasar est positus, surgit ad astra Cyrus.
 Philosophi calcantur ibi, calcatur honestas,
 Virtutum. videoas quattuor ire vias. 120
 Solvitur in risum, tamen insinuat sine risu.
 Seria, quod prope se virgo tapete videt.
 Sola stat in monte carpendo vireta capella
 Ex improviso prosiliente lupo.
 Tu quo jure mea, lupus inquit, pascua mordes? 125
 Crede mihi, feci nescia: capra refert.
 At lupus intonuit: reddes convivia pelle;
 Unde levat tales haec tremebunda preces:
 Praeventam mortem missis concede duabus,
 Una tibi, domine! prosit et una mihi. 130
 Fac, ait. Illa canit altum diapente caprizans;
 Afflit opilio, prosiluere canes.
 Cui lupus auffugiens poteras legisse; canebas;
 Non mihi sed cantus profuit ille tibi.
 Plus alii pro te quam tu tibi credere noli, 135
 Qui tibi dormitat, scit vigilare sibi.
 Mimi, mendaces, balatrones, hoc genus omne.
 Ludunt in talis, amphora cincta ciphis.

117. Margo: hi ponuntur non quia ante tempora illa fuerint, sed quia gannit similitudinem aliorum et talium.

136. Anon. Nevel. p. 527 lin. 11. 137. Horatii serm. I, 2,

3, ubi tamen mimae. 138. Sensus: hi ludunt, interea ad portatur amphora scyphis cincta.

Initiunt tandem digitorum vincla; lapillis
Sic ludit gluto, cum calet ille mero.

140

[INSTITUTIO COENAE.]

His in imaginibus spatiatur mentis ocellus,
Virgo sit hinc multis exhilarata modis.
Tunc positis triteis, cedrina matre locatis.
Incipiunt gratis se resovere cibis.
Sollemni Cereri repletur eburnea mensa;
Sarcinat argentum regia pompa dapem. 145
Crateras auri statuunt et vina coronant;
Singula dum libant, tinnula sistra sonant;
Fulgorat argentum, rutilum quoque fulgorat aurum,
Per mensae spatium crede salire merum. 150
Ordo puellaris fert quaeque ferenda puellis,
Haec pulchrae servit, pulchrior ipsa venit.
Gemmea pectoribus demissa monilia pendent,
Cingit nobilior aurea zona latus.
Plus decoris plus mellis habet variata voluptas,
Nam, cum delectant singula, cuncta placent. 155

[PLANETARUM REGNUM.]

Convivus citharista canit, quod sidera septem
Mundi sint hujus vis regitiva status.
Sol est principium vitalis, fonsque caloris;
Luna ministeriis hymnidicatis adest. 160
Saturnus retinere facit, Mars attrahit iras;
A Jove clementum, dat mihi velle Venus;
Mercurio tribuo quod cogito, sic duodenis

139. lapillis pro cod. capillis. 143. scholian marginis.
Triteae ligna sunt super quae potabilia ad coenae usum posita. 147. Virg. Aen. I, 728

Crateras magnos statuunt, et vina coronant.

153. Virg. Aen. VII, 178.
Aurea pectoribus demissa monilia pendent.
160. Maximian. V, 78: arma ministeriis quippe dicata suis
nostri in mente fuisse videtur. 162. Virg. Aen. VII, 219.
Ab Jove principium.

In coelis manet his vis memorata locis.
Non idem cursus est omnibus, ille planeta 165
Velox, hic tardus, hic magis hoc vel eo.
Hic illi domus est, hic gloria, servitus illic
Semper erat, semper septimus hostis erit,
Sol solium solus elegit in aede leonis,
Est aries solis gloria, poena libra. 170
In cancro lunae videas habitacula, taurus
Altius extollit, scorpio pugnat eam.
Libra domus Veneris et taurus, piscibus autem
Regnat, sic queritur virgine virgo premi.
Virgine Mercurius laetatur et in geminorum 175
Imperat hospitio, piscibus exul erit.
Laetae suscipiunt aries et scorpio Martem,
Mars tibi cancer honor, sed capricornus onus!
Jupiter exultat in piscibus atque sagitta,
Cui cancer rex est, capra bubulcus, ait. 180
Saturni domus est et aquarius et capricornus
Servitus est aries, libra corona seni.
Post epulas agitur ut somnus membra salutet,
Reginae corpus aurea sponda sovet.

[PENTHESILEAE EXITUS IN PUGNAM.]

Postera Phoebea lux lustrat lampade terras;
Jam libet in bello conseruisse manus, 185
Stat sonipes ac frena ferox spumantia mordet,
Cujus pressura tergora virgo fuit.
Fit sonus ad bellum, quum tigride promptior arma
Bellandi studio Penthesilea subit. 190
Protegit egregia lorica membra triplice,
Ocrea ferrata candida crura tegit;

173. Confer. Marcell. Paling. p. 312 v. 27 (edit. Paris. 1580. 16). 175. Marcell. Paling. l. cit. p. 313, v. 1.

Mercurius Geminis et pulchra Virgine gaudet.

185. Virgilii Aen. IV, 6. 187. Virg. Aen. IV, 185.

Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit.

190. e margine pro fuit.

Non latum gladio latus imperterrita cingit,
 Casside flammata munit et illa caput. 195
 Exilit armata, probat armos et probat arma,
 An fore concordes armus et arma velint.
 Est ubi cuspis? ait, et eam manus effera pendit;
 Sic salit in vastum virgo virilis equum;
 Fulmineum clypeum lateri locat illa sinistro,
 Calcat flammigeras tibia docta strepas. 200
 Calcar equum pungit, ad sidera lancea surgit,
 At portam validus praecipitatur equus:
 Cornipes in phaleris, muliercula gaudet in armis,
 Quadrupedum plantis ampla platea strepit;
 Casside flammescit, phalera micat, ense coruscat; 205
 Huic sunt saxa glomus, tela veruque colus,
 Huic clypeus speculum fuerat, cassisque teristrum,
 Scutum girgillum, lancea supplet acum.
 Ensis ei fusum converterat, arcus alabrum;
 Armillam pharetra, clava monile facit. 210
 E porta volitaus gerit alto corde leonem
 Seque sequi turmam praecipit illa Phrygem.
 Hanc acies sequitur imberbis, cum cute barbas:
 Radere Grajungenas, ense secare genas.
 Spicula non specula miles considerat ista, 215
 Docta magis collum quam spoliare colum.
 Quae bene pugnabat, patriam bene noverat artem,
 Mittere quae poterat tela, diserta fuit.

[PUGNA, IN QUA GRAECI FUGATI SUNT.]*)

Nec minus Atrides castris educit Achivos
 Sollicitans pavidos munere, laude viros. 220
 Ohviat ergo viris, plus quam vir, virgo virilis
 Vir studio, specie foemina, corde leo.
 It coelo clamorque virum clamorque tubarum,

202. Anon. Nevell. p. 517, lin. 17.

Gaudet equus phaleris.

209. Schol. al. haspel.

*) Schol. marginis: Pugna xxiii per aliquot dies.

Celant aethereum spicula densa rogum.
 Quadrupedes fulvum mandunt sub dentibus aurum. 225
 Et verrunt pedibus impatienter humum,
 Morrisonis vacuas implent hinnitibus auras;
 Tanquam cornipedes bella sitire putes.
 Vela levant, aquilas; cristat, quatit aura volantes,
 Illic videas gryphes, hic volitare grues. 230
 Se rapiunt acies, contundunt ensibus enses
 Ilia percurrit lancea, mucro gulam.
 Ex re numen nomen habeat vel acuta securis,
 A' seco descendat, ossa trecenta secat.
 At medias inter acies exultat Amazon, 235
 Accipiter medias ut volat inter aves.
 Dejicit hic Argos et sanguine compluit agros;
 Ensibus obstructas ampliat ense vias.
 Aspera duravit aliquantis pugna diebus,
 Et plures morti sunt utrobique dati. 240
 Penthesilea dies in pugna conficit omnes
 Et demum Graecos in sua castra fugat.
 Et nisi magnanimus Diomedes obvius issset,
 Navibus et castris ultima luna foret.
 Involtit niundum nox humida, pugna quiescit, 245
 Pergama cum Phrygibus Penthesilea subit.

[PYRRHI DECLAMATIO.]*)

Ala puellaris mediis inprime diebus
 Graecos in bella voce minisque vocat.
 Graeca caterva silet, munit fossata, quiescit,
 Donec tam Pyrrhe quam Menelac venis! 250
 Rex ita mandavit. Veniunt; Pyrrhusque regendos
 Myrmidones recipit nobiliterque regit.
 Flebiliter patris arma levat visoque sepulcro

225. Virg. Aen. VII, 279. 226. verr. hum. ut Latini poetas verr. sequora. 229. Schol. Signa erant vexillorum.

236. Ov. Met. V, 606

Ut solet accipiter trepidas agitare columbas.

*) In margine: Amazones Graecis non resistantibus clamant.

Ejulat et lacrymis illius ossa rigat.
 O pater, o patriae decus, o fortissime miles 255
 O vice celebris, nobile sidus! ait;
 O mel virtutis, o famae balsamus amplae,
 Turris honestatis, strenuitatis apex;
 O rosa militiae, probitatis tinteta colore,
 Et nunquam spina derosulata fugae,
 Quo modo perdiderim te nescio, mortis iniquae?
 Fractum naufragio, te, miserande! gemo.
 Omnia mors mordet, o mors tu nec speciei
 Parcis nec generi, gratia nulla tibi.
 Testudo miseris, tigris felicibus est mors, 265
 Saepe vocata fugit, saepe fugata subit.
 Dulce mori miseris, sed mors optata recedit;
 Et, cum tristis erit, praecipitata venit.
 Mors hominum felix quae se nec dulcibus annis
 Inserit et moestis saepe vocata venit; 270
 Mors haec infelix florentes abstulit annos
 Ex improviso praecipitando duos.
 Me miserum! non te sed me mors ista momordit,
 Morsu consumsit, te mihi namque tulit.
 Sum moestus, qui lactus eram; mordente dolore 275
 Anxior ad mentis commoda raro levor.
 Absque calore manus, jam mens est absque valore,
 Jam mihi dixerunt omnia laeta vale!
 Gutta cavat lapidem, consumitur annulus usu;
 Et teritur pressa vomer aduncus humo. 280
 Non ergo mirum, si mens mea tabida facta
 De nive manantis more liquevit aquae.
 Hoc solum recitat juvat, quod nulla potestas
 Nullaque prosperitas esse morosa potest.
 Hoc etiam didici, quod res fortuna secundas 285

267. 68. Maximiani Eleg. I, 115.

Dulce mori miseris, sed mors optata recedit,

At cum tristis erit, praecipitata venit.

279. 80. Ovidii ex Pont. IV, 10, 5. 6. 281. 82. Ovid. ex Pont. IV, 1, 67. 68

Nil igitur mirum, si mens etc.

Et bene foecundas imperat esse breves.
 Ellundant oculi lacrimas, exterminet ora
 Pallor, concutiat interiora dolor,
 Connodet digitos tortura, reverberet altum
 Aera vox misera, tanta querendo mala! 290
 Ista paris mihi damna Paris, Paris immo parasti:
 Fomes adulterii, turpis origo mali!
 Nequitiae facula, cur te fuit illa secuta,
 Peius adulterio turpis adulter obest.
 Tu caput es belli, Troüm metus, Argolicorum 295
 Fletus, utrorumque cladis amara lacus.
 Et tua res agitur, paries cum proximus ardet,
 Te quoque mors stygiis, impie! mersit aquis.
 Quam bene dispositum terris, ut, quum sit iniquus
 Consilii fructus, imbut auctor opus. 300
 Ecce tuus luxus est Troibus, impie! luctus,
 Et plausus planctus Argolicisque datus,
 Et miser in miseras dejectus es ipse cavernas,
 Quas misere miseris pro meretrice dabas.
 O meretrix! spuma meretricum! nonne mereris? 305
 Spumeus ut pingat spumea facta stylus?
 Posteritas fortasse leget, disiectaque docendo
 A tam pestifera quemque cavere nota.
 Est impossibile finiri sine beato,
 Quae de principio sunt fabricata malo. 310
 Ars tua magnanimum mundo tulit, Hecuba! patrem
 Et simul illustrem flagitiosa virum.
 Tune duos una saevissima vipera morti

287. margin. schol. exsudent. 292. turpis e margine
pro iterato codicis fomes. 294. Ovidii Her. IV, 34. ex
quo loco mutavimus nostri pejor in pejus. 297. Horat.
Epist. I, 18, 84. 298. Imitatio Ovid. Trist. IV, 5, 22.

— si non

Qui mersit Stygia, sublevet illud, aqua.
 299. Claudian lib. 1. in Eutrop. XVIII, 157. 58
 Quam bene dispositum terris, ut dignans iniqui
 Fructus consilii primis auctoribus instet.
 301. luxus pro cod. Iurus. 305. margo: invehitur in He-
lenam. 311. margo: invehitur in Hecubam.

Fraudis (adaptasti pollice? Tune duos?
 O, qui militiam violasti perfide miles! 315
 Perfidiae miles, militiaeque lues!
 Fallere credentem non est operosa Quiritem
 Gloria, simplicitas digna favore suit.
 Simplicitas, lauriga doli, praetendit amorem
 Intendit mortem; sic ego perdo patrem. 320
 Ingreditur sanum nescitque latere profanum
 Et plenum gladiis insidiisque locum.
 Providus incautum configit apertus apertum,
 Aequum vir nequam, noxius innocuum.
 Non impune tamen gladios movere dolosos;
 Pars bona, non sentis ense luere dolos. 325
 Ad superos sustollo manus et postulo: vindex
 Dignetur tanti Jupiter esse mali;
 Jupiter a nobis tam noxia crima pellat,
 Ut bona quis voeat frausque subintereat.
 Jupiter in mores mihi det calcare paternos, 330
 Ut valeam fieri patris imago mei;
 Cuius militiam mundi per climata septem
 Detulit et gesta fortia fama loquax.
 Sola mori nescit eclipsis nescia virtus, 335
 Corpore defuncto vivere facta solent.
 Felicem! cuius resoluto corpore claris
 Laudibus extulerit aurea fama dies.
 Absque mora ruimus. Ruimus nunc? nonne videmus
 Qmnia transire more labentis aquae? 340
 Vivimus, ut nunquam sensu careamus amaro:

315. margo: invehitur in Paridem. 317. Ovid. Her. II, 63, ubi tamen pro Quiritem, puellam. 323. margo: armatus inermem. 335. 36. Gauth. Alex. VI, 335. 36. Vivere per famam dabitur post fata sepultis, 337. Sola mori nescit eclipsis nescia virtus. Conferantur ob sensum sequentes versus et VII, 356. 57. Hoc solum solamen inest, quod gloria mortem Nescit, et occasum non sentit fama superstes. 338. Scholion: pluralis numerus: dies. 340. Ov. Ars Amat. III, 62 - eunt anni more fluentis aquae.

Post mortem sola fama superstes erit.
Interea tamen in hostes nos grande furenti
Cogit vibrare dedecus arma manu.
Dixerat et sepelit singultus verha loquentis,
Humida reddiderat lacrima busta patris.
Tandem post longa suspiria miles ocellis
Purpureo transit gausape; castra subit.

345

[PENTHESILEA ARGOS AD PROELIUM PROVOCAT.]

Ultima lux gelidas coelo dimoverat umbras,
Pallida jam turbant sidera solis equi;
Evolat audacter quasi virtus Martis et Argos
Provocat assuetis Penthesilea modis.
Cujus Amazonica sequitur vestigia turma
Cum domina belli pondera prona patitur
Gaudent foeminea lunatis agmina peltis,
In cursu validi delitiantur equi;
Gaudent praeterea clava pugnare trinodi,
Non gaudent turpi se maculare fuga.
More locustarum videas erumpere Troes,
Et quasi dormierint hactenus esse leves
Inclamant Danaos; quid bella negatis inertes,
Vestrar intrate reparando rates!
Sed prius in vestra scribemus dorsa: valete!
Telorum figet mollia colla stilus.
Aut dormitatis aut luditis, aut nimis estis
Attriti bellis, sic quia dorsa datis?
Ac manus interea castris Trojana propinquat,
In campum Danaos garrula voce vocal.

350

355

360

365

366

342. cfr. loc. Gualteri ad 335. 36. memoratum. 346.
Cod. reddiderant. 349. schol. gaus. manutergio. 355. margo:
Amazones ferebant peltas in modum lunae curvatas. 356.
delit. schol. margin. delectantur. 357. cod. trinoda. Gualter.
Alex. V, 46.

Fuderat ergo viros clava ter quinque trinodi.
360. cod. hastenus.

[PYRRHUS IRRUIT IN TROES.]

Pyrrhus Achilleides; animosus imagine patris,

Ilis dolet Argolicis subjacuisse probris. 370

Impiger arma rapit; medios ruiturus in hostes

Invadit Teucros, ense bipartit eos.

Sic ferus accipiter unguis exasperat uncos,

Quum columbarum cogitat esse gregem.

Hic volat, hic revolat, rapit hanc, eviscerat illam 375

Et plumis mixto sanguine pingit humum.

Haud secus in Phrygibus Pyrrhi se dextera singit,

Dum nece multiplici sanguinolentat agros.

Educit Danaos Agamemnon et instruit omnes,

Imperat ut veniant; sit frigor, armā sonant. 380

Tollitur ad coelum clamor, vox sidera pulsat,

Ad nubes nebula, pulverulenta volat;

Clangunt et litui, clamoribus echo reclamat;

Est, veluti totus mundus in arma ruat;

Est, quasi rumpatur tellus, hinnitus equorum; 385

Spicula dum volitant, est, quasi silva cadat.

Ex armis scintilla micat, velut igne corusco;

Horrendo quatitur auris et aura sono.

Non ferrugineus sed ferreus ingruit imber

Telorūm multa nube tegendo polum.

Concurrunt, in fata ruunt, glomerantur in unum,

Nec requies aliquo scit latitare loco.

Hic rabies, moeror, fremitus, violentia, livor,

Lis, odium, servor, impetus, ira, furor.

Pars gladios stringunt manibus, pars spicula mittunt; 395

In ferrum turba, sit quasi caeca, ruunt.

Infrenant isti currus, pars altera saltu.

Praecipiit validis injiciuntur equis,

Insultans sonipes toto fremit aequore frenum

373. margo: comparationem facit. 374. margo: comedere. 384. Ov. Fast. VI, 598

— attonitum vulgus ad arma ruit.

396. in ferr. ruunt. Virg. Georg. II, 503. 399. glosa marginis: planitie campi.

Huc obversus et huc ire per ora dolet; 400
 Splendescit cāmpus armis sublimibus, alto
 Hastarum nemore ferreus horret ager.

[FUROR PENTHESILEAE ET AMAZONUM.]

Quadrupedem validum ferrata calce fatigat
 Vecta per hostiles Penthesilea choros.
 Denique consueti non est oblitera tenoris, 405
 Denudat gladium, caede colorat agrum;
 Cui levis a laevo dependet parma lacerto,
 A tergo decorat aureus arcus heram.
 Nunc validam dextra rapit indefessa bipennem,
 Nunc mittit laeva spicula multa manu, 410
 Quae tamen interdum, si telis pulsa recedunt,
 Arcu converso mox revolare facit;
 Et quot missa manu contorsit spicula virgo,
 Ad terram jacti tot cecidere viri.
 Aspera pugna trahit alto se sole, virum vir 415
 Impedit et vim vis cedere caede facit.
 Nec tantum fuit in isto vir virque duello,
 Impetitur quia vir virgine, virgo viro.
 Passive, non lascive: non sicut amantes
 Se, sed ut amentes composuere truces. 420
 Ocrea ferrata micat hic, non oscula miscent.
 Non thorax sed thorax, non proclus immo procax;
 Procubitus, non concubitus satiantur amore,
 Vir jugulare suam non violare studet.
 Ferrea ferratis constringunt colla lacertis, 425
 Clamor in amplexu, nullus habetur amor;
 Non isti capitum dant oscula sed capulorum,
 Basia dant dolabris jurgia dando labris;
 Non jungunt mentes, pungunt hic oscula dentes,
 Non reor haec vera sed magis esse fera. 430

404. margo: chorus non pertinet ad cantum modo sed etiam ad bellum. — 407. Virg. Aen. XI, 693.

— et laevo dependet parma lacerto.

411. cod. recedit.

Rictus non risus hic unus, nullaque virtus;
 Hic sua jura calix non habet, immo chalybs.
 Trajicitur telis his caedis corpus acutis
 Possent hac caede taedia magna dare.
 Conjugium tandem mors ejus filia finit, 435
 Atria Cocyti spiritus atra subit.
 Hic per sanguinea connubia foedera foeda,
 Plena cadaveribus omnia cerne loca.
 Lancea per pectus, per colla, per ilia currit,
 Mortem praecurrit, protinus illa subit. 440
 Sanguineos vomit ille globos, cadit alter et ipsam
 Squalidus a proprio sanguine mordet humum.
 Hic valida currente per arma, per ossa securi,
 Labitur in partes una figura duas.
 Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni, 445
 Non istis sternunt strataque confidunt.
 Hic digitos tenet ad oculum quaeritque foramen,
 Scindit ei medio tempore mucro manum.
 In frontem morientis adhuc rigido pede calcat
 Absque mora veniens, ut moriatur, equus. 450
 Ille strepa fugientis equi per devia pendens
 Albat sanguineos excerebratus agros.
 Hic caret occipite, caret hic pede, cruribus ille,
 Mortuus hic pulsat, hic moriturus hiat.
 Vectores vectique simul per membra vehuntur, 455
 Mortua tota jacent funera strata via.
 Vulnera quis numeret, quis funera, quisve dolores;
 Mortis tot species scribere nemo potest.
 Compluit immensa cataclysmus sanguinis arva
 Gurgitis instar habet fusus utrinque crux. 460
 Agmen virginum totum persuderat agrum
 Sanguine tam patiens, quam flagra mortis agens.

436. Cod. cochici. 455. Gualth. Alex. V, 161. 62
 — genibus cedidere remissis
 Vectores vectique simul.

[PYRRHUS ADHORTATUR GRAECOS.]

Porro foemineis illatos viribus Argi
 Insultus belli vix potuere pati;
 Retrorsum vertere gradum, jam janique parabant 465
 Vitae praesidia ponere, terga dare.
 Quo ruitis, pilata cohors? inclamitat altis
 Vocibus hos Pyrrhus; est fuga grande scelus.
 O miles qui militia gladioque resultas
 Militiae titulum, quid fugiendo fugas! 470
 O famuli turpes! servum pecus, absque cruento
 Fortes, debilibus turpia terga datis?
 Immensum socii scelus est fuga, criminè quovis
 Credere debetis turpius esse fugam?
 Buccina cur signum dat bello rauca cruentum, 475
 Si volumus visis ensibus ire domum?
 Foetidus est fugiens, vitiosus, turpis et exlex,
 Militiae consors amplius esse nequit.
 Militis a tabula te ne dum principis, o qui
 Fugeris in bello, mandat abire fuga? 480
 Si filum neret hodie tibi Clotho supremum,
 Aptius a pugna quam rapiere fuga?
 Ad pelagus cum veneritis quid postea? vasto
 Ibitis ante dies vos sepelire freto.
 Fidite ne pedibus, ferro rumpenda per hostes
 Est via, sit quamvis densus ubique globus. 485
 Deest jam terra fugae, pelagus patriamve petemus,
 Magno nos claudit obice grande salum.
 Vertite cornipedes, faciesque ferantur in hostes,
 Enses erigite, vulnera larga date. 490
 Jam fugient, qui forte fugant, victoria nostra

467. Virg. Aen. XII, 312. 13

atque suos clamore vocabat,

Quo ruitis?

Qualt. Alex. II, 381. sq.

Quo ruitis peritura manus? juvenemne putatis
Invictum fugere hunc, qui quovis criminè credit
Turpius esse fugam.

488. Schol. sal. mare.

Est, suetō modicam more movete manum.
 State, redite, gradum convertite, state, cavete.
 Ridiculum famae. Pessima fama fugae.
 Nec mora sit, cito dispersas densate catervas, 495
 Et quasi grex onus Martis agatis opus.
 Dixit et adversos telum contorsit in hostes
 Restituitque suo perdita corda loco.
 De timidis tumidi fiunt hortamine Pyrrhi,
 De pavidis avida pectora dantur ita. 500
 Qui fuerant timidi, redeunt, et corde tumenti
 Quique pavent, gladius ut repetatur, avent.
 Conflictus renovatur item, fit pugna repente
 Maxima, consurgit lancea strage nova.
 Pyrrhus ibi devectus et hic hortando reversos
 Consolidat cuneos, nomine quemque vocans.
 Irreprehensibilem se miles ad omnia reddit
 Se sub militiae flore decenter habens.
 Se Phrygias jacit in acies et sanguine bracat,
 Nec manus illius a feriendo vacat. 510
 In Teucris rubeum violenter balneat ensem, *Aeneas* 5193
 Balnea de stygio dic ea lata lacu.
 Hostes commactant pariter se, nec cruarva
 Inficit infusus plena cruore prius,
 Nec campus rubeo rubescit sanguine, sanguis 515
 Sanguinis a rivo stat potiore vado.
 Quantus equis quantusque viris de pulvere crasso
 Sudor erat, nemo, qui reticere queat.
 Pulveris ascensus sepelitur sanguinis imbre,
 In rubeos latices vertitur herba virens. 520
 Pulvere non fluitant, mucronibus arva coruscant.
 Unde fit ut multa millia strata cadant.
 Tot mortes poterant stygiās implesse paludes,
 Maxima, dux Erebum! ni tua regna forent.
 Vix fuit hoc numero distinguere, quis vel in istum 525
 Aut hunc pro meritis debeat ire lacum,

501. Cod. tumidi. 509. Cod. brarat. 513. Cod. hostes
 hostes c. p. s. 524. Schol. Pluto. 525. Cod. istam. 526. Cod.
 hanc.

Diceris, hospitia Stygis ut faceres magis ampla,
Olim primigerum tu subiisse focum.

[PENTHESILEA ALLOQUITUR PYRRHUM.]

Transierat medium rota solis flammea mundum,
Pugnans stabat adhuc fervida flamma virum. 530
Innumerabiliter Danaosque Phrygesque ruisse
Pondere bellorum Penthesilea videt,
Et quia virgineus exercitus arma valenter
Veheret, in Pyrrhum talia verba jacit:
In campus agitare ferus te Pyrrhe! putasti, 535
Hic quasi musca levi sit capienda manu.
Non puer hic lepores venaberis, immo leones;
Est lepus illa vel haec foemina? nonne leo?
Foemina credideris. Occurret foemina Pyrrho?
Non sed vir; mulier induit illa virum. 540
Et vi virtutis erit illa vir et quasi vi vir;
Vir quoque non vilis, immo virilis erit.
Foemina sive vir es? hic si vir es, lexere vires
Haec erit in vi res; robore nonne vires?
Non tu foemineas imbelles, immo rebelles. 545
Invenies et non absque vigore manus.
Scis, quod non debet pelago se credere, si qua
Audet in exiguo ludere cimba lacu.
Si me respicies, fortes invadere fortis. □ 547
Forsitan exemplis instruerere meis. *Pyrrhe!* 550
Ignavos agitas, in me converte, valoris
Si quid habes, et quid sint sera bella scies.
De pretio victi pendet victoria; victor
Tantus erit, victi gloria quanta fuit.
Me pete, teve petam! Sic fatur et ecce potenter 555
Agreditur Pyrrhum, tangit et angit eum.

528. Schol. soc. mundum. 543. Margo, vir es? Pyrrhe!

547. 48. Ovid. Trist. II, 329. 30. 553. 54. Anonym. Nevel. p. 499 lin. 2 ab infra.

[PYRRHUS INTERFICIT PENTHESILEAM.]

Tactus honestate Pyrrhus referire moratur,
 Vix mora praeteriit, illa secundo ferit.
 Mox Pyrro cadit in animum, qui prorogat hosti
 Vitam quod mortem corrogat ille sibi, 560
 Et subito gladium vibrando Penthesileae
 Conatur nitidam scindere tiro gulam.
 Illa perita satis clypeo diffibulat ictum
 Et circumducto sauciat ense virum.
 Excitat interdum vires dolor, ille recepto
 Vulnere vindictae tela referre studet.
 Vulneris oblitus aptat se firmius armis,
 Corpore composito fortius haeret equo.
 Fertur in armatam bene se defendere gnaram,
 Illa quidem Martis omne sciebat opus. 570
 Mixtim se feriunt, hic laedit et illa relidit;
 Non haec pugna levis, non erat hora brevis.
 Dicere de pulchro poterit tibi nemo duello,
 Si spectator in hoc non stetit ipse loco.
 Ancipites gladios non sorte sed arte movebant, 575
 Ictus non casu sed ratione dabant.
 In galeis gladiisque jubar solare refulget,
 Unus in alterius mucro mucrone micat.
 Illa lacescit coepit lacescere tandem,
 Ut posset lassas vix relevare manus: 580
 Cui ferro summum mox scindit tiro galerum,
 Haec ruit et roseo vertice vertit humum.
 Palpitat haec moriens, manat cum sanguine sudor,
 Virgineus late purpurat arva crux.
 Per campos agitare feras et prendere muscas 585
 Clamasti magno nos, ait ille, sono;
 In qua tuas acies cantabas esse leones,
 Non lepores; ubi sunt? tu quasi sola jaces.

559. 60. Anonym. Nevelit. p. 524 lin. 11. 12 ab infra.

Unde perire queas, hostem munire cavebis,

Qui dat quo pereat, quem juvat hoste, perit.

564. Cod. saucia. 565. Ov. Her. VI, 140 dat arma dolor.

Foemineas vires ego sensi, tuque viriles;
 Nonne liquet, quod sis foemina tu, vir ego? 590
 Credo, dies hodierna probabit utrum mulieres
 Sint haec pensorum turbula, sive mares.
 Tiro sit miles, mulier sit foemina, vir mas,
 Illa vir aut mulier ille? referre nefas.
 In pelago mea cimba fuit, tamen integra mansit; 595
 Fluctibus in mediis est tua fracta ratis.
 Sis hujus virtute manus edocta, puellis
 Quod non sit tutum bella movere viris.
 Imbelles estis, ubi sunt quas esse rebelles.
 Est tua per multas lingua locuta vices? 600
 Portasti gladium non fusum, plus quia fuso
 Fers gladium, gladio vindice fusa jaces.
 Tu quia funebris es non muliebribus usa,
 Funebre fers pondus, non muliebre decus.
 Hac vice si specula non spicula virgo tulisses,
 Telam non tela vivida forte feres. 605
 Haec; et adhuc gladium reginae sanguine crudum
 Quadrupedem stimulans mittit in ossa Phrygum.
 Taenariae limen petit irremeabile portae.
 Haec, vitae claudens sic monumenta suae. 610

[TROJANI FUGIUNT IN URBEM.]

Panditur immenso deformis sanguine campus,
 Hic jacet occisus Dardanus, hic Danaus.
 Postquam reginae viderunt funera Teucri,
 Protinus est illis ancora rupta spei.
 Complosis manibus campos ululatibus implent, 615
 Labitur in moestas lacrima larga genas.
 Nec modus est lacrimis, rorant, clypeique jubaeque,
 Thorax a lacrima sicut ab imbre madent.

597. Cod. puellas. 606. cod. fores. 607. schol. Haec.
 supl. ait. 609. est Statii Theb. I, 96. 611. Statii Theb.
 X, 5 est, ex quo loco pro nostri immensus posuimus immenso.
 615. cod. campis. 617. Statii Theb. IV, 18.

Dant gemitus, fractaeque labant ululatibus irae,
Opprimit in madido gutture verba dolor; 620
Non sperant, quod possit eis impendere vitam
Alea jam manuum sed magis ala pedum.
Praecipites fugiunt et siccos pulvere longo
Campos attollunt, non tamen effugiunt.
Denique Pyrrhus eis cum Graecis fortiter instat
Et fugitiva fero dorsa mucrone secat.
Turpiter ex campo Teucris in tecta fugatis
Cingit contiquo Pergama Graecus homo;
Non audent prodire suis aliquomodo portis
Sed frigere vides spe fluitante Phryges. 630

[PRIAMUS CONVOCAT POPULUM.]

Jam virtus Trojana cadit, jam figit ab intus
Cor Priami regis anxietatis acus.
Ob sessam metuit tradi plebs hostibus urbem.
Aut rigidi ferri forsas in ore capi.
Funditus everti valet urbs; hoc pectorē versant,
Et poterunt Graeci subdere cuncta neci. 635
Se Priami dedit ante fores Antenor, eique
Est Anchisiades Polydamasque comes.
Rex sedet et tristis belli de pondere pensat,
Pensat quem sinem bellica spatha petat.
Ingressos Priamus majorum more salutat,
Semper homo potior debet avere prior.
Est, aiunt, minime tibi, rex! recitare necesse,
Annis bis quinis quae mala Troja tulit.
Viderunt Troes, vidisti, vidimus omnes, 645
Quot passi simus vulnera, damna, neces.
Obsidet et claudit nostras manus hostica portas,
Libertate, nec est, qui moderetur eas.
Tam ne quis est audax, ut limine cogat abire

619. Statii Theb. IV, 23, ubi pro ululatibus, singultibus legitur. 624. Virgil. Aen. XI, 672

Praecipites pariterque ruunt.

630. schol. ab ardore pugnandi. 640. sp. ensis.

642. schol. ave dicere. 644. Cod. bis binis.

Jactantem Graeca noxia tela manu. 650
 Intrepidi nostros circumdant undique muros.
 Absque pavore jacent, Teucri nec arma timent.
 Si tibi consilii placet, enucleatio nostri,
 Coram te populum percipe stare tuum;
 A tota plebe quae sint facienda require, 655
 Saepe solent minimi prosperiora loqui.
 Troja potens, Helene! si te foret usa magistra,
 Starent in proprio millia strata loco:
 Consilium, Cassandra! tuum si quando notasset
 Liber et insignis viveret ipse Paris. 660
 Quaeque superjectis premitur plebecula glebis,
 Excoleret patrios soenore frugis agros;
 Ergo venire jube socias hoc Marte cohortes;
 Quicquid mente tenes, his aperire potes,
 Consilii fortasse tui mysteria quasdam 665
 Invenient habiles ad meliora vias.
 Ille, vocemus, ait; veniant cum milite plebes.
 Vix verbum finit, Troja vocata venit.

[ALLOCUTIO PRIAMI.]

Concedere duces, et vulgi stante corona.
 Rex circumpositis ora resolvit ita: 670
 O proceres! o participes cujusque laboris!
 O plebs! o tantis insuperata malis!
 Vos annis animisque pares, vos robore grandes
 A vestro noster nomine pendet honos.
 Vos scitis, vultis, debetis et ecce potestis 675
 Dedeccus auferre, ferre mucrone decus.

652. e margine pro: pudore. 656. Caecil. apd. Cicer.
 Tuscul. III, 23.

Saepe est etiam sub pallio sordido sapientia.
 Caton. Distich. II, 9
 Corporis exigui vires contemnere noli:
 Consilio pollet, cui vim natura negavit.
 657. 58. Ov. Ars III, 439. 40
 Vix mihi creditis, sed credite, Troja maneret,
 Praeceptis Priami si foret usa sui.

Quod scitis longa facit assuefactio, vultis,
 Hoc firmi cordis imperiosa fides;
 Propter militiam debetis, robore tincta
 Virtus, quod gerere bella potestis, agit. 680
 Si scio, sique volo, si debeo, debeo vero
 Sum quia rex, modica vis mibi posse negat.
 Singula de nobis anni praedantur eentes
 Jam Lachesis nostra rumpere fila volet.
 Injicit ecce manum formae damnosa senectus, 685
 Quae strepitus passu non faciente venit,
 Jam mea cygneas imitantur tempora plumas,
 Inficit et nigras alba senecta comas,
 Jam subeunt anni fragiles, et inertior aetas;
 Jamque parum firmo me mili ferre grave. 690
 Omnia fert aetas, animum quoque; sic ego longos
 Viribus exhaustis perdo vacando dies.
 Non sum, qui fueram, periit pars maxima nostri;
 Curriculo gravis est facta ruina meo.
 Contudit ingenium patientia longa malorum, 695
 Et pars antiqui nulla vigoris adest,
 Vertitur in cariem facies, rimisque dehiscit,
 Si qua diu solitis cimba natavit aquis.
 Plus quam posse meum possit, me posse putatis,
 Sed sum, quam vobis, notior ipse mihi. 700

- . 677. schol. quid vultis. 678. schol. facit. 685. 86.
 Ovid. Trist. III, 7, 35. 36.
 Injicietque manum formae damnosa senectus,
 Quae strepitus passu non faciente venit.
 687—90. Ovid. Trist. IV, 8, 1—4, ubi tamen vers. 4 desinit
 in: grave est. 691. 92. Virg. Ecl. IX, 52. 53
 Omnia fert aetas, animum quoque, saepe ego longos
 Cantando puerum memini me condere soles.
 693. (Maximian.) I, 5. 694. Ovid. Trist. IV, 8, 36. 695.
 696. Ovid. Trist. V, 12, 31. 32
 Contudit ingenium patientia longa laborum:
 Et pars antiqui magna vigoris abest.
 697. 98. Ovid. Trist. V, 12, 27. 28
 Vertitur in teneram cariem, rimisque dehiscit,
 Si qua diu solitis cimba vacarit aquis.

Qui fueram pardus, sum tardus euntibus annis.
 In praeceps raptim more fluentis aquae.
 Miles ut emeritus non est satis utilis armis,
 Ponit ad antiquos, quae tult arma, lares.
 Sed licet haec nostram fundent et plura querelam, 705
 Nolo tamen vestras inde labare manus.
 Re si non, opere volo vos operaque juvare
 Et si non per opem, vel per opus, per opes;
 Et si non armos, vobis impartialia arma
 Auxilium dando consiliumque frequens. 710
 Non modo sed semper hoc regna juvamine rexii,
 Est aliquid valida sceptra tenere manu.
 Solus rex regnat, honor autem regna regentis
 Est in subjectis militibusque bonis.
 Non miles sine rege valet, nec rex sine fido. 715
 Milite, militia plurima regis honor.
 Non satis una tenet ceratas ancora puppes,
 Non satis est liquidis unicus uncus aquis.
 Sic unum regnum, rebus vult stare duabus
 Sic res alterius altera poscit opem; 720
 Nemo sibi satis est, eget omnis amicus amico;
 Vach! soli; cadit hic, nemo levator erit.
 In vobis igitur Troiae victoria pendet,
 Et pacem patriae brachia vestra dabunt.
 De rerum tractate statu vestraque salute, 725
 Sensus enim vobis consiliumque viget.
 Vertite praeteritas praesentes resque futuras,
 Quosque sequi potius expedit ire vias,
 Nam per praeterita praesentia saepe labuntur,
 Saepe status praesens scire futura facit. 730
 Hoc scio si volumus superare, levanda potenti

702. Ov. Ars Am. III, 62.

— eunt anni more fluentis aquae.

703. 4. Ovid. Trist. IV, 8, 21. 22. pro nostri emeritus cfr. v.
799 habet Ovidius emeritis. 712. Ovid. Rem. 480. 717.18. Ovid. Remed. 447. 48, ex quo loco posuimus ceratas pro
codicis seratas et marginis laevatas. Pro uncus Ovidius ha-
mus præbet. 721. Neveleti. p. 525 lin. 2 ab infra.

Brachia sunt animo, sic leo siet homo.
 Sunt ea quae doceo, fortunae cetera mando,
 Hinc quid mente, ferat quilibet ore, sciat.

[ANTENORIS ORATIO.]

Dixit et obticuit, videoas mussare cohortem; 735
 Haerent, quis primum reddat ad ista sonum.
 Cumque taceretur, hac voce silentia rupit
 Antenor, natu nam sicut ille prior:
 Nemo miretur o rex! angustia mentem
 Si terit et tenebrat irrequieta tuam. 740
 Fortunae saepe rota nos involvit arenae,
 Quoque feramur, adhuc alea grandis inest.
 Sensi, sensisti, sensit provincia tota:
 Troibus horrenda multiplicata mala.
 Moesto corde loquor: Quod inexpugnabilis Hector, 745
 Deiphobus, Troilus corruit atque Paris:
 Se duplat mi dolor quod et in virtute per omnes
 Terrarum fines non habuere pares.
 Semper crudeles adversum fortiter hostes
 Arma levaverunt, occubuere tamen. 750
 Casus praeteriti praesentis itemque futuri
 Temporis intuiti res recitando sumus;
 Sed fuit occlusus nostrae rationis ocellus,
 Nec bene praeludit fata futura locus.
 Quando Tyndaridem Menelai Troja recepit, 755
 Heu quantum Phrygii sanguinis illa tulit.
 Arva cadaveribus sunt plena, sepulera sepultis,
 Undique terra rubet sanguine picta Phrygum.
 Quodque loqui minime sine luctu possumus, illa
 Unica spes belli, Penthesilea sicut, 760
 Et cum regina lunatum corruit agmen,

735 sq. Cfr. Gualt. Alex. IV, 110 sq.

— ambiguum videoas mussare senatum,
 Et siluisse diu perhibetur curia, donec
 Parmenio etc.

753. Cod. S. f. clausus rationis ocellus. 757. cod. arma.

760. margo praebet ruit.

Parte fere media re tribulamur ea.
 Pone quid ingenio vigamus consilioque,
 Pluribus occurret quomodo pauca manus?
 Non habet unde suum pauperias pascat amorem, 765
 Bella brevis numerus non habet unde gerat.
 Ilinc si prodierit illustris miles in Argos
 Quot qui praecedent, quive sequentur, erunt?
 Tum bene fortis equus reserato carcere currit;
 Quum quos praetereat, quoque sequatur, habet. 770
 Audace fit per acies audacior audax,
 Sarcina reddit onus praecipitata minus.
 Pendet in his patriae pax et victoria Trojae,
 Quos tulit in portas pes fugitivus heri.
 En quod in audace non est audacia tuta. 775
 Sensimus, ob belli, quod toleramus, onus.
 quis mentes revocabit item gladiumque levabit
 Hostibus in jugulum vile piare probrum?
 Egregium corpus est regni tuque tuique;
 Nobile tu caput es, inclita membra tui. 780
 Sed numero longo lato gaudemus et alto,
 Tamquam victores compotus ille creet.
 Te numerosa phalanx circumstat, et ecce videmus
 In porta Danaos, nemo repellit eos.
 Nos numerus sumus, et fruges consumere nati, 785
 Non qui defendant limen ab hoste viri.
 Non tibi sed nobis incumbit crimen id, o rex!
 Efficit tremulum cor fuga nostra tuum.
 Consiliis es auxiliis laudandus et armis,
 Stabat sub gladio patria tuta tuo. 790

765. Ovid. Rem. 748. 769. 70. Ovid. Rem. 595, ex quo
loco pro nostri tunc, dum, posuimus tum, quum. 772. (Maximianus) Eleg. V, 70

Intermissa minus sarcina pondus habet
et Sanct. carm. bucol.

Et divisa minus sarcina fit gravis.

775. Ov. Met. X, 544

— in audace non est audacia tuta.

678. schol. fugae nostrae scilicet. 785. Horat. Epist. I, 2, 27.

Arma dabas semper, armos cum floruit aetas,

Tunc robustus eras corpore, mente modo.

Semper dedecuit, o rex! te dedecus omne

Et decuit quicquid debuit esse decus.

Non armos a te tua turba, sed arma requirit,

795

Non opus est, ut opus est, et opus et opem.

Tempore militiae quasi pardus in arma volasti,

Nunc tardus, dedit hoc annua meta tibi.

Militis emeriti, dux optime! more mucronem

800

Te decet ad patrium deposuisse larem.

Posse tuum scimus, nec plus te posse putamus;

Quod natura negat, reddere nemo potest.

Multa senem circumveniunt incommoda, debet

Vir bonus et prudens commodus esse seni.

Mentis inhumanae vel non homo creditur esse,

805

Insert qui senibus non pietatis opus.

Magna fuit quandam capitinis reverentia cani,

Inque suo prelio ruga senilis erat.

Sic et adhuc, unquam nisi forte quis impius illud

810

Solvat decorum cor tribulando senum:

Cuncta trahit secum vincitque volubile tempus

Nec patitur certa currere quaeque via.

Te quoque rex traxit, at quamvis traxerit aetas,

In nullum duxit tempus anile nefas.

815

Irreprehensibilis es rex, tu lividus aevo

Vividus ingenio nosceris esse bono.

Exarat in sulcos faciem matura senectus,

Sed renovat pectus omnis honoris opus.

796. schol. marg. sc. conferre. 802. (Maximinianus)

Eleg. V, 54. 803. Horat. Ars poet. 169. 805. cfr. Juv.

Satir. XIII, 54

Credebant hoc grande nefas et more piandum,

Si juvenis vetulo non assurrexerat.

807. 8. est Ovid. Fast. V, 57. 58. 811. 12. Corn. Gall. (Maximian.) Eleg. I, 109. 110, ubi tamen pro „vincit“ vertit invenitur. 817. Alan. Anticl. lib. VI. (p. 93) lin. 6 ab infra

Nec tamen illius faciem matura senectus

Exarat in sulcos — —

Te decet, o Priame! pro foedere mentis acumen,
 Possis hostiles ut removere pedes. 820.
 Si scimus, velle debemus, forte valemus
 Consilium super hac re reperire ratum.
 Si scirem, vellem, quod debo commoda ferre
 Civibus et mortis hostibus omne genus.
 Non possum neque tu potes, o rex! sed neque Troja 825
 Nec collecta simul patria tota potest.
 Quod non possimus, praesens probat impetus hostis,
 Qui campos, muros occupat atque fores:
 Occupat et Trojam, violentis ausibus arctat,
 Quos ut compulset, brachia nemo levat. 830.
 Hoc scio, quod rapuit Hellenam Paris, esse lutosum;
 Crimen legitimus est violare thoros.
 Amplior accessit amicitia, quod venientem
 Et Paridis sponsam Troja recepit eam;
 Maxima, quod gladiis illam defendimus, annos 835.
 Mortibus et bellis continuando decem.
 Omnia Trojana perfudimus arva cruento,
 Sudat terra Phrygum luxuriosa nece;
 Omnes perdidimus, habuit quos patria fortis;
 Qui nos praecedet, nemo superstes erit. 840
 Argolicis est robur adhuc et bellica virtus,
 Illustris gnari proelia ferre viri.
 Est Agamemnon ibi, Menelaus robore fortis,
 Ajax, Aeacides Pyrrhus et ipse Thoas;
 Nestor qui vate prudentior est, et Ulixes, 845.
 Cuius calliditas scit terebrare petras;
 Et proles, quibus est famosa peritia belli
 Nondum distincti, reperiuntur ibi;
 Et scio, si contra tales accingo mucronem,
 Saxa meum refero rursus ad icta pedem. 850.
 Scilicet ut victus repetit gladiator arenam
 Et reddit in tumidas naufraga puppis aquas.

832. Pamphil. XXX, 4. 850—52. Ovid. Trist. II.
 16—18, ubi tamen pro nostri „meum“ et „ut“ leguntur „ma-
 lum“ et „et“.

Cum coepit quassata domus procumbere, partes
 In proclinas omne recumbit onus.
 Sic, postquam nostra subierunt arva Pelasgi, 855
 Troja modo vicit et modo victa fuit;
 Nunc autem concussa cadit, quum Graecia viatrix
 Opprimit et helli pondera sola gerit;
 Et quia succubuit, tanta vi pressa reclinat
 In nos tortura sarcina Graja gravi, 860
 Corruimus plene, non paene. Probatio. Quis nos
 Degeneri nescit hic latitare fuga?
 Speramus fieri victores: quis prohibebit?
 Spes resicit, dominum fallit et ipsa suum.
 Quod sumus, est liquidum, decepti saepius hac spe, 865
 Sic dominum sterilis saepe fecellit ager.
 Spes est in dubiis semper comes optima rebus,
 Sed caret optato non semel illa lucro.
 Non faciam de clave seram, reserabo patenter
 Omnia quae teneo pectore clausa meo. 870
 Funditus occidimus, nec habet fortuna regressum,
 Non habet in nobis jam nova plaga locum.
 Oremus pacem, dextras tendamus inertes,
 Ut vertant hostes ad sua rura pedes.
 Raptam reddamus Helenam redeatque rapina, 875
 Esse solent magno damna minora bono,
 Et Phrygibus Phrygia sit tellus, Graecia Graecis,
 Bella relegentur omnia pace data.
 Ancora consilii subeat cito littora cuncta,
 Ne lassata ratis concutiatur aquis. 880
 Sero respicitur tellus, ubi fune soluto
 Currit in immensum panda carina salum.
 Incumbunt muris velut undosum mare Graeci,

853. 54. Ovid. Trist. II, 83. 84, ubi tamen pro „procumbere“ „subsidero“ legitur. 863. schol. nempe sperare licet. 864. Pamphil. I, 16. 866. Ovid. Ars amat. I, 450. 872. Ov. ex Pont. II, 7, 42, „vix“ habet. 876. Ov. Remed. 672. 881. 82. Ovid. Amor. II, 11, 23. 24. Nostri „conspicitur“ et „fine“ ex Ovidio emendavimus.

Quorum bella mihi sunt velut ira nothi.
 Rex sepeli bellum, pete pacem, redde quietem, 885
 Pauset ut, est tempus; fessa labore manus.
 Qui grave portat onus sit toto corpore pronus,
 Et quia sit pronus, saepe reponit onus.
 Pax risus mentis, pax est pincerna salutis,
 Q quam difficiles sunt sine pace dies! 890
 Pace Ceres gaudet, et vos, optate, coloni
 Perpetuam pacem pacificumque ducem.
 Pacem tiro roget tironi, sicut agrorum
 Aequae cultori pacis oliva valet.

[POPULI SENTENTIA.]

Nondum finierat: pax! pax! communio clamat, 895
 O rex! pax fiat, bellica causa cadat.
 Quid prodest, fructu non respondente labori,
 Subdere perpetuae corpora lenta neci?
 Ardua sollicitis victoria quaeritur armis,
 Non sumus in nostris hic latitando locis. 900
 Pergama clausa pavent tironibus obsita Graecis,
 Ut lapis aequoreis undique pulsus aquis.
 Proximus a tectis aegre defenditur ignis,
 Saepius avulsus ingruit ille magis.
 Miscuimus multos tēterrīma bella per annos, 905
 Et nunc Argolici, nunc cedidere tui.
 Inter nos omnes est turbula parva superstes
 Et vix, qui superest, arma levare potest.
 Graecia pugnat adhuc tardis apud Ilion armis,
 Nec mens dissindens nec manus instat eis; 910
 Nam lassata, nimis nondum lassata, recessit,
 Plebem, quae latitat, ad nova bella citat.

884. schol. venti. 885. cod. sepel. 891. Allusiones
 Ovidianaæ ut Fast. I, 695. 704. 899. imitatio Lucan. Phars.
 V. 273. — — finis quis quaeritur armis?

903. Ovidii Rem. 625.

Proximus a tectis ignis defenditur aegre.

908. cod. quis. 911. n. l. n. n. l. sauciata rec.

Rex populos accito novos et contere gentes,

Ut tuus et patriae perpetuatur honos:

Fortior in fulva novus est gladiator arena,

Quam cui sunt tanta brachia fessa mora.

Integer est melior nitidis gladiator in armis,

Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.

Deficiunt validi longaevo tempore tauri

Et quondam turpis fit modo pulcher equus.

Nos quoque deficimus longi luctamine belli,

Quis sine fine potest tot mala tamque pati?

Unde pati pacem petimus, bellumque repelliri,

Sudarunt bellis brachia nostra satis.

Tutius est, aptumque magis, discedere pace,

Quam semper bella litigiosa sequi.

Omnes vincit opes securam ducere vitam;

Deterius nihil est, quam miser usus opum.

Scilicet ingeniant' totum consumere regnum,

Et nos et claras Laomedontis opes.

O rex! o Priame! pax detur paxque rogetur!

Alterius non sit, qui suus esse potest.

915

920

925

930

[INSTIMULATIO AMPHIMACHI]

Amphimachus stomachatur ad haec, erat hic adolescens
Et fortis Priami filius, ista loquens.

915—918. Ovid. Trist. IV, 6, 31—34

Fortior in fulva novus est luctator arena,

Quam cui sunt tarda brachia fessa mora.

Integer est nitidis melior gladiator in armis,

Quam cui tela suo sanguine tincta rubent.

919. 20. (Maximian.) Eleg. I, 269. 70.

Deficiunt validi longaevo tempore tauri:

Et, quondam pulcher, fit modo turpis equus.

925. Ovid. Remed. 669. 926. imitatio Ov. Rem. 670.

Quam petere a thalamis litigiosa fora.

927. 28. Anon. Nevel. p. 595 lin. 15, 16 hos versus habet,
tamen sonat secundus

Pauperius nihil est quam malus usus opum.

932. Anon. Nevel. p. 502. lin. ultim. 933. cfr. Gualt. Alex.
IV, 131. Consulis arbitrium tulit aegre Magnus etc.

- Audi, rex fortis! oro: non ore diserto, 935
 At tamen est animus edere pauca mihi.
 Non bonus est civis, qui praefert civibus hostem,
 Vel qui cive magis occupat hoste larem;
 Qui spuit in propriam, probra spargit propria, barbam;
 Nidum, quo residet, sordida foedat avis. 940
 Turpe rudimentum patriae proponere Graecum.
 Et servum vitii pectus habere suum.
 Cernitur Antenor longis ambagibus usus
 Totum sermone detinuisse diem.
 Deficit auditor, non deficit ipse loquendo: 945
 Sunt sibi qui sola garrulitate placent.
 Postquam picosa verborum gurgite lingua
 Effluit, totum scibile scire putat.
 Sermo datur multis, animi sapientia paucis,
 Nonne fuit brevior quam sua verba dies? 950
 Speraram, quod pro patria placitaret et urbe,
 At spes optatum non tulit illa lucrum.
 Civibus illius nocet allegatio, prodest
 Hostibus; est unum civis et hostis ei.
 Ut probra pensemus Danais et damna luamus, 955
 Praedicat et populum, qui sibi credat, habet.
 Et plebs illius dictis consentit et errant
 Erroremque suum, quo tueantur, habent;
 Consumtas querelantur opes, populumque minutum,
 Brachia fessa, rei taedia, teque senem. 960
 Non est regalis exhausta potentia, grandis
 Restat adhuc populis, strenuitate potens.
 Quid resert, si degeneres in taedia vertit
 Belli sors annis continuata decem.

937. Nevel. Anon. p. 519 lin. 1. 945. 46. (Maximian.)
 I, 203. 4, secundum versum tamen Maxim. noster imitatus est:

O sola fortis garrulitate senes.

949. Caton. dist. I, 10. s. d. cunctis, a. s. p.

958. Ovid. Fast. I, 32

Erroremque suum, quo tueatur, habet.

Mens tamen illorum, quibus est equus et puer et res 965.
 Et virtutis amor, insuperata manet.
 Nemo pruinosain rex in te spernere debet
 Caesarie, tibi laus contigit ante diem.
 Nondum natus eras, sed eras tunc matris in alvo,
 Ferre ferebatur nobile mater onus. 970.
 Qualia tu genitus genuisses gaudia regno,
 Plaudit adhuc laeto carmine fama loquax.
 Tu puer et juvenis, audivi saepius ista,
 Segnis nobilibus indole clarus eras.
 Inberbis juvenis, tandem custode remoto, 975.
 Regna tuebaris unica dextra patris.
 Tu decus es patrium post fata paterna secutus
 Nobiliore studens regna tenere statu;
 Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re
 Singula, quae fuerant jure patranda, patras, 980.
 Asperitatis et invidiae corrector et irae
 Aura serena bonis, scopa severa malis.
 Graeca supervenit violentia viribus, armis,
 Navibus et bellis littora Teucra premens.
 Restitit Argolico tua sollicitudo furori 985.
 Expensis belli per duo lustra datis.
 Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
 Mens invincibilis et bene firma manet.
 Mutavit mentem populus levis et calet uno
 Stertendi studio deteriore modo; 990.
 Tanquam pascatur siliquis et pane secundo
 Murmurat et labiis improba vota probat.

965. Hor. A. P. 248

Offenduntur enim, quibus est equus et pater et res
 etiam cfr. (Maximian) I, 34 sq.

Has inter virtutis opes, tolerantia rerum
 Spernebat cunctas insuperata minas.

975. est Horat. Ars poet. v. 161. 976. Margo tu, dico pro
 „unica“ 977. secutus, schol. scil. regnum. 987. est
 Horat. Ep. II, 1, 1. 989. 90. est Hor. Epist. II, 1, 108. 9
 ubi tamen

Scribendi studio, puerique patresque severi

891. Hor. Epist. II, 1, 123. vivit sil. et p. s.

Sed licet egregia facies tua computat annos,
 Intus rex aliquid corpore pluris habes.
 Consilio pollet cui vim natura negavit,
 Et probitas magnos ingeniumque facit.
 Omnia labuntur, nil non mortale tenemus
 Pectoris exceptis ingeniique bonis.
 Non tua tantisper est inclinata potestas,
 Ut caput alterius non relevare queas.
 Sunt populi, sunt arma tibi, tibi copia rerum,
 Tota nec interiit purpura clara ducum.
 Sunt tibi, sunt hostes ferro clavaque domandi,
 Spem quamvis et rem plebs neget ista tibi.
 Non pudet Antenor te, quod vexillifer his es,
 Vertere qui clypeos et dare terga solent?
 Degener es, si degeneres a more parentum,
 Non ea nostrorum sunt monumenta patrum.
 Immo recolligere populum, sedare tumultum
 Debes, et pavidis cor recreare novum.
 Illis uniri non est manifesta phrenesis,
 Intendunt nostram qui jugulare gulam?
 Non sic Antenor, non sic; sed amicus amicis,
 Et socius sociis, hostibus hostis eris.
 Consilii sit summa mei, quod vel superemur
 Funditus a Graecis vel superemus eos.
 Aut evincamus aut occumbamus honeste,
 Mortem non, vitam vivere dico male.
 Et sic instimulat, veteremque resuscitat iram
 Principis Amphimachus, bella movere ratus.

995. Caton. dist. II, 9. 996. Ov. Pont. I, 9, 39. sed pr. m.
 i. q. f. 997. 98. Ov. Fast. VI, 771. Trist. III, 7, 43. 44

Tempora labuntur, nil non m. t. etc.

1011. Juv. satyr. XIV, 136

Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phrenesis.

1018. (Maximian) I, 265

Morte mori melius, quam vitam ducere mortis.

LIBER SEXTUS.

[INCIPIUNT CAPITULA SEXTI LIBRI.]

Arguit Aeneam rex Aeneaque sodales
 Pacem suadentes; iratus dictat in aula
 Qualiter Amphimachus illos transmittat ad Orcos.
 Missus Polydamas pro traditione Synonen
 Ad socios dicit e castris; ille reportat
 Signa, locum, tempus venturis limen in urbis,
 Per cives intrant regem populumque trucidant,
 Frangitur, obruitur, ad fundum Troja crematur.
 Dictatore libri positis aetateque Troiae
 Et numero caedis gens Graeca repatriat omnis. 10

[SUASIO AENEAE.]

Qui color albus erat, nunc est contrarius albo;
 Et nihil est, de quo non sit habenda fides.
 His Anchisiades contrarietatibus astans
 Fidus primo modo persidus exit in haec:
 De bello de pace reor satis esse locutum,
 Inter se pugnant jugiter ista duo. 5
 Haec simul una nequit mens amplecti sed oportet,
 Hic vel ibi quivis ut sua vota loget.
 Nemo potest animum tantis inflectere rebus,
 Ut res oppositas mens ferat una duas. 10
 Hic bellum, pacem desiderat iste, quietem
 Diligit hic, fluvios sanguinis iste silit.
 Qui bellum sitiunt illustres esse videntur,
 His vires optantaequiparare suas.

1. Schol. marginis. quasi dicit: omne quod in mundo est
 mutabile est. — Ovid. Met. II, 541

Cui color albus erat nunc est contrarius albo,

2. Ov. Trist. I, 7, 8. 9, 10. (Maxim.) I, 45, 46 qui habet:
 Haud facile est anim. t. i. r. etc.

Illis paullatim praeceps audacia crevit.
Cordaque languentem dedidicere metum.
Ad magnum virtutis opus summosque labores
Mentem componunt, nulla pericla timent.
Credunt esse nefas animum praeserre pudori,
Plusque solent famam quam timuisse necem.
Pectoris incursu confringere tela peroptant,
Sic titulum magnae laudis ad astra levant.
Est bona militia melior fortuna, sed omni
Tempore tironem non sovet illa suum.
Gloria si retrahit vultum, fortuna recedit,
Et gravius summo culmine mersa ruunt.
Troja semel istos non es experta labores,
Sors quae multociens accidit ista tibi.

[MULTI PACEM FIERI POSTULANT.]

Pacis amatores intendunt esse, quiete
Ducere per patrios otia laeta lares,
Uxores redimire probas, puerosque decennes
Et quasi dilapsas conciliare domos.
Sub qua decubuit, requiescere diligit, umbra
Taurus et amissum quaerit ovile pecus.
Dulcius in solitis cantat philomela rubetis,
Eventus varios res nova semper habet.
Litterulis dominam vel saepe salutat, ut inter
Funera tot totiens se superesse sciat.
Saepe remissa viro mulieris epistola dicit:
Nil mihi rescribas, attamen ipse veni!
Nam quamquam sapor est allata dulcis in unda,
Gratus ex ipso fonte bibuntur aquae.

15. 16. Claudiani sunt: de rapt. Proserp. praef. 9. 10.
16. Cod. dedicere. 30. pro' ducunt cod. 31. glosa: allegat
per hos, qui de aliis regionibus evocati jam per decennium
steterant contra Graecos. 33—35. (Maxim.) I, 45—47, ubi
tamen primus versus:

Sub qua decubuit requiescens, diligit umbram etc.
36. (Maxim.) I, 52. 38. margo. probet. 40. Ovidii est
Heroid. I, 2. 41. 42. Ovidii Pont. III, 5, 17. 18.

Non miror Priamum non hinc non inde moveri,
 Et varie varia voce sonante rapi.
 Obtundunt siquidem curarum pectora sensum:
 Intermissa minus sarcina pondus habet.
 Felix qui potuit tranquillam ducere vitam
 Et laeto stabiles claudere fine dies.
 Si quis, quae mea sit super his sententia, quaerit,
 Plus quam sub bello, viveret pace rogo.
 Nemo miretur, bis quinta revolvitur aestas.
 Quod patriam tanta commoluere mala,
 Et glacialis hiems aquilonibus asperat undas
 Iam decies, pugnae nec numerabo vices.
 Nullo nobiscum sumus unquam tempore, noctes
 Ducimus insomnes, omnis amara dies.
 Mendicant requiem post longum membra laborem,
 Unde peto poni proelia, pace frui.
 Polidamas verbis assensum praebuit istis
 Et pacem fieri postulat, arma premi.

[PRIAMUS LOQUITUR.]

Itatus Priamus: Antenor! nunc recitata
 Est, ait, a capite cognita causa tibi.
 Ad Danaos legatus eras, cum rapta fuissest
 Primitus Hesyonē factaque praeda gravis,
 Insuper occisus genitor, quid cetera dicam?
 Propria continue prodere probra pudor.
 Non quasi nuntiolus, quam secretarius ibas,
 Nam via consilio prodiit illa tuo.
 Ad Graecos itaque transisti, quid retulisti?
 Nonne repente suis te pupugere probris?
 Nonne frequens horritator eras, ut in arma volaret
 Et quateret totum patria posse suum.

45. 46. Maxim. V, 69. 70. 47. 48. Apud eund. I, 289, 90.
 Felix qui meruit tranquillam ducere vitam

Et laetos stabili claudere fine dies.

52. Virgilii est Aeu. III, 285. : 56. glos. omn. am. di. est. 66.
 glos. prod. prob. pud. est.

Missus Alexander est te suadente, reversi
 Tyndaris est juncta per tua verba thoro.
 An non Aeneas Paridis fuit in comitatu,
 Quum fuit in nostram vecta Lacaena domum?
 Proelia mota vidés et funera mille peremta,
 Transtulit huc vires Graecia tota suas;
 Innumeri cecidere duces utriusque cohortis,
 Cum vulgo nulli inuero pepercit hero.
 Si mala sunt ista mala sint, bona si bona, verum
 Aeneas et tu confabricastis ea.
 Certe si mala sunt, incensor es ipse malorum,
 Deque malis tantis jure vocandus eras.
 Mortibus innumeris per te dua regna ruerunt,
 In nihilum per te Troja redacta jacet.
 Digne pro meritis deberes vivus humari,
 Tot quia consiliis interiere tuis;
 Nec refert an sis mediata vel immediata
 Causa mali, sola lex ad utrumque facit.
 Non es causa, sed es nobis occasio quaedam
 Bellorum; non es arma, sed arma movens.
 Consiliis istis, si mens non laeva fuisset,
 Debuerant aures abstinuisse meae.
 Si bona sunt ista, quare flexisse videris
 Propositum citius a bonitate repens.
 Vinceris hic jure contrarius ire priori,
 Dissolvunt veterem jam nova verba fidem.
 Quo teneam nodo mutantem Protea vultus?
 De duplice verbo turpis habetur homo.
 Propositum sepelire bonum non arbitror aequum
 Aut clarae fidei fraude nigrare statum.
 Non avis utiliter viscati effugit alis,
 Non bene de laxis retibus exit aper.

73. schol. sc. Alexandri. 74. schol. Helena. 76. Lac. e.
 margine pro leena. Schol. Helena. 100. Avian. XXIX, 24
 Hic erit invisus, bina quod ora gerat.
 103. alit pro alis. 103. 4. Ovidii sunt Ars Am. I, 391. 92
 qui tamen pro retibus, cassibus habeat.

Diruis, aedificas, mutas quadrata rotundis,
 Est hodie fletus, quod tibi risus heri.
 Erubui gremioque pudor deject ocellos
 Te primis verbis pacis habente tropos.
 Si quis in ore duas aliquo fert tempore linguis
 Altera praecidi forcipe debet ei.
 Inter veridicos non debet stare bilinguis,
 Est quia dedecori propria lingua sibi.
 Simplex principium duplici qui sine relidit,
 Hic erit invisus, bina quod ora gerat.
 Fine probatur homo, caret successibus apte;
 Quisquis ab eventu corda notanda probat.
 Esse tui cordis ego te sententio surem;
 Qui bona dum loqueris non bona corde geris.
 Mobilis et varia semper natura malorum,
 Ex hoc fertur in hoc, torta, retorta tenens,
 O scelerate! duo contraria fers in eodem!
 O te! redargutus ergo recede procul!
 Et statim Priamus exsurgens flammeus ore
 Succincte reliquis omnibus ista serit:
 Nolumus ad voces Antenoris esse reflexi
 Pax et cum pace sit nota perpes ei,
 Qui bellum petiit mature bella reliquit,
 Bellum consuluit et modo bella fugit.
 Haec facit et, positis in seditione quibusdam,
 Plures, quos tentat, in sua vota vocat.
 Detegit imbellies animos nil fortiter ausa
 Seditio, nostra non toleranda domo.
 Contemnamus eos, sed vos estote parati,
 Protinus ut mandat arma levare tuba;
 Portis exite, castris irrumpite, Graecos
 Sternite, viventes mortis in arma date.
 Supremi mittemus in hos certaminis ensem,

105. Horatii est Ep. I, 1, 100, qui Diruit etc. habet.
 108. schol. similitudines. 115. cod. opte. 116. margo „putat“.
 119. Juv. Satyr. XIII, 236. m. c. v. est forme n. m. 135.
 e margine pro pornis. 137. e margine pro supremasi.

Saepe dato melius tempore fiet idem:
Dixit et ignito rex coetum pectore solvit,
Nec sine moestitia plebs sua tecta subit. 140

[PRIAMI COLLOQUIUM CUM AMPHIMACHO.]

Amphimachus sequitur, intrante palatia rege,
De rixa placiti mentio surgit ibi.
Rex ait: Antenor, audisti! quanta profudit
Non nostris, facilis hostibus esse volens,
Et quod pro nibilo ducamus damna, dolores 145
Quasque tulit nobis gens inimica neces;
Nec mala voce mea poterunt haec cuncta referri,
Ora licet tribuas multiplicata mihi.
Aeneas et Polydamas imitantur eundem,
Pars quoque de populis adstipulatur eis. 150
Extat in his nulla mihi confidentia; credo,
Prodere quod Trojam proditione velint;
Unde superstibibus his nuncquam Troja triumpho.
Gaudebit, bellis obsita semper erit.
Illi sublatis succendent prospera nobis, 155
Et ruet ad nostros Graecia victa pedes.
Hanc maculam delere volo, tu conscius esto
Praestans consilio pectora fida meo.
Nemine sub tunica tua portes arma sciente,
Summum consilii dogma „tacere“ puta. 160
Cras ego divinam sum rem facturus in arce,
Tu tempus memori pectore tale tene.
Tunc et enim mecum venient coenare vocati;
His fac ut extremi coena sit illa cibi.
Approbat Amphimachus, quod ethic agat, omnia spondet, 165
Colligat ista fides. Hic abit, ille manet.

138. Ovid. Ars Am. I, 404. 141. schol. sequitur: regem.
144. schol. sed facilis. 150. schol. Antiquitus inter dissidentes, omnes qui consentiebant, producebant stipulam et inde transsumptum est adstipulor, aris. 160. cod. docma.

[CONSLIUM ANTENORIS ET PRINCIPUM.]

Nondum sol liquidis se miserat aureus undis.

Clam sociant aliqui se, sine teste, sibi;

Scilicet Antenor, Iolaus Polydamasque,

Amphidamas illis affuit atque Dolon.

Dicunt mirari se, regem malle perire,

Quam sua sub pacis prosperitate fore.

Hostibus inclusi sumus omnes, patria moeret,

Sunt quia continua proelia, quisque dolet.

Consiliis, Antenor ait, attendite nostris

Dicendis firmam continuando fidem.

Quidque velitis et his praestate silentia rebus

Dicite; moxque ligant his sua vota fide.

Omnibus adstrictis Aeneam deesse patrandis

Noluit Antenor, unde vocatus adest.

O Anchisiades! ait, ista frequentia belli

Omnibus est oneri, dicimus ergo tibi.

Censeo tradendam, tu si consenseris, urbem;

Est grave perpetuis corpus humare malis.

Cautio quod danda sit ad ista negotia, scitis,

Ne noceat voto suspiciosus homo.

Ad Danaos sapiens et cautus nuntius ibit

Semina consilii seminet ille duci.

Ille reportabit pacis tutamina nobis

Ut vadant nostra liberiore via:

Tardandum non est, sed ut acceleremus oportet;

Non patitur longam lectio nostra moram!

Hanc hominum si quis audiverit ante, curante

In nostram cedet protinus illa necem;

Et quia nos Priamo pacem persuasimus olim

Instat consiliis forsitan ille novis;

170

175

180

185

190

195

168. fortasse legendum: sed sine teste.

169. Dares nominat: Ucacyon. 170. cod. Delon. 188. Schol. Graecorum.

192. Ov. Met. IV, 350. vixque moram patitur.

193. schol. cur. finem. 194. schol. quia si consilium istud intellexerit ante finem occidemur a Priamo.

194. schol. illa. lectio vel actio.

Adde, quod irato dissolvit pectore caecum;

Quis scit an haec nostrum nutriat ira malum?

Plus aloes quam mellis habent pro pace petita,

Ergo nos Priamo hinc quasi poena sumus.

200

Cum turbam turbo turbavit, turgidus ipse

Hoc nos turbare turbine pronus erat.

Dixerat. Applaudunt et statim Polydamantem

Illa cohors Graecum mandat adire ducem.

Polydamas itaque gradiens Agamemnonis ista

205

Auribus insinuat, rexque serenus ovat.

[CONCIO GRAECORUM.]

Jam Phœbū tenet unda maris, clam convocat omnes

Rex Danaos rogitans, quis quid ad ista sonet.

Concipit ingentes animos hoc omne Graecus

Persuadens regi munera laeta capi.

210

Proditor aut unus, aut plures? Omnibus omnes

Res salvae maneat; hi pede pacis eant.

Tu, quamcunque deus tibi fortunaverit horam,

Grata sume manu, neque morere diu.

Qui tulit in castra, rex! hujus semina grani,

Ne dubites illi verba secunda loqui.

Est ea res nimium temeraria, dicit Ulixes,

Et consentit in hoc themate Nestor ei.

O totiens hominis mutatur spesque laborque,

Cursor ad optatas non venit usque metas.

215

Quis scit an hoc oculo spectat fortuna sereno?

199. schol. amaritiam designat pacis quam nos petivimus.

200. schol. quia nos persequitur. 213. 14. Hor. Ep. I, 11,

22. 23. Tu, quamcunque etc.

Grata sume manu; nec dulcia differ in annum.

219. Pamphil. XXVII, 1.

Multotiens hominum frustratur spesque laborque.

220. pro cod. moras Hor. A. P. 412

qui studet optatam cursu contingere metam

Ov. Trist. IV, 8, 35

Non procul a metis, quas pene tenere videbar,

Curriculo gravis est facta ruina meo.

Fallitur augurio spes bona saepe bono.
 Pyrrhus ad hoc, quia displicuit dissuasio Pyrrho,
 Regi vicino stabat et ipse loco:
 Providus est Nestor, est circumspectus Ulixes; 225
 Discrete dubitant et dubitando timent.
 Quid tentare nocet, yotum labor improbus implet
 Arsque vigil magnas saepe ministrat opes,
 Nec mare transisset, pavidus si nauta fuisset;
 Turgida cum primum restitit unda rati. 230
 O rex! interdum labor altus expedit actus,
 Maxima segnities commoda tollit iners.
 Quantumcunque potes, facito properare laborem,
 Nec mora segnis opus differat ulla tuum.
 Tempus ad hoc fortisque viros fidosque notabis, 235
 Quos credis tutos, effuge, tutus eris.
 Quis bona sic nisi mentis inops oblata refutet?
 Resque laboriperas absque labore datas?
 Plebs probat hoc, firmatque fidem laudatque laborem,
 Ipsaque clara ducum concio spondet opem. 240
 Regi Polydamas signum diffamat, ut illi
 Norint, quo veniant tempore, quoque loco.
 Promittunt proceres et jurant Polydamanti
 Immo vovent stabilem regis ab ore fidem:
 Ejus quod rebus, quod amicis, quodque propinquis 245
 Quod sibi servetur intemerata fides;
 Aeneam nullus, Antenora nemo, Dolona
 Nemo contigat, nemo nocere velit;
 Incolumnis maneat Iolaus et omnis in isto
 Fida mente volens conscient esse foro. 250

222. Ovid. Heroid. XVII, 234

Fallitur augurio spes bona saepe suo.

227. Ov. Met. I, 397. quid tentare nocebit. 228. Ov. Pont. III, 1, 104.

Has Fortuna tibi nostra ministrat opes.

229. 30. Pamphil. III, 9. 10. 237. Gualt. Alex. IV, 571

Quis nisi mentis inops oblatum respuat aurum?

238. schol. laborem parantes. 241. cod. illo.

[MITTITUR AD AENEAM.]

Mittit ad Aenam cum Polydamante Sinoneu
Rex, rem non dubia certificare nota.
Postulat ut signum, locus assignetur et hora
Quomodo, quando, quibus, aut ubi fiat opus.
Istis Anchises interfuit actibus, istis
Antenor; fuit hos jussus adire Sinon.

255

[QUOMODO TROJA CAPIENDA SIT.]

Est locus in Troja, stat in illo porta locata,
Scaeua vocabatur, ampla, decora, nitens.
Pro reliquis erat huic specialis gloria signi,
Post caput inventor sculpsérat illud equi. 260
Audierant socii scelerati verba Sinonis
In quae se dederant, pacta patrare parant.
Nostra, Sinon! ajunt, studeas propendere verba
Regi, quae loquimur, regrediendo refer:
Hanc portam, monstrantque sibi, reserabimus Argis, 265
Nolumus hos aliis apropriare locis.
Tempus captabunt; media quoque tempora servant,
Venturi siquidem tempore noctis erunt.
Lumen eis dabimus pro signo, lumine viso
Protinus in portam Graeca caterva fluat. 270
Nos erimus praesto, quid agendum, quo sit eundum
Indubitanter erit praevia nostra manus.
At nos et nostri, nos nostraque more sequestro
Portae iam dictae stabimus ante fores.
Vos pactam servate fidem, non armiger ullus. 275
Contingat nostras ense vel igne domos.
Ecce locum dedimusque tibi cum tempore signum
Et totum rerum te didicisse modum.
Vade, vale: cave ne titubes, mandataque frangas,
Ac nihil ex istis nisi pienter agas. 280

254. schol. traditionis. 258. cod. Seta. schol. Aliae portae non habebant signa, ideo caput equi sculptum fuit in ista speciale signum. 260. schol. post. i. e. extrinsecus. 279. Horatii est Epist. I, 13, 19.

Si quidquam fuerit de contingentibus auctum,
Demtum, mutatum credimus esse malum.
Si non cuncta, Sinon! iterum tibi dicimus, apte
Feceris; infelix et cibus ignis eris.

[EXCLAMATIO AUCTORIS IN TRADITORES
CIVITATIS*.)]

Quid facitis, scelerata cohors? qua flante Mægætra 285
In mentem vobis spiritus iste ruit?
Es pius Aenea? sic cantavere poetæ;
Cujus produxit fabrica tale nefas.
Virgilii musa mendacia multa colorat
De te non facta sed mage sicta canens. 290
Insignem pietate virum te nominat, aequum
Praedicat et saepe clamitat esse pium.
Es ne pius, propriam qui tradens hostibus urbem
In miseram mittis omnia viva necem!
Cum facie civem, cum pectore te facis hostem, 295
Impia sub dulci melle venena latent.
Sontibus insontes soboles, sobolumque parentes
Morti quum tradis, semper iniquus eris.
Iam Troja! totius apex tibi crevit honoris,
Tu Trojam toto mungis honore miser. 300
Reddere gaudet homo nequam pro melle venenum,
Pro fructu poenam, pro pietate dolum.
Non Venus immo Venus; quoniam Venus est meretrice
Quavis deterior, te genuisse potest;
Te lapis et montes, innataque rupibus altis 305
Robora te saevæ progenuere ferae.
Unde neces hominum non curas more lupino,
Tu fieres rapido, viscidus! esca lupo.

*) E margine.

289. Alani Anticlaud. lib. I. (ed. Antwerp. 1611) fol. 6.
lin. 9. 296. Ovid. Amor. I, 8, 104. 300. schol. privas.
301. 2. Anon. Nevel. p. 493. lin. 4. 5. ubi tamen ultimum
verbum „dolos“ non „dolum“. 302. schol. Non Venus,
qua dea; immo Venus, quae meretrix foeda.

Mitius inveni quam te genus omne ferarum,
Antenor! similis est tibi nullus aper!
Urbem, quae multo surrexit ad astra labore,
Una fecisti nocte perire, lupe!
Urbs bona, nobiliter steterat quae pluribus annis,
Flos Asiae, Trojum gloria, gemma Phrygium,
Hortus tironum, procerum rosa, lilia regum,
Pompa puellarum, mansio grata ducum,
Auxilii murus, patriac tutissima turris,
O miser! o subito, te perimente perit.
Turpe quidem dictu, sed si modo vera fatemur,
Saevior est animo vipera nulla tuo.
Juppiter in multos temeraria fulmina torquet,
Qui poenam, quam tu, non meruere pati.
Tu quoque Polydamas, qui verba nefanda ferebas,
Nonne feris saevis plus feritatis habes?
Prodis in mortem pueros juvenesque senesque,
In quibus et recubas, moenia clara cremas.
Quem libet acta probant, et quid non proditor audet?
Terreaque de fructu, quam sit amara, docet.
Quae seges infecta surget non decolor herba,
Arbores dulci, dulcia poma cadunt.
Nescio, tantorum cum sit pincerna malorum,
Carmine quo sungar in tua fata ferox!
Di tibi dent sociisque tuis inopemque senectam,
Et longas hiemes, perpetuamque sitim.

[PYRRHUS OCCUPAT PORTAM.]

Egrediens in castra Sinon audita reportat,
Rex cum Grajugenis singula verba notat;

309. Ovidii est Heroid. X, 1. 310. Margo. Invehi-
tar in Antenorem. 321. 22. Ovid. e. Pont. III, 6, 27. 28,
ubi tamen secundus versus sonat:

Qui poenam culpae non meruere pati.

323. Margo: Invehitur in Polydamantem. 327. Ovid. Fast.
II, 331. quid non amor improbus audet. Ovid. e. P. III,
8, 16. 333. 34. Ov. Am. I, 8, 113. 14

Di tibi dent nulosque lares, inopemque senectam.

Et longas etc.

Ad signum sua sequē parant, tempusque locumque,
Observant, fortes arma subire vocant.

Tempus erat dubiam cogens nigrescere lucem, 340
Cui neque lux neque nox est, sed utrumquē parens.
Non dat adhuc claves custodibus Amphimachus, sed
Se penes has habuit, postea vero dedit.

Claves Antenor Anchisiadesqué tulerunt,
Res ea prorsus erat suspicione carent.

Ad murum portae, cunctum quibus esse volebant, 345
Adducunt, murus ut tueatur eo.

Et statim porta succendunt lumen aperta,
Gaudent ad rutilam Dorica castra faciem;
Luminis ad radium se transfert illico Pyrrhus,
Vix bene contigerat Pergama, porta patet. 350

Mox reseratores pro conservanīe rānum
A Pyrrho pacis praesidiique ferunt.
Se quaecunque domus signo cristaverat isto;
Pyrrhus ait; nulla per nocumenta cadet,
Vos igitur vestra vestrosque reponite tuto. 355
Ut vos conservet pāctio factā loco.

[CONTEMPLATIO AUCTORIS.]

Alex. 204
Urbs, stylus extremam cuius jam scriptitat horam,
Arx regum, procerum quae fuit atque ducum,
Quam situs ipse loci, quam rerum copia major
Extulit, atque frequens rumor ad astra tulit? 360
Haec ajunt, quod sub Abraham constructa, sed Abdon
Sit quod sub nostro iudice strata solo,
Et sunt qui dicant hanc surrexisse sub Aioth;
Qui pingueum valido vulnere fixit Eglon;
Et fortasse legens sic dicet, cur tulit auctor 365
In cameram studii Troica bella sibi?

339. 40. Gualter. Alex. III, 463. 64

Tempus erat dubiam cogens pallescerē lucem,
Cui neque lux neque nox imponit nomen utrumque.

340. schol. crepusculūm. 362. margo: noster dicit quod temporibus judicum quum esset Abdon iudex delecta est Troja.

Non propter Trojam, Trojanum scribere bellum

Aut coepit Phrygum sollicitare stylum,

Sed ductus meliore via compescere pravos

Et servare dei vult in amore bonos.

Grata medulla latet omni sub cortice rerum,

Et nucleum celat arida testa bonum.

Nos docet Herodes, sicut Baptista Johannes,

Erudit iste bonos, territat iste malos;

Et bene, si memini, fas est et ab hoste doceri,

Virtutumque Sathan fabricat arma tibi.

Nos ad serpentes formicas bestiolasque

Et sacra pennatas pagina mittit aves;

Et mihi Job loquitur, quia me jumenta docebunt

Et nihil est quod non prosit et obsit idem.

Hic sonat invidia, livor, truculentia, fastus,

Ambitio, rancor, ira, libido, dolus.

Postremum vero Trojae miseranda ruina

Informativa singula voce sonat;

Ut malus absistat justusque resistat, habeto,

Sed quia clauerunt haec mala sine malo.

Quod brevis est risus, quod longaque lacrima mundi

Quondam Troja potens incinerata docet.

Iam firmum nihil est, cui non metus esse ruinae

Possit, et hoc subito; persequor ergo cito.

367. margo. Respondeo. 370. margo pios. 372. Anon.
Nevél. p. 486. vers. 12. 375. Margo: Verum dictum, quia
et hoc homini datur pro anima sua et in multis aliis instru-
mentis ab eo et licet ipse non intendat nostro professui sed
suae pravae voluntati. — cfr. Ovid. Metam. IV, 428. 381. 382.
Margo: hic. i. e. in isto libro sonat invidia quo ad Peliam,
livor quo ad Paridem et Menelaum, truculentia quo ad pu-
gnantes, fastus quo ad milites et victores, ambitio quo ad
Palamedem, rancor quo ad rusticos, ira, quo ad victos, libido
quo ad Paridem et Helenam, dolus quo ad Hecubam. 384.
cod. sonant. 385. schol. hab. nunc librum.

389. 90. Gualt. Alex. VIII, 399. 400.

Tam firmum nihil est, cui non metus esse ruinae

Possit ab invalido, qui nondum navigat aequor.

[EXPUGNATIO TROIAE.]

Tempus erat, quo prima quies mortalia membra
Incisit et cerebrum gratior hora linuit;

Lumine conspecto properant ad Pergama Graeci
Quolibet accincti fortiter ense suo.

Irrupere Thoas, Adamas, Ajax. et Epimnus 395
Paene quidam primus ipse Machaon erat.

Tessander, Sthenelus, Menelaus, Nestor, Ulixes

Immo globata simul Dorica tota phalanx,

Invadunt urbem somno meroque sepultam,

Ilico dejicitur omnis ab arce vigil. 400

Tunc medium ruit in urbem numerosa juventus,

Tunc gladium coepit ferrea ferre manus:

Aggeribus ruptis sic spumens effluit amnis

Et nimis insanis jugera pressat aquis.

Teucrorum mentes inopinatissimus intrat 405

Horror, inauditus concutit ossa tremor.

Nec mirum; tanto terebratur Troja fragore

Tamque gravem strepitus reddidit ille sonum,

Ut credas omnes agitasse tonitrua ventos

Vel magis in primum cuncta ruisse chaos. 410

Armatus astare Phryges in lumine primo

Et stricto postes ense sonare tremunt.

391. 92. Virg. Aen. II, 268. 69.

Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
Incipit, et dono Divum gratissima serpit.

395. margo: propria nomina. — Epimnus invenimus apud
Virgilium sub nomine Epeii. Virg. Aen. II, 262. 63. 64.
— Athamasque Thoasque

Pelidesque Neoptolemus? primusque Machaon,
Et Menelaus, et ipse doli fabricator Epeus

397. Tessander. Virg. Aen. II, 261

Tisandrus Sthenelusque duces, et divus Ulysses.

399. Virg. Aen. II, 265. 401. Gualth. Alex. I, 322. 23.
— ruit omnis in urbem

Turba, perit etc.

403. cod. annis. Virg. Aen. II, 496 sqq.

Non sic, aggeribus ruptis cum spunieus amnis

Exit, oppositasque evicit gurgite moles

Fertur etc.

Tecta frenunt, resonat magnus plangoribus aether,
 Territus hinc vagit matris in ora puer:
 Foemineis omnes ululant plorantibus aedes, 415
 Cuncta dolore fugit exhilarata quies;
 Exilit hic nudus, hic prima veste renactus;
 Occurrens Danaus perfosdit ense latus.
 Foemina nuda salit e lecto, vix bene prolem
 Arripit, ante larem non venit, icta cadit. 420
 Ille vel illa caput jam paene levaverat, Argus
 Advolat, in partes membra levata secat;
 Membra levat sensim vili demissa grabato
 Servulus et venter scinditur ense suus.
 Enbipedat pes attonitus; quia dum fugat ille 425
 Obviat hic, nescit quo moderatur iter.
 Dum gladios fugiunt, gladiis in acumina currunt
 Et mortem generat mortis ubique fuga.
 Cum planetu luctus et plurima mortis imago
 Nascitur et nulli se revocare datur. 430
 Hostica per totam diffunditur ultio Trojam,
 Rumpia crudelis fert genus omne necis.
 Penelei juvenis cecidit mucrone Coroëbus
 Nec poterat supplicem Iuno juvare virum,
 Iste procul fuerat Cassandrae, cuius amore. 435
 Venerat in pugnam, post habiturus eam.
 Confixi pereunt Hypanisque Dymasque, nec ullus

413. Virg. Aen. IV, 668. 414. Ovid. Fast. IV, 208.

Tutus ut infanti vagiat ore puer.

415. Virg. Aen. II, 487. 88

— penitusque cavae plangoribus aedes

Foemineis ululant.

417. schol. circumdatur. 422. e margine pro: secata levat.

425. Schol. dubitando vadit et dicitur ab en quod est in et
bis et pes. 429. Virg. Aen. II, 368

— crudelis ubique

Luctus ubique pavor et plurima mortis imago

432. textus præbet romphea, i. e. rhomphaea pro qua forma
posuimus latinam formam rumpia. 433. Virg. Aen. II, 341
juvenisque Coroebus. Penelei. dextrâ. 437. e. Virg.
Aen. II, 428. — pereunt Hypanisque Dymasque

Confici a sociis

posuimus pro nostri codic. Hispanisque dunasque.

Sustinet occubitum dinumerare ducum.
 Quid recitem, reticere juvat; justissimus *opus*
 Qui fuit in Teucris, quod perit Eripheus. 440
 Itur in omne nefas; postes a cardine vellunt,
 Ipsaque magnatum glomata strata ruunt,
 Altas dejiciunt a summo cardine turre,
 Iam sunt omnes terra domusque pares.
 Sternitur extractus, si quis latitaverat intus; 445
 Multo Teucrorum sanguine fumat humus.
 Gens victrix tandem Vulcano fulminat urbem,
 Nemo tum latum vidit in orbe focum.
 Flamma vorax ad celsa volans obnubilat astra.
 Longe seposita percutiendo loca. 450
 Tros miser, arma timens, exermis currit in ignes,
 Ignis ut hinc urit, rursus ad arma ruit.
 Hic ardent aedes, hic detruncat Diomedes
 Per varias caedes brachia, crura, pedes.
 Vix sit habenda fides quot millia stravit Atrides; 455
 Omne quidem vivens paene perire vides.
 Densatur plangor, ferit aurea sidera clamor,
 Est omni major iste dolorc dolor.

[FINIS PRIAMI.]

Forsitan et Priami fuerint quae fata, requiras;
 Ipse fere primus sub necis ivit onus. 460

441. Virgilii Aen. II, 480 — — postes a cardine vellit

443. Virg. Aen. II, 445. 46

Dardanidae contra turres ac tecta domorum
 Culmina convellunt.

447. Gualth. Alex. I, 348

Imperat et reliquam Vulcano fulminat urbem.

451. 52. Gualth. Alex. III, 812—13

Iste pyram reverens gladios incurrit: at ille
 Ut gladios fugiat medios se mittit in ignes.

457. Virg. Aen. II, 488. fer. aur. sid. clam. 459. Virg. II,
 506, e quo loco nostri „requires“ mutavimus in requiras.

Cooperat et Priamo signum splendescere nigrum.
 Et portam turba jam subitura foret;
 Antenor duxit in celsa palatia Pyrrhum;
 Tunc fuerat ferro cinctus et ipse fero.
 Non sinit interea Pyrrhus dormire mucronem, 465
 Sternit quos media conspicit ire via,
 Ianua regalis temere convulsa tumultu.
 Horrendaque replet anxietate domum.
 Excitus ad strepitum longaevus anhelat ad arma:
 Arma quibus pacem duxerat ipse diu. 470
 Armandi Priamo deest copia, copia vero
 Insueto poterat utilis esse minus.
 Qui mediis postquam videt in penetralibus hostem
 Remigio credit devolitare pedum.
 Alas perdidereat pennas furante senecta, 475
 Furtivo graditur temporis aura pede.
 Non longe stetit ara Iovis; vix contigit illam
 Rex ratus auxilii fercula ferre Iovem;
 Insequitur Pyrrhus et ad aram cripe retractum
 Per laevam rigido persidit ense scenem. 480
 Illic finis Priami, sic taedas turpiter actas
 Ledaeaque luit exitiale nefas.

[EXCIDIUM TROIAE.]

Hecuba moesta fugit sequiturque Polyxena matrem,
 Iam credunt ambae sustinuisse necem.
 Aeneas occurrit eis, o tiro! puella. 485
 Ista tuo vivat munere, mater ait;
 Omnia perdidimus, tantummodo vita relicta est,
 Praebeat ut sensum materiamque mali:

461. Margo, splendescere propter ignem, nigrum propter corruptam intentionem. 473. Virg. Aen. II, 508.
et medium in penetralibus hostem.

479. Virg. Aen. II, 550. 551. 553.
Traxit — — — altaria ad ipsa trementem

ac lateri capulo tenuis abdidit ensem.

481. Virg. Aen. II, 555. haec finis Priami fatorum.

Occubuit Priamus, Polydorus et ipse Polytēs,
 Cum populis omnes interiēre duces; 490
 Solvitur in cīneres Trojæ latissima sēdes, *Alex. 3, 330*
 Aequantur plāno culmina celsa solo;
 Carnifīci fortuna potest nīca flēnda videri,
 Omne trahit secum Palladis ira malum.
 Iam metuo, miseros fratrum quod currat in artus 495
 Et quod jam Danaus pērsodet ēnse latus.
 Optarem potius perfigi cuspide raptim,
 Quam mala tanta diu ferre doloris acū.
 Mitius ille perit, subita qui mergitur unda,
 Quam sua qui tumidis brachia lassat aquis; 500
 Sed misere solus superest post omnia luctus,
 Quot bona possedi, tot modo tanta fleo;
 Nec lacrimabatur, lacrimas introrsus obortas
 Ebibit ipse dolor funereusque pavor.
 Aeneas illam patri commendat; apud quem 505
 Toto torturæ tempore clausa sedet.
 Plangendo fugit in aedem Cassandra Minervae,
 Hic Heleno fratre concomitata latet.
 Graeci devastant, occidunt; nocteque tota
 Officium Phrygibus ignis et ensis agunt. 510
 Argentum rapitur, ebur, aurum, sérīca vestis,
 Ostrake cum phaleris, purpura, gemma, chlamys;
 E porta juvenes exportant pondera prædæ
 Omnibus in fine distribuenda bene.
 Occidit hac sorte gandens opulentia Trojæ, 515
 Finit, fitque ciniſ urbs bona, plena bonis,
 Ampla potentatu, celeberrima, digna relatu.
 Felix primatu, principe, cive, statu.
 Iugiter ignara fortuna quid esset amata
 Urbs vetus et clara sit pecualis ara; 520

489. Schol. filii erant Hecubae. 490. Schol. quos praesentes non videt, omnes occisos credidit. 491. Virg. Aen. IV, 530 solvitur in somnos. 493. Ovid. Trist. III, 11, 37.

494. Ovid. Trist. III, 11, 72

Omne trahit secum Caesaris ira malum.

499. 500. Ovid. e. Pont. III, 7, 27. 28.

Urbs res declarat, ubi fundamenta locarat
 Phoebus et aptarat moenia, vomer arat.
 Nemo sibi ponat: in mundi flore vivamus;
 Capta vides sero Pergama, capta tamen.

[AGAMEMNONIS ORATIO].

Orto sole duces Agamemuon in arce Minervae 525
 Convocat et verba protinus ista levat:
 Gratulor, o proceres! quia nos hoc sine labores
 Clausimus, interius absque labore sumus:
 Tunc bene pugnatur, cum pax pugnando paratur,
 Nobiliora bona proelia pace mala. 530
 Fortunam Priami cantavit Troja diebus
 Pluribus, et nostra dissuit ossa metus,
 Unde viri medio ceciderunt tempore, terram
 Sanguine qui vobis hanc peperere suo;
 Scilicet Aeacides cum Patroclio Diomedes, 535
 Quique prior tinxit Prothesilaus humum:
 Multi qui numerum vicerunt, ala Quiritum!
 Fustibus et gladiis qui periere Phrygum.
 Nomina praetereo, Protenoris Antilochique;
 Me cunctos prohibet enumerare dolor. 540
 Sed neque multiplices nostrorum promere mortes
 Cum totidem linguis sunt satis ora decem.
 Nil adeo fortuna gravis miserabile fecit,
 Ut minuant nulla gaudia pace malum.
 Flebile principium melior fortuna secuta 545
 Est, tulit undosos clarior aura dies.
 Nunc ad nos vultu rediit fortuna sereno
 Matris in uberibus facta noverca prius.
 Dardanidas vestri pulchre domuere lacerti,
 Troibus et Phrygibus imperat ista manus. 550

522. Ovid. Heroid. I, 67

Utilius starent etiam nunc moenia Phoebi

524. Ov. Ars Am. I, 478. 527. pro cod. vos. 544. Ov.

e. Pont. IV, 4, 5, 6, ex quo loco nostri „parte“ mutavimus in

„pace“. 545. Ovidii est Metamorph. VII, 518. 547. Ovid.

Trist. I, 4, 27: et vultu ridet fortuna sereno.

Troja jacet certe Danais invisa puellis,
Iam bove captivo Pergama victor arat.
Sub pedibus calcatis eam, quae maxima dudum
Regibus et magnis imperitabat heris.
Promeruit nostra magnas constantia laudes,
Per nos in cinere Troja sepulta jacet.
Vos haec, vos inquam, victoria solis ab ortu
Solis ad occasum laudis honore feret.
Immo terrarum quo tempore volvitur orbis,
Omnibus in linguis iste triumphus erit.
Trojam devicit, cantabunt, Graecia victrix,
Crimine quae Paridis fit rogus, inde cinis.
Obruta Troja docet mundi quid in omnibus actis
Est virtus: placitis abstinuisse bonis.
Efficiens ille manet urbi causa ruinae,
Ausus legitimi fallere jura tori.
Ob Paridis praedam praedatam cernitis urbem,
Hic merito venit, illa maligna fuit.
Vos istas hodie res diripuistis honeste,
Viribus egistis omnia, fraude nihil.
Quam bene, quod praedam partem portastis in unam,
Est spolii danda portio cuique sua.
His, quibus est promissa fides, estote fideles,
Fraus absit: vacuas caedis habete manus.
Laudo vos, sed in hoc non laudo, vultis eidem
Stricte promissam si temerare fidem.
Si sit contactum quicquam de rebus eorum,
Reddatur penitus, omnis abesto dolus.
Aeneas maneat cum Polydamante quietus,
His erat Acalegon et comes ipse Dolon;

551. imitatio Sabini I, 12:

non me Troja tenet Grajis odiosa puellis.

552. schol. possibile ponit. Ovid. Heroid. I, 51. 52.

— — — uni mihi Pergama rostant;

Incola captivo quae bove victor arat.

564. Ovidii est Heroid. XVII, 98. 565. schol. Paris.

566. Ov. Her. XVI, 284

Castaque legitimi fallere jura tori

571. schol. q. b. fecistis in hoc: 574. Ovid. Ars Am. I, 642.

Gaudet Antenor simili ridere quiete,
His quoque personae proximitate datae.
Consentit populus et eis, qui regis ab ore
Expressi fuerant, omnia salva manent;
Et non expressis tantum, sed et omnibus his, qui 585
Participes hujus traditionis erant.

[GRATES ET PRECES ANTEGORIS.]

Antenor surgit; ut fandi copia detur.
Obsecrat; hac sumta convenienter ait:
Grates Grajugenae gratarter reddo juventae
Pro bene servata, quam pepigere, fide. 590
Corpora nostra quidem rebus sunt integrâ salvis,
Nec nocuit nostris ulla procella necis.
O rex! in capite belli, cum bella sitiret,
Et daret extentas Troja superba minas,
Non ierat, sed iturus erat navemque struebat. 595
Intendens Danais damna parare Paris.
Res ea displicuit Heleno, retulitque futurum
Remigio tali Troibus excidium;
Hic etiam reddi corpus persuasit Achillis;
Intumulata dolens membra jacere ducis. 600
Et fuerat Cassandra malo contraria vestro
Hoc casu, casum vaticinando Phrygum.
Immo clamabat manifeste, Troja tenenda
Quod foret exitio, si Paris iret eo.
Quicquid agebatur inter primordia belli, 605
Illa recusabat, quae Paris egit agi.
In tantum; quod eam pater atro carcere clausit,
Nec tacuit, pacem semper in ore tulit.
Concedas igitur his libertate patiri,
Et tua pro meritis gratia prosit eis. 610
Rex de consilio consentit, eisque duobus
Libertas etiam, re redeunte, reddit.
Evadit quoque per Helenum regina precantem
Hecuba, reginae jungitur Andromache.

[PRAEDEAE DIVISIO.]

Res nova sollicitos invitat semper ocellos,
Hac illaque trahit splendida Troja viros
De multis laribus lar hic surrexerat unus,
Unus erat solo lucidus igne locus.
Ignis Troja fuit, et tota; vagantur ibidem
Graeci Trojanum circueundo locum.
Hic cineres, hic carbones, hic respicit ignes;
Saepius est oculus in novitate vagus.
Ista regyrantes vocat in commune Quirites
Et totum populum buccina dando sonum.
Nec mora. Conveniunt et conglomeratur in unum
Quam tulerant, praeda, rege volente, locum.
Et quae dividitur et ab unoquoque levatur,
Omnibus illectis portio magna satis.
Vivat in aeternum rex! clamant vocibus altis,
Aera concutiunt, festaque fausta canunt.

615

620

630

635

640

[ATRIDES REDITUM PARAT.]

Vidit ut Atrides, quid enim non ille videret,
Cujus in arbitrio Graecia tota fuit;
Trojam destructam, finitos esse labores;
Cogitat in proprios vel remeare lares.
Ad notos etiam desiderat ire penates
Graeca phalanx, annis exiliata decem.
O patriae natale decus! sic allicis omnes,
Exul vix poterit immemor esse tui.
Conveniunt aliqui jam tempora certa daturi;
Quando petenda forent patria tecta sibi.

616. schol. propter ignem. 625. cod. conglomerantur.
630. festa canunt. Ov. Fast. III, v. 714. 631. 32. Ovid.
Remed. 467. 68. Vedit id Atrides. quid enim etc.

637. Gualt. Alexandr. I, 365

O patriae natalis amor sic allicis omnes.

638. Ov. e. Pont. I, 3, 35. 36.

Nescio qua natale solum dulcedine captos
Dicit, et immemores non sinit esse sui.

Sic igitur statuisse volunt, ut, quando veniret,
 Vela levarentur omnia, quinta dies.
 Propositum tale mutatio destruit aurae,
 Sollicitum raucis nam mare servet aquis;
 Tempus enim quia per aliquod maris ira fremebat 645
 Non poterant dicta vela levare die.

[POLYXENA INTERFICITUR.]

Est apud Aeneam servata Polyxena, Pyrrho
 In thalamum mentis ejus imago cadit. 650
 Nonne meo patri fuit haec occasio mortis
 Cogitat, et studio pectoris ista rotat.
 Tempore, quo Priami fuit a me regia fracta
 Hanc ibi non vidi, reperietur ubi?
 O Agamemnon! ait ad regem, quo tamen antro
 Haec latitat virgo condita, scire volo.
 Non memini me patris eam vidiisse sub umbra, 655
 Nec scio, quod tulerit Hecuba mater eam.
 Undique rex quaerit pro virginе, mentio surgit
 Quod sit ab Aenea tradita virgo patri.
 Rex vocat Aeneam. Cur nos Aenea fatigas?
 Intulit, ut veniat, pelle, puella, moras. 660
 Aeneas petit Anchisem; virguncula prodit,
 Dicitur ad regem certa subire necem.
 Rex Pyrrho praesentat eam, sententia Pyrrhi
 Extat ut interitum patris et ipsa luat.
 Detrahitur moesta, scissaque Polyxena palla, 665
 Et noçet alterius non sua culpa sibi.
 Ad patrum jugulat detractam tiro sepulcrum,
 Occidit hoc misero regia virgo modo.
 Rex Anchisiadem pro clausa virgine culpat,
 Qui jubet ut cedat, altera regna petat. 670

[POETA LOQUITUR DE LIBRO SUO.]

Virginis a partu duc annos mille ducentos
 Et quadragenos his sociando novem,

Prodiit in lucem, tunc editus, iste libellus,
 Quam miser est mundus insinuare voleus.
 Forsan adest aliquis dicetque; quis edidit illum? 675
 Ista requirenti reddere verba potes.
 Ecclesiam scis in Stadio, quam protegit alis;
 Nam caput est ejus, virgo beata suis.
 Qui scribens: „in principio verbum caro factum:“
 Intonat, illius ad latus ille volat. 680
 Prodiit ex rutilo roseus locus iste roseto,
 Ingenua matrem nobilitate sequens.
 Sic florendo vigent, ut odore, colore, sapore
 Nunquam degenerent; his tribus ambo placent.
 Splendescit virtute color, doctrinaque pascens 685
 Est sapor et famae balsama, spargit odor.
 Abbatem nosti Tirricum, cui dedit olim
 Ecclesiae dictae virgo patrocinium.
 Cui virtus animam decorat, facundia lingua
 Dapsilitate nitet, utilitate viret. 690
 Ille, suos quondam non ultimus inter amicos,
 Ante virum tamem qui tulit ejus onus;
 Edidit hunc sexto finitum mense libellum,
 Cui tamen hoc tempus syncopa multa scidit.
 Correxit pigritans. Labor sic, quam scribere; major 695
 At corrector ait: sint tua si qua valent.
 Nulla poetarum posuit figmenta, Daretis
 Historiam soliti scribere, vera tenens.
 Et Phrygius fuit iste Dares, et tempore belli
 Ipsa quidem miles proelia visa reservit. 700

678. Margo. Iohannes. 681. Margo. Stadis. 682. Margo.
 Harseveldo. prius Rosenveld. 687. Abbas Theodoricus suc-
 cessit 1242 Alberto. 691. Margo. Albertus abbas Stadensis.
 695. 96. cfr. Ovid. Pont. III, 9. 19. 20. 23. 24

Saepe piget (quid enim dubitem tibi vera fateri?)

Corrigere, et longi ferre laboris onus.

Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto

Magnus Aristarcho major Homerus erat.

696. sua sc. correcta.

[QUOT IN BELLO OCCISI SUNT.]

Dicamus breviter Trojanae tempore pugnae.
 Parteque quot stratae sint ab utraque gulæ;
 Iliacos cineres post deseruisse Pelasgos
 Scribamus, gades sic sibi sit opus.
 Annos junge decem, sex mensibus, his duodenos 705
 Adde dies, tantum Troica pugna stetit;
 Post octingenta sex octogintaque ponas,
 Millia Grajugenæ tot cecidisse scias.
 Troum sexcenta tria septuaginta ruerunt
 Millia, sed nondum traditione data; 710
 Extrema nocte cinerum cedere ducenta
 Et decies septem millia sexque Phrygum.
 Pro toto Troum numero nonaginta vocantur
 Et quadraginta, millia terque tria.
 Millesies mille permixtim quinque trecenta 715
 Et denös octo millia caesa puta.
 Quique supersuerant, ventum dispersit in omnem
 Sorte premens illos asperiore deus.
 Cum ratibus, quibus ad Graecos Paris iverat olim,
 Navigat Aeneas, multaque turba comes. 720
 Cum quadrincentis et millibus esse duobus
 Dicitur et tellus Adria tacta sibi est.
 Longas sustinuit maris iras, nam sceleratum
 Per mare, per terras septima jactat hiems.
 Longo membra dedit infelissima bello, 725
 Externa tandem conditus exul humo.
 Antenor subit Hesperiam, duo millia secum
 Deducens populi pausat humatus ibi.
 Hecuba Cassandram secum trahit, Andromachenque
 Hectoris, est Helenus associatus eis. 730
 Una Sybillarum Cassandra fuisse putatur,
 Et bene concordat temporis hora rei.
 Nam sub judicibus et eodem tempore, Trojae
 Gloria quo cecidit, quarta Sybilla fuit.

711. Margo: quim incinerata fuit. 728. Margo: juxta Padum.

Tot positis numeris etiam fortasse requiris,
 Currere versiculis quot liber iste velit:
 Bis denis adde ter centum millia quinque,
 Hoc numero textus texitur historiae.

735

[COMPELLATIO HELENÆ.]

A campis, ubi Troja fuit, discedere victor
 Cogitat et propriam visere Graecus humum; 740
 Tota serebatur, numerum quae copia vicit,
 Ad latebras ratium praeda vehenda domum.
 Redditur interea Menelao casta locusta
 Deteriore statu sponte jocata diu.
 Foemina digna mori redamatur amore priori 745
 Reddita victori delitiisque tori.
 Saeva quod evadis, non tradita cetera tradis,
 Cur rea tu cladis non quoque clade cadis.
 Si fueris lota, si vita sequens bona tota
 Non eris ignota; non eris absque nota. 750
 Rumor de veteri faciet ventura timeri,
 Cras poteris fieri perfida sicut heri.
 Quo semel est imbuta recens, servabit odorem,
 Ut quasi concretus sit sibi, testa diu.
 Quod pubem virus maculavit, canet in illis; 755
 In quibus et canet, convenienter obit;
 Nam medicina silet, ubi morbi causa silescit,
 Horrent admotas vulnera cruda inanus.
 Tollere nodosam nescit medicina podagram,
 Nec tibi concretam potio nulla notis. 760

738. Margo: excepto prooemio et capitulis. 753. Margo:
 locasta. Helena. 745—50. Benign. excid. Trojæ 25—30, ubi
 tamen v. 25. pro nostri „redamatur“ „remeatur“. 748. cod.
 cur rea cladis. 751. 52. Benign. excid. Troj. 33. 34, tamen
 v. 34 „turpia“ pro nostri „perfida“. 753. 54. Horatii
 snnt. Epist. I, 2, 69. 70. 757. mурго pro senescit.
 759. Ov. e Pont. I, 3, 23. 24
 Tollere nodosam nescit medicina podagram
 Nec formidatis auxiliatur aquis.

Quod proba, quod stabilis, quod fias sponte fidelis
 Fallere me metuo si fidejussor ero.
 Si quis idem sperat, jacturas poma myricas
 Credit et e medio flumine mella petit.
 Nequitiae manifesta tuac documenta dedisti. 765
 Post bellum justo restituenda viro.
 Quod tam reddenda quam redditā moesta manebas.
 Ad Graecos veniens turbida, laeta Phryges.
 Impia verte gradum; cupias quodcumque necesse.
 Est; magni mundi sanguine plena redi! 770
 Nonne peremisti tot millia sola maligna?
 Quo debes tanti sanguinis ire rea?
 Ingredieris item funesta palatia clara?
 Nonne fores potius comminuenda rota?
 Hanc noxam coxa decoxit, non tua dextra. 775
 Hoc decus a sera posteritate feres.

[FATA REVERSORUM GRAECORUM.]

Iamque viam suadet Boreas, et nave soluta.
 Optato flatu carbasa nota sonant.
 Quumque dies ita per aliquos nat prospera classis
 Aēgei gaudet fluctibus usa maris, 780
 Incipiunt epulis levibusque vacare cachinnis,
 Sicut in exilium fuderit omne malum.

761. 62. Benign. excid. Troj. 35. 36
 Femina victa mero quod inebriat ebria vero
 Non fieri spero ne fidejussor ero.

763. 64. Ovid. Ars Am. I, 747. 48
 Si quis — myricas

Speret: et in medio flumine mella petat.

776. Margo. Ironia ad id, quod Paris dixerat ad eam:
 si de te toto contenderit orbis,
 Nomen ab aeterna posteritate feres.

Ovid. Her. XVI, 373. 74.

777. Ov. Met. XIII, 418. 19.

Iamque viam suadet Boreas; flatuque secundo
 Carbasa mota sonant.

Aeolus interea tollens ad sidera fluctus.
 Graecorum ratibus triste minatur onus;
 Densatur coelum pice nigrius, ingruit imber, 785
 Vela procellosis dejiciuntur aquis.
 Inchoat horrendo misceri murmure pontus,
 Nauta gubernandi grande perhorret opus.
 Nec mora, diffugunt et vasta per aequora currunt,
 Saevaque spumantes concutit aura rates; 790
 Locrorum classis immittibus obruta ventis
 Frangitur in medio delacerata freta,
 Nec satis insanis est quod confringitur undis,
 Plus mare, cui parcit, fulminis igne perit.
 Rex Ajax videat quum terras undique nullas 795
 Naufragus in mediis brachia lassat aquis.
 Littus ut inveniat nudos quatit ille lacertos,
 Exitus hic fractis puppibus esse solet.
 Cetera turba licet ligno tabulave vehatur,
 Dum cadit in scopulos piscibus esca datur. 800
 Exemplum positus animi patientis Ulixes
 Iactatur dubio per dua lustra mari.
 Insuper aetate proiecta clarus ab illo,
 Cui bene considerit, vulnere fossus obit.
 Cassibus intererat et cladibus, his Diomedes, 805
 Attamen in proprium devenirit ille locum.
 Idomeneus item non pauca pericula passus
 Intrat cum sociis patria tecta suis;
 Devenirit et Nestor, solitus componere lites,
 Extinguens irae pacis in imbre faces; 810
 Ad sua devenirunt etiam confinia quidam,

783. Ov. Met. IV, 701. 2.

— — — paresque ad sidera supplex
Cressa manus tollens,

787. Virg. Aen. I, 128

Interea magno misceri murmure pontum.

795. 96. Ovidii Pont. I, 6, 33. 34

Haec facit, ut, videat etc.

Naupragus in mediis brachia jactet aquis,
tamen pro nostri „lassat“ jactat ponere noluimus; 806
Margo. Idomeneus occisus ab Hectora, aliis erat iste.

Promisit tempus nostra marina quibus.
 Mente tamen tumida cogente, superbia mansit
 Materiam multi compositura mali.
 Nascitur inter eos rancor, tumor, ira, similitas,
 Invidiae facinus, cum feritate dolus. 815
 Denique convenient lites acundo Corinthum
 Inmemores propriam vix tetigisse domum,
 Et nisi Nestorea pacem suadela crearet,
 Fessus se populus in nova bella daret.
 In sua victoria conversus viscera ferro
 Fastus consuevit tot generare mala:
 Nec sine jactura Menelaus foedere foedo
 Foede foedatus in sua regna reddit;
 Rumor it, et magnum sermonibus occupat orbem, 825
 Dum quae contigerant orbis in aure sonant:
 Quam Paris abstulerat, et pro qua Graecia tota
 Per denos annos proelia movit, adest!
 Patria concurrit hac pro muliere videnda,
 Ob quam tot proceres, tot periere duces. 830
 Quamvis pulchra foret, dicunt, quia foeda fuisse
 Passa peregrinum sponte libensque virum,
 Non se debuerant in mortem pro muliere
 Iam turpis famae millia tanta dare.
 Nec poterat mundum Trojana ruina latere, 835
 Undique fama volat, Troja per ora labat.
 Mirantur quicunque solent ratione potiri:
 Narrantis conjux pendet ab ore viri.
 Troja, ferunt, cecidit, quam gloria celsa levavit,
 Magnificum saepe nomen ad astra tulit. 840
 Quanta potentatus fuerint insignia Trojae
 Nec facunda potest promere lingua bene
 Ejus inhorrabant audito nomine reges,
 Ejus ad imperium contremuere duces;

Alex. 6,7

825. Ovidii est Metam. VI, 147. 837. 38. Ov. Her. I,
 29. 30. Mirantur justique senes, trepidaque puellae:
 Narrantis conjux pendet ab ore viri.
 838. Cod. Conjuunx.

- Dives opum, regnum regionum, regia regum, 845
 Inculta nobilium mansio, pompa ducum!
 Tot populis et tot munitam turribus urbem.
 Credere quis posset obsidione capi.
 Corruit invicta totiens, nihilque remansit
 Incinerata jacet, sed neque nomen habet. 850
 Corruit, exemplum terris immane dabatur,
 Quod praesens certam non habet hora fidem.
 Nam seges est, ubi Troja fuit, reseccandaque falce
 Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus.
 Semisepulta virum curvis feriuntur aratis 855
 Ossa, ruinosas occulit herba domos.
 Causa rei talis meretrix erat exitialis
 Formosis malis artibus usâ malis.
 Conjugii Menelaus eam quod amore requirit,
 Quod tu, quod faceret quilibet, iste facit. 860

[CONCLUSIO CARMINIS.]

- Jam portum mea cimba tenet, jam nauta quiescit,
 Plurima qui mersit agmina mortis aquis.
 Involvit cum plebe duces, cum principe vulgus,
 Cum populo proceres belligerasque rates.
 Pergama tot populis quondam terrisque superba 865
 Mortibus innumeris misit in interitum.
 It! igitur per exemplum, genus o mortale reorum
 Ad finem duxit' quos mala vita malum.

848. 9. Imitatio Sabini I, 14

Jam cinis et tantum fleibile Troja solum.

851. Ov. e. Pont. IV, 3, 50

Et certam praesens vix habet terra fidem.

852—55. Ovidii sunt Heroid. I. v. 53—56, mutavit tamen nôster „Phrygio“ Ovidii in frido; Ovidianum tenuimus.

854. marg^o virorum. 856—57. Guido de Colum. (ed. Argent. 1494) fol. paenult. A. col. a.

Causa rei talis meretrix erat exitialis,

Femina fatalis, femina foeta malis.

858. e margine pro amare. 864. Virg. Aen. II, 556
 Pergama; tot quondam populis terrisque superbum
 Regnatorem Asiae.

- Cum fuerint unum non unum fulmina terrent,
Verbera non nostra, nostra putare salus. 870
In foveam cuncta cadit excellentia, poena.
Gloria, planities omne cacumen habet.
Inclita Troja ruit, vestigia nulla videtis,
In nihilum rediit, quod nihil ante fuit.
Reges, regalis opulentia, natio bellis 875
Turgida pomposis ut periere, cinis.
Nec gladii furias eyasit Pyrrhus, Orestes
Ejus ob Hermione terminat ense diem.
Perfiditur gladiis Agamemnon et ipse, nec ullus
Extremos sicco contigit ore rogos. 880

- Ad generum Cereris sine caede et sanguine pauci
Descendunt reges et sicca morte tyranni.
Hos homo per strepitum impone silentia carni,
Sit bene vivendi res ea forma tibi.
Tu, qui sublimes conaris scandere turres, 885
Te lapsu subito praecipitante rues.
Crede mihi, bene si latitas, bene vivis et infra
Fortunam debes usque maniere tuam,
Ne, cum forte suas repetitum venerit olim
Rex avium plumas, ridiculous eas. 890

868. Sens. Fulmina cum unum fuerit, non unum terrent.

869. margo. salus est. 878. margo: ullus eorum. 880.
ante hunc versum legitur: non sunt de textu, et margo praebet „non propter Trojam hanc assumpsi materiam, sed propter quod nunc dico: „Tu qui sublimes etc.““

885. 86. Ov. Trist. III, 4, 25. 26

Crede mihi; bene qui latuit, bene vixit: et intra
Fortunam debet quisque manere suam.

889. eas Fol. Cod. 161 Scholion habet: Rex avium pen-
nas etc. Aves Christi sunt fideles, penna virtutis ad coe-
lestia se levantes. Rex avium autem Christus est, de quo
Psalmista ait: unus regit me et ipse, Christe! sine me nichil
poteris facere. Idem rex avium plumis suis nos tegit, dum
suis beneficiis nos nutrit. Unde loquitur de ingratis: quo-
tiens volui cogere sub alis et non etc. Iste rex olim, id est,
in extremo examine cum venerit in majestate sua, plumas

Explicit Troilus a bello Trojano sic dictus.

Troilus est Troilus Trojano principe natus,
Et liber est Troilus ob Troica bella vocatus.

Est res insana nimium solamen habere
In spe mundana, quam nescit longa manere;
Gaudentes flere facit et gaudere dolentes
Sic fallit vere sese, velut umbra sequentes.

suas repetet, quare quid ejus beneficia sint in nobis operata, tunc discutiet; venturus est enim in gloria sua et tunc reddet unicuique secundum opera sua. Tu ergo bene latitas si facis cubiculum, et clauso ostio oras patrem tuum et infra fortunam tuam manes; si altum non sapis sicut hi miseri, quos liber iste tangit, sed times. Et hoc facere debes, ne forte, cum rex avium olim venerit repetitum plumas suas, ridiculosus i.e. confusione plenus eas, i. e. repulsus abscedas. Quod ne fiat, dicas: Ad te levavi animam meam et ne perdas cum his impiis animam meam et cum viris sanguinum vitam meam. Amen.

HILDEBERTI

VERSUS DE EXCIDIO TROIAE.

Divitiis, regno, specie, virtute, triumphis,

Rex Priamus clara clarus in urbe fuit.

Dum rex, dum proceres, dum starcent Pergama Troja,

Quae decus, et species et caput orbis erat.

Rex Hecubam duxit sociam sibi nobilitate,

Auspiciis, forma, rebus, amore trono.

Ex hac suscepit natos. Erat Hector in illis

Summus, et in bello fulminis instar habens.

Plus ferus ille fero, plus ursus, plusve leone;

Sic fuit absque fere plus ferus ille feris.

O faustum natis! o faustum conjugi regem!

Si pariter Paridem non peperisset ei.

Non in eo peperit pignus, sed tela, sed ignes,

Sed sibi, sed Priamo, sed mala cuncta suis.

Hoc pater, hoc genitrix, hoc fratrum coetus et Hector,

Hoc etiam regni gloria Troja cadit.

Hunc Paridem paritura parens per somnia vidit;

Vidit pro puero se peperisse faciem.

Dum rex in signo tunc signi percipit, horret

Quod parat in pignus impius esse pice.

Nam puerum natum pro jussu regis in Idam

Servi tollentes ense necare parant.

Sed puer adspiciens ensim radiare coruscum,

Arridet gladio nescius ense necis;

Quod percussurus cernens cor flectit, et ictum

Et ferus et seriens desinit esse simul.

Sub soliis vivum linquit, quem pastor oberrans

Invenit, ut soliis nuper operatus erat.

Dum videt hunc sanum, dum vivum, dumque decentem
 Extrahit, adspectat, nutrit, adoptat, habet. 30

Qui pastoris oves pastor dum pascit adultus:
 Conveniunt ad eum Juno, Minerva, Venus.
 Iudicium Paridis quae sit pulcherrima quaerunt,
 Promittunt etiam munera quaeque sua.

Juno decus; Pallas vires; Cytherea puellam: 35
 Sed Veneri tribuit vincere, victus ea.

Rex aliquando videns hunc tam speciosum,
 Tam quoque consimilem, concipit esse suum.
 Remque probans veram per servos vera fatentes
 Germanis Páridem reddit honore parem. 40

Ductus amore pater, vel matris somnia dicit
 Vana, vel in melius vertere vera studet.
 Sic neque consilium, neque res, neque regia virtus,
 Nec superi, nec homo, vertere fata valent.

Sed laudata Venus culpam pro laude rependens: 45
 Hunc monet, hunc angit, hunc cremat igne novo.
 Quid? Pari! quid mutas pariter cum corde colore?
 Sic stat, sic loquitur, sic meditatur amans.

Te Veneris promissa movent, Helenaeque venustas,
 Quam pro laude tibi sed sine laude dabit. 50

Te movit et species et apex et sanguis, et aetas,
 Nec moveat, immo ligat; nec ligat, immo trahit.
 Hanc cupis, hanc ardes, hanc prorsus quaeris habere:
 Quam lex, quam Danai, quam tibi fata negant.

Cur conjuncta viro mulier? cur regia conjux? 55
 Cur ignota tuis? cur tibi Graeca placet?

Cur non grata tibi potius virguncula? cur non
 Ipsa Venus, quae te judge pulchra fuit?

Cur sic degeneras totus generatus in armis?
 Ne sic degeneres; Hectoris esto memor. 60

Nonne miser reputas miserabile? nonne pudorem:
 Te solum Veneris, Palladis esse tuos?

Cedat mollis amor patriae virtutis amore.
 Illectoreum fratrem non nisi tela decent.

Ergo sequens animos animosi fratris et arma: 65
 Quod cupid illud ama, quod facit illud age.

Vince prius Venerem, si vis eques esse virilis:
 Armis et Veneri nemio vacare potest.
 Nec laus, nec probitas, nec honor superare puellam;
 Sed Veneris vitium vincere laudis opus. 70
 Noli nunc frustra Veneris sed castra Minervae.
 Haec docet illa furit; haec juvat, illa nocet.
 Jam resipisce Pari, navesque relinque paratas,
 Consilio parens jam resipisce Pari!
 Cum sit amor vetitus, vetiti malus actus amoris. 75
 Si malus ergo nocet; si nocet, ergo fuge.
 Cujus coepita scelus, medium timor, exitus ignis:
 Tu fuge, tu reproba, tu metuendo cave.
 Sed concepta nequis vitare cupidine victus,
 Quo quocunque paras peste parare parem. 80
 Te tua fata trahunt, ne coepita relinquere possis:
 Ut rapias Helenam te tua fata trahunt.
 Sic est omnis amans, sic se, sic omnia spernit:
 Consilium, fainam, foedera, jura, deos.
 Hic amor ut praeceps, ut coecus, ut impetuosus. 85
 Ut ratione carens, nescit habere modum.
 Hic amor est amens, aliis inimicus et ipsi;
 Non amor, immo scelus; non scelus, immo furor.
 Instruit ergo rates, transit mare, quaerit amicam;
 Hanc rapit, hac fruatur, hanc male tutus habet. 90
 Custodes seu vi, seu munere, seu prece victi;
 Vel nece, vel latebris, vel periere metu.
 Quo rex audito Menelaus, dum fremit ira,
 Vix tenet a gladio se feriente manus.
 Flet, tonat, insanit, frendet, gemit, aestuat, ardet, 95
 Incusat superos, moenia, fata, fretum.
 Odit enim vitam simul et solatia vitae:
 Divitias, requiem, gaudia, sceptra, cibum.
 Mavult ipse mori: quia non moriatur adulter,
 Sic sua, sic reputat se nihil absque sua. 100
 Excidium Trojae tractat, molitur, anhelat:
 Dum solum Paridem ducit obire parum,

71. frustra = frusta, frausta.

Omnes omnino putat hostes hostis amicos,
 Et quicquid pariter pertinet ad Paridem.
 Legatos igitur mittens legit undique vires,
 Cui parere parat quisquis ad arma volet,
 Sublimes, humiles, cunctos injuria regis
 Tangit, et hanc omnis judicat esse suam.
 Et quamvis doleant regisque suoque dolore,
 Plus pudor ablatae, quam dolor, urget eos.
 In Phrygiam totam conjurat Graecia tota,
 Ut pariter pereat cum regione Paris.
 Junctis militiae turmis peditumque catervis,
 Imperat in Paridem rex animosus iter.
 Mille rates ducens petit Ilion, obsidet illud,
 Irruit, atque cito vincere sive mori.
 Fortiter obsistit Danais Trojana juventus,
 Inque vicem strages dantque feruntque feras.
 Dumque sub incerto pendet victoria certa,
 Inter utrosque diu sors velut aequa volat.
 Nunc hi nunc illi versa vice ferre videntur
 Insidias, ictus, vulnera, damna, fugas.
 Praeter communes casus patiuntur Achivi
 Multa, fames, pluvias, frigora, cauma, sitim.
 Aeacidem magnum Philoctetae fastu sagittas
 Poscunt, ut possint Pergama posse capi,
 Hinc et eas monitis vatum Danai sibi querunt;
 Hoc furor Hectoreus, his cadit ipse Paris.
 Sors melior belli Teucris stelit Hectore stante,
 Qui spes, qui clypeus, qui vigor urbis erat.
 At ferus Aeacides, ut venit, ut Hectora vicit,
 Vis Teucrum victo vindice victa fuit.
 Aeacides quantus fuerit, vel qualis, et unde,
 Prodit, et auctoris pagina multa docet.
 Si vim, si mentem, si bella requiris Achillis:
 Ut doceam paucis: Hectore major erat.
 In castris Danaum Palamedes, Nestor, Ulysses
 Plus sunt consilio, quam probitate duces.
 Aeacides, Ajax, Diomedes, Pyrrhus, Atrides:
 Hic flos, hic lumen, hic pietatis apex.

105

110

115

120

125

130

135

140

Quid Stenelum? quid Testoridem? quid Prothesilaum?
 Quid referam plures, quos sua fama refert?
 Quis Dolopes? quis Mirmidones? quis denique cunctos
 Grajugenū proceres dinumerare queat?
 Tandem rex Danaūm per vim, per facta, per illud 145
 Palladium Trojam post duo lustra capit.
 Hac igitur capta, sed fraude, sed arte, sed armis;
 Hinc perimunt Priānum Priamidasque simul.
 Neve stet urbis honos, devstant caetera quaeque;
 Mucro viros, aries moenia, tecta rogor. 160
 Quod tamen urbs capta est, quod victa, quod obruta, totum
 Arte Sinon parvi ligneus egit equus.
 Viribus, arte, minis, Danaum ~~et~~ Troja ruinis.
 Annis bis quinis sit rogor atque cinis.
 Urbs bona nunc dumi vi flammæ, turbine sumi 155
 Non ita consumi digna, resedit humi.
 Nutu Junonis et iniqui fraude Sinonis,
 Clamque datis donis expoliata bonis
 Sponsus Penelopes passus mare, monstra, Cyclopes,
 Transtulit ad Dolopes Laomedontis opes. 160
 Flamma Paris patriæ, formæ quo judice diae,
 Troja caput Phrygiae, flosque jacet Asiae.
 Junonem laedit, Veneri cum pastor obedit,
 Cum judex sedit tot tibi damna dedit.
 Ne quis amet temere docet obruta Troja cayere; 165
 Quae Paridis scelere fit nihil absque fere.
 Priamidis lacerae regumque domus cecidere.
 Turres innumerae nunc ubi? sub cinere.
 Palladis armigerae quo templa domusque fuere,
 Extendunt hederae brachia lenta*) fere. 170
 Raptu Tyndaridis furor est accensus Atridis
 Bellaque Dardanidis movit amor Paridis.
 Pellicis obscoenæ commovit forma Lacenæ
 In scelus effrene pectora Trojugenæ,
 Sic facies Helenæ fuit exitus urbis amoena, 175
 Crines, colla, genae cunctaque comta bene.

*) Cod. Iusta.

Quam facit audaces amor in sua damna procaces!
 Curas mordaces inhibat atque faces.
 Dum male grata places Helenae nutusque loquaces
 Quamvis ipsa faces Ilion iude jaces; 180
 O res fatalis, suit omnibus exitialis
 Talibus heu talis foemina causa malis:
 Digna pereire mari potius, flammisque cremari,
 Qua tot privari luce ferisque dari.
 Tempora bellorum rex indicens Danaorum 185
 Aestuat amborum dissociare thorum,
 Partes ultioris iuvat, auget, famaque pudoris
 Raptam raptoris questa jacere thoris.
 Res ea Pelidem movet, ut comitetur Atridem,
 Aeoles in Paridem commovet illud idem. 190
 Jurant Grajugenae, jurant in bella Micenae,
 Castra quae sunt juvne, suntque reserta sene.
 Hector consilio, nutu Tritonia dio.
 Pelides gladiq dant Phryges exilio.
 Praesidium fidum stetit urbis in Hectore, qui dum 195
 Stabat, Dardanidum robur erat validum.
 Cuspidi Pelidae simul idem defuit Idae,
 Audebant trepide proelia Dardanidae.
 Urbs ruit Assaraci, quam flammae tradit edaci,
 Vita, res, o Thraci, demta dolis Ithaci. 200
 Quae cecidit staret, nisi Thracem mors superaret,
 Quaeque jacens paret regia iussa daret.
 Quin res Ideae pereant nequit ars Cythereae
 Nec domus Aeneae tuta favorit Deae,
 Nec regale decus vi posset frangere Graecus
 Sed dolus, atque secus moenia ductus equus.
 Dumque Sinon orat veniam, dum verba colorat,
 Solvitur, explorat, claustra foresque forat;
 Quosque foris norat recipit, scelerique laborat,
 Dum res explorat, moenia flamma vorat. 210
 Postibus ablatis, custodibus et jugulatis,
 Succubuit fatis urbs miseranda satis.
 Urbs miseranda nimis, imo dives rebus optimis
 Inclyta, sublimis, una fit ex minimis.

- O furor effrenis, patuit Neptunia poenis 215
 Troja dolo juvenis prodita Grajugenis.
 Flamma dein sedes et regum dejicit aedes,
 Hinc equus ad caedes irruit inde pedes.
 Vix sit habenda fides, quod millia sternat Atrides,
 Ajax, Titides, Pyrrhus Achilleides. 220
 Instant ense truces, dum flammis Troja reluces,
 Passus vincla, cruce, interimendo duces.
 Quilibet armati primum patet impietali;
 Sunt serie fati tot mala jussa pati.
 Caeduntur pueri juvenesque senesque severi 225
 Omne licet sceleri, quod scelus est, fieri.
 Vi jacet hostili genus Assaraci, genus Ili,
 Igne lares agili sede jacens humili.
 Tunc fieri cineres gemmas, ebur, ostra, videres
 Tunc Danaos celeres in scelus aspiceres, 230
 Aspiciens flores tot paryos, tot mulieres,
 Tot perimi procères, totque viros veteres.
 Regum rex haeres, periit simul Hecuba moeres,
 Ut corpus laceres, ut doleas superes.
 Alter Homerus ero, vel eodem major Homero, 235
 Tot classes numero scribere si potero.
 Ut res declarat, igitur fundamenta locarat
 Phoebus, et captaral, moenia vomer arat.
 Et sit opus clarum, quod rex fabricarat, aquarum,
 Lustra leacnarum, silvaque tuta parum. 240
 Atria milvorum, locus et spelunca luporum,
 Pascua sunt pecudum templa, theatra, forum.
 Ad vitium thalami quod adaugent Cypridis hamis
 Vepres et calami regna tēnent Priami.
 Culminis Idaei quod gloria perniciei 245
 Sic datur, illud ei contulit ira dei.
 Dum sic Troja cādis tantae discriminē clādis,
 Aeneam tradis, teque ratemque vadis.
 Et Venus huic moli subduxit provida proli,
 Huic domui soli nil nocuere dolis. 250
 Hesperiae metas tibi longa spōnderit aetas,
 Te servat pietas, ut nova regna petas.

- Vi tempestatis sociis tibi rarificatis
 Vel rapuit fatis per freta longa Paris.
 Egrediensque fretis, qua sedes, parta quietis 255
 Cursibus expletis a sapiente petis.
 Hospita Cumanis, impulsibus acta profanis,
 Debita Trojanis fata Sibylla canis:
 Quanta parant Rutili, quam gloria surgat Juli,
 Qui regum tituli regnaque qui populi. 260
 Ergo damnatae spe firmus fidus Achatem,
 Hesperiae latae tendis in arva rate.
 Plurima bella geris, tibi tum loca debita quaeris
 Sed fretus superis obvia quaeque teris
 Turnus ut elatus tibi fatâ tuisque minatus 265
 Occubuit stratus, dum fodis ense latus.
 Pro qua certatur tibi regia virgo dicatur,
 Paxque reformatur, dum tibi nupta datur.
 Hinc processerunt, qui Romam constituerunt,
 Qui dum bella gerunt, sortia quaeque terunt. 270
 Et tibi secerunt nomen quod in astra tulerunt,
 Ut, qui scripserunt pristina gesta, ferunt;
 Romaque turrigerum caput efflit maxima rerum
 Tam dono superum quam studiis procerum.
 Sic ex Aenea crescunt Romana trophyea 275
 Sic gens Romulea surgit ab Hectorea.

INDEX LATINITATIS.

- adaptare = aptare. V, 314.
adscire = acciere. I, 133.
advos = advors, adversus, hospes, hostis, alienus. I, 572.
aequiparativus = aequus. IV, 792.
alabrum. Haspel. V, 209.
allectoria verba = suasio. IV, 225.
alterutrare = alternare. III, 10.
ancorare = ancoris navem constituere. II, 288.
armellus. mus ponticus, armellinus, armellinā. IV, 755.
bever = fiber, castor. IV, 755.
bipartire = bipartiri. V, 372.
bisulcare = dirimere. IV, 252.
braccare = bracas inducere. V, 509.
cacabus, utensile coquinae. metaphorice. IV, 374.
calcare = vitiare. V, 119.
cancrinus. pede cancerino = pede tardo, senis. IV, 194.
caprizans = saltum faciens. V, 131.
cassare = delere. I, 499.
cifra = nota. datur cifra pigris. I, 795..
ciphus = scyphus, vas minus. V, 138.
circumscriptibilis locus. IV, 710.
commune = conventus, consilium. I, 279.
comperimo = compereo. I, 108.
confabricare = confabricari. VI, 82.
conservamen = conservatio. VI, 351.
contrarietas, quae contra dicuntur. VI, 3.
corrigia = zona, flagellum. IV, 282.
cortina = velum, nostr. Gardine. V, 31.
cristare = fulgurare V, 229. = cristam habere. VI, 353.
culturam vindicare = cultum, venerationem vindicare. I, 132.
dedicare = negare. IV, 197.
deliciari = delectari. V, 356.
denigrare = detergere, deterius facere. I, 421.
deprope = statim, deinde. IV, 468.
derosulare = derodere. IV, 224. derosulata = foliis denuo data. V, 260.
desipere = alieno sapore, priore amiso inficere, aberrare.
III, 526. mucro desipit. Epitomat. 968. dissiluit mucro.
devolitare = devolare. VI, 473.

- diapente: mensura in musica tribus constans tonis et dimidio
 (Quinte). V, 131.
 diescere = dies fieri, diei instar lucere. V, 9.
 diffamare, διαφημίζειν, devulgare, per vulgare. VI, 241.
 diffibulare = avertere. V, 563.
 diffinire = definire.
 dissido = dissideo. IV, 492.
 docivus = qui docet. V, 109.
 doma, domatis = tectum, domus. III, 824. VI, 442.
 duplare = duplicare. V, 747.
 emenda = satisfactio. I, 432. II, 403.
 enbipedare = dubiis pedibus ire, vaccilare. VI, 425.
 exere = ejicere. V, 543.
 expressus = distinctus. VI, 581. 585.
 factura = forma. II, 49.
 firmamentum = praesidium.
 fossatum = vallum. V, 249.
 fulerum = fultrum, ornamentale pannum. V, 12.
 furfurare = facere ut nitent. I, 524.
 gades = limes. VI, 704.
 gausape (gausapa) gausapium. mappa qua tergitur. V, 348.
 Vocabular. Latin. Germ. 1477. interpretatur per Hand-
 zwehl.
 gerundiva verba pacis; verba quae pacem faciunt. III, 283.
 girgillus = rota: instrumentum semineum, nostr. Weife.
 V, 208.
 hymnidicatas = hymnidicus. hymnis celebratus. V, 160.
 idemtitus = aequalitas, paritas. gallic. identit.
 idoneitas = facultas. I, 181.
 impejorare = pojorem facere. III, 564.
 imprime = imprimis. V, 247.
 improperare = deridere, improprium affigere. I, 274.
 incunctanter = sine mora. II, 481.
 infamare = divulgare, accusare, criminari.
 infortes = valde fortes. II, 436. IV, 186.
 infruticare = germinare, de barba dictum. I, 579.
 ingeniare = per ingenium excoxitare. V, 929.
 in honestas = indignitas. IV, 222.
 inopinatissimus. VI, 405.
 insuperatus = qui non superatus est. V, 966.
 irreditura = non redditura. I, 386.
 irruitare = ruitare. IV, 706.
 jugiter = continuo. VI, 6.
 laboriperus = laborem parans. VI, 238.
 lacrimor = lacrimo. VI, 503.
 lacus. fem. gen. V, 296?
 latitanter = elanculum. III, 209.

- levipendere = parvi aestimare. I, 191.
 lubricitas = impudicitia. IV, 138.
 lutosus = sordidus. V, 831.
 marina = aestus maris turgidior. VI, 812.
 martur = martes, pannonicus cattus. IV, 755.
 mediare = in duas partes dividere. II, 29.
 mollificare = mollem facere. IV, 226.
 mungo. μύω. privare. VI, 300.
 muscidus. m. annis. IV, 3.
 myrteus. de colore crinis. II, 73.
 nocumentum = damnum. VI, 354.
 obrivare = redundare. I, 437.
 pälare = fugere. fortassis cohaeret cum balare; saltare.
 IV, 259. 359.
 pälare = palam facere. III, 737.
 palliare = pallio vestire, tegere. III, 737.
 Pelopensis = Pelepejus. I, 7.
 pigritari = lassum esse. VI, 695.
 pirula = perula, extremitas. p. nasi. IV, 663.
 placitare = in iudicio loqui. V, 951.
 plata = platea. IV, 643.
 polis = urbs. III, 642.
 pontificus a. um. II, 304.
 probatio = approbatio. I, 345. V, 861.
 proire = praeire, praecellere.
 propino = praebeo. IV, 479.
 quadratus. corpore quadratus. II, 96. membris quadratus.
 II, 80. gallice quarre.
 querelare = querelas facere. V, 959.
 rancor = ira, odium. ital. rancore gall. rancune, rancoeur.
 rationabilis.
 reforsare = refortiare, amplius munire. I, 135.
 reactus = circumdatus. VI, 417.
 repariare = renavigare. I, 112. repariare naves = navigare.
 V, 362.
 repatriare = in patriam reverti. Argum. lib. VI, 10.
 saberus = sabellum, martes. vulg. Zobel. IV, 755.
 sanguinolentare = sanguine sitire. V, 378.
 segnus = segnis. V, 974.
 sententio = sententiam proferro. VI, 117.
 smaragdare = colore smaragdino induere. V, 7.
 sollemnis = festivitas. V, 145.
 spirale = spiritus, exhalatio. II, 490.
 stellare = stellis micare. stellant magnis oculis. II, 25.
 stellatus oculis. II, 45.
 strepa = stapes quo quis in equum tollitur. I, 798. V, 200.
 subinfra. II, 460.

- subintereo = intereo. V, 330.
subsannare = irridere.
subsannativus = irridens. II, 601.
subterrare = sepelire. III, 185.
succino = anumerare. II, 396.
surma vid. syrma.
supiciosus = suspectus. VI, 186.
syrma = vestis humum verrens. IV, 750
temo = navis gubernaculum. I, 6.
terebrare minis. I, 262.
teristrum = theristrum, palliolum, vestis muliebris, V, 207.
tibia. Non est tibi tibia tanti. I, 223.
triteae, ligna super quae potabilia ad coenae usum posita
sunt. V, 143.
truculantia = truculentia, ferocitas.
turnare = pugnare. II, 815.
umbrificare = adumbrare. III, 62.
variare. probra v. restituere. I, 530. 31. II, 312.
velter = veltris, veltraha, canis sagax. IV, 283.
vilatus = dilatus. vilere, vilescre. III, 192. legitur melius
dilatus.
visivus. gladius visivus; de oculis qui quasi gladii pungunt
et vulnerant. I, 605.
-